Opera hactenus inedita Rogeri Baconi
Fasc. XV

SUMMA GRAMATICA MAGISTRI ROGERI BACON
NECNON
SUMULE DIALECTICES MAGISTRI ROGERI BACON

NUNC PRIMUM EDIDIT

ROBERT STEELE
HON. D.LITT. DURHAM; CORRESPONDING FELLOW, MEDIAEVAL ACADEMY OF AMERICA

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO
LONDONI: APUD HUMPHREDUM MILFORD
MCMXL

PRINTED IN GREAT BRITAIN

N. P.

M. M.

in caram memoriam

R. S.

CONTENTS

SUMULE DIALECTICES

INTRODUCTION

THE *Summa Gramatica* is found in two manuscripts, P. in Cambridge at Peterhouse College in the Codex 191 described by the late M. R. James, the other, W. in the library, Worcester Cathedral, numbered Q. 13. The former is in a book hand, evidently intended to form part of a library, the latter in the current hand of the late thirteenth and fourteenth centuries for the use of students.

The existence of two manuscripts of diverse origin may be esteemed fortunate, as the scribal errors of each would arise from different causes. The errors of a stationer's copy (since we cannot suppose an 'exemplar') would be due to a limited acquaintance with the subject-matter and an ignorance of its technical terms; the errors of a student's copy would commonly arise from the omission of phrases of an explanatory nature too elementary to need repetition. As a result the text here printed has been founded on P. with numerous corrections from W.

Thurot's study ('Notices et Extraits de divers manuscrits Latins pour servir à l'histoire des doctrines grammaticales au Moyen Âge,' *Notices et Extraits*. xxii. 2, Paris, 1868) of grammatical teaching in the Middle Ages tells us little or nothing of the nature of its scholastic treatment in Paris and Oxford during the greater part of the thirteenth century. As a consequence this treatise is a very welcome addition to our knowledge of grammatical theory, coming as it does between the systematic course of Petrus Helyas at the end of the twelfth century and the condemned propositions of 1277. It is obviously a set of lectures delivered during Bacon's regent mastership in one of the compulsory courses on Priscian's *de Constructione* (the last two books of his great treatise) which most probably were fundamentally necessary, even before the statute of 1215, which is our earliest record of the complete Arts curriculum at Paris. The main object of this tract is to elucidate the principles of figurative construction, and to

explain or explain away certain anomalous constructions in common use or in well-known passages from the poets, &c. There is no attempt to insist on grammatical rules; these his hearers had obviously been instructed in before they came up by the glomerelli of whom Bacon wrote so scornfully in the sixties.

Though Priscian is the authority most frequently referred to by Bacon, it would seem that his real master was Petrus Helyas, whose solutions he actually accepts. Petrus Helyas was also the chief authority for grammar used by Vincent of Beauvais in his *Speculum Doctrinale* written about the middle of the century, but there is no similarity between the work of Bacon and that of Vincent—the one is philosophical in treatment and purely scholastic in method, the other is mainly extracted from Helyas 'super magno volumine'. The special character of Bacon's treatment may be gauged by the chapter devoted to the phrase 'Mattheum legitur, Psalmos erat ante legendum', p. 74 (probably a rubric from some ancient ordo), as compared with the passages quoted by Thurot, p. 302, &c.

The two treatises of P. H. on the 'Volumen magnum' (Priscian i–xvi) and on the 'de Constructione' (Priscian xvii, xviii) put into scholastic form the subject-matter of Priscian in a manageable form, and, so far as at present appears, supplied a basis for extended discussion of the principles of grammatical construction. A very useful account of them is given by Thurot pp. 95 et sqq. So popular were they, that as time went on their authorship was forgotten and P. H. was often taken to mean Petrus Hispanus in manuscripts of the fourteenth century.

The general effervescence of speculation in the third quarter of the century showed itself in the University teaching of grammatical theory as in the regions of logic and natural philosophy, and when in 1277 Archbishop Kilwardby drew up a list of errors to be condemned by a convocation of masters, regent and non-regent, at Oxford the following propositions were formally condemned and their defence forbidden under pain of deprivation or expulsion from the University.

1. Ego currit, tu currit, currit et curro eque sunt perfecte et congrue orationes. Similiter currens est ego.
2. Item Socratis legere, Socrati legere sicut Socratem legere.
3. Item quod verbum manens verbum potest privari omnibus accidentibus.
4. Item quod nullum nomen est tertie persone.

(*Chartularium Universitatis Parisiensis*, i. 558.)

It is unfortunate that Thurot did not come upon these propositions, especially as they were in print in a Paris incunable under the title *Varii articuli Parisius studio condemnati.* However, the nature of the reasoning by which such propositions would be supported is not difficult to reconstruct.

The growth of comparative grammar in the latter part of the century is evidenced by Bacon's insistence on the subject. The immense influence of the Aristotelian logic, assisted by this condemnation, gradually restored common sense to the teaching of grammatical theory, and at the turn of the century we find Duns Scotus at Oxford and Siger of Courtrai at Paris teaching a speculative grammar on purely logical principles. We have no clue to the actual teaching of Bacon, since it is most probable that the final form of the *Gramatica* spoken of in the *Communia Naturalium* (fasc. 2, p. 1) was never written, though it is possible that the *Compendium Studii Philosophiae* printed by Brewer and the Greek and Hebrew grammars would have been utilized in whole or in part in its composition. The *Grammatica Speculativa* of Duns Scotus (if indeed it was written by him, as has been challenged) is attributed by its editor to 1293 (its theories are certainly implicit in the undoubted work of Scotus), and thus may be taken to represent the current teaching at Oxford at the end of Bacon's life. The work of Siger of Courtrai, which is dated by its editor Prof. Wallerand (*Philosophes Belges*, vol. 5, Louvain, 1913) in the earlier years of the fourteenth century, is the principal authority of Thurot for the grammatical teaching of the thirteenth century, and these two works mark a change of interest in the treatment of the theory of grammar and the handling of Priscian. The primary form of the

Gramatica was no doubt utilized for the Opus Majus and Opus Tertium.

Sumule Dialectices.

The *Sumule Dialectices* has not found much favour among those scholars who have dealt with it. Charles in 1861 felt much suspicion as to Bacon's authorship. In any case he goes on to say that the manuscript 'contient en quelques pages très-sèches une *summula dialectices*: Introductio est brevis . . . intendentium. C'est une nomenclature assez brève de définitions et de divisions. Il faut dire pourtant que Léland, Balée et Pits s'accordent à reconnaître parmi les œuvres de Bacon un traité de logique en un livre, et en citent les premiers mots, qui sont ceux de ce manuscrit; en tout cas, ce traité, purement élémentaire et destiné à l'enseignement, ne paraît pas précieux pour l'histoire des doctrines de Bacon'. Dr. Little was inclined to reject it altogether.

The codex Digby 204, of which this treatise is a part, contains a number of works on logic, mainly of Dominican authorship including one by Kilwardby *de ortu scientiarum*. This section is written in a laterally compressed book hand, and in my opinion was prepared for an Oxford stationer by a scribe in his employ in the early fourteenth century. A private student's copy seems to have been used in the preparation of a set of logical works for sale, the scribe being unacquainted with the subject-matter of the treatise. This is especially shown by the misplacement of the two-line initials which mark the sole division into chapters and sections. These divisions have necessarily been preserved and provisional titles allotted, however unsatisfactory they may be. It is noteworthy that in none of the early manuscripts of logical works are any chapter-headings to be found as such, when they exist they are found as marginal notes, often in another hand from that of the text. A constant difference exists between two-line and three-line initials in the manuscripts, the former marking subsidiary, the latter main divisions of the subject. This particular treatise shows little trace of the careful revision by the scribe of his own work which

one would expect, and no trace of the corrections which a student would make in a text he had used. The text is in fact unusually corrupt, especially in the later sections of the book, as the editorial corrections will show. These, far more numerous than the principles on which this edition of Baconian manuscripts would in general allow, still leave the reasoning in many parts difficult to follow. It is evident that the manuscript before the scribe was a copy made by a student who, knowing the subject, had left many omissions in the arguments, omitting members of the syllogisms which are given in full in the better known treatises on logic written in the same period.

Our treatise is a companion to the course of Aristotelian logic which was the main subject of the teaching for the Arts degree. As in Grammar so in Logic, the youth of the average undergraduate made it almost a matter of necessity that the teaching of Aristotle should be made easy of access by a simplified handbook of elementary principles, upon which a closer knowledge of the text could be founded. Prantl in his *Geschichte der Logik im Abendlande* gives an account of a number of these elementary text-books, to which this tract of Bacon may be added. They are very similar in treatment—as long as they are dealing with the more elementary parts of their subject, but as they progress we can discern in their treatment echoes of current controversies, and this tract is no exception to the rule; indeed, one of his chapters enables us to date its composition to about 1250.

The authorship of this treatise may now be ascribed with certainty to Roger Bacon, as will be shown when a detailed account of its contents is given. It was written before Bacon had become a Friar Minor, as the title 'Magister' and not 'Frater' given him in the manuscript implies, though in Roger Marshall's catalogue (Powicke, *The Medieval Books of Merton College*, p. 23) it is listed as 'Logica fr. R. Bacon'. This date gives it an added importance as one of the treatises on Logic studied at length by Prantl in his *Geschichte der Logik im Abendlande* which recent study of the period has shown to be of first-rate importance in the development of

medieval scholasticism. Prof. Grabmann's *Mittelalterliches Geistesleben* and his papers in the *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften*, especially that on the writings of Petrus Hispanus (Jahrgang 1936, Heft. 9), may be consulted as an introduction to the study of the subject. I shall confine myself to a reference to works which Bacon can be expected to have known, i.e. the *Summule logicales* of Petrus Hispanus, the *Introductiones in logicam* of William of Shirewood, and perhaps the treatise on Logic in the *Speculum doctrinale* of Vincent of Beauvais. Lambert of Auxerne, whom Prantl in his *Geschichte* ranks as a first-rate authority, is definitely later than Bacon—after 1260—and as his treatise seems to be mainly an expansion of the work of Petrus Hispanus it need not therefore be examined in this connexion.

In attempting to date these treatises, Prantl identified William of Shirewood with Master William of England (William of Durham) who was a Master at Paris before the cessation and migrated to Angers, and who died in 1249, although he quotes Bacon's eulogy of him in the *Opus Tertium* (*c.* 1267). He was also misled by the existence of a Greek treatise on logic, attributed to Prellus, which was identical with the Latin treatise of Petrus Hispanus, and is in fact a translation from that work. Cases of translation from Latin texts into Greek are not uncommon, for example a Greek text of the *De Plantis*, made from Michael Scot's version from the Arabic, was actually retranslated into Latin and printed in the fifteenth century.

A feature of these early treatises is the number of mnemonic verses and devices employed to assist the beginner in remembering the various rules of logic. These verses are a feature in most elementary text-books of the early thirteenth century, as for example those on the Compotus printed in Fasc. VI. One of them, the famous 'Barbara Celarent', is still in use. Of it Sir William Hamilton says: 'It must be confessed that, taking these verses on their own ground, there are few human inventions which display a higher ingenuity' (*Lectures on Metaphysics and Logic III*, London, 1860). He attributed their

invention to Petrus Hispanus, and there is little doubt that their first appearance is in his work the *Summulae logicales*.

The philosophic writings of Petrus Hispanus have recently been the subject of a penetrating study by Prof. Grabmann, *loc. cit.*, which finally disposes of Prantl's theory that the *Summulae logicales* attributed to Petrus Hispanus was a translation from Psellus, or of another theory that it was written in the fourteenth century by a Dominican of the same name. Prof. Grabmann does not, how ever, attempt to fix an approximate date for the treatise.

Petrus Hispanus who died as Pope John XXI in 1277 was born in Seville and studied at Paris.[1] He could hardly have entered the University until its return in 1232, after the cessation, and seems to have studied medicine after taking his degree as a Master of Arts. His treatise would thus appear to be the result of his regent lectures while he was a Bachelor of Medicine. As he is reputed to have left Paris and gone to Sienna in 1246, that would give an upper limit for his doctorate, and still more for his treatise. According to Davidsohn (*Geschichte von Florenz*, IV. iii. 135), the first reference to him known is in September 1248, when he was a professor of medicine. The local illustrations in the treatise are usually French, but on one occasion he varies the Aristotelian example: 'Exemplum est quando per unum particulare probatur aliud particulare per aliquod simile repertum in ipsis, ut Legionenses contra Astorisenses malum est, ergo Astorizentes contra Renocenses pugnare malum est, utrobique enim malum est pugnare affines contra affines. Argumentum per locum confirmatur' (B. M. Add. 16386, f. 14, b 2). In the printed editions French or German examples are substituted.[2]

[1] R. Stupper in *Festschrift z. 1100-jähr. Jubiläum d. dt. Campo Santo in Rom* (Freiburg, 1897), p. 135, quotes from a letter of John XXI to the Bishop of Paris (*Dictamina Berardi*, Cod. Vat., I. 3977, f. 170) in which he refers to his taking part in the studies of the University 'per annos plurimos'.

[2] The MS. lat. 16617 of the Bibliothèque Nationale at Paris contains ff. 161–70, an anonymous tract beginning: 'Quoniam ignoratis communibus necesse est artem ignorare; ad ignoranciam artium liberalium expellendam in earum communibus insistendum, sciendum quod artes liberales sunt vij.' As this is the *incipit* of the tract 'super mag. p. h.' in the Amiens MS. (see fasc. XIV, f. xvii), it is worth investigation as a possible work of Petrus Hispanus.

Except for Prantl, who gives copious extracts, and Prof. Grabmann, little attention has been paid to the work of William of Shirewood, which is to be found in MS. lat. 16617 of the Bibliothèque Nationale (formerly Sorbonne 1797). This codex is not a homogeneous manuscript written by one scribe at approximately the same period; it consists of a primitive manuscript with many later additions. In its original state it was a collection of three tracts, anonymous except that the third of them concluded with the words 'expliciunt obligaciones Magistri W.' The manuscript was written most probably from its appearance and make up at Oxford. It is in a formal book hand, with 34 long lines to the page, occupying 62 leaves —five quires of 12 leaves each—with catchwords on ff. 12 b, 24 b, 36 b, 48 b, 60 b, with two leaves to complete the work and presumably some blank leaves subsequently filled with other matter. Soon after a short tract 'petitiones contrariorum' was added, and later still in other hands a series of treatises was added by a succession of owners—beginning with that of Lambert of Auxerre. These treatises extend to f. 224 of the codex and have no collation or quire marks. As far as the evidence of the original scribe is concerned the author of folios 1-62 b is Magister W., but another owner has written at the head of f. 1: 'Introductiones magistri Guilli. de Shyrewode in logicam', and in a later hand still there is an ascription on the side margin of f. 23: 'Sincategoreumata Magri Guilli de Shirewode.' Curiously enough another manuscript of the second section is at Oxford (Bodl. Digby 55, f. 206–25), again anonymous, but with a name added in the margin: 'Sincategoreumata Magistri Willielmi de Sirewode'.

The composition of the work is as follows: (1) de propositione, f. 1; (2) de predicabili, f. 6; (3) de sillogismo, f. 6; (4) de locis dialecticis, f. 8 b; (5) de proprietatibus terminorum, de suppositionibus, f. 14; (6) de appellatione, f. 16; (7) de fallaciis, f. 17 b; (8) de syncategorematibus, f. 23; (9) de insolubilibus, f. 46 b; (10) de obligationibus, f. 58 b; explicit, f. 62 b. It is to be observed that the work of Lambert of Auxerre beginning f. 64 b does not follow 'unmittelbar', as Grabmann says, the first two treatises of Magister W. which end on f. 46 b.

The original ascription to Magister W(illielmus) might possibly be taken to refer to the Paris Master who left Paris for Angers at the cessation in 1229 and died in 1249. If so, the work can hardly be dated later than 1229. But the fact that Michalski has not been able to find any treatise 'de obligationibus' earlier than Walter of Burley and William of Ockham makes it unlikely that such a tract had been in existence for a century without any notice being taken of it. William of Durham cannot therefore be held to be the author, and the ascription to William of Shirewood may be tentatively accepted.

The historic William of Shirewood is intimately connected with Lincoln and its bishop, Grosseteste, and therefore almost certainly with the circle of Oxford teachers and students gathered there. We first hear of him when Roger de Wesham (a past Lector of the Oxford Franciscans), Dean of Lincoln, was promoted to the See of Lichfield in 1245. By the influence of Grosseteste the prebend of Ailesbury, hitherto attached to the Deanery, was set free and William of Shirewood[1] was appointed to it. Surviving records say nothing about him till December 1256 when he was Treasurer of Lincoln.[2] His predecessor in that office died in 1254. A successor, Richard de Bello, held this office in 1275, when Shirewood was presumably dead.

That he had been a Master of a University is shown by a Papal dispensation of January 1258 (*Papal Letters*, p. 355) which calls him Master, and there are several official documents which refer to him as Master while he was Treasurer of Lincoln Cathedral. In the absence of the authority from which Hardy in his edition of Le Neve took the statement of Shirewood's appointment to Ailesbury, we cannot say that he was a Master in 1245–6, though a settlement of the revenue arising from the prebend of Ailesbury in 1267 recites a previous settlement

[1] Matthew Paris, who tells the story, says that Grosseteste immediately appointed Roger de Marisco to the prebend. Roger held it later.

[2] Both Le Neve and Willis Brown make him Chancellor after Nicholas of Wadingham (1259), and the *congé d'élire* of Bp. Gravesend, 24 Aug. 42 H. III (1258), names Master R. as treasurer (see Cal. Pat. Rolls, H. III). I follow Hardy.

made 'de consensu magistri Willelmi de Schirewoode tunc rectoris ejusdem . . .' (*Regist. Antiquiss.* 3, Lincoln Record Soc., 29. 354), and makes it a reasonable probability that he was not appointed to the prebend as an undergraduate. The value of the prebend—75 marks—shows his importance. The date of the treatise may thus be given as *c.* 1245. What Bacon thought of him may be gathered from his remarks to the Pope in the beginning of his Opus Tertium (ed. Brewer, p. 14) after the dispatch of his Opus Majus in 1267: 'Quod probare potestis per sapientes famosiores inter Christianos, quorum unus est frater Albertus de ordine Predicatorum, alius est magister Gulielmus de Shyrewode, thesaurarius Lincolniensis ecclesiae in Anglia, longe sapientior Alberto. Nam in philosophia communi nullus major est eo.' The 'philosophia communis' is, as can be seen by the context, the Aristotelian logic and physics.

The early thirteenth-century text-books of Logic follow closely the order of the set books prescribed for the eager crowd of boys who flocked to Paris or Oxford. The earliest regulations for their study are found in the Statutes of Robert de Curzon in 1215 which ordered the *Organon* of Aristotle together with the *Isagoge* of Porphyry to be read through three times in the Course. The work of Petrus Hispanus, which we have found reason to suppose the first of those that have survived, followed this order: (1) the Peryermenias, or de Introductionibus; (2) Porphyry, or de Predicabilibus; (3) the Categories, or de Predicamentis; (4) Prior Analytics, or de Sillogismis; (5) the Topics, or de Locis dyalecticis; (6) the de Sophisticis Elenchis, or de Locis sophisticis. With these the first part of Hispanus concluded. The second part went under the name of 'Terminorum Proprietates' or 'parva Logicalia' and contained: (7) de Suppositionibus; (8) de Relatione; (9) de Amplicationibus; (10) de Appellationibus; (11) de Restrictionibus; (12) de Distributionibus. Some manuscripts, among them the B. M. Add. 16386 invert the order of sections 6 and 7.

Shirewood's treatise follows much the same order, though at less length in the earlier parts, the de Exponibilibus being followed by the de Insolubilibus and the de Obligationibus.

These two treatises seem to be the earliest on their subjects, which were only studied at Oxford in the thirteenth century.

Kilwardby follows closely the order of Petrus Hispanus, as does Lambert of Auxerre, with variations in chapter-headings and order. Walter of Burleigh follows Hispanus closely with slight variations in order and some amplification of statement. Vincent of Beauvais is apparently ignorant of Hispanus and follows some compendium of Albertus's commentary on Aristotle's *Organon.*

It cannot be said that Bacon owed much to his predecessors, though it is probable that he knew the work of Hispanus, indeed he seems to quote an example from him, though the quotation cannot be verified in any edition of the printed text or in the manuscript. There are many verbal similarities, but they often turn out to be phrases from the text of Aristotle in one or the other version. The first difference to be noted is in Bacon's order of treatment. After the introduction from the Peryermenias, the *Isagoge* of Porphyry, and the de Predicamentis, which he treats with a fullness which the scheme of Aristotle renders premature, he returns to the Peryermenias. From there he turns to the Topics, then to the Prior Analytics, and then to the de Sophisticis Elenchis. The notes give references to the corresponding passages of Hispanus. There does not seem to be any trace of acquaintanceship with the work of Shirewood, though Bacon must have known of his work by more than repute.

The way in which Bacon treats the various branches of his subject shows that his treatise is not an elementary treatise though it may have been the basis of a recapitulary course. It is, in fact, the last work of his University career.

Its distinguishing feature is not its didactic sections, but the scholastic treatment of a number of propositions which were probably the subjects of discussion at the time in the University, though our ignorance of the history of the teaching of the secular masters does not allow us to make definite statements as to what these were.

This would no doubt be possible if we compared the list of Kilwardby's condemned propositions in 1277 with the opinions

rebutted by Bacon in the course of this work, but the task is beyond my competence and may be left to students of this very obscure period in the history of philosophy. One thing appears certain: the seemingly trivial objections we so often find raised in the discussion of serious problems in the works of the great scholastics are probably exactly the objections which would be raised in the course of academic exercises.

This is the list of propositions condemned:

Errores in logicalibus.

Quod contraria possunt esse simul vera in aliqua materia.

Item, quod sylogismus peccans in materia non est sylogismus.

Item, quod non est suppositio in propositione magis pro supposito quam pro significato. Et ideo est dicere 'Cujuslibet hominis asinus currit', et 'asinus cujuslibet hominis currit'.

Item, quod 'animal est omnis homo'.

Item, quod signum non distribuit subjectum in comparatione ad predicatum.

Item, quod veritas cum necessitate tantum est cum constantia subjecti.

Item, quod non est ponere demonstrationem sine rebus entibus.

Item, quod omnis propositio de futuro vera est necessaria.

Item, quod terminus cum verbo de presenti distribuitur pro omnibus differentiis temporum.

Item, quod ex negativa de predicato finito sequitur affirmativa de predicato infinito sine constantia subjecti.

Fortunately in one case, the section 'de Appellatione', we are able to put a finger on the opponent and the theories that Bacon had in mind. In his last work, the *Compendium Studii Theologiae* written in 1292, edited by Dr. Rashdall in 1911, he devotes a chapter to the errors of Richard of Cornwall (pp. 52–9) who was a very successful teacher at Paris, after he had lectured on the Sentences at Oxford in 1250. On p. 57 Bacon refers to arguments he had used more than forty years before, 'quando difficultates huiusmodi ventilavi'. There can be no doubt that the chapter 'de Appellatione' is concerned with the same subject as the passages in the *Compendium Studii Theologiae* on pp. 52–3 and 57–8—the subject of the alleged universal use of the terms for 'ens' and 'non-ens'. The dis-

cussion on infinite and private predicates on p. 284 and the examples here and on p. 285 occur on p. 57 of the *Compendium*, and the general conclusion on p. 283, lines 5–19, is the same as that on p. 59 in the penultimate sentence of the chapter.

The views of Richard of Cornwall (Richardus Rufus) are found in his Commentary on the Sentences (Balliol MS. 62), identified and discussed by F. Pelster, S.J. (*Scholastik*, iv. 410). Other works have since been identified. See also Little, *The Franciscan School at Oxford* (*Arch. Franc. Hist.* 19. 841).

As the end of my self-imposed task draws near, I wish to take this opportunity of offering my most humble and hearty thanks to all those whose help has made the publication of this series of 'Opera hactenus inedita Rogeri Bacon' possible. In the first place to the Oxford friends, chief among them Sir William Osler and Dr. and Mrs. Charles Singer to whose energy and devotion I owe the support for many years of my enterprise, and to the Delegates of the Clarendon Press for undertaking the printing. In the next place to the British Academy and the Pilgrim Trust for generous annual grants in aid of printing and publication. The fact that medieval students will now have in their hands substantially everything known to be written by Roger Bacon will I trust justify their generosity, even if some hopes of possible finds be disappointed. More and more of late years I have wondered whether the title of Doctor mirabilis may have been earned by the controversialist and the scholastic logician which Bacon was, before his interest in mathematics and experimental natural philosophy was aroused to make him one of the great fore-runners of modern science.

As regards the present fascicule, my most grateful thanks are due in the first place to the readers of the Press, whose names I would gladly have put on the title-page as collaborators but for the strict rule of anonymity; to Dr. Clement C. J. Webb and Dr. Dorothea Sharp, who confirmed my impression that Bacon was referring to Richard of Cornwall in his criticism of the nature of predication; to Dr. Little who for over thirty years has been a constant help in every way as friend, adviser,

and critic; to Dr. Wright, to Dr. Kathleen Major, to Mr. H. Sellers, and the Superintendents of the Reading Room of the British Museum. Finally, I offer my apologies for the delay in publication, due to ill health and some heavy personal calamities.

Deo Gracias.

ROBERT STEELE.

SAVAGE CLUB,
LONDON, S.W. 1.

Description. Paper and vellum; 175 cm. by 27 cm.; d.c.; 46 lines to a page; no signatures; occasional catchwords; initials in red; modern binding; written in 1428 by an English scribe.

Collation. f 1 index, f 1 b blank, 8 (2, 9 vellum), 6+1, 7 (18, 24 vell.), 12+1 (36 vell.), 12, 10 (50, 59 vell.), 8 (60 vell.), 8 (68 vell.), 8 (72, 79 vell.), 7 (86 vell.), 7 (93 vell.), 8, 8 (102, 109 vell.), 6, 8 (116, 123 vell.), 6, 8 (130, 137 vell.), 6, 8 (144, 151 vell.), 6, 8 (158, 165 vell.), 6, 8 (172, 179 vell.), 7, 9 (187, 195 vell.), 6, 6 (203 vell.), 6, 10 (223 vell.).

71v. Finit de speciebus Rogerii bacon M 428 die 27 marcii que tunc erat Vigilia pasce.

41v. Ecce finis Perspective summe bonitatis illius mirabiliter nobilis et nobiliter mirabilis Rogeri Bachon Anno Christi 1428 in crastino decollationis beatissimi Johannis Baptiste ipsius Christi nostri Salvatoris. In eternum benedicti Amen.

72. Hic incipit volumen vere mathematice . . .

95v. No explicit incomplete (Com. Math.).

96v. Incipit prologus Magistri Arnoldus de Nova villa ad Petrum fratrem suum que intitulatur de Intentione medicorum.

108v. Explicit tytulo ut supra.
Incipit epistola Magistri Arnoldi de Vilnova contra dicentes se posse cogere demones.

116v. Explicit tytulo ut supra.
Incipit tractatus Magistri Henrici de Hassia de reductione effectuum particularium in causas universales.

130v. Explicit tytulo ut supra.
Incipit epistola beati Thome de Aquino ordinis predicatorum de essentiis essentie.

148. Explicit titulo ut supra. Incipit epistola H. Witelo de causa primaria penitentie in hominibus et de substantia et natura demonum utrum sint quid sint et quales sint.

154v. Ecce finis tytulo ut supra. Queritur de fato.

159. Ecce finis questionis de fato secundum Albertum magnum. Et incipit tractatum de configurationibus qualitatum et motuum secundum doctorem et magistrum Nycholam Orem.

194. Finit de configurationibus reverendi doctoris Magistri Nicolai Orem. et tractatus de habitudine causarum et influxu nature communis respectu inferiorum venerabilis doctoris M. Hinrici de Hassia subtilis speculatoris incipit 1428° 16to die Novembris.

209v. Eece finis delectabilis speculatoris tractatuli (propter corruptionem exemplaris incorrecte scripti). Anno 1428 et mensis Decembris die ultima que erat vigilia circumcisionis Christi benedicti in eternum. Et tractatus venerabilis Nicolai Orem contra conjunctionistas incipit.

224. Tractatus contra conjunctionistas de futurorum eventibus explicit 1430 Sonegiis mensis Aprilis die VI que fuit crastina post dominicam palmarum.

SUMMA GRAMATICA

Cambridge Peterhouse 191, ff. 30–51 b (P.)
Worcester Cathedral Q. 13, ff. 5–24 b (W.)[1]

⟨*De construccione*⟩

ORACIO gramatica aut sit mediante verbo prime persone vel secunde vel tercie. Si mediante verbo prime vel secunde, tunc potest QUERI de supposito, sive intelligatur sive in oracione ponatur, utrum sit nominativus nominis vel pronominis. Quod nominativus nominis poterit reddere suppositum talibus verbis videtur: quia dicit Priscianus in fine primi *de Construccione* quod bene dicitur 'ipse facio', 'ipse facis' sine addicione alterius nominativi, ergo pronomen tercie persone supponet verbo sine addicione alterius suppositi, quare cum pronomen habeat terciam personam magis discretam quam nomen, et ita magis repugnantem prime persone vel secunde, poterit nomen multoforcius reddere suppositum sine addicione alterius, ergo bene dicetur 'homo curro' vel aliquod tale, igitur non exigetur pronomen prime persone vel secunde.

Item. cum dicitur 'ipse facio' non potest dici quod illud pronomen 'ipse' supponeret, nisi evocaretur a pronomine prime persone intellecto in verbo; set apcior est nominativus nominis ad evocacionem quam hoc pronomen 'ipse', eo quod nominativus nominis habet significacionem finiciorem et certiorem, et personam infiniciorem et magis confusam

[1] The following variations between *P.* and *W.* are not recorded except when the sense of the passage is involved. Variations in order in doublets and subordinate phrases, and in mood between indicative (*P.*) and subjunctive (*W.*). Prepositions implied, e.g. in loco. Particles inserted by *W.*, e g quod, scilicet, enim, bene, dicendum est, persona after prima, etc. Substitution of aut, vel; iste, ille; ergo, igitur, quare, ideo; quia, quod; vel, et; tamquam *P.*, tanquam *W.*

6 mediante verbo] *om. P.* 9 poterit] possit *W.* 10 videtur] patet *W.* dicit] dicat *W.* 12 ipse facit] *add. P.* 13 verbo] *om. P.* 15 repugnantem] repugnat *W.* 16 persone] quantum ad evocacionem *W.* 18 tale] facio *W.* 20 potest . . . illud] posset . . . hoc *W.* 21 evocaretur] quia evocetur *W.*

quam pronomen, ergo apcius potest evocari, quia ad evocacionem oportet quod significatum evocantis sit confusum, et persona finita et discreta, et e contrario a parte evocati, scilicet quod significatum sit certum et finitum, et persona infinita et confusa.

Item, agere vel pati est proprium nominis, cum dicat Priscianus quod agere vel pati sit proprium substancie in qua est imposicio nominis, quare agere vel pati dabit intelligere nominativum nominis tamquam subjectum et suppositum suum proprium, igitur cum verbum prime et secunde persone significet agere vel pati, exiget pro supposito nominativum nominis.

Quod non nominativus pronominis videtur: quia substancia materia non est hujusmodi a qua posset egredi agere vel pati, cum substancia de se non inclinetur ad aliud nisi mediante qualitate que est principium inclinandi; ergo cum pronomen significet materiam substanciam sine qualitate, ab illa non potest egredi agere vel pati.

Set ad hoc dicetur quod habet qualitatem mediante relacione vel demonstracione. Set contra: si agere vel pati est proprium substancie in qua est posicio nominativi, ut dicit Priscianus, set substancia illa habet qualitatem significatam non ab extrinseco adquisitam, igitur cum pronomen non habeat qualitatem significatam set solum per demonstracionem adquisitam vel relacionem, non poterit a substancia pronominis egredi agere vel pati.

Item, casuale habens substanciam significatam potest supponere racione illius, ut patet in participio, et casuale habens substanciam solum intellectam non potest, ut patet in adjectivo puro; cum igitur duo exigantur ad officium supponendi, substancia et qualitas inclinans substanciam ad actum, casuale habens qualitatem significatam potest supponere, et casuale non habens illam de significato suo

2 evocantis] evocacionis *W.* 3 e contrario] *om. P.* 6 est] vere *W.* 7 sit . . . substancie] substancie vel proprium *P.* 8 imposicio] posicio *P.* 13 Quod] Item, quod *P.* 14 materia] *om. W.* 16 inclinandi] intelligendi *W.* 21 in . . . nominativi] a qua sit nominis non imposicio *W.* 22 set] si *W.* 24 habeat] habet *W.* significatam] *om. W.* 28-9 casuale . . . patet] *om. P.*

non potest supponere; pronomen est hujusmodi, ergo pronomen non poterit supponere, ut videtur.

Item, dicit Priscianus quod cum additur pronomen verbo substantivo propter geminacionem substancie sine qualitate, nichil perfectum generatur. Quare cum ibi habeant demonstracionem vel relacionem, et demonstracio vel relacio possent dare sibi qualitatem, ibi darent. Cum ergo Priscianus hoc negat, videtur quod per demonstracionem et relacionem qualitas illis non adquiratur. Cum igitur de se non habeant quia significant materiam substanciam, patet quod nullo modo habebit officium supponendi.

Item, inposicio nominis fit in tercia persona, ut patet ex primo *Construccionum*, et ideo arguit Priscianus quod nomina sint tercie persone quia inponuntur in tercia persona. Cum ergo vox pronominis inponitur ad significandum, inponeretur in tercia persona, quare cum nomen sit tercie persone propter inposicionem talem, erit omne pronomen tercie persone propter talem inposicionem. Set tercia persona non reddit suppositum verbo prime vel secunde persone, quare nullum pronomen poterit reddere suppositum tali verbo. Set contra: actus personatur et numeratur a numeracione et persona subjecti sive nominativi a parte ante constructi cum verbo, ergo persona verbi causabitur a persona talis nominativi, quare cum persona verbi causetur a persona causalis precedentis, assimilabitur persona verbi persone nominativi; | ergo cum persona verbi sit prima vel *P.* f. 30 a 2.
secunda oportet quod persona nominativi sit prima vel secunda cui fiat assimilacio, set nomen non habet primam personam vel secundam, ergo non poterit esse subjectum vel suppositum verbo prime persone. |

Item, in verbis prime persone et secunde intelligitur *W.* f. 5 a 2.
nominativus diffinitus, ut dicit Priscianus, set nominativus nominis non est diffinitus quia non habet personam diffini-

4 substantivo] *add. P.* sine qualitate] *om. W.* 6 et] set *W.* 11 officium] effectum *P.* 12 nominis] vocis *P.* 14–15 nomina . . . pronominis] *om. W.* 16 cum] sicut *W.* 19 suppositum] *om. W.* 21 actus] *om. P.* 22 a] per *W.* subjecti] recti *P.* 23 cum verbo, ergo] sic *W.* 25 assimilabitur] assimiletur *W.* 26 ergo] *om. W.* 30 persone] *om. W.*

tam set confusam, que non in illis intelligetur; set nominativus intellectus in illis eis reddit suppositum et solum, quare nominativus nominis non erit in illis suppositum.

Item, sicut se habet nominativus prime vel secunde persone ad verbum prime vel secunde, sic nominativus tercie ad verbum tercie et e contrario, ergo permutatim, sicut se habet nominativus prime vel secunde ad verbum tercie, sic nominativus tercie ad verbum prime vel secunde. Set nominativus prime vel secunde non reddit suppositum verbo tercie, ergo nec nominativus tercie reddet suppositum verbo prime vel secunde, quare nominativus nominis non poterit reddere suppositum verbo prime vel secunde persone, quare per oppositum, cum nominativus pronominis habeat omnes condiciones propter quarum privacionem nominativus nominis non poterit reddere suppositum, nominativus pronominis sufficienter ei reddet, est enim ibi assimilacio persone, et persona diffinita, et debita proporcio talis persone respectu persone verbi.

Ad hec, dicendum est quod in verbis prime et secunde persone intelligitur nominativus pronominis, et ille reddit suppositum verbo prime persone vel secunde, et non nominativus nominis.

Ad primum et secundum, potest dici quod licet major sit discrecio in pronomine tercie persone quam in nomine, tamen apcior est persona pronominis ad hoc ut fiat evocacio quam persona nominis, et hujus racio est quia cum evocacio sit apposicio, et apposicio in pronominibus fiat maxime gracia discrecionis augmentande, magis autem natum est minus discretum augmentare magis discretum quam simplicem confusum, eo quod in naturalibus semper minus augmentat majus per suum adventum ad ipsum, et universaliter augmentans et augmentatum proprie sumendo differunt secun-

1 que] quare *P*. 3 non] *om. W*. 7 se habet] *om. W*. 8 nominativus pronominis *W*. 10 verbo] *om. P*. 10-11 reddet . . . verbo] *om. W*. 14 quarum] contrariorum *W*. 16 ei] *om. P*. 17 persone] *om. W*. 18 respectu] *om. W*. 21 prime . . . secunde] *om. W*. 24 tercie] secunde *W*. quam in nomine] quia *W*. 25 pronominis] in pronomine *W*. 31 suum adventum] sui adjunctum *W*. 31-2 et . . . et] *om. W*. 32 sumendo . . . secundum] autem sumendo diffinit eciam *W*.

dum majus et minus, ideo persona pronominis tercie persone (que discreta est alico modo, quia minus quam persona prime vel secunde pronominis) apcior est ad hoc ut evocetur a persona intellecta in verbo quam persona nominis que est magis confusa, cum nichil habeat de discrecione; et propter hoc magis potest pronomen prime persone in verbo intellectum evocare hoc pronomen 'ipse' quod est tercie persone quam nominativus nominis que est tercie.

Unde jam patet ad secundum, quod licet nomen sit confusum quantum ad personam, et finitum et certum quantum ad significacionem, tamen non magis potest evocari, cum evocacio sit principaliter gracia discrecionis augmentande, cui quidem augmentacioni minus convenit nomen quam pronomen propter ejus intensam confusionem.

Ad tercium, dicendum est quod substancia eadem significatur per nomen et pronomen, licet diversimode, et ideo cum dicitur quod agere et pati appropriantur substancie nominis, non excluditur substancia pronominis cum demonstret eam vel referat; per ipsum pronomen sufficienter habetur substancia nominis cui agere est vel pati proprium, sicut per sermonem habetur 'homo' cui 'risibile' est proprium, licet diversimode intelligatur 'homo' per sermonem, et substancia nominis per pronomen, et ideo licet agere vel pati est proprium nominis, bene poterit convenire pronomini.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod pronomen significat substanciam compositam ex materia et forma, non tamen significat ipsam ut formata est, et ideo nec ut qualificata. Unde quod dicitur quod pronomen significat materiam substanciam sine qualitate, hoc refertur ad modum significandi non ad significatum, et ideo bene potest agere vel pati egredi a significato pronominis, licet non esset demonstracio vel relacio: hoc dico propter qualitatem adquirendam. Bene

2 discreta] diffinita *W.* 3 pronominis] *om. P.* enim *ante* est *W.* 8 quam . . . tercie] *om. P.* 11 significacionem] significatum *W.* 13 cui quidem] cujus eciam *W.* 15–16 eadem significatur] est eadem significati *W.* 17 cum] *om. W.* et] vel *W.* substancie] subjecto *P.* 20 cui] cujus est *W.* vel pati] *om. P.* 28 nec] *om. P.* 30 hoc refertur] habet referri *W.* 33 dico] dicimus *P.*

tamen concedendum est quod mediante demonstracione et relacione alico modo adquirit qualitatem quantum ad modum significandi, mediante eciam qua magis competit sibi racio supponendi.

Ad aliud quod obicit, dicendum est quod multipliciter peccat illa racio, quia pronomen licet habeat substanciam in qua est inpositio nominum, non tamen sequitur quod eodem *P.* f. 30 b 1. modo habeat eam qualificatam, immo est fallacia | accidentis. Et dato quod habeat eam qualificatam quantum ad significatum, non tamen sequitur quod eodem modo habeat eam quoad modum significandi de se impediente eadem fallacia. Ad hoc habere substanciam nominis qualificatam, hoc potest esse dupliciter; aut ex significato et ex modo significandi et sic convenit nomini, aut non, set solum ex consequenti habere qualitatem, scilicet mediante demonstracione et relacione, et sic convenit pronomini.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod omne nomen significat substanciam cum qualitate, unde diccio adjectiva, ut 'album', significat substanciam cum qualitate secundum gramaticum, ⟨et⟩ licet dicat Boetius quod solum significat qualitatem, non contradicit, quia 'album' significat albedinem solum, que qualitas est tantum secundum logicum, licet componatur ex *W.* f. 5 b 1. substancia | et qualitate secundum gramatici consideracionem, quia generaliter genus cujuslibet est sua substancia secundum gramaticum, differencia sua qualitas sive aggregatum totum ex substancia et forma, et per consequens compositum, et non ⟨forma⟩ que est altera pars compositi, est qualitas. Secundum eciam gramatici et logici consideracionem, illa substancia ad quam qualitas significata per nomen adjectivum inclinatur non significatur per adjectivum purum, set solum intelligitur; et quia sic est, ideo purum adjectivum est, et nullo modo habens naturam substantivi, et propter hoc supponere non potest. Participium autem significat

2 adquirit] adquirunt *W.* quantum ad] quoad *W. marg.* 5 est] tam tunc *P.* 6 pronomen] *om. W.* 7 inpositio] positio *P. W. altered to* inpositio *W.* 11 de se] *om. W.* 13 ex significato] significatum *W.* 18 unde . . . ut] bene dico adjectivam *W.* 20 licet] quamvis *W.* 25 differencia sua qualitas] *om. W.* 26 ex, et, et per] *om. P.* 27 forma] solum differencia est sua qualitas *W.* compositi] *om. P.*

illam substanciam ad quam inclinatur actus, et ideo non est purum adjectivum set racionem substantivi habet; et quod hoc sit habere racionem substantivi patet, quia 'album' quod est substantivum in neutro genere significat albedinem et substanciam ad quam inclinatur qualitas, et ideo non est purum adjectivum, set alico modo substantivi racionem habens, et ideo potest supponere.

Dicendum est ergo quod omne nomen significat substançiam cum qualitate, et hoc non facit quod nomen possit supponere, set quod substantivi habet racionem alico modo; omne igitur quod habet racionem substantivi, sive significet qualitatem sive non, ut patet in participio quod significat substanciam cum actu et non cum qualitate, potest supponere, et ideo pronomen supponere potest, et non quia ex significato qualitatem habet, tamen quia ex modo significandi alico modo mediante demonstracione vel relacione, et substantive se habet. Hec est ultima condicio supponentis.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod Priscianus non intendit comparacionem pronominis ad verbum substantivum ex parte suppositi set appositi, unde sufficienter habet qualitatem de se vel mediante demonstracione et relacione ad officium supponendi, non tamen ad officium apponendi; unde intendit ibi comparacionem pronominis ad verbum substantivum ex parte post, et sic bene concedendum est quod licet uno modo habeat qualitatem, non tamen sufficit ad determinandum et finiendum significatum confusum verbi substantivi vel vocativi, cum exigatur qualitas nominis que est magis finita. Unde substancia pronominis ibi reputatur quasi sine qualitate, cum non habeat qualitatem sufficientem ad finiendum verbum, et ideo nichil perfectum generatur.

Ad ultimum, dicendum quod inposicio vocis cujuslibet est in tercia persona, set hoc non facit diccionem esse tercie persone nisi quod significet rem suam ut de illa possit fieri

1 intelligitur *W*. 2 habet] habens *W*. 9 possit] non possit *W*. 10–11 alico . . . substantivi] *om. P*. 12 qualitatem] substanciam cum qualitate *P*. 16 vel, et] *om. W*. 23 ibi] Priscianus *W*. 24 bene] non *W*. 25 licet uno] ad officium apponendi, quia licet alico *W*. 26 determinandum] terminandum *W*. 26, 30 finiendum] finitandum *P*. 28 pronominis] nominis *W*.

sermo inter primam et secundam. Cum igitur pronomina prime et secunde persone non sint hujusmodi, non erunt tercie persone propter vocis inposicionem; nec intendit Priscianus propter hoc solum concludere nomina esse tercie persone, eo quod sic in tercia persona inponuntur, nisi quia talis inposicio est conjuncta nomini ex proprietate tercie persone, que est ut fiat sermo de alico inter primam et secundam: deinde si addatur suppositum verbo tercie persone ibi potest addi nomen et pronomen tercie persone.

Set tunc est QUESTIO communis de omni supposito a parte ante cum verbo cujuscumque sit persone, an construatur ita quod exigatur; quare si exigitur, aut exigitur racione significati aut consignificati: non racione significati, quia idem est significatum in omni casu; non racione consigni-
P. f. 30 b 2. ficati, quia consignificatum non est nisi instrumentum | et medium construendi significatum, aut est agens principale, ut in naturalibus forma substancialis est agens principale, qualitas activa medium et instrumentum agendi, quare non erit tunc ista exigencia racione consignificati tantum.

Quod eciam non racione utriusque patet: quia si aliquod accidens conferret ad illud hoc esset persona, cum dicitur quod ista conjunccio est ex vi persone; set eadem est racio persone in omni casu cum eodem significato, ergo nullum consignificatum conjunctum significato illud faciet.

Item, ponatur quod non racione persone tantum set aliorum accidencium, ut numerus et casus. Adhuc non sufficiet, quia tunc purum adjectivum posset supponere, cum verbo conformaretur in persona, casu et numero.

Similiter, potest argui a parte exigentis; aut exigit racione significacionis aut consignificacionis: non racione significacionis tantum ut patet, nec racione consignificacionis

5 inponuntur] inponuntur, ibi bene potest addi nomen et pronomen *W.* 6 conjuncta nomini] injuncta racioni *W.* 11 cujuscumque sit] ejusdem erit *W.* construatur] construitur *W.* 12 quare] quia *W.* exigitur] exigatur *W.* exigitur] *om. W.* 14 non] nec *W.* 15 et] tantum et *W.* 16 aut . . . agens] generatur *W.* 17 est] cui *W.* 20 Quod . . . non] Item quod nec *W.* 24 illud faciet] hoc faceret *W.* 26 aliorum] aliquorum *W.* numerum et casum *P.* 27 purum] pure *W.* 28 cum] quod *W.* 31 ut . . . consignificacionis] *om. P.*

quia tunc sub omni accidente indifferenter cum nominativo posset construi.

Item, cum participium habeat significacionem verbi, tunc similiter participium exigeret nominativum ex parte ante. Quod non racione consignificacionis, quia non racione modi, tunc enim infinitivus modus posset nominativum exigere: non racione modi finiti, quia tunc | inpersonale, cum habeat *W.* f. 5 b a modum finitum, posset exigere, nec eciam racione modi finiti et persone, quia tunc sub quolibet numero, quod est falsum; et ideo discurret aliquis quod racione modi finiti dispositi debita persona et debito numero.

Quod autem hoc sit falsum videtur: quia sicut se habet verbum infinitivi modi ad acusativum, sic verbum finiti modi ad nominativum; set verbum infinitivum racione modi tantum exigit acusativum, quia sub omni differencia persone et numeri, ergo similiter verbum finiti modi exigit nominativum racione modi tantum, quare non confert ad hoc numerus vel persona.

Item, si racione significati dependentis informati debitis accidentibus ut numero et persona, igitur cum adjectivum habeat significatum dependens et conformatur in numero et persona suo substantivo, posset ipsum exigere.

Et dicendum quod a parte subpositi est causa exigencie. Si ergo disposita debita persona et debito numero et debito casu cum modo significandi substantive, et ideo racione significacionis et modi significandi essencialis substantive et modi significandi accidentalis, scilicet sub debita persona et debito numero et casu, ut dictum est, est ista exigencia a parte illius quod exigitur, et sic patent omnia ad primam partem.

De secundo, similiter dicendum est quod causa sufficiens a parte exigentis est significatum dispositum persona debita et debito modo et debito numero. Concedendum est

4 nominativum ex] a *P.* 5 significacionis *W.* 8 posset exigere] *om. P.* eciam] *om. W.* 9 et persone] *om. W.* 10 ideo discurret] diceret *W.* 11 dispositi] disponi quod *W.* 12 autem . . . falsum] tamen non sit verum *W.* 14 racione] *om. W.* 16 finiti modi] finitum *W.* 19 informati] impertati *W.* 21 et conformatur] eciam formatur *P.* 26 significandi] *om. P.* 29 illius] alius *P.* 32 debita] debita per substanciam *P.*

igitur quod non racione significacionis, sicut obicit prima racio.

Ad tercium, ⟨dicendum⟩ quod significacio duplex est, accidentalis vel essencialis, ⟨et⟩ participium non habet essencialem significacionem verbi set accidentalem, que est a parte post, et ideo construccionem verbi retinet a parte post et non a parte ante.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod infinitivus exigit acusativum penes modum dispositum persona et numero, sicut modus finitus nominativum, quod patet, cum infinitivum inpersonale casum non exigit; verumtamen quia infinitivus habet confuse racionem persone et numeri, exigit a parte ante omnem personam et omnem numerum, et non quia modus solus exigat.

Ad aliud, ⟨dicendum est⟩ quod in adjectivo defficit modus qui est una causa exigencie, et hoc est quia adjectivum comparatur ad substantivum non ut distans set ut habitus quiescens in subjecto, et ideo cum exigencia sit racione distancie, et in verbo sit distancia exigi, quia comparacio et modus in adjectivo non, ideo non exigit adjectivum substantivum, licet verbum exigit nominativum.

Set juxta hoc potest dubitari. Videtur enim quod verbum non debeat conformari in persona et numero universaliter cum supposito, quia actus debet recipere personam et numeracionem a suo subjecto. Cum igitur actus transiens sit in casuali sequente tamquam in subjecto, debet recipere personam et numeracionem a casuali sequente et non ab antecedente. Probacio minoris: Aristoteles dicit in secundo
P. f. 31 a 1. *de Anima* | quod actus activorum sunt in paciente sicut in subjecto, et hoc similiter in tercio *Physicorum*, quare tunc cum casuale sequens verbum sit paciens, actus vero transiens erit in eo sicut in subjecto, igitur debet personari et numerari

1 sicut] et sic *P.* solum sicut *W.* 3 tercium] secundum *P.* 5 que] quia *W.* 8 acusativum] actum *W.* 11 quia] ponit quod *W.* 13 omnem, omnem] tantum, tantum *W.* 16 quia] scilicet quod *W.* 18 in subjecto] *om. W.* exigencia sit] exigat tam *W.* 19 distancie] differencie *W.* in verbo] numeri *W.* exigi] *om. W.* 20 non] rerum non *W.* exigit] significat *W.* 23 debeat] dicitur *P.* 28 antecedente] accidente *W.* 30 similiter] convenit *W.* tunc] *om. W.*

ab ipso, quare tunc non sit illa exigencia a parte ante gracia persone vel numeri.

Et dicendum quod accio non solum numeratur a subjecto set ab agente, quia dicitur accio aliquando una ab unitate agentis, aliquando plures a pluralitate agencium, quamvis sit unum subjectum et tempus unum et species una, secundum que multiplicatur accidens, ut dicitur in .v^{to}. *Physicorum*; licet ergo actus numerari et personari et individuari posset per personam et numerum subjecti, quia tamen prout per verbum significatur, non consideratur per comparacionem ad subjectum necessario, quia omne verbum transitivum potest fieri absolutum, ut dicit Priscianus, significatur accio necesse per verbum per comparacionem ad agens, sive sit personale sive inpersonale, et ideo cum actus a parte post solum est in racione subjecti, nominativus a parte ante in racione cause efficientis et agentis universaliter, alia non eciam in racione subjecti, ut in verbis absolutis, ideo recipit actus personam et numerum a persona et numero suppositi prout per verbum significatur, non autem a persona casualis sequentis.

Deinde potest QUERI si est construccio inter nomen et verbum. Aut ergo transitiva; hoc esse non potest, quia nec est transicio actuum nec personarum, ut patet; aut intransitiva. Set quod hoc non sit verum videtur: quia construccio intransitiva fit per ydemptitatem persone: cum ergo persona duplex est, aut persona que est suppositum aut persona que est personalis proprietas. Non persona que est personalis proprietas, quia tunc ubicumque esset ydemptitas talis persone esset intransitiva construccio, igitur cum sic dico 'video me', inter verbum et pronomen est ydemptitas persone que est personalis | proprietas, cum utrumque sit prime per- *W.* f. 6 a 1

1 exigencia] ex ista *W.* ante] aut *W.* 3 accio] actus *W.* 7 accidens] actus *W.* v^{to}] secundo *W.* 11 verbum] v. et *P.* 12 significatur] figura s. *P.* 12–13 accio necesse] actus necessaria *W.* 13 per comparacionem ad agens] in comparacione ad agentem *W.* 15 racione] parte *W.* 16–17 alia non eciam] aliquando *W.* 19 prout per verbum significatur] in verbis *W.* 21 nomen] nominativum nominis *W.* 23 ut patet] *om.* *W.* 29 talis persone] personarum *W.* cum] *om.* *P.*

sone. Similiter si diceretur 'capa Sortis', utrumque est tercie persone, quare esset intransitiva construccio, quod falsum est. Nec est inter nomen et verbum ydemptitas persone que est suppositum respectu proprietatis personalis [sive res verbi suppositum respectu proprietatis personalis in nomine], quia suppositum respectu personalis proprietatis in verbo est significatum sive res verbi, suppositum respectu personalis proprietatis in nomine est significatum nominis. Set significatum nominis et verbi sunt simpliciter diversa, ut cum dicitur 'homo currit', quare neutro modo est hic ydemptitas persone, ut videtur, igitur non est construccio intransitiva.

Et dicendum est quod exigitur ydemptitas persone que est suppositum. Set persona talis duplex est, una que est significatum nominis et verbi, et istius ydemptitas non potest exigi.

Alia est suppositum deferens significatum nominis et verbi, scilicet illud pro quo supponit, ut si dicam 'homo currit', si supponat pro Sorte, Sor est illa persona cujus ydemptitas exigitur in construccione tali. Ista tamen persona aliquando est significatum nominis, cum scilicet fit sermo de significato ejus sive cum terminus supponat pro tali significato, ut cum dico 'homo est species'. Set hoc accidit quia ibi est idem suppositum et significatum; illud igitur pro quo supponit nominativus necessario est persona de qua mencio est in construccione intransitiva; illud enim unum et idem est per comparacionem ad alium. Et similiter est inter adjectivum et substantivum, ut si dicatur 'homo albus', quia idem suppositum defert significatum utrumque, et sic est in omnibus.

1 diceretur] dicatur *W.* 3 nomen et] nominativum *W.* 4 racione *W.* 4–5 sive ... nomine] *add. W.* 10 est hic] exigitur *W.* 11 ut] hoc *W.* 16 Nota quod dicitur transicio quando una persona substancia transit in aliam, ut 'capa Sortis', transicio actuum quando actus transit in casum sequentem ut 'video domum'. *add. W.* 17 Alia] Aliud *W.* 21 significatum] suppositum *W.* 22 de] de ipso *W.* ejus sive] *om. W.* 23 cum dico] si dicam *W.* 24 ibi] *om. W.* 26 est] fit *W.* 27 alium] verbum *W.*

⟨*De figurativis locucionibus*⟩

De figurativis locucionibus primo QUERITUR utrum locucio figurativa sit simpliciter incongrua vel non. Quod autem sit simpliciter incongrua videtur: quia oracio congrua est in usu communiter loquencium; set figurativa locucio non est hujusmodi, quare non est congrua simpliciter.

Item, cum congrua oracio omnis fit penes modos significandi convenientes, set figurativa | oracio non est hujus- *P.* f. 31 a 2 modi, ergo non est congrua diccionum ordinacio, igitur est incongrua.

Item, figurativa construccio fit contra regulas artis gramatice, sicut patet, ergo etc.

Item, solocismus et scema sunt eadem inproprietas secundum substanciam, sicut dicit Donatus, igitur cum inproprietas solocismi fit simpliciter incongruitas, et similiter erit scematis, quod est figura.

Item, congruitas et incongruitas oriuntur simpliciter ex principiis intraneis diccionum constructarum; set racio excusandi inproprietatem est extra ex parte construentis, quapropter nichilominus dicetur incongrua cum fit dissonancia inter principia intranea.

Item, figurativa locucio est 'vicium racione excusatum'; set accidit vicio quod excusetur vel non, quia in usu communiter loquencium non excusatur set in usu sapientum, ergo cum nullum accidens aufert rem, set ponit, ut sequitur 'est homo albus, ergo est homo', ergo similiter sequitur 'est vicium racione excusatum, ergo est vicium'.

Item, hoc quod dico 'racione excusatum' aut est determinacio distrahens aut contrahens; set non est distrahens, ergo est contrahens, et sic infert vicium simpliciter, quare est vicium.

3 incongrua] congrua *W.* 6 locucio] oracio *W.* 8 fit] fiat *W.* 9 oracio] locucio *W.* 10 diccionum] *om. P.* 12 contra] circa *W.* 14 scema] thema *W.* 16–17 scematis] tematis *W.* 19 constructarum] conjunctarum *W.* 20 excusandi] existendi *W.* 21 quapropter] q. ipsa *W.* 23 racione] *om. W.* 26 aufert] auferrat *W.* 27 sequitur] *om. W.* 31–2 simpliciter . . . vicium] quare non erit medium *P.*

Ex hiis patet quod figurativa oracio non est medium inter congruam oracionem et incongruam, set est incongrua simpliciter, cum nichil sit medium inter non-factum contra artis gramatice regulas quod est simpliciter congruum, et inter factum quod est simpliciter incongruum, ut figurativa locucio.

Item, si oppositum per oppositum, et propositum per propositum ; set per regulas etc. et contra regulas etc. sunt hujusmodi. Cujus oppositum videtur : cum sermo sapientis in quantum hujusmodi maxime congruus est, et conveniens est; set figurativus est hujusmodi, ergo figurativa oracio maxime est congrua et conveniens.

Item, conveniencior est oracio et magis congrua que conveniencius representat intencionem proferentis, quia ad istum finem est oracio ; set figurativa oracio est hujusmodi multociens, ergo etc.

Item, si dicatur 'cecidit quia superbum etc.', ibi est incongrua diccionum ordinacio omnino, et tamen dicit Donatus quod ibi est figurativa, ergo etc.

W. f. 6 a 2. Deinde QUERITUR utrum sit perfecta : et quod sic | videtur : quia oracio dicitur perfecta que perfectum generat intellectum in animo audientis ; set talis est figurativa, ergo etc.

Item, instrumentum dicitur perfectum cum potest in proprium finem ad quem est, ut patet de securi ; set oracio figurativa est hujusmodi, ergo etc.

Item, Aristoteles in .v°. *Philosophie Prime*, unumquodque est tunc maxime perfectum cum attingit proprie virtuti ; set figurativa oracio virtuti sermonis attingit, que est ut perfecto fiant mutue voluntatis indicia, igitur etc.

Item, cum perfeccio attendatur principaliter gracia sensus sive significati, figurativa autem oracio fundatur supra convenienciam significatorum, quare etc.

Ad oppositum, cum congruitas sit dictum precedens in

1 oracio] construccio *W.* est medium] est *W.* 7 per, per] de, de *W.* 8 et . . . etc.] *om. W* 14 conveniencius] conveniens *W.* 17 superbus *P.* etc.', ibi] isteron proteron et *W.* 22 talis] *blank W.* 27 *Philosophie Prime*] *Physicorum W.*

diffinicione oracionis et perfeccio consequens, destructa congruitate non remanebit perfeccio ; set oracio figurativa non est congrua, sicut prius probatum est, et sicut verum est, ergo etc.

Item, esse perfectum est per comparacionem sermonis ad alium, quia ad hoc ut generet perfectum intellectum in animo audientis ; set esse congruum convenit oracioni in se, igitur cum in se defficiat oracio figurativa, multoforcius deficiet per comparacionem ad aliud.

Et dicendum est quod oracio figurativa duplex est ; aut enim habet inproprietatem quantum ad intellectum significatum vel representatum per vocem, aut solum quantum ad intellectum intentum. Si primo modo, sic est incongrua simpliciter, ut 'pars in frusta secant', quamvis racionem habeat excusantem, et secundum quid est congrua ; si secundo modo, sic est congrua simpliciter et est incongrua secundum quid, ut hec oracio 'ceciditque superbum | Ylion et omnis humo fumat Neptunea Troia'. Intencio auctoris est significare quod simul et in eodem tempore numero cecidit Ylion et fumavit Troia ex combuscione, set propter metrum non potuit ponere 'fumavit' set 'fumat', et copulavit presens preterito, que copulacio non facit inproprietatem quantum ad intellectum representatum per sermonem, quamvis quantum ad intellectum intentum ab auctore, et sic patet ultima racio. P. f. 31 b 1.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod sermo sapientis maxime congruus et perfectus est, vel simpliciter vel quoad intencionem ejus enunciandam, non tamen semper maxime congruus est simpliciter. Habet enim sapiens auctoritatem inproprie loquendi propter necessitatem narracio⟨nis⟩, et ideo non est omnis sermo sapientis simpliciter congruus.

Ad aliud, dicendum quod magis est oracio congrua que magis congrue representat intencionem proferentis, vel simpliciter vel quoad intencionem ejus ; set non simpliciter

5 esse] omne *W*. 5-6 sermonis ad alium] ad aliud *W*. 11-12 significatum vel] sive *W*. 15 congrua] incongrua *W*. 16 congrua] incongrua *P*. 17-18 'quia superbum Ylion cecidit omnis humo fumat Neptunea Troia' *P*. 21 'fumat'] posuit 'fumat' *W*. 24-5 intentum ab auctore] intendum ab auctoritate *W*.

est magis congrua set multociens minus congrua secundum regulas gramatice.

Ad aliam questionem, dicendum quod oracio figurativa est simpliciter perfecta, sicut objectum est.

Ad primum in oppositum dicendum quod non est diffinicio artificialis, sicut patet manifeste, cum datur per copulacionem quamvis sit quedam notificacio, et ideo non necesse est quod partes ordinentur secundum ordinacionem naturalem differenciarum alicujus diffinicionis artificialis; et potest perfeccio esse communior et prior secundum racionem quamvis secundum sermonem preponatur congruitas. Verumptamen sciendum quod sunt quasi excedencia et excessa, quia aliquid est congruum quod non est perfectum, ut 'homo albus', aliqua oracio est perfecta que non est congrua, ut figurativa. Vel dicendum aliter quod perfectum potest considerari dupliciter, vel in se et secundum omnem sui ambitum, et sic non cadit in diffinicione oracionis quia excedens est congruitatem; vel potest considerari prout est aliquid in genere congrui, et sic cadit in diffinicione oracionis, et posterius est congruitate, et sic perempta congruitate perimitur perfeccio, priori modo non, et est simile de 'mortali' quod cadit in diffinicione 'hominis'.

Ad aliud, quod perfeccio que est in figurativa est perfeccio a parte intellectus significati absolute, et non modorum significandi; ita aut potest considerari in se prout oritur ex diccionum significatis, que absoluta sunt secundum essenciam quamvis comparari possent ad audientem per posterius.

Dicendum ergo quod bene sequitur si non est perfectum in se non est perfectum in comparacione ad aliud. quia ista
W. f. 6 b 1. ordinantur ad invicem; set non est sic de congruitate et | de perfeccione oracionis figurative, quoniam non est eorum ordinacio secundum prius et posterius, cum non sint in eadem oracione quia congruitas non est in figurativa; ubi enim sunt in eadem bene sequitur, et ideo non sequitur

1 secundum] contra *W.* 6 cum datur] tamen differetur *W.* 9 differenciarum] duarum *P.* diffinicionis] differens *W* 14 aliqua] alia *W.* 15 ut] aut *W.* 16–17 secundum . . . ambitum] cum omni sui habitu *W.* 20-21 perempta congruitate] *om.* *W.* 21 non, et] et non *W.* 33 non] *om.* *W.* figurativa] figura *W.*

quod si deficiat oracio in se quoad congruitatem, quod simpliciter deficiet per comparacionem ad aliud, scilicet quantum ad perfeccionem.

⟨*De perfeccione oracionis*⟩

DEINDE QUERITUR de perfeccione duplici que datur uno modo sic, quod potest esse perfecta quoad vocem vel intellectum; alio modo quod potest esse perfecta quantum ad intellectum vel sensum; tercio modo quod potest esse perfecta quantum ad intellectum primum vel secundum, ideo de unoquoque videndum est. Quod primo modo valeat evidenter videtur: cum distinccio et divisio solum opposicionem et diversitatem requirant, omnis enim distinccio fit per opposita; vox enim et intellectus sunt diversa et disparata, ergo competenter potest fieri distinccio inter illa.

Item, cum dicit Aristoteles in libro *Elenchorum* quod 'homo et albus et res | est et nomen', volens per hoc P f. 31 b 2. quod diccio potest considerari quantum ad vocem vel quantum ad significacionem, igitur oracio poterit similiter considerari quantum ad utrumque, igitur cum talis consideracio in diccione faciat distinccionem, similiter et in oracione.

Item, cum dicit Aristoteles in libro *Elenchorum* quod 'non est eadem oracio composita et divisa', et *in eodem* dicit quod 'eadem est intendens affirmativum quantum ad vocem et negativum quantum ad significacionem sive intellectum', igitur manifestum est quod divisio est inter vocem et intellectum.

Quod autem non valeat videtur: cum omnis construccio quam Greci 'synchasim' vocant ad intellectum vocis referenda est, ergo non ad vocem.

2 simpliciter] similiter *W*. 5 Deinde] Dum *W*. 6 perfeccio *P*. 11 evidenter videtur] quia *P*. distinccio] differencie *W*. 12–13 fit per] inter *P*. 13–14 diversa et disparata] distincta et eo separata *W*. 18 diccio] tres *W*. 20 cum talis] similis *W*. 21 in diccione] *om. W*. 27 igitur] ideo *W*. inter] in *W*. 29 valeat] valet *W*. 30 sinfasim *W*.

Item, si vox sola sine significacione considerata accipitur ut non-significativa, vox autem talis non est subjectum construccionis vel perfeccionis, igitur nulla est perfeccio vocis sine significacione.

Item, quia vox est signum intellectus, ergo ei proporcionatur; ergo si est perfeccio in voce, et in intellectu, et e contrario.

Item, intellectus sunt note rerum sicut vox est nota intellectus; igitur que est comparacio rei ad intellectum eadem est comparacio intellectus ad vocem; set omnimoda proporcio est intellectus ad rem, igitur vocis ad intellectum.

Item, perfeccio vocis est prius in apprehensione et precedens ad perfeccionem intellectus; set deficiente primo defficit secundum, ergo etc.

Item, perfeccio et congruitas in voce sunt finaliter ad intellectus perfeccionem representandam; set deficiente eo quod est ad finem necesse est finem deficere, ergo etc. Eodem modo potest argui et e contrario ex eisdem mediis, quod si non est perfeccio in intellectu non est in voce; et si est, erit ibi.

Item, si distinccio sit bona, tunc hec oracio 'video hominem' erit inperfecta, cum habeat defectum a parte vocis, quia non exprimitur suppositum secundum vocem, et est perfecta secundum intellectum; constat ergo quod distinguenda est, et hoc concedunt multi.

Contra: oracio perfecta gramatica nichil exigit nisi suppositum et appositum; ergo cum hic sit appositum sufficiens quod apponitur secundum vocem, et suppositum intelligitur quod non debet extraponi secundum vocem, manifestum est quod nichil deficit secundum vocem; quod autem non debeat exprimi suppositum propter naturam

3 nulla] nec eciam *W.* vocis] *om. W.* 5 signum] signatum *W.* 8 intellectus sunt] intelligimus voce *P.* 13 est prius] potest esse *P.* 14 deficiente . . . defficit] destructo . . . destruitur *W.* 17 representandam] reprehendandam *W.* deficiente] diffinito *W.* 18 deficere] diffinire *W.* 20 perfeccio] perfectum *P.* est] est ibi quod *P.* 22 tunc] *om. W.* 25 quod] *om. P.* 27 nichil] non *W.* 29 secundum] per *W.*

supponendi patet per Priscianum, quia hoc ipsum 'ego' est ibi suppositum; set inconvenienter exprimitur per Priscianum nisi faciat discrecionem vel significanciam, igitur non habet exprimi propter naturam supponendi set discernendi vel significandi, igitur hec oracio 'video hominem' est perfecta quoad vocem, quia nichil deficit ibi quod habet exprimi.

Item, perfeccio secundum vocem est quando accidencia perfecte et convenienter ordinantur secundum vocem, ut 'pars secat'; inperfeccio est quando inconvenienter, ut 'pars secant'; set hujusmodi non est in proposito, igitur etc.

Item, cum oracio sit vox significativa, tam vox quam significacio sive intellectus (quod idem est) requiruntur essencialiter ad oracionem; igitur tam perfeccio in voce quam in intellectu requirentur essencialiter ad oracionem perfectam; igitur non dicetur perfecta oracio propter perfeccionem vocis solam, neque propter perfeccionem intellectus solam, quare non est distinccio proprie prius dicta.

Et dicendum est ad ista quod non dicitur oracio perfecta vel inperfecta propter inperfeccionem vel perfeccionem solius vocis, immo oportet quod sit perfeccio in intellectu proporcionato voci, et hic est intellectus primus qui resultat ex modis significandi ipsarum parcium oracionis. Perfeccio enim in voce est quando accidencia debito modo ordinantur | apud vocem, ut genus et casus etc., et sic procedunt *W.* f. 6 b 2.
omnes raciones ad ultimam partem inducte. Unde concedendum est quod hec est perfecta quoad vocem 'video hominem', et in intellectu sicut conclusum est, quia nichil defficit quoad vocem secundum gramatici consideracionem, quamvis secundum logici, sicut alibi habet manifestari; nec est ibi ordinacio accidencium secundum vocem indebita.

1 quia . . . ego] cum defectus *W.* 3 igitur] ergo cum *W.* 8 accidencia] accidit *W.* 9 ordinantur] ostenditur *W.* 14 requiritur *W.* 16 requiritur *W.* 18 neque] set *W.* 19 non] nulla *W.* 19, 20 proprie, dicta] *om.* *W.* 24–5 resultat ex modis] est ex modo *W.* 27 apud] ad *W.* 28 raciones] oraciones *W.*

P. f. 32 a 1. Ad raciones tres primas, dicendum | quod vox et intellectus sunt diversa, et quamvis sub alia racione possit esse distinccio inter vocem et intellectum, secundum quod dicitur in logicis quod vox potest teneri materialiter vel significative, tamen non cadit distinccio inter vocem et intellectum jam dictum, scilicet primum, scilicet quantum ad perfeccionem vel congruitatem, quia vox proporcionatur intellectui quoad illa, et e contrario.

Alius est intellectus secundarius qui resultat ex significatis parcium que sunt sub diversis modis significandi, et hec perfeccio bene potest esse sine congruitate et perfeccione vocis; et non est hec proporcionalis illi, nec ordinatur congruitas vocis nec perfeccio ad hanc representandam nisi per accidens et ex consequenti, set ad perfeccionem intellectus primi representandam inmediate ordinatur, inter hanc autem perfeccionem intellectus [si] ad perfeccionem vocis cadit distinccio. Per predicta patet quod raciones secundarie sunt contra hoc.

Deinde de secundo QUERITUR, et videtur quod non valeat distinccio: primo quia aut loquitur de sensu et intellectu que sunt substancie spirituales vel operaciones earum, et constat quod tunc non est distinccio ad propositum; aut loquitur de sensu et intellectu oracionis, et constat quod sensus in gramatica nichil aliud est quam significacio diccionis, quia dicitur a gramaticis 'dicciones plures sensus habere cum habeant plures significaciones', igitur cum significacio sit intellectus diccionis, sensus erit intellectus, ergo eadem erunt, ergo inter illa non cadit distinccio.

Item, dicit Priscianus in principio *Construccionum* quod 'ex singulis diccionibus paratur sensibile id est intelligibile [est] elementum quodammodo oracionis perfecte'; ibi exponit unum per aliud, ergo non opponuntur, ergo etc.

3 inter] in *W.* 4 teneri] dici *W.* 7 quia] que *W.* 9–18 *In W. precedunt* 1–8. 10–12 et . . . vocis] *in marg. W.* 13 reprehendam *W.* 15 reprehendum *W.* 16–17 si . . . cadit] si et vocem cadat *W.* 18 secundarie] non *W.* 19 de] igitur de *W.* queritur, et videtur] *om. W.* 20 primo] *om. W.* quia] quod *W.* de] universaliter de *W.* 22 tunc] *om. W.* 31 isti exponunt *W.*

Item, dicit Priscianus quod hec oracio 'pars in frusta secant' est perfecta quoad sensum; set constat quod est perfecta quoad intellectum, igitur cum nichil sit in oracione nisi vox et intellectus, sensus et intellectus erunt idem.

Set contra, cum illud dicitur intellectus oracionis quod se offert intellectui, igitur similiter illud erit sensus quod se offert sensui; set hec est vox, ergo perfeccio sensus erit perfeccio vocis. Set vox opponitur uno modo intellectui, igitur et sensus, ergo inter sensum et intellectum potest esse distinccio.

Item, cum sensus sicut jam dictum est sit significacio diccionis, igitur erit intellectus secundus; set inter intellectum primum et secundum cadit distinccio, quare etc.

Deinde, tercio QUERITUR utrum distinccio sit competens inter intellectum primum et secundum. Et dicitur intellectus primus qui resultat ex consignificatis sive modis significandi, intellectus secundus qui resultat ex significatis parcium. Et primo videtur [ostendendo] quod membra distinccionis male dantur sic, 'significatum se habet ad consignificata sicut subjectum ad accidencia', set subjectum est prius accidente, ergo significatum prius est consignificato, ergo melius dicetur significatum intellectus primus quam consignificatum.

Item, prius imponitur vox ad representandum significatum, quia a significato fit imposicio vocis, non autem a consignificato, igitur significatum est quod primo intelligitur per vocem, ergo erit intellectus primus.

Secundo videtur quod non est distinccio inter membra, sicut significatum diccionis ordinatur ad significatum alterius diccionis mediante consignificato; sic elementum inclinatur ad aliud mediante sua qualitate activa vel passiva ergo cum elementum non potest inclinari ad agendum sine qualitate

12 secundus] sensus *W.* intellectum] sensum *W.* 14 tercio queritur] de tercio *W.* 16 qui resultat] *om. W.* 18 ostendendo] *om. W.* 21 ergo] sic *W.* 22 prius *W.* 24 reprehendum *W* 26 a consignificato] consignificatus *W.* 27 prius *W.* 28 Secundo] Solucio *W.* 30 inclinatur] ordinatur *W.*

media, nec similiter ordinatur significatum vel inclinatur ad aliud nisi mediante consignificato, igitur non exigitur accio vel passio consignificati sine accione significati, nec e contrario, cum unum sit tamquam principale agens, reliquum medium et instrumentum, ergo inter ipsa opposicio et divisio non cadit.

Item, quod non gracia significati fiat ordinacio diccionis cum diccione videtur: quia significata sunt res extra existentes in rerum natura, que quidem res ut 'homo' 'asinus' nichil operantur ad construccionem, igitur significata nichil ad construccionem juvabunt, ergo etc. |

P. f. 32 a 2. Item, si conveniencia significatorum faciat perfeccionem, igitur ex geminacione substancie significate erit perfeccio, cum dicitur 'sum ego'; set hoc est contra Priscianum, ergo etc.

Item, si conveniencia significatorum faceret perfeccionem, et congruitatem: ergo inconveniencia et repugnancia facient inperfeccionem et incongruitatem; ergo hic est incongruitas et inperfeccio 'homo est asinus', quod falsum est.

Item, cum veritas et falsitas penes significata intellectus attendantur secundum eos qui sunt de consideracione *W.* f. 7 a 1. logici, | igitur perfeccio et inperfeccio non erunt penes eadem, ergo erunt solum a parte consignificatorum, et ita a parte intellectus primi.

Item, si conveniencia significatorum faceret perfeccionem in oracione, igitur cum dico 'dominum venit' erit perfeccio uno modo, cum non sit inter subpositum et verbum repugnancia significatorum, set conveniencia que exigitur ad construccionem.

Item cum oracio, sicut prius dictum est, exigat essencialiter ad sui existenciam vocem et significacionem, igitur perfeccio ejus resultabit ex perfeccione utriusque et non alterius tantum, igitur perfeccio quoad intellectum secundum

3 consignificandi in *W.* 8 cum diccione] ad alteram *W.* 10 nichil operantur] non comparantur *W.* 16 significatorum] *om. W.* 17–18 ergo . . . incongruitatem] *om. W.* 22 secundum eos qui] *om. P* 24 ita] *om. W.* 29–30 inter significata *W.* 31 oracio] dico *W.* 32 sui] suam *W.* 33 ejus] *om. W.* 34 secundum] *om. W.*

sive significatum non denominabit aliquam oracionem perfectam.

Quod omnis construccio sit gracia significati videtur: quia construccio est vocum significativarum et non aliarum, igitur per se attenditur significacio in construccione, igitur omnis construccio per se erit gracia significacionis.

Ad oppositum, cum intellectus primus et secundus ex diversis principiis oriuntur, scilicet ex significatis et consignificatis, ergo ipsa diversa sunt; inter autem diversa bene cadit distinccio, quare etc.

Item, major est conveniencia significati ad significatum quam significati ad consignificatum, ergo major est conveniencia intellectus secundi ad secundum quam secundi ad primum; set competenter cadit distinccio inter significata, sicut patet in equivocacione et amphibologia, et ita per consequens inter intellectus [primos et] secundos diversos, ergo multoforcius inter intellectum primum et secundum.

Et dicendum quod membra distinccionis satis conveniencia sunt.

Ad raciones in oppositum, dicendum quod significatum prius est consignificato, et ab ipso imponitur vox sicut tactum est, et ideo significatum prius est simpliciter et natura ipso consignificato. Verumptamen consignificatum prius cadit in apprehensione nostra quam significatum, et tamen se habet ad significatum tamquam accidens ad subjectum; et accidencia maxime conferunt ad cognoscendum quod quid est, ideo consignificatum prius est apud nos, et ideo dicitur primus intellectus et significatum secundus.

De distinccione autem, sciendum est quod satis conveniens est. Sunt enim diversi intellectus, in quibus accidit quod perfeccio inveniatur in uno ita quod non in relico, et e contrario; est ergo distinccio inter intellectum primum et secundum; et quia intellectus primus conformatur voci et e contrario, ideo per consequens est distinccio inter intellectum secundum et vocem. Est ergo in figurativis

12 significati] consignificati *W*. 13 intellectus] *om.* *W*. 14 competenter] competens *W*. 16 primos et] *om.* *P*. 23 consignificatum] consignificata cum *P*. 25 ad significatum] *om.* *W*. 30 Sunt enim] Unde *W*.

locucionibus talis perfeccio solum; et loquitur de figurativis solum que habent inproprietatem quoad intellectum representatum per vocem, et non quoad intellectum intentum, sicut prius dictum est.

Ad primum, dicendum est quod non est omnino simile de elemento et significato, quia elementa ordinantur ad agendum vel paciendum a natura que determinata est, et nichil in ea est ad propositum vel ad placitum, ideo natura non aliquando absolvit elementa a suis qualitatibus in agendo vel paciendo, aliquando permittit ea mediantibus illis inclinari, set uniformiter ipsa dirigit, significata autem ordinantur ad construccionem ab intellectu qui est agens voluntarie et secundum placitum, et ideo cum intellectus potest absolvere significatum a ⟨con⟩significatis, bene potest ordinare significatum respectu alterius sine consignificato medio.

Ad aliud, dicendum quod res extra dupliciter possunt considerari; aut in se non prout per voces significantur, et nichil sic operantur ad construccionem; aut prout ab intellectu accipiuntur et per vocem designantur, et sic valent
P. f. 32 b 1. ad perfeccionem | et congruitatem.

Ad aliud, dicendum quod duplex est conveniencia rerum significatarum per partem oracionis; sive in se et in natura alica, et quod si hec est substancia et hoc similiter, aut si hoc est accidens et hoc similiter, et secundum talem convenienciam non nascitur congruitas vel perfeccio alia, que consistit in ordinacione debita unius ad aliud ad faciendam oracionem gramaticam, que magis aliquando attenditur inter diversa in natura quam inter conveniencia; ut patet, quia ex nomine et verbo modi finiti potest fieri oracio perfecta, non tamen ex duobus nominibus vel ex duobus verbis talibus; et ideo non sequitur, ideo erit in argumento fallacia consequentis, non enim sequitur si alicubi est perfeccio racione significativorum quod ibi sunt.

1 talis] hoc *W.* loquitur] loquor *W.* 3 representatum] repertum *W.* 4 intentum] intendum *W.* 7 a] et *P.* 8 oppositum *W.* 12 ordinantur] oriuntur *W.* 14 a] alicorum *P.* 15 medio] mediante *W.* 16 extra] significati *W.* 17 prout] ut *P.* 19 prout] pro *P.* 27 attenditur] intenditur *W.* 28–9 quia ex] in *W.* 31 talibus] quilibet *W.* 33 racione] gracia *W.*

Ad aliud, (dicendum) quod oracio dicitur perfecta propter intellectum perfectum secundum, set non absolute, immo necesse est quod ibi sit perfeccio intellectus primi et vocis, vel actualiter vel per excusacionem inperfeccionis quoad istum intellectum, et hoc modo facit in auctenticis locucionibus et figurativis quod perfeccio ipsa locucionibus communibus aut communiter loquentibus. Ex hiis igitur non debet argui quod ubi est repugnancia significatorum | absolute [quod] ibi sit *W.* f. 7 a inperfeccio vel incongruitas; set ubi est repugnancia significatorum cum privacione perfeccionis quoad intellectum primum et vocem et excusacionis inperfeccionis quoad eadem, si forte esset, ibi inperfeccio talis. Quare, cum dicitur 'homo est asinus' et non sit repugnancia significatorum cum privacione jam dicta, non erit hic incongruitas vel inperfeccio.

Ad aliud, (dicendum) quod congruitas et perfeccio que per se et primo attenduntur in gramatica non oriuntur a parte significatorum, cum perfeccio alia que non ita principaliter est attenditur, cujusmodi est perfeccio quoad intellectum secundum; et quamvis idem diversi artifices considerant, non est inconveniens dummodo in consideracione diversificetur, sic autem est de gramatico et logico penes significata.

Ad aliud, diceret aliquis quod hec oracio 'dominum venit' est perfecta set incongrua, perfectum enim intellectum generare potest in animo audientis, quia talis oracio ab oracione figurativa non differt essencialiter set accidentaliter, sicut patet de hac 'urbem quam statuo vestra est', construitur enim ibi acusativus cum verbo a parte ante.

Vel dicendum quod non omnis conveniencia significatorum facit perfeccionem, set illa que de se potest habere racionem excusacionis cum necessitate a parte construentis,

1 quod] quod cum *W.* oracio] *om.* *W.* 2 secundum] sui *P.* 4 inperfeccionis] *om.* *W.* istum] secundum *W.* 5 modo] quia quasi mundus *P.* 7 quod] quia *W.* 10 perfeccionis] inperfeccionis *W.* 11 quoad] quod ad *P.* quod *W.* 12 talis] cum ista *W.* 13 et non] non ibi *W.* 17 intenduntur *W.* et *ante* non *P.* 19 cujusmodi] potest oriri a parte significatorum cujus *W.* 21 inconveniens] incongruus *W.* diversificent *W.* 23 oracio] sermo *W.* 25 talis oracio] dummodo *W.*

ut posset talis construccio fieri; hec autem 'urbem quam statuo vestra est', 'pars in frusta secant' sunt hujusmodi, sicut alibi manifestatur; set hec non est hujusmodi 'dominum venit', unde ibi est fallacia accidentis.

Ad aliud, dicendum quod oracio simpliciter perfecta dicitur dupliciter, sicut 'album' simpliciter, aut quia nichil habeat de suo opposito, scilicet de nigredine; aut quia habeat secundum alicam partem que non sufficiat ad denominacionem tocius. Similiter dicitur quod oracio dicitur dupliciter perfecta simpliciter, aut quia nichil habet de suo opposito, scilicet de inperfeccione, ut 'homo currit'; aut quia habeat aliquid de inperfeccione dummodo non sufficiat ad denominacionem tocius, cujusmodi est inperfeccio secundum vocem solam, que excusatur sufficienter; et ideo potest dici oracio perfecta quoad intellectum, quamvis non sit perfecta quoad vocem.

Vel dicendum est quod perfeccio oracionis dupliciter attenditur; aut quantum ad ejus perfeccionem ex partibus materialibus et formalibus, sicut domus dicitur perfecta quando habet tectum fundamentum et hujusmodi, et sic non loquitur hic de perfeccione; aut est perfeccio oracionis quoad sentenciam, et de hac loquitur secundum quod dicimus quod oracio perfecta significat perfectam sentenciam, et sic bene potest esse oracio gramatica perfecta sine perfeccione
P. f. 32 b 2. vocis; si scilicet | accedatur illa perfeccio a parte intellectus non proportionati illi voci cujus est intellectus secundus.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod in omni construccione operatur significatum; set significatum aliquando informatur modis significandi convenientibus, ut in construccione omnino propria, aliquando non, ut in construccione figurativa.

Ad secundum problema, quod est de sensu et intellectu, posset dici quod sensus est duplex, primus et secundus,

2 vestra est] *om. P.* 3 alibi] postea *P.* dominum] dummodo *W.* 4 accidentis] consequentis *W.* 6 dicitur] dicit *P.* aut quia] cum *W.* 7 scilicet de nigredine] *iter. P.* 8 secundum alicam] *om. W.* 10 nichil] non *W.* 13 cujusmodi . . . inperfeccio] oracio est inperfecta *W.* 14 excusatur] exigitur *W.* 17 Vel aliter *W.* 22 sentenciam] sensum *W.* 23 significat . . . sentenciam] designat perfeccionem *W.* 24 gramaticalis *W.* 26 illi] ibi *W.* cujus] et *W.* 27 operatur] comparatur *W.* 29 omnino] oracio *P.*

sicut dictum est de intellectu. Set quia non est in usu, dicamus quod sensus est idem cum intellectu secundo qui resultat ex significatis, quia sensus in gramatica dicitur significacio; sicut igitur inter intellectum primum et secundum potest cadere distinccio, sic inter intellectum et sensum cadit distinccio. Responsiones igitur ad partem primam procedunt de intellectu [primo] secundo et non primo, quia inter sensum et intellectum secundum non cadat distinccio.

Ad aliud in oppositum, dicendum quod si voces significarent naturaliter et haberent ordinacionem adinvicem eandem quam habent res et eandem proporcionem, bene sequeretur. Set nunc non est ita, cum insint ad placitum et ad voluntatem instituencium, quare poterit hec vox 'intellectus' imponi illi quod est intelligibile in oracione, non tamen hoc nomen 'sensus' ei quod est sensibile, cum unum placuit instituenti, alterum non. Ad aliud, concedendum est.

⟨*De figurativis locucionibus in speciali: de antithesi*⟩

QUERITUR de figurativis in speciali, et primo de anthitesi, et ponantur duo exempla pro omnibus ut 'pars in frusta secant pars est pugnare parati', 'urbem quam statuo vestra est'. De primo potest queri de figurative construccionis natura, utrum sit congrua | vel incongrua; secundo *W.* f. 7 b 1
de distinccione pretacta; tercio de partibus. De duobus prius tactum est. De tercio nunc dicendum est, et queritur de ordinacione hujus diccionis 'pars' ad hanc diccionem 'secant'; secundo de ordinacione hujus diccionis 'pars' ad hanc diccionem 'est'; tercio de ordinacione hujus diccionis 'pars' ad hanc diccionem 'parati'.

De primo sic: hoc quod dico 'pars' non potest ordinari cum verbo pluralis numeri racione modi significandi, cum suus modus significandi sit singularis; nec racione rei signi-

2 secundo] eo idem *W.* 5 potest cadere] cadit *W.* 5–6 sic . . . distinccio] sic inter primum et secundum potest cadere distincio *W.* 7 primo secundo] *om.* *W.* 8 secundum] *om.* *W.* 11 eundem quem *P.* 12 nunc] *om.* *W.* 13–14 poterit . . . intellectus] non poterit eorum intellectus *W.* 14 illi quod] isti que *W.* intelligibile] intelligere *W.* 18 anthicea *P.* 21 de] circa id, de *W.* 24 prius] primo *W.* 25 ordinacione] ordine *P.* 29 hoc quod dico] hec diccio *P.* 30–1 cum suus] suus enim *W.*

ficate, cum res significata sit una, et hoc cum neque sit nomen collectivum neque equivocum; nullam ergo pluralitatem habebit a parte significati, igitur non construetur cum verbo pluralis numeri alico modo. Quod non habeat casum nominis collectivi patet: quia nomen collectivum non predicatur de parte collecta; set hoc nomen 'pars' predicatur de partibus divisis, quare non potest esse nomen collectivum.

Item, nullum nomen significat multitudinem nisi nomen collectivum et nomina quantitatis discrete sicut 'binarius' 'ternarius' et hujusmodi; set hoc nomen 'pars' non est aliquod istorum, ergo etc.

Item ex hoc arguitur: si quia alico modo inportat multitudinem posset construi cum verbo pluralis numeri, ergo multoforcius ista nomina 'binarius' 'ternarius' que primo et principaliter multitudinem significant; et eciam hoc nomen 'multitudo', ergo bene dicetur 'multitudo venerunt', hoc autem falsum, ergo primum.

Item, cum verbum significet inclinacionem ad substanciam, dat intelligere substanciam a parte ante, a qua numeratur et personatur actus per ipsum verbum significatus, ergo oportet quod ejusdem numeri et persone sint actus et illa substancia; cum ergo hoc quod dico 'secant' sit pluralis numeri, solum exigit a parte ante nominativum plurale, quare nullo modo construitur cum singulari: illud satis probatum est prius in ultimo problemate.

Ad oppositum ⟨dicendum⟩ hoc modo: sicut se habet nominativus pluralis ad verbum singulare, sic nominativus | singularis ad verbum plurale; set nominativus pluralis potest construi cum verbo singularis numeri satis convenienter, ut 'Athene est pulcra civitas', quare nominativus singularis cum verbo plurali potest construi.

P. f. 33 a 1.

1 et hoc] *om.* *W.* 4–5 casum . . . collectivi] racionem *W.* 6 collectiva *W.* 7 nomen] *om.* *W.* 13 hoc] homine *W.* quia] qua *P.* 16 significant] inportant *W.* 17 venerunt] currit *P.* 19 inclinacionem] in concrecione *P.* 20 a qua] *om.* *W.* 23 hoc quod dico] verbum illud quod est *P.* 24 nominativum] nomen *P.* 25 illud] istud *W.* 25–6 probatum . . . prius] est patens *W.* 27 hoc modo] *om.* *W.* 28 sic] sic se habet *W.* 32 potest construi] *om.* *P.*

Item, cum in omni plurali intelligitur singulare, ergo in hoc verbo 'secant' intelligetur singulare. Cum ergo omnis construccio ad intellectum vocis est referenda, bene potest singularis construi cum verbo plurali racione singularis intellecti.

Deinde QUERITUR de secundo, 'pars est ⟨pugnare parati⟩'; cum hoc nomen 'pars' poterit construi cum plurali verbo competenter racione pluralitatis, sicut prius tactum est, et secundum illum qui protulit illam construccionem, quare inconvenienter ordinatur cum verbo singulari, igitur melius diceretur 'pars sunt' quam 'pars est'.

Item, cum res artificialis magis habeat esse a materia quam a forma, 'exercitus' autem est res artificialis, quare cum hoc quod dico 'pars' stet pro materia exercitus, que simpliciter est multa et plura, ergo magis debet sibi reddi verbum plurale et multiplicatum quam singulare, quia a parte forme est unitas debilis per coalternacionem.

Deinde, potest obici de tercio quod cum adjectivum conformetur cum substantivo genere casu et numero; cum igitur hoc quod dico 'parati' non conformetur ei quod est 'pars', manifestum est quod incongrue ordinatur. Cujus oppositum videtur: cum bene dicatur 'universale est multa', quare sicut ad unitatem substantivi non sequitur unitas adjectivi sic eadem racione non conformantur in genere, cum genus et numerus sint accidencia conveniencia substanciam absolute, igitur sicut nec exigitur conformitas in numero nec in genere.

Posset adhuc queri specialiter de construccione hujus verbi 'est', tam a parte ante quam a parte post, set alias disputabitur.

Et sciendum est ad ista, quod hec oracio 'pars in frusta secant, etc.', est figurativa, et est ibi antithesis. In omni

3 vocis] *om. P.* 4 verbo] *om. P.* intellecti] intellecta *P.* 7 verbo] numero *W.* 9 ordinatur] additur *W.* 10 quam 'pars est'] *om. P.* 11 artificis *W.* 16 unita *W.* coadservacionem *W.* 17 formetur *W.* 18 cum] a suo *W.* genere casu] tam in genere quam *W.* 20 ordinatur] dicitur *W.* 22 substantivi] sustentivi *P.* sequitur] requiritur *P.* 23 conformabitur *W.* 24 substanciam] *om. W.* 25 igitur sicut] ergo *W.* 27 adhuc] hic *P.* 28-9 alias disputabitur] postea determinabitur *W.* 30 sciendum] dicendum *W.* 31 anthitesis *P.*

enim figura duo sunt inquirenda, scilicet vicium et racio excusans illud vicium. Inproprietas hec est ordinacio diccionum in construccione intransitiva sub oppositis accidentibus; racio excusans duplex est, scilicet racio qua potest fieri inproprietas et racio qua oportet ipsa fieri. Racio prima est in ipsis constructibilibus, secunda est a parte construentis; quamvis enim construens necesse habet loqui inproprie propter metrum vel ornatum vel expressionem sentencie, non tamen debet ita loqui nisi in constructibilibus inveniat *W.* f. 7 b 2. racionem qua possunt [habere] excusabiliter habere | ordinacionem inpropriam, et eciam quamvis alia racio sit in ipsis constructibilibus qua possunt adinvicem ordinari inproprie, non tamen debent sic ordinari, nisi cogeret aliqua necessitas, et propter hoc utraque racio est necessaria.

Hic autem sunt due oraciones; in prima excusatur vicium per istas duas causas, et est prima ydemptitas secundum substanciam excusantis ad excusatum; excusans est hic hoc plurale 'partes', excusatum 'pars', eadem enim res significatur per plurale et singulare, et quia plurale construitur cum tali congrue, ideo potest singulare alico modo; ad hoc eciam confert, quia in numero plurali intelligitur singulare. Racio autem qua oportuit inproprietatem fieri est necessitas sive expressio sentencie. Voluit enim significare quod multi ex Grecis secuerunt hostes suos, set non omnes, igitur, ut daret intelligere partem stare pro multis, dixit in plurali 'secant', et ut daret intelligere non omnes Grecos ibi intelligi set alicos illorum, dixit singulariter 'pars'; istum autem intellectum non possit per sermonem proprium significare, ideo necesse fuit ipsum tali sermone inproprie uti. Et sic patet de prima oracione.

De secunda dicendum quod dixit in singulari numero *P.* f. 33 a 2. 'pars est' | quia non habuit ibi necesse loqui inproprie, immo necesse habuit proprie loqui, quia duplex fuit intencio

1 enim figura] oracionem enim figurativam *W.* 2 vicium] vicium hic sive *P.* 5 ipsum *P.* 5–6 racio secunda *W.* 6 constructionibus *W.* 10 habere racionabiliter *W.* 11 racio] conclusio *W.* 14 et] quare *W.* 15 raciones *P.* 17 hic hoc] *om.* *W.* 19 quia] *om.* *W.* 20 congrue] *om.* *W.* 21 numero] verbo *W.* 28 possit per] potuit in *P.* 29 sermone inproprie] locucione inpropria *W.* 30 oracione] racione *W.*

auctoris, scilicet exprimere multitudinem bellancium et unitatem illorum in voluntate respectu accionis; unio enim bellancium valde utilis est bellantibus. Ut igitur significaret multitudinem bellancium dixit 'pars secant', ut autem significaret unitatem eorum in voluntate respectu accionis dixit 'pars est parati pugnare'; quia cum multa subfuerint isti pugnacioni, non tamen fuerit ibi vera unitas, set simpliciter pluralitas, dixit in plurali numero 'parati', et quia supponit pro materia rei artifice, que quidem materia est masculini sexus, quia homines, propter hoc ponit ad hoc designandum in masculino; sic igitur fere patent argumenta.

Ad primum igitur dicendum quod neque hoc nomen 'pars' est nomen collectivum, neque equivocum, nec significat plura, set significat quiddam quod stat pro multitudine accidentali, scilicet pro materia exercitus ut pro pluribus hominibus.

Ad aliud, dicendum quod verum est quod non significat aliquam multitudinem, set supponit pro multitudine accidentali, et dat intelligere illam, unde intellectus secundus qui consideratur in figurativis non est solum significatus per vocem, set aliquando intellectus per supposicionem vel alio modo.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod si constituitur sermo auctenticus, ex talibus esset satis possibilitas a parte diccionum, si haberet auctor vel sapiens racionem qua oportet fieri improprietatem, cum hujusmodi nomina significarent multitudinem, hec diccio 'pars' non, set dat intelligere.

Ad ultimum, ⟨dicendum⟩ quod intelligitur in verbo singulari substancia singularis dans actui numerum et personam, in verbo plurali intelligitur substancia pluralis infinita que debet forte apponi pluraliter.

Ad hoc quod locucio sit congrua et perfecta quoad vocem vel intellectum primum, verumptamen bene potest

5 voluntate] *om. P.* 6 parata *W.* cum] tamen per *W.* 6–7 subfuerint . . . tamen] pugnaturi et non *W.* 7 ibi vera] ista alica *W.* 10 ponit] posuit *W.* significandum *W.* 13 consignificat *W.* 15 actuali *W.* 18 actuali *W.* 21 suppositum *P.* 24 probabilitas *W.* 26 significent *W.* 27 non, set dat] non dat *W.* 29 actui] actu *W.* 30 que] quepropter *W.*

predicari aliquid quod non sit plurale, dummodo pluralitatem dat intelligere, considerando oracionem quoad intellectum secundum, sicut est hic.

Raciones in oppositum procedunt, quia tale plurale habet unitatem simpliciter et nullo modo pluralitatem, et non congrue construitur cum singulari.

Et si propter modum significandi pluraliter diceret aliquis quod non posset, tunc non concluderet, quia non bene diceretur sic, nisi esset sermo auctenticus et figurativus.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod singulare racione significacionis non est in plurali nec absolute, set cum alio singulari in quantum constituunt plurale; et ideo non construitur aliquid cum plurali racione illius.

Ad primum circa aliud, dicendum quod diceret 'pars sunt' si eandem intenderet exprimere sentenciam quam prius; quia tamen intendit aliud, sicut expositum est, non posuit in plurali set in singulari.

Ad secundum, similiter patet, quia per illud idem quod quamvis hoc nomen 'pars' stet pro hujusmodi re artificiali que simpliciter est multa, et ita satis convenienter posset poni hoc nomen 'pars' cum plurali, si hoc intenderet exprimere illam multitudinem, et partem stare pro multis; verumptamen quia illam non intendit sentenciam, set omnino aliam, ideo non est necesse nec eciam debuit sic dixisse, et eciam
V. f. 8 a 1. simpliciter loquendo non dicitur conveniencius | 'pars sunt' quam 'pars est', quamvis stet pro materia rei artificialis que habet esse a materia, quia gramaticus non considerat principaliter significata vel cointellecta per dicciones, set ipsa consignificata, quantum ad construccionem dico, et ideo melius, simpliciter loquendo, dicitur 'pars est' quam 'pars sunt'.

1 predicari] poni *P.* plurale] pluraliter *W.* 4 non procedunt *P.* habet] *iter. W.* 5 similiter *W.* et non] ideo oracio *P.* 8 non *pr.*] ideo non *W.* concluderet] concludi debet *W.* 10 singulare . . . significacionis] significare sub racione singulare *P.* 11 est] esset *W.* singulari in] singularis *P.* 12 construitur] potest construi *P.* 14 contra illud *W.* quod] quod bene *W.* 17 plurali] singulari *P.* singulari] plurali *P.* 18 secundum] aliud *W.* 19 stet] cum stet *W.* hujusmodi re] materia *P.* artificiali] artifice *P.* 21 pars] *om. P.* 25 loquendo] *om. W.* conveniens *W.* 27–8 a materia . . . cointellecta] *om. W.* 29 ideo] ita *W.*

Ad hoc aliud patet quare ponebatur hoc quod dico 'parati' in numero diverso et | genere a numero sui substantivi. *P.* f. 33 b 1.
Ad aliud in oppositum, dicendum est quod hoc verbum 'est' bene potest copulare substantivum cum substantivo in diversitate generis et numeri, ut 'homo est animal' et 'universale est multa', set solum exigitur conformitas in habitudine casuali; set adjectivum non potest conformari substantivo mediante hoc verbo 'est' sine casu genere et numero, unde hoc nomen 'multa' est hic substantivum non adjectivum retentum: ad hoc quod sit congrua.

Eodem modo est de hac oracione 'turba ruunt', et convenienter potest hoc nomen 'turba' construi cum plurali, cum significat formam que actualiter fundatur in 'multis', et ideo bene potest racione illius ordinari cum plurali; similiter cum hoc idem significat quod hoc quod dico 'turbe', quod est excusans ipsum; set racio qua oportet inproprietatem fieri est necessitas vel metrum, quia si dixisset in plurali metri conveniencia non conservaretur, et eciam proferens hunc sermonem non posset designare et intendere actum egredi a multitudine inportata, et tunc excusaretur per expressionem sentencie.

DEINDE potest queri de intencione hujus sermonis 'urbem quam statuo vestra est', et huic similis est 'sermonem quem audistis non est meus'. Possunt hic queri communia que prius dicta sunt de figurativa oracione, utrum sit congrua vel incongrua, secundo utrum perfecta vel inperfecta, tercio de distinccione, et hoc tripliciter, sicut dictum est.

Set hec nunc sunt supponenda, et potest queri de ordine parcium, et QUERITUR quid sit primo constructibile in hac oracione. Quod non hoc quod dico 'urbem'. Probacio: et primo in generali sic—omne quod terminat motum a parte ante vel a parte post est aliquid fixum; set nullus acusativus casus est aliquid fixum, ergo etc. Major patet: quia nullum successivum et fluens terminatur ad fluens, nec motus ad

1 ponebatur] ponatur *W.* 4 substantivum cum] adjectivum *W.* in] suo in *W.* 7 set] hic *W.* 15 turba *P.* 19 significare *W.* 28 supposita *W.* 29 hac] ista *W.* 31 determinat *W.* 32 acusativus] obliquus *W.*

975.15 D

motum, ergo quod terminat motum necesse est esse fixum et stabile; minor patet sic—quia nullum obliquum cum sit ab alio dependens est aliquid fixum in se; omnis acusativus casus est obliquus, ergo nullus acusativus est in se fixus, et sic patet quod neque potest incipere neque terminare motum.

Item, quamvis posset terminare motum, videtur quod nullo modo posset incipere, sicut enim patet ex habitudine casualium: acusativus casus significat subjectum per modum termini actus et finis; set opposita non conveniunt eidem, quare non significabit in racione principii.

Item, si acusativus construeretur cum verbo a parte ante, supleret officium nominativi; set hoc non potest esse, quia omnis suplecio officii est gracia conveniencie, ergo cum acusativus casus maxime opponitur nominativo cum sit maxime transitivus, et minus communicat cum illo quam alii casus, si alii non possunt suplere illud officium, nec acusativus; set nullus alius potest suplere officium tale, ita quod loco nominativi ponatur, sicut satis patet, quare nec acusativus.

Item, sicut se habet nominativus casus ad verbum personale ex parte ante, ita acusativus ad verbum transitivum a parte post; ergo permutatim, sicut nominativus ad verbum transitivum ex parte post, sic acusativus ad verbum personale a parte ante; set nominativus non construitur alico modo cum verbo transitivo a parte post, quare nec acusativus cum verbo personali a parte ante.

Ad oppositum, in naturalibus ita est quod terminus

3 alio] oblico *P.* 9 casuali *W.* subjectum] substanciam *P.* 10 opposita] ipsa *W.* 13 esse] *om. W.* 14 convenientis *P.* 16 communicat cum illo] conveniunt *P.* 17 si] Set cum *W.* 22 ex] a *W.* ita] sic *W.* 25-6 alico modo] *om. W.* 27 cum verbo personali] *om. P.* Set antequam procedamus ad oppositum, notandum quod antithesis est quando accidens ponitur pro accidente, et sic intelligendum est non quodcunque accidens pro quolibet ponitur, set quod unum pro alio eorum que sunt ejusdem generis, ut unus casus pro alio, et unus numerus pro alio, et unum genus pro alio genere, non autem ita quod casus accipiatur pro numero, vel genus pro casu, et hujusmodi Et patet ex hoc differencia hujus figure ad alias figuras. Illud enim quod hic excusat in sermone ponitur, set quod excusatur subintelligimus; in aliis aut omnibus figuris ponitur utrumque, ut planum est et erit ex sequentibus. *add. W.* 28 terminus] *om. W.*

motus a quo potest fieri terminus motus ad quem, et e contrario, ut in motu locali patet, ut ab Athenis ad Thebas et e contrario, et in motibus aliis. Similiter ex ingne fit aer, et ex aere fit ingnis, quare cum ars imitatur naturam | in quantum potest, poterit fieri transmutacio terminorum *P.* f. 33 b 2. qui constituuntur in arte, ergo cum acusativus poterit esse terminus ad quem, bene poterit esse terminus a quo.

Item, que est proporcio modi infinitivi ad alios modos eadem est sui subjecti ad subjectum aliorum ; set | modus *W.* f. 8 a 2. infinitivus distributus parcium est per numeros et personas sicut alii modi. Hoc patet cum sit generale, tamen generale fit speciale, ut 'animal homo', et ejus subjectum potest fieri subjectum aliorum, quare cum ejus subjectum sit acusativus casus, potest fieri subjectum respectu aliorum modorum.

Item, sicut littere a parte coheuntes constituunt sillabam, sillabe diccionem, sic dicciones oracionem ; set cum littere sub oppositis accidentibus possunt constituere sillabam, et sillabe diccionem, quare et dicciones oracionem ; quare indifferenter sub uno casu et alio poterit casuale a parte ante ordinari cum verbo.

Deinde QUERITUR si aliqua sit racio excusans ; si enim est figurativa necesse est quod habeat racionem excusantem. Racio autem qua oportet fieri inproprietatem est metrum vel ornatus vel expressio sentencie. Quod ornatus non excuset, hic manifestum est. Quod autem metrum non excuset videtur : quia omnis construccio fit gracia sentencie exprimende, eo modo quo conveniencius potest fieri secundum possibilitatem constructibilium, ergo quod est alienum ab expressione sentencie est alienum a construccione : set metrum est alienum ab expressione sentencie, cum metro maxime concedatur ordo preposterus, quod multum impedit expressionem sentencie, quare metrum erit alienum a construccione, igitur non excusabit oracionem.

1 a quo] aliquis *W.* 2 ut] *om. W.* ad Thebas] *om. W.* 3-4 et in . . . ingnis] *om. W.* 5 fieri] *om. W.* 6 qui] motus qui *W.* 7 ad] in *W.* 9 ad substanciam *P.* 10-11 parcium . . . cum] *om. P.* 14 fieri] esse *W.* 15 sillabas *W.* 21 oracio *P.* 29 aliena construccio *W.* 33 oracionem] congrue *W.*

Item, si metrum esset causa, quare non poneret nominativum, igitur magis poneret aliquid loco nominativi, quod magis conveniret cum eo quam acusativus, dummodo metrum salvari possit; set magis convenit genitivus vel dativus vel ablativus cum nominativo quam acusativus, cum nominativus sit simpliciter intransitivus, acusativus simpliciter transitivus, quare melius dicetur 'urbis quam statuo' vel 'urbi'; igitur metrum non excusabit hoc.

Quod vero nulla expressio sentencie excuset videtur: et primo in generali, quia magis exprimitur sentencia per intellectus convenientes quam disconvenientes; set intellectus ejus quod dico 'urbs' et hujusmodi verbi 'est' sunt convenientes, intellectus istorum 'urbem' et 'est' sunt inconvenientes, ergo minus exprimitur sentencia dicendo 'urbem est' quam 'urbs est'; quare expressio sentencie non excusat.

In speciali diceret aliquis quod proferens voluit significare se statuisse urbem causa illius cui loquebatur, vel illorum mentem quod urbs reciperet causam sui esse ab eo vel ab eis, et ideo significavit urbem sub habitudine casuali que est in recipiendo ab alio, scilicet sub acusativo.

Aliter autem diceret aliquis quod ut innueret accionem suam in urbem, non adhuc finiri, set adhuc transire in illam, cum adhuc non esset urbs plene statuta; ideo posuit acusativum loco nominativi, qui quidem acusativus designat rem in quantum transit accio.

Set quod iste raciones non possint esse cause sufficientes apparet sic: videmus enim alibi per similem construccionem ubi omnino finitur accio, sicut cum dicitur 'sermonem quem audistis non est meus', igitur si ibi non poterit causa secunda adaptari, nec hic. Similiter de prima, non enim significat illos audisse sermonem suum causa illorum, ita quod sermo suus reciperet causam sui esse ab eis quod propter eos fieret

2 Igitur] Racio *W.* 3 quam acusativus] *add.* *W.* 7 dicetur] diceret *W.* 8 excusabit] exigit *W.* 13 disconvenientes *W.* 19 mentem] mt^{m}. *P.* mciū *W.* urbs] urbcm *P.* *om.* *W.* reciperet] reperet *W.* 21 acusativo] accidcnte *W.* 22 autcm] eciam *W.* 27 sufficientes] *add.* *W.* 28 per . . . construccionem] cxpressio sentencie construccionis *W.* 31 significatur *W.*

et ad opus eorum, cum non addat pronomen possessivum 'vestra', hoc designans sicut ex hac parte, quare cum ibi adaptari non possit, nec hic. Eadem inproprietas est hic et ibi, quare et eadem racio excusans debet adaptari.

Item, | quod omnino est extra significatum [et] vocis et *P.* f. 34 a r. modum significandi nullius construccionis est causa; set statucio urbis finita vel non-finita est res omnino extra significatum vocis et consignificatum, quare nichil confert ad construccionem.

Et posset aliter dici quod antecedens ponitur sub eodem casu cum suo relativo ad designandum omnino idemptitatem rei supposite per antecedens et relativum; hoc autem non ita vehementer exprimeret per sermonem omnino proprium. Set quod hoc non sit verum videtur: quia nichil quod construitur simpliciter cum diverso est causa construccionis alicujus cum simpliciter diverso. Hoc apparet cum omnis construccio sit gracia dependencie proprie. Set relativum construitur cum simpliciter diverso a suo antecedente in proposito, ergo non erit causa alicujus construccionis in suo antecedente, ergo cum relativum dependet a suo antecedente, ergo magis debet ei conformari quam e contrario.

Si autem aliquis dicat quod is est sensus 'quam urbem statuo vestra est', et ita intelligatur nominativus verbi | posterioris, is patet falsum, quia Priscianus vult quod hec *W.* f. 8 b r. oracio sit figurativa, et quod predicatur casus pro casu; set si esset hujusmodi intellectus esset simpliciter falsa et non poneretur casus pro casu, quare non est hujusmodi sensus locucionis.

Item, hujusmodi construccio locum non videtur habere, nisi ubi antecedens inmediate subsequitur relativum secundum vocem, ut 'quem hominem video est Henricus', tunc

4 hinc et inde *W.* 7 modi *W.* significandi] *om. P.* 8 res] *om. W.* 12 omnino] omnis *W.* 14 omnino] *om. W.* 15 videtur] Probacio *W.* 16 diverso] diversis *W.* 18 Set] Et *W.* 19 construitur] construccionis *W.* 21 ergo cum] Item *P.* 24 aliquis] quis *P.* 26 is] hoc *W.* 27 oracio] locucio *W.* predicatur] ponatur *W.* 27–9 set . . . casu] *om. P.* 31 Item,] ergo cum *W.* construccio] locucio *W.* 33 Herircus *W.*

enim non est relativum solum relativum, set eciam adjectivum simul constructum cum suo antecedente respectu ejusdem actus. Set hic est antecedens nominaliter prepositum et non subsequens, quare non erit talis intencio, nec construccio. Cujus tamen oppositum videtur: quia dicit Priscianus quodlibet relativum et sui antecedens prepostere dici, ergo indifferenter potest antecedens preponi penes relativo et postponi, eodem sensu remanente, quare cum hoc quod dico 'urbem' construatur cum verbo primo si supponatur relativo, et similiter si preponatur.

Multa alia possunt hic inquiri de construccione singularium parcium, set hec ad ipsam figuram pertinent, et ideo cetera sunt omittenda.

Dicendum ergo quod hec oracio est figurativa, quia ponitur casus pro casu et est antithesis. Ea autem que dicta sunt prius in generali de proprietate hujus figure et de racionibus excusantibus sunt hic supponenda.

Dico igitur quod locucio est perfecta quantum ad intellectum secundum et non primum, inproprietas autem et inperfeccio quoad intellectum primum excusantur per raciones duas; una a parte constructibilium qua possunt adinvicem ordinari inproprie, et hec est ydemptitas secundum substanciam nominativi ad acusativum casum, aut alia est a parte construentis a qua oportet inproprietatem fieri, que est hic, metrum cum expressione sentencie.

Quod metrum exigat quod nominativus non ponatur ibi patet si diceretur 'urbs quam statui etc.', set cum metrum non sufficit immo exigitur forcior racio, scilicet expressio sentencie, sicut enim tactum est, posuit antecedens sub eodem casu cum suo relativo ad designandum omnino ydemptitatem rei supposite per antecedens et relativum; simul cum hoc addendum est quod inmediata ordinacio relativi ad antecedens ante adventum sui verbi multum confert. Set dupliciter contingit relacionem significari, aut

4 non] ideo *W.* 6 sui] suum *W.* 9 si] hic *W.* 10 preponatur *P.* 11 alia] autem *W.* singularium] figurarum *W.* 13 cetera] hic *W.* 14 dicendum ergo] aliud est *W.* 16 inproprietate *W.* 26 exigigat *W.* 27 dicerem *W.* 30 designandum] significandum *W.* 32 cum hoc] tamen *W.*

ita quod solum coartet antecedens per actum alium id est sequentem, et tunc relativum intelligitur ad antecedens absolutum a relacione, et sic non contigit fieri talem construccionem; aut contigit relacionem significari valde firmiter unientem se cum antecedente, ut quodammodo se habeat ad antecedens sicut adjectivum, eo quod aliquid plus dat intelligere quam specificacionem per actum, et tunc ad hoc exprimendum contigit antecedens poni in eadem casualitate cum relativo, quamvis respectu sui verbi alterius casus debeat esse, et sic est in proposito. Voluit enim significare | statucionem suam firmiter ligantem et unientem se cum eo *P.* f. 34 a 2 quod est 'urbem' tamquam ad opus eorum, et ideo causa expressionis sentencie cum natura relativi, posuit acusativum pro nominativo.

Ad primum, dicendum quod in acusativo duo sunt, scilicet obliquitas et res significata sive substancia, quamvis racione obliquitatis solum non possit aliquid determinare, cum sit dependens et non fixum; racione tamen substancie sub obliquitate que fixa est et independens potest aliquid determinare et esse principium alterius.

Ad secundum, dicendum quod proprie non potest esse principium a quo, tamen potest esse principium inproprie dummodo illa inproprietas sit excusata.

Ad tercium, dicendum quod quamvis ⟨acusativus⟩, racione transicionis et ejus quod [est acusativus] possit esse terminus actus a parte post, maxime opponatur nominativo qui est solum terminus a parte ante, verumptamen magis convenit cum nominativo in hoc quod terminat actum, non dico a parte post set simpliciter, et eciam quia a parte ante terminat aliquando sicut nominativus, utpote in verbo infinitivo, et ideo magis convenit cum nominativo quantum ad officium terminandi et quantum ad officium subponendi quam aliquis alius casus, quia nullus alius intellectus terminat actum, nec a parte ante nec a parte post, ita quod sit subjectum actus. Hoc dico pro ablativo, set acusativus terminat actum a parte post

1-2 id est sequentem] *add. W.* 2 relativum, ad] *add. W.* 22 esse principium] *om. W.* 25 est acusativus] *add. W.* 27 conveniet *W.* 29 determinat *W.* 30 utpote] ut patet *W.* 33 intellectus] *om. W.* 35 a parte post] *add. W.*

et eciam a parte ante, ut patet in infinitivo, et eciam est subjectum actus, quare maxime convenit cum nominativo.

Ad aliud, dicendum est quod nominativus casus ad acusativum non habet relacionem, nisi quia acusativus refertur ad nominativum; et ita non sic se habet nominativus ad acusativum sicut acusativus ad nominativum. Unde quamvis racione verborum teneat illa commutata proporcio, racione tamen casuum deficit, ⟨igitur⟩ acusativus in eo quod habeat relacionem ad nominativum pro eo potest poni, nominativus autem, quia in se absolutum est, nullo modo poni debet pro acusativo. Vel posset dici quod non *W.* f. 8 b 2. tenet proporcio quia non universaliter | se habet nominativus ad verbum transitivum a parte post sicut acusativus ad personale a parte ante, quia nominativus non potest construi cum verbo transitivo a parte post, nec finitivo nec infinitivo, acusativus potest a parte ante per se et proprie construi cum modo infinitivo, et ideo potenciam habet alico modo ut construatur cum modo finitivo, licet inproprie; que inproprietas excusari potest.

Et diceret aliquis forte quod propter aliquam sentenciam exprimendam vel causa metri posset poni nominativus cum verbo a parte post loco acusativi, sicut e contrario inproprie, dummodo illa inproprietas esset excusata, quia idem significatur per nominativum et acusativum, et hoc est causa quare potuit acusativus poni pro nominativo, quare poterit fieri e contrario si sapiens haberet racionem qua oporteret fieri inproprietas.

Ad alia que obiciuntur in oppositum, ad primum ⟨dicendum⟩ sic, quod motus nature determinat sibi suos terminos de natura et condicione ipsius motus et ipsius mobilis hoc exigentibus, et non exigente natura terminorum, ut patet in motu locali manifeste, accidit enim Thebis quod sit terminus a quo sit motus ad Athenas, et e contrario, set non est sic in terminis motuum qui constituuntur in arte, quia de

5, 17 acusativus] actus *W.* 13 uniformiter *W.* 16 finitivo] infinitivo *W.* 30 terminos] motus nisi *W.* 33 manifeste] maxime *W.* 34–5 est sic] sic se habet *W.* 35 in *sec.*] ab *W.*

condicione et natura ipsarum diccionum est quod sint termini vel inicia actuum et non solum [quod sint termini] a parte actus vel motus, et ideo determinatur natura eorum ad unum vel ad alterum tantum, et est eis quasi essenciale et non accidentale.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod modus infinitivus non fit alii modi cum non sit generale per predicacionem, et ita quod sit | de essencia specialium, res autem ipsius diffinitur per *P.* f. 34 b r. personas et numeros, et sic sit sub aliis modis, et ideo non sequitur: et eciam si hoc esset verum, adhuc non sequeretur quod acusativus casus manens sub proprietate acusativi fieret subjectum respectu aliorum, set res que servat essenciam actuum transitivam in aliquam proprietatem fieret subjectum, quod concedendum est.

Ad tercium, dicendum est quod si minor sumatur universaliter, falsa est; quia vult Priscianus in secundo *Magni* quod non omnes littere coeunt in constitucione sillabe et indifferenter, et hoc inpediente nomine vel potestate que accidunt littere. Similiter nec sillabe indifferenter coeunt in diccionem, sicut determinat Priscianus in eodem; non tamen adeo exigitur ydemptitas accidencium in litteram et sillabam sicut in diccione, quia littere coeunt in sillabam, et sillabe in diccionem solum materialiter, dicciones autem non solum coheunt in oracionem racione materie, set racione significacionis prout significacio quodammodo intelligitur ad aliquid, et ita cum significacioni et forme magis debetur diversitas et conformitas, magis principalius et certius exigitur accidencium conformitas in diccionibus oracionem constituentibus quam in litteris vel sillabis.

Ad hoc quod obicitur de metro, dicendum quod metrum

1 consideracione *P.* quod sint] quia cum *W.* 2 quod sint termini] *add. P.* 3 terminatur *W.* 7 predicacionem, et] divisionem *W.* 8 essencia] esse modi et natura *W.* autem . . . diffinitur] tamen sua distribuitur *W.* 10 verum] verbum *P.* 11 acusativus casus] actus *W.* 12 fieret] fiet *W.* 12–13 que . . . aliquam] acusativi transmutata per aliam *P.* 15 uniformiter *W.* 18 inpediente] in potestate *W.* 20 diccionem] vel in dicciones oracionum *add. W.* determinat] dicit *W.* 26 aliam *P.* 27 certius] distinccius *W.* 29 Et nota quod diversitas est accidencium disconveniencia et conformitas eorumdem convenienciam. *add. W.* 30 metrum] metrum adminus *W.*

potest esse causa ad excusacionem inproprietatis vel incongruitatis, quia licet metrum in eo quod ei concedatur ordo preposterus inpediat expressionem sentencie in accipiendo, in recipiendo tamen vel judicando vel ad sentenciam intelligendam. Sicut enim dicunt auctores gramatice quod poete volunt prodesse per metrum, scilicet quoad retencionem sentencie, ut Oracius,

aut prodesse volunt aut delectare poete,

et ita ad judicium, tales [aut] locuciones figurative magis considerantur quoad judicium quam quoad excepcionem, sicut patet per perfeccionem que dicitur esse quoad intellectum secundum.

Ad aliud, patet ex predictis. Ad ea que obiciuntur de expressione sentencie, dicendum quod expressio sentencie excusat simul cum natura relacionis.

Ad primum, dicendum quod expressio sentencie dupliciter potest considerari, aut expressio sentencie simpliciter, et sic melius exprimitur per intellectus convenientes, aut expressio sentencie talis ut plus detur intelligi quam per intellectus convenientes, et ita expressio magis fit per intellectus disconvenientes quoad accidencia et modos significandi quam per convenientes. In hoc enim quod ponitur aliquod accidens inconvenienter, datur intelligi quod subsit alica causa superaddita expressioni sentencie, et istud fere est in omnibus figurativis generale.

Ad alias raciones que ostendunt quod due excusaciones date non valeant, dicendum quod non sufficiunt iste cause, quia cum secunda istarum videtur ostendere nullam expressionem sentencie construccionem excusare; dicendum est ad illam quod quamvis res in se sit extra significatum vocis et modum significandi, prout tamen significatur potest esse causa construccionis, sic enim non est extra vocem, set magis sub voce.

9 a 1. Ad aliud | quod obicitur contra ultimam causam, dicendum est quod relativum potest considerari dupliciter, ut dictum

1 causa] concausa *W.* 3 preposterus] per posterius *W.* 4 judicando] in dividendo *W.* 6 per metrum scilicet] *om. W.* 7–8 ut . . . poete] *om. P.* 9 consequitur *W.* 10 accepcionem *W.* 25 figurativis] figuris *P.* 31 modi *W.*

est, respectu antecedentis; vel in quantum solum est relativum non specificum nec firmiter uniens se cum suo antecedente, tamquam adjectivum ante adventum verbi cum quo antecedens construitur, et sic non est relativum causa vel concausa construccionis antecedentis, aut potest considerari in quantum specificum et inplicitum, et sequitur quod inmediate ordinetur ad suum antecedens, et sic potest alico modo esse concausa, licet non sit prescisa causa, quia expressio sentencie est causa | prescisa qua oportet fieri; *P.* f. 34 b 2.
natura autem relativi solum causa est qua posset fieri talis inproprietas, et ideo procedit de causa qua oportet fieri inproprietatem. Et major falsa est illius racionis, quia quamvis relativum construatur cum diverso et antecedens cum diverso tamen aut precedit construccionem antecedentis cum verbo, aliter enim esset vel magis inproprietas vel vicium simpliciter.

Ad ea que tacta sunt ultimo, dicendum est quod illa est nulla, et concedende sunt raciones inducte ad illam partem.

Ad illud in oppositum, dicendum quod illud verbum Prisciani intelligendum est prout antecedens ponitur per se cum sua totali oracione, similiter et relativum cum sua, sicut Priscianus ponit exemplum 'qui scripsit Georgica Virgilius poeta fuit', et e contrario. Hic autem loquitur de ordine prepostero qui est inter antecedens solum et relativum solum, hec preposteracio non est concedenda, cum precedat relativum tunc intelligit subjectum secundi verbi ex mutua relacione, cum non sequitur.

⟨*De sinthesi vel apposicione*⟩

DICTUM est in parte de antithesi, nunc dicendum est de sinthesi que est apposicio. Set est apposicio duplex; ⟨quedam⟩ inmediata ut 'animal homo', quedam mediata ut 'homo currit, verbi gracia, Sor'. Prima apposicio sic diffinitur 'Sinthesis

1 solum est] similem *W.* 2 specificans *W.* 6–7 et . . . antecedens *add. W.* 8 quia] que est *P.* 10 concausa *W.* 11 ideo] racio *W.* 15 vel magis] major *W.* 18 nulla sentencia *W.* ad] contra *W.* 21 cum . . . totali] in una *W.* 21–3 similiter . . . fuit] et relativum in alia, ut 'quis scripsit Bucolica Virgilius magnus poeta fuit' *W.* 23 loquendo *W.* 24 prepostero] *om. W.* 25 cum] enim *W.* 26 intelligitur *W.* 26–7 relacione mutua *W.*

scilicet sive apposicio inmediata est diccionum ad idem suppositum pertinencium inmediata et intransitiva conjunccio'.

Et potest QUERI de apposicione, utrum posset fieri. Et videtur quod non: quia inconveniens est facere per duo quod potest fieri per unum, ergo cum tantum significetur per istam oracionem 'homo currit' quantum per istam 'animal homo currit', manifestum est quod non debet fieri, immo superfluum est: quod tantum significetur patet quia hoc quod dico 'animal homo' stat solum pro 'homine' cum pro alio stare non potest.

Item, cum doceat Aristoteles raciones pro nominibus ponere, ponamus racionem hominis pro homine, ergo sensus erit 'animal animal racionale currit'; set hoc est simpliciter inconveniens et vicium, quia est nugacio actualis et manifesta, quare non est sustinere.

Forte dicetur quod illud quod semel ponitur non amplius intelligitur, quare cum dico 'animal homo', li 'homo' non stat pro 'animali racionali mortali', set solum pro isto 'racionali mortali', quare iste due differencie possunt poni loco ejus quod est 'homo', et e contrario. Cum ergo hec oracio 'animal racĭonale mortale currit', sit simpliciter congrua et nullo modo figurativa, nec aliqua inproprietas sit ibi, similiter nec ista 'animal homo currit'.

Et dicendum est ad hoc secundum quosdam, quod hic est nugacio et nullo modo appositiva construccio; potest autem nomen inferioris apponi nomini superioris quando nomen inferioris non est nomen substancie rei set imponatur ab aliqua accidentali proprietate, ut 'mons Ossa', 'ossa' enim non est nomen substancie alicujus montis set imponitur ab accidente, scilicet a multitudine ossium, et ideo non accidit ibi nugacio. Set 'homo' essencialiter et de principali significacione dicit 'animal', 'ossa' autem ex consequenti solum dat intelligi montem sicut accidens subjectum; et ideo secundum illos non est appositiva construccio set simplex

8–9 patet . . . solum] falso *P*. 15 sostinenda *W*. 16 Si autem dicatur *W*. exponitur *W*. 19 mortali *om. W*. possunt] dicunt *W*. 22 nullo] nec *W*. figurativa] infinitivo *W*. sit ibi] *om. W*. 23 ista] in ista ut *W*. 26 nomen[1]] natura *W*. 33 sicut] *iter. P*. quodammodo sicut *W*. 34 secundum] inter *W*.

nugacio quando nomen inferioris apponitur superiori, ut nomen speciei vel individui nomini generis.

Alii dicunt quod hic est nugacio, tamen nichilominus est construccio appositiva, quamvis ibi sit aliquod inconveniens secundum consideracionem logicam et methaphysicam, quia dicit Commentator supra septimum *Methaphysice* quod ibi est nugacio, verumptamen non hic considerato a gramatico; potest uti sermone tali propter aliquam causam necessariam, scilicet expressionem | sentencie vel ornatum vel metrum. *P.* f. 35 a 1.

Vel quamvis hoc consideret, quia nugacio non absolvitur omnino a consideracione gramatici, quamvis locucio nugatoria in gramatica sit inconveniens, apud ipsum tamen potest uti ea sicut solocismatica utitur dummodo excusetur per aliquam causam dictam.

Alii enim dicunt quod generale et speciale possunt conjungi adinvicem, non sub intencione specificandi et contrahendi generalius per speciale, et contingit ibi nugacio sive preponatur sive postponatur specialius, aut sub intencione specificandi et contrahendi illud quod est commune et confusum ad particularitatem et specificitatem, et sic non est nugacio, quia est repeticio ejusdem ex eadem parte set non inutilis, et sic potest dici 'animal animal racionale mortale currit' sicut 'animal homo' ad designandum quod intellectus noster primo accipit aliquid infinitum et confusum, et postea ut determinatum et finitum, ut videns rem a longe, primo dicit quod est animal, postea quod est homo, deinde | quod est *W.* f. 9 a 2. Sor vel Plato. Ideo ad designandum hoc primo ponitur aliquid ut commune et confusum, et postea subjungitur aliquid ut speciale et certum, et ideo non est nugacio. Et ex hoc patet responsio ad primum, quia prius dicatur 'animal homo' quam 'homo', et plus significatur per hoc quam per illud, scilicet quod primo aliquid accipitur ut confusum ab intellectu, et postea accipitur idem ut finitum et certum, et primo accipitur in communi et postea in seipso; quod significari non poterit per hoc quod dico 'homo' per se positum,

10 considaret *P.* 11 omnino] oracio nisi *P.* 12 in . . . inconveniens] conveniens *P.* 13 sillogistica *P.* 16, 19 construendi *W.* 17–18 contingit . . . specialius] sic *P.* 24 noster] rerum *P.*

et ideo ad istum affectum exprimendum necesse est hujusmodi construccio appositiva, cum non possit significari per nomen inferioris per se.

Ad ultimum quod obicitur contra solucionem quamdam pretactam, potest dici secundum predicta quod ista solucio non est necessaria, immo stat 'homo' ibi pro tota sua diffinicione. Et quia aggregatum est ex genere et differencia de suo significato principali et repetitur ibi genus, non tamen nugatorie, sicut prius habitum est; et ita non stat nomen speciei pro aggregato ex solis differenciis, set pro tota diffinicione. Si quis tamen velit sustinere omnino istam responsionem, et dicat quod non est nugacio nec aliqua inutilis repeticio ejusdem nec utilis, dicat tunc quod hic est inproprietas et figurativa 'animal homo', verumptamen non hoc 'animal rationale mortale', quia, sicut patebit post, ista figura non est ex inmediata ordinacione adjectivi cum substantivo, set substantivi ad substantivum.

Deinde QUERITUR de secundo, de ordine eorum que apponuntur; et videtur primo quod speciale debet preponi. Dicit enim Aristoteles in *Metaphysica* quod 'innata est nobis via a nobis notioribus ad notiora natura'; nobis autem notiora sunt magis propinqua sensui, talia autem magis sunt specialia, ergo specialius debet preponi et generalius subsequi.

Item, cum in apposicione pronominis ad pronomen magis certum preponitur et magis confusum postponitur, ut 'ego ipse'; videtur similiter quod debeat fieri ex ista parte, quare dicendum est 'homo animal' et non 'animal homo'.

Item, in apposicione nominis ad pronomen illud quod simpliciter est confusum quoad personam ut nomen, et nullo modo discretum neque secundum majus et minus, apponitur

1 istud officium *W*. 3 Et nota quod omne nomen proprium quantum ad personam est confusum, quantum ad significacionem est discretum; et pro[prium] nomen habet substanciam confusam et personam certam. *add. W.* 7 Et quia] que est *W*. 9 nugatorie] inproprie *W*. prius habitum] pretactum *W*. 10 pro[2]] ex *W*. 27 quare pocius *W*. 28 et non] quam *W*. 29 pronomen] nomen *W*. 31 majus et] majus sic 'ego' 'tu', nec secundum *W*. minus] minus ut 'ipse' *W*.

simpliciter discreto et certo, quod est pronomen prime persone vel secunde persone, ut ‘ego Johannes’, quare similiter debet hic fieri.

Ad primum, ⟨dicendum⟩ quod omnis cognicio nostra incipit a communi et confuso, quia intellectiva cognicio in nobis incipit a magis confuso, ut a genere dividendo in suas species, et sensitiva similiter, ut patet de re a longe distante, primo dicit sensus quod | est animal cum moveatur motu *P.* f. 35 a 2. processivo, deinde quod sit homo cum apprehenditur ejus figura, postea quod sit Sor vel Plato vel pater vel filius dum completa cognicio de ipso habetur. Ex hiis patet quod sicut genus primo est in intellectu, deinde species, sic individuum generis primo est in sensu et ita prius aput nos omnimodo est ‘animal’ quam ‘homo’. Cum autem dicit quod speciale est propinquius sensui quam universale, dico quod secundum jam dictam consideracionem hoc est falsum, immo remocius; et propter hoc debet postponi.

Ad aliud, dicendum est quod diversa est causa apposicionis in nominibus et pronominibus. In pronominibus est apposicio causa discrecionis augmentande. Cum ergo illud quod est minus natum est augmentare illud quod majus est et non e contrario, sicut patet in natura, propter hoc minus advenit majori tamquam posterius priori; et sic est in arte, ut in pronominibus, quod illa persona que minus est discreta advenit illis que majorem discrecionem habent ad augendum discrecionem earum, et ideo illud quod est magis certum et discretum preponitur. Set in nominibus est alia causa apposicionis, scilicet quod ibi sit apposicio gracia confusionis tollende; propter hoc necesse est preponere magis confusum, ut per adventum specialis auferatur ejus confusio.

Ad tercium, dicendum est quod apposicio nominis ad pronomen gracia duorum est; ut specificetur substancia pronominis confuse significata per adjunccionem nominis

2 persone . . . Johannes] *add. W.* similiter] iste *W.* 10 facies *W.* 17 preponi *W.* 20 augmentande cum *blank in W.* 21 augmentare] augere *W.* 25 advenit] ut cum advenit *W.* 26 augendum] significandum *W.* 27 preponitur] ut pre-adjunctum minoris discrete augeretur discrecio majoris *add. W.* 30 adjunctum *W.*

proprii, quod significat specialem et certam substanciam. Item, propter aliud est eorum apposicio adinvicem ad faciendum discrecionem aliquam circa nomen quantum ad proprietatem persone; propter primum debet nomen sequi, propter secundum videtur alicui quod deberet pronomen |
W. f. 9 b 1. subsequi.

Set quia apposicio pronominis et ejus operacio circa nomen est gracia proprietatis personalis, que est accidens, apposicio nominis et ejus operacio est gracia substancie significate; quia ergo substancia dignior est et nobilior accidente, propter hoc ista conjunccio pronominis et nominis magis recipit ordinacionem penes specialitatem gracia substancie quam accidentis, et ideo nomen postponitur; et eciam cum confusio persone materie substancie significate per pronomen major est et vehemencior quam confusio nominis quoad personam, ergo cum confusum magis preponi habeat, magis preponitur pronomen quam nomen.

Deinde QUERITUR an aliqua sit inproprietas in hujusmodi construccione; hoc enim necesse est ad hoc quod sit figura. Quod autem nulla sit ibi videtur: quia magis convenit substantivum cum substantivo in natura quam cum adjectivo, quare si adjectivum sine inproprietate potest apponi substantivo, multoforcius substantivum poterit cum substantivo.

Item, adjectivum apponitur adjectivo congrue ut 'coloratum album currit', vel in diversis qualitatibus ut 'musicum album', quare similiter substantivum cum substantivo.

Item, si dicam 'homo Sor' et 'corpus animal', nulla est ibi inproprietas vel incongruitas accidencium, quare cum in finitis sit incongruitas et inperfeccio quoad vocem et accidencia, ut patet in omnibus, non erit in hujusmodi apposicione aliqua inproprietas.

Item, cum in appositiva construccione mediata nulla est incongruitas vel inproprietas, ut 'homo est animal', ergo nec

5 aliter *W.* 7 operacio] significacio *W.* 12 specificacionem *W.* 13 preponitur *W.* 14 substancie] *om* *W.* 16 ergo] ideo *W.* 21 cum adjectivo] adjectivum cum substantivo *W.* 23 cum] apponi cum *W.* 24 ponitur *W.* 27 si dicam] hec diccio *W.* 30 in *sec.*] *om.* *W.* apposicio *W.*

similiter in appositiva construccione inmediata, ut ‘animal homo’.

Item, hoc videtur per simile: congruitas in gramatica et incongruitas oriuntur ex ordinacione diccionum adinvicem conveniencium et disconveniencium, sicut in logica causantur veritas et falsitas ex terminis convenientibus vel disconvenientibus; set veritas et falsitas in logica indifferenter oriuntur ex ordinacione mediata | et inmediata, ut hec P. f. 35 b 1. est falsa ‘homo est asinus’ et hec similiter ‘homo asinus currit’, quia et ‘homo’ et ‘asinus’ sunt repugnancia et disconveniencia; hee autem sunt vere, ‘homo est animal’, ‘homo animal currit’; quare similiter est in gramatica de congruitate et incongruitate; igitur cum hec sit congrua, ‘homo est animal’, et hec erit congrua ‘animal homo currit’.

Item, magis conveniunt rectum et rectum quam rectum et obliquum, et equaliter conveniunt rectum et rectum et oblicum et oblicum; set substantivum obliquum potest adjungi alii substantivo oblico, et rectum obliquo, ut ‘capa Sortis’, ‘cape Sortis’, quare et rectum recto potest adjungi.

Et dicendum est ad ista, quod illud quod alii apponitur naturaliter significat rem suam per modum adjacentis et adherentis illi, et propter hoc causam sic significat adjectivum cum rem suam ponit in alio, et non substantivum proprium est adjectivo apponi substantivo et de suo modo significandi ei debetur, quod erit contra modum significandi ipsius substantivi, quia rem suam in alio non ponit, set nec adjacenter significat, et ideo quando apponitur substantivum substantivo in rectitudine, dico quod ponitur una species partis per alia, et est soloecismus substancialis nisi excusetur: sic ergo patet que sit inproprietas. Racio autem excusans duplex est: una a parte constructibilium, et hec est ydemptitas partis subjective ad totum secundum substanciam, vel reducitur pars ad construccionem mediante toto cum quo est

3 per simile] pars cause *W.* incongruitas *P.* 4 ordine *W.* 12 homo animal] homo *P.* 13 consciente et inconsciente *W.* 20 cape] capam *W.* 21 opponitur *P.* 24 ponant *W.* 24-5 proprium est] preponitur *W.* 26 detur *P.* 27 non] *om. P.* 29 rectitudine] racione *W.* per] pro *W.* 33 totum] diccionem *P.*

idem in supposito; causa autem qua oportet fieri est expressio sentencie predicte.

Ad primum, ⟨dicendum⟩ quod substantivum magis convenit cum substantivo in natura et modo significandi quam adjectivum, non tamen magis in hoc convenit ut fiat inter illa ordinacio inmediata, quia oportet quod unum sit in racione adjacentis.

Ad aliud, dicendum quod adjectivum adjectivo non apponitur proprie et sine incongruitate, si illud adjectivum cui fiat apposicio sit pure adjectivum adjective retentum, quia nichil proprie recipit apposicionem alicujus adjacentis nisi quod substare potest, tale autem non est adjectivum adjective retentum, et ideo eadem est hec inproprietas a parte ejus cui sit apposicio quod est in substantivis a parte ejus quod apponitur. Si tamen adjectivum cui apponitur substantivetur, vel quod ejus adjacencia terminetur per substantivum precedens ut 'homo coloratus albus', tunc [enim] fit apposicio sine figura et inproprietate et incongruitate.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod tam modus [construendi] essencialis quam accidentalis est causa per se construendi, et uterque requiritur ad congruitatem; et ideo quamvis non sit defectus hic a parte modi accidentalis significandi, est tamen a parte essencialis; dico specialis quia substantivum quod apponitur stat modo opposito significandi speciali et alio modo quam sit ille qui sibi debetur.

Ad quartum, dicendum quod sicut hic loquitur de apposicione, apposicio consistit in adjunccione unius ad aliud propter speciem et construccionem faciendam; quare cum
W. f. 9 b 2. inpossibile est | predicatum vel aliquid a parte predicati contrahere subjectum, non est apposicio mediata per aliquid existens in predicato quod de subjecto enuncietur; set illud quod advenit a parte predicati apponitur ad esse, esse autem cum sit commune tam substancie quam accidenti potest satis congrue specificari tam per substan-

8 non] *om. W.* 13–14 cui . . . ejus] *om. P.* 15–17 tamen . . . precedens] *om. W.* 16 substantivum] substanciam *P.* 17 ut] precedens ut *W.* coloratus] coriscus *W.* 19 construendi] *om. P.* 25 modo] *add. W.* 28 specificacionem *W.* 30 subjectum . . . per] substanciam, non est substancia inmediata propter *P.* 31 enuncietur] essencietur *W.*

ciam quam per accidens, et congrue additur a parte predicati. Dico quod non recipit ibi modum significandi oppositum sue nature, quia sive sit substanciale sive accidentale, natum est specificare esse, et esse bene potest substare, quia terminatur sua adjacencia ad subjectum de quo enuncietur. A parte ante subjecti | cum inmediate ordi- *P.* f. 35 b 2 natur ei dummodo sit substantivum, utrumque recipit modum oppositum significandi sue nature, et ideo una apposicio est congrua alia incongrua, utraque tamen est inmediata et non altera tantum, quia sicut a parte subjecti apponitur aliquid subjecto et non predicato, sic a parte predicati apponitur aliquid predicato et non subjecto.

Ad aliud, dicendum quod cum veritatis vel falsitatis est significati termini repugnans significato alterius vel conveniens, ut patet in istis 'homo asinus', 'homo animal', cum igitur remaneat eadem causa, scilicet ydemptitas significatorum, sive adjungatur mediate vel inmediate, necesse est eundem affectum remanere, sive veritatem sive falsitatem: set non est sic ex parte ista, cum modus significandi sit hic causa congruitatis vel incongruitatis non remanet idem modus significandi hinc et inde, quia cum apponitur terminus mediate, ut 'homo est animal', retinet modum significandi proprium, quia convenienter potest specificare esse cui apponitur, subjectum inmediate recipit ibi ex situ ipso modum significandi oppositum sue nature, et ideo mutatur causa congruitatis, et propter hoc necesse est ibi esse inproprietatem, et ideo non est simile hinc et inde.

2 ibi] illud *W.* 3 sive *pr.*] cum *W.* 5 ad] per *W.* 6 essencietur *W.* 7 uterque *P.* 9 utrumque *W.* non] ideo *P.* 12 Nota quod illud quod apponitur in substancialibus non recipit oppositum modum significandi sue nature, sct illud cui apponitur in accidentibus recipit oppositum modum significandi sue nature. *add. W.* 14 significati] significacio *P.* repugnantis *P.* 18 effectum *W.* 24 cui] cujus *P.* subjectum] cum autem apponitur subjecto *W.* 25 situ] *om. W.* 26 ideo . . . et] *om. W.* 27 Et nota quod duplex est modus significandi, accidentalis et essencialis; accidentalis scilicet quanto accidencia conveniunt in voce, essencialis duplex est, adjectivo quod significat independencia ad aliud, et substantivo quod significat per se stans, et uterque est generalis, scilicet adjectivo et substantivo, quod utrumque significat per modum substancie, ita quod non per modum agere vel pati. *add. W.*

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod inter duo substantiva, quorum unum est obliquum et alterum rectum, vel utrumque obliquum, est congrua ordinacio inmediata, quia eorum adinvicem est naturalis dependencia, omnis enim ordinacio diccionum est per inclinacionem naturalem et dependenciam unius ad aliud, et ideo cum inter duo recta substantiva nulla est dependencia nec interminacio, cum utrumque sit absolutum naturaliter et in se independens quantum est a parte sua, ideo non poterit esse eorum inmediata ordinacio.

Deinde potest QUERI de hujusmodi appositiva construccione 'apros animal propter convivia natum', utrum possit sustineri vel non. Quod non videtur: quia cum minus commune possit apponi alico modo magis communi, verumptamen nullo modo potest addi magis commune minori, cum ibi sit simpliciter nugacio, igitur cum 'animal' sit communius 'apro', non poterit sustineri aliquo modo talis locucio.

Item, cum apponens et appositum sint idem in subjecto, set idem non est sub diverso sexu, quare cum genus sequatur sexum, apponens et cui apponitur erunt sub ydemptitate generis, igitur cum hic non sit ydemptitas talis, hic non erit apposicio.

Item, eadem substancia significatur per appositum et per illud cui fit apposicio, igitur cum numerus singularis consequatur ydemptitatem substancie, numerus pluralis pluralitatem, manifestum est quod apponens et appositum non erunt sub diversitate numeri.

Item, hec construccio est ad modum construccionis adjectivi cum substantivo; set illa servant ydemptitatem accidencium, ergo etc. Et dicendum est quod hic est appositiva construccio.

Ad primum, ⟨dicendum⟩ quod quamvis 'animal' absolute consideratum sit in plus, verumptamen prout determinatur per sequens quod est 'natum propter convivia' est in minus. Set hoc adhuc non videtur: quia multa alia sunt

3 ordinacio] oracio *W*. 7 interimacio *W*. 9 eorum] corum adinvicem *W*. ordinacio] conclusio *W*. 11 apros] aper *W*. 14 nullo] in illo *W*. 23 oppositum *P*. 24 sequatur *W*. 30 Et] vel *P*. 34 consequens *W*.

nata propter convivia alia ab apro, et ita communius est illud totum.

Ad quod dicendum, quod etsi illud totum sit communius hac racione, tamen alia de causa est minus commune, quia aprorum quidam sunt apti ad convivium, ut silvestres et maxime pingues, quidam non, ut domestici et maxime macri, quare sub alia racione est li 'apros' in plus quam illud quod sequitur, et ideo potest specificari per idem, quia illa que | se habent adinvicem | sicut excedencia et excessa *P.* f. 36 a 1. *W.* f. 10 a 1. bene apponuntur adinvicem indifferenter, tamen secundum racionem diversam et diversam. Et licet omni modo esset hoc quod dico 'animal propter convivia natum' communius, tamen antonomastice poterit stare pro 'apro', quia tunc temporis non celebrabantur magna convivia sine apro, et adhuc apud modernos eadem optinet consuetudo.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod genera non semper consecuntur ad sexum, set multociens res propter alicam proprietatem que debetur sexui masculino significatur sub masculino genere, propter autem aliam proprietatem que debetur sexui feminino significatur illa eadem res sub feminino genere, propter aliud commune utrique sexui est neutri generis. Unde cum idem in substancia possit habere diversas proprietates, idem in substancia poterit significari sub diversitate generum; set non est in quantum idem, apponens enim et appositum non sunt penitus idem, nec est apposicio eorum in quantum penitus idem, quia tunc esset nugacio simpliciter non excusabilis, et ideo patet quod apposicio potest esse sub diversitate generum, et sic patet quod idem in quantum idem non est sub diversitate sexus, nec sub diversis proprietatibus sexus nec sub diverso genere, idem tamen non in quantum idem potest esse sub diversis proprietatibus sexus ad minus, et sub diversis generibus.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod potest bene singulare apponi plurali, dummodo illud singulare sit commune et universale,

3 etsi] si *W.* commune *W.* 7 li apros] *add. W.* 9 sicut] ita quod *P.* 11 omni modo esset] omnino *W.* 13 apro] apposito *W.* 21 sexui] generi *W.* 23 idem . . . poterit] eadem . . . possunt *W.* 24 est] videtur *W.* 26 est] est sic *W.* 30 diversis] diversis generibus vel *W.* 30–2 nec . . . sexus] *om. W.*

quamvis singulare non posset, ut 'homines Sor' et hujusmodi. Racio est quia universale non est abnegatum pluralitatis, set quasi secundum rem multiplicatum est: et eciam quia appositum se habet ad illud cui apponitur tamquam illud quod potest essenciari de illo, et quod actualiter predicatur de ipsa composicione materiali; dico quod intelligitur ibi verbum substantivum vel ejus participium sub hoc sensu, 'apros animal', hoc est 'apros qui sunt animal' vel 'entes animal'; predicatum autem non necessario habet conformari suo substantivo in numero nec in genere, si sit substantivatum, quia non dependent adinvicem substantiva sicut substantivum et adjectivum, quia congrue dicuntur 'universale est multa', 'homo est animal', vel 'homines sunt animal'. Essencia enim generis potest predicari de uno et de pluribus numero; et propter hoc patet quod quamvis sint idem secundum substanciam tamen bene possunt habere se in diversitate numeri secundum jam dictum modum, et si ibi sit alica inproprietas, posset excusari per expressionem sentencie, quia singulare potest apponi ad plurale ad denotandum quod omnia illa quibus sit apposicio continentur sub eo quod est appositum tamquam sub uno.

Ad ultimum, ⟨dicendum⟩ quod quamvis propter situm illud quod apponitur habeat racionem adjectivi, hoc tamen est inproprie cum sit substantivum, quod contra naturam est ejus, ideo non est necesse quod conferetur ei cui apponitur in accidentibus acsi esset adjectivum, respiciendo dico proprietates substantivorum que non dependent ex se invicem; et hoc maxime potest fieri cum non sit inconformitas numeri vel alterius alicujus accidentis illorum ad verbum, sicut est hic, quod utrumque a parte post construitur cum verbo, et verbum non exigit ex illa parte casualia conformari in numero.

4 ad . . . cui] respectu ejus cui *W*. 5 essenciari] essencialiter *P*. accidentaliter *W*. 10 suo . . . nec] sub uno numero *W*. 12 congrue dicuntur] convenit dicere *W*. 14 Essencia . . . generis] ejus ita enim genus *W*. 17 in] sub *W*. 19–20 ad plurale] in plurali *W*. 20 desiggnandum *W*. 28–9 dependent . . . invicem] ex ⟨se⟩ *W*. 32–3 ex illa parte casualia conformari] illa conformitas *W*. 33 transformari *P*.

⟨*De prolemptica construccione*⟩

De prolempsi contingit dubitare; et est prolempsis 'rerum seriatim explicandarum presumpcio'. De ista construccione ponatur hoc exemplum 'alter in alterius jactantes lumina vultus querebant taciti, etc.'

Et primo QUERITUR utrum hec sit construccio prolemptica. Et videtur quod non: quia in tali construccione dividitur totum per partes actualiter, ut 'aquile volaverunt, hec ab oriente, illa ab occidente', et sic in omnibus modis prolemptice construccionis, | set hic non dividitur aliquod *P.* f. 36 a totum per partes, ergo etc. Et si dicatur quod hoc nomen 'alter' istam divisionem denotet, hoc facere non potest, cum unam partem determinat et non alteram.

Item, semper in locucione dividenda preponitur totum partibus dividentibus, ut patet per Priscianum et per exempla. Set hoc quod dico 'alter' preponitur, quare non erit pars dividens prout exigit oracio prolemptica.

Posito quod hic sit construccio prolemptica, et quod ista divisio fiat per mutuam relacionem inportatam per hoc quod dico 'alter'; queritur secundo specialius de construccione hujusmodi, et QUERITUR an debeat verbum repeti cum dividentibus vel non. Quod sic videtur: quia aliter esset simpliciter incongruitas ex ordinacione singularis cum plurali.

Item alia racione, quia cum ista dividencia sint partes oracionis et nominativi casus, necesse est quod construantur cum verbo; set non a parte post, quia hoc verbum 'querebant' non est verbum substantivum vel vocativum, ergo a parte ante, ergo necessario intelligitur verbum a parte post respectu omnium istorum dividencium. Set quod intelligitur de virtute sermonis | potest exprimi, et debet ad hoc *W.* f. 10 a 2 quod oracio sit completa secundum vocem et intellectum, quare necesse est verbum exprimi et repeti.

2 Deinde *P.* 3 presentacio *W.* 5 tacide *W.* 11 dicam *W.* 12 denotet] demonstrat *W.* 17 prout] sicut *W.* construccio *W.* 18 fiat *P.* 19 mutuam relacionem] unam resolucionem *W.* 20 specialiter *W.* 23 ordinacione] ordine *W.* 27 quia hoc verbum] *om.* *W.* 29 verbum plurale *W.*

Ad oppositum (dicendum): si repetatur, aut ergo sub eodem numero quo prius, scilicet plurali, et tunc est simpliciter vicium, quia plurale non construitur cum singulari, aut sub singulari numero, et tunc est simpliciter congruitas, et tunc non est figura.

Deinde, hoc supposito, QUERITUR an hic sit aliqua incongruitas. Et videtur quod non: quia eadem est multitudo parcium que est in toto; totum autem proprie construitur cum plurali, quare et pars.

Item, partes preponuntur simpliciter et omnino per modum multitudinis, quia diverse et sine construccione alica uniente, unde neque habent unitatem de se neque per naturam alicujus alterius totum. Aut licet significat multa, tamen significat ea quodammodo unita sub significacione, scilicet ejusdem nominis, et ita per modum unius, igitur multoforcius poterunt partes cum plurali verbo et actu multiplicato construi proprie quam ipsum totum.

Ad oppositum (dicendum): sicut vult Priscianus versus finem primi *Construccionum*, ut due dicciones significantes diversas substancias non possunt construi cum eodem verbo sub eadem parte ex habitudine casuali eadem sine conjunccione media, quare cum iste partes sint diverse substancie et significate sub eadem habitudine casuali, non poterunt construi cum eodem verbo ex eadem parte sine conjunccione media. Hic autem non est conjunccio, quare erit inproprietas.

Item, partes significantur sub singularitate, verbum autem sub pluralitate, quare cum inpossibile est omnino proprie singulare cum plurali construi, necesse est hic esse inproprietatem.

Item, ad omnem figuram exigitur inproprietas cum racione excusante, igitur hic erit alica inproprietas, cum figura sit.

4–5 congruitas . . . figura] congruens, quare non erit figurativum *W*. 9 pars] partes *W*. 11 conjunccione *W*. 22–3 cum . . . casuali] *post* media (l. 25) *W*. 27 significantur] significant *W*. 33 figurativa *W*.

De racione excusante dubium est, et QUERITUR que sit. Si dicatur quod hic sit ydemptitas parcium integralium ad totum excusans, quia totum reducit partes ad construccionem verbi, et ideo poterunt partes construi cum verbo plurali per ipsum totum plurale, igitur propter eandem ydemptitatem poterunt partes reducere totum ad construccionem verbi singularis cum partes sint singulares, quare bene dicetur 'aquile volavit, hec ab occidente illa ab oriente' vel 'jactantes querebat alter, etc.', quod est omnino falsum et inconveniens, quare similiter ex ista parte.

Et dicendum est ad ista secundum P. H. quod duplex sit prolempsis, scilicet secundum explicitam diccionem vel inplicitam; hoc autem fit secundum inplicitam, ut ipse dicit, denotatur enim | per hoc quod [ipse] dicit, 'alter in *P.* f. 36b alterius jactantes lumina vultus', quod iste aspiciebat illum, et e contrario, et est ille modus prolempticus quantum ad hoc magis figurativus et inproprius quam ubi exprimuntur dividencia, cum excusatum est sicut patebit, et sic patet responsio ad objectum primum per distinccionem prolempsis.

Ad secundum, dicendum quod iste nominativus 'alter' per quem intelliguntur dividencia, licet vocetenus preponatur verbo gracia metri, tamen intellectualiter subsequitur sub hoc ordine 'jactantes lumina querebant', 'jactantes' dico, ita quod 'alter in vultum alterius'. Vel potest dici quod simul cum prolempsi quedam specificacio intenditur, ita quod iste nominativus 'jactantes' specificatur per hoc quod dico 'alter in vultum alterius' et e contrario, antequam ei reddatur verbum, scilicet 'jactantes lumina', ita quod 'alter in vultum alterius', et tunc 'querebant', et ideo divisio inportata per hoc nomen 'alter' preponitur verbo; sic igitur patet de ordine sermonis, et per consequens ad primam questionem.

Ad secundam, dicendum quod non oportet nec debet verbum repeti.

3 excusatum *P.* 11 dupliciter fit *W.* 13 inplicitam ut] explicitam ut *W.* 14 demonstrat *W.* 15 quod] voluit significare quod *W.* aspiciebat] assimilabat *W.* 17 ubi] quando *W.* 22 intellectualiter] secundum intellectum *W.* 24 alter . . . alterius] *iter.* *P.* 25 simul cum] similis est *W.* 29 et tunc] etc. *P.* 30 nomen] quod dico *W.*

Ad primum, dicendum quod non est omnino incongruitas, quia totum reducit partes ad construccionem verbi mediante figura et ordinatur verbum plurale cum partibus singularibus, scilicet racione plurium singularium in ipso collectorum, sicut patet in racione excusante.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod ibi construitur a parte ante cum eodem verbo, et non debet repeti propter jam dictam, quia in hujusmodi construccione totum reducit partes ad construccionem, et excusat in parte earum inproprietatem respectu verbi, sicut patebit; ideo necesse est quod construantur cum eodem verbo cum quo construitur totum, et semel posito, quia respectu illius sic se habentis solum habet totum potestatem super partes. Si autem repetitur verbum, bene construeretur cum verbo secundum naturam propriam, quod est contra naturam [prolempticam] construccionis prolemptice.

W. f. 10b 1. Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod una inproprietas est hic | de ordinacione singularis cum verbo plurali, et alia ex ordinacione parcium sub eadem habitudine respectu ejusdem verbi ex eadem parte sine conjunccione media, et eciam eo quod tacite intelliguntur ea que deberent exprimi.

Ad primum, dicendum quod licet eadem multitudo sit in partibus que per totum designatur, non tamen significatur ipsa per modum multitudinis, partes enim non significantur ut numerate cum nec significentur pluraliter, neque per disjunccionem, et ideo non construitur cum verbo pluralis numeri sine inproprietate.

Ad secundum, dicendum quod nullo modo est ibi pluralitas, eo quod partes nullo modo uniuntur adinvicem, nec sub significacione ejusdem diccionis neque per copulacionem significantur ut numerate, et ideo proprie non supponuntur verbo plurali.

Et per hoc patet quod sua divisiva assumpcio magis repugnat pluralitati et convenit singularitati quam e contrario.

2 quia totum] et ideo cum *W.* 4 significatorum *W.* collectorum] colleccio *W.* 18 ex eadem] *P.* 20 eciam] iterum est inproprietas *W.* 21 tacite] tantum *W.* 22 primum dicendum] aliud *W.* 23 partibus] singularibus *W.* 26 conjunccionem *W.* 28 secundum . . . pluralitas] aliud *W.* 33 divisiva] *blank W.* 34 singularitati] significatum *W.*

Racio autem quare fit hujusmodi inproprietas duplex est; una est qua potest fieri, alia qua oportet fieri: racio autem qua possunt partes in singulari construi cum verbo plurali est quia totum congregacione construitur cum eodem, partes autem eedem sunt cum toto, et ideo per totum possunt reduci ad construccionem verbi. Confert eciam quod in verbo plurali intelliguntur singularia, que cum extrahuntur possunt ordinari congrue cum partibus verbi pluralis.

Et notandum quod per hoc quod dico 'alter' potest tacite intelligi divisio, quia significat quamdam relacionem mutuam que est alteritas, gracia cujus dat intelligere utrumque eorum qui adinvicem alteri sunt, | ⟨et⟩ ita potest dare intelligere divisionem. *P.* f. 36 b 2.

Racio autem qua oportuit fieri istam inproprietatem est multiplex. Est enim intencio talis sermonis notificare totum per partes, et hoc per partes distinctas et in se absolute significatas; et propter hoc partes sine conjunccione media ponuntur, melius enim sic significatur intencio quam si partes copularentur. Et quia unaqueque pars debet significari ad plene denotandum totum [et] per se, [et] ideo ponuntur partes in singulari. Excusatur tercia inproprietas in proposito per metrum vel breviloquium vel per expressionem sentencie; erat enim intencio ejus quod ipse intuebatur illum et e contrario vicissim et simul correlative. Si autem sic dixisset 'jactantes lumina' ita, scilicet, quod 'iste in vultum illius et ipse in vultum alterius querebant', significaret illos vicissim se intueri, set non significaret per hoc quod simul correlative in eodem tempore se respicerent. Hoc autem intendens significare, dixit 'alter in alterius'; per hoc enim significat illos vicissim et simul correlative sese intueri.

Ad aliud in oppositum, dicendum est quod illa racio non sufficit; quamvis enim partes possunt per totum excusari respectu verbi, non tamen e contrario, quia quod excusat

5 autem] cum ergo *W.* sint *W.* 11–12 utrumque . . . intelligere] *om. W.* 17 significatas] notificatas *W.* 20 significari] designari *W.* denotandum] notificandum *W.* 21 tercia] talis *P.* 23 intuebatur] videbat *W.* 27 set significaret per hoc simul et correlative *W.* 28–31 in eodem . . . intueri] *om. W.*

inproprietatem debet semper esse simpliciter proprie ordinatum respectu ipsius ad cujus construccionem aliud reducit inproprie. Sic autem est ordinacio tocius cum verbo pluralis numeri, et ideo reducit partes ad ejus construccionem. Set ordinacio parcium cum verbo singularis numeri non est propria, eo quod construitur cum eodem verbo ex eadem parte sine conjunccione media, et propter hoc non posset reducere totum ad construccionem verbi singularis.

Quamvis preter jam dicta possunt multa queri circa predictam oracionem, QUERENDUM est nunc ad presens solum de construccione hujus participii 'jactantes' cum hoc verbo 'querebant'. Et videtur quod non possit reddere suppositum ei: omne enim suppositum debet esse per se stans et independens ad alterum, quare nullum suppositum erit adjectivum, cum omne adjectivum est ad alterum dependens, igitur cum omne participium sit adjectivum, nullum participium poterit reddere suppositum verbo.

Item, [quia] nullum fluens terminatur ad fluens, nec motus ad motum, neque a parte ante neque a parte post, quare cum participium significet rem fluentem et motum, non terminabit motum a parte ante.

Adhuc, si participium posset supponere, aut ergo gracia substancie quam significat, aut gracia actus. Non racione actus, quia actus semper inclinatur ad aliud, scilicet ad agentem, et nullum inclinatum in quantum hujusmodi habet
W.f. 10b2. racionem supponendi; | nec racione substancie, quia illa substancia est infinita que subponere non potest; quare nec participium. Probacio minoris: si substancia infinita sufficeret ad subponendum verbo, ut oracio esset perfecta, igitur substancia infinita intellecta in verbo tercie persone faceret oracionem perfectam cum verbo, quod falsum est, ergo nec hic.

Item, substancia illa est substancia hujus nominis 'qui', set illa substancia est adjectiva, quare hoc nomen 'qui' est adjectivum, ergo etc.

Item, si racione substancie infinite, cum ergo in omni

10 queratur *W*. 13 omne enim suppositum] *om*. *P*. 15 cum omne] quia cum *P*. 16–17 non poterit esse suppositum *W*. 22, 23 gracia] racione *W*. 29 inperfecta *P*.

nomine adjectivo intelligatur substancia infinita, posset omne nomen adjectivum supponere. Si vero dicatur quod racione tocius conjuncti ex substancia et actu supponeret—contra illud totum conjunctum est hec oracio 'qui currit'; set ista oracio non supponit alicui verbo, ergo etc.

Ad oppositum, omnis activa potest converti in passivam; set in aliqua oracione participium per se recipit transicionem verbi ut 'percucio legentem', ergo convertendo, participium | *P.* f. 37 a 1 per se supponet.

Item, ad hoc inventa sunt participia ut actus sibi inmediate possint adjungi et sibi invicem prestant convenienciam, ut dicit Priscianus, ut 'legens proficio' et hujusmodi; set sic necesse est supponere, quare etc.

Item, substancia hujus nominis 'qui', cum dico 'qui currit', supponit huic verbo 'currit' et nichil aliud, quare cum eadem substancia intelligatur in participio, poterit supponere racione illius. Et dicendum est quod participium bene potest supponere.

Ad primum in oppositum, dicendum quod duplex est adjectivum, quoddam quod significat qualitatem vel quantitatem vel aliquod hujusmodi accidens, et nullo modo substanciam; set quia illam qualitatem significat in concrecione et sub inclinacione ad substanciam, ideo dat intelligere substanciam, set non tamquam ex sua principali significacione, et ita non significat duo in que possit resolvi set unum tantum, et tale adjectivum est nomen adjectivum absolutum et non relatum, ut 'albus', 'niger', et hujusmodi; tale autem supponere non potest, quia in concrecione significat.

Aliud est adjectivum in cujus significacione principali cadit substancia cum alio, ut cum actu vel passione, in que est illud adjectivum resolubile tamquam in partes sue signi-

1 adjectivo] infinito *W.* 3 conjuncti] adjuncti *W.* 4 disjunctum *W.* 5 alicui] aliter cum *W.* 7 recipit] suscipit *W.* 9 supponet] suscipit predicacionem *W.* 10 sibi] adinvicem *W.* 11 adjungi] conjungi *W.* convenienciam] *blank P.* 13 participium supponere *W.* 17 Et] Ad hoc *W.* 18 participium supponere *W.* 19 in oppositum] *add. W.* 20 quod] solum *W.* 22 set quia] et semper *W.* 26 tantum] tercium *P.* nomen] *om. W.* 27 non] *om. W.* 28 autem] adjectivum *W.*

ficacionis principales, et tale adjectivum est participium, tale autem non omnino significat in concrecione, et ideo supponere potest. Set quia hic sumitur substancia secundum quod nomen dicitur significare substanciam, omne autem nomen significat substanciam, quare et omne nomen racione substancie poterit supponere, si substancia significata sit causa supposicionis.

Et propter hoc potest dici quod omne nomen significat substanciam cum qualitate, set non dico substanciam que sit in predicamento substancie set extendendo nomen substancie. Set nomina substantiva significant illam per modum substancie, et ideo possunt supponere nomen adjectivum absolutum ; dico non, set sub inclinacione et dependencia et in concrecione ad substanciam que sit de predicamento substancie, et ideo supponere non potest. Que tamen sit illa substancia alibi habet manifestari. Participium autem non est adjectivum, [set] quia solum ⟨non⟩ significat in concrecione et inclinacione set significat substanciam non inclinatam nec dependentem ad aliud, nec sub concrecione ad materiam substanciam de predicamento substancie, et ideo supponere potest, vel pocius totum significat aggregatum de actu et substancia, et racione tocius supponit, quia illud totum a nullo dependet.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod non solum cadit actus in suo significato set substancia, et eciam non significat actum primo et per se, set totum aggregatum, quod quidem non est fluens nec motus set satis fixum est ad motum terminandum a parte ante et a parte post.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod non racione solius substancie nec actus, set racione tocius conjuncti, et ita possent concedi raciones contra partes divisim.

Ad ultimum, quod est contra hoc, dicendum quod aggre-

4-5 omne . . . substanciam] *om.* *W.* 6 si] set *W.* 9 dicit *W.* 10 predicamento . . . set] predicato vel subjecto *W.* 11 Set . . . substantiva] ad omnia que substanciam *W.* illam] *om.* *W.* 14 in] est in *W.* 15-16 Que . . . illa] Que est ista *W.* 18 set] non significat set *W.* 18-19 non . . . nec] inclinantem et *W.* 19 nec] ut *W.* concrecione] inclinacione *W.* materiam] veram *W.* 20 de] que est in *W.* 21 de] ex *W.* 22 suppositi *P.* 26 quod . . . non] ad quod nec *W.* 28 et] vel *W.* 29 solius] illius *W.*

gatum ex substancia infinita et verbo per participium significatur, set non oracionaliter set diccionaliter, et ideo non sub eodem modo significandi habetur per participium et per nomen, set per participium per modum unius quod supponentis habet naturam, et per nomen infinitum cum verbo habet racionem duorum que faciunt oracionem, que supponere non potest, set ex relacione hujus nominis ‘qui’ intelligitur hoc pronomen ‘ille’ quod | reddit suppositum *W.* f. 11 a 1 verbo secundo.

Si quis tamen velit respondere, potest dicere quod differt substancia intellecta in participio et in verbo tercie persone, quia in verbo tali solum intelligitur substancia infinita non significata per alicam diccionem determinate, nec per aliquam oracionis partem, set que significari potest | indefinite per *P.* f. 37 a 2 omne nomen vel per omne pronomen tercie persone; et propter hoc non habet officium supponendi, oportet enim quod suppositum actuale non solum intelligatur, set per alicam partem determinatam, scilicet positam vel intellectam, significetur.

In participio autem intelligatur substancia actualiter significata per alicam partem determinatam oracionis, scilicet per ipsum participium vel per nomen infinitum substancie in ipso intellectum, et non per aliud, et ideo bene potest supponere.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod hoc quod dico ‘qui’, quamvis habeat racionem aliquam adjectivi debilem, non est tamen pure adjectivum sicut alia adjectiva nominis, sicut patet, non enim qualitatem vel quantitatem designat in concrecione et in inclinacione ad substanciam, et ideo non sequitur, et hoc maxime prout relativum est, sic enim quasi nullam racionem adjectivi habet, quamvis aliquo modo habeat secundum quod est infinitum vel interrogativum, et ideo non aufertur ei racio supponendi, quia nullam dependenciam habet sic, nisi ad suum antecedens quod ibi intel-

3 sub . . . modo] est idem modus *W.* 4 nomen] oracionem *W.* 5 apponentis *W.* et per] set *W.* 10 potest] ad argumentum potest *W.* 14 infinite *W.* 22 vel] et *W.* infinite *W.* 26 declinabilem *W.* 27 purum *W.* 28 designat] significat *W.* 29 substanciam] subjectum *W.* 30 maxime] potest *W.* 33 ei] ea *W.*

ligitur actu, gracia cujus satis fixum est, et ideo supponere potest.

Ad aliud ⟨dicendum⟩: jam patet quod substancia infinita que est de genere substancie non significatur per adjectivum set solum intelligitur, illa autem per participium designatur sine omni dependencia, et ideo potest supponere; set substancia que per adjectivum nominis designatur est substancia extendendo nomen substancie, et est infinita. Si quis inquirat quod significatur inconcrecione et dependencia ad substanciam co-intellectam extrinsecam non significatam, et ideo supponere non potest, quia solum significatum vocis supponit.

⟨*De sylemptica construccione*⟩

De silempsi sunt multe dubitaciones. Est autem concepcio diversarum clausularum ad unum conglutinata conjunccio. Ad videndum autem naturam concepcionis quantum sufficiat, ad presens ponatur hoc exemplum, 'Imphytus et Peleas mecum divellimur ambo'; et QUERITUR primo quid sit primum constructibile. Et videtur quod nichil ponitur in hac oracione, nec quod de virtute sermonis intelligi potest: quia non hoc quod dico 'Imphytus et Peleas', cum sint tercie persone et hoc quod dico 'divellimur' prime persone, quare nullo modo reddent ei suppositum. Et si dicatur quod per concepcionem eorum possunt— contra: quia erunt sicut loco concepti; set conceptum non est primum constructibile set concipiens, quare etc. Non hoc quod dico 'me', quia hoc est pronomen obliquum; ⟨set⟩ inpossibile est obliquum esse primum constructibile et maxime cum verbo plurali a parte ante, quia ibi solum construitur nominativus. Illud potest ostendi per predictas oraciones superius.

5 cointelligitur *W.* per] *om. P.* designatur] significatur *W.* 7 designatur] est significata *W.* 9 quod] que *P.* 11 significatum] est figuratum *W.* 14 silempsi] prolempsi *corr. W.* autem] autem sylempsis sive *W.* 17 sufficiat] sufficienter *W.* Ifitus *W.* 21 intelligitur sive intelligi *W.* Yfitus *W.* 22 cum] *om. P.* quod dico] verbum *W.* 24 earum *P.* possunt reddere ei suppositum *W.* 25 sicut loco concepti] enim concepta *W.* 26 set concipiens] nec concipiens *W.* 28 inpossibile est] set nullum *W.* et] potest, et *W.* 30 nominativus] *om. W.* 31 raciones *W.*

Item non hoc quod dico 'ambo' cum sit nomen tercie persone, tale autem non construitur cum verbo prime, et sic patet quod nichil in hac oracione potest esse primum constructibile.

Quod autem nichil intelligatur videtur: quia nichil potest intelligi per alicam partem oracionis hic positam aliam a verbo; quod non possit esse primum constructibile sic patet inductive, cum quodlibet eorum sit singulare preterquam hoc quod dico 'ambo', et primum constructibile necessario est plurale cum actus sit pluralis, et constat quod de intellectu hujus diccionis 'ambo' non est hoc quod dico 'nos'.

Et si dicatur quod hoc verbum prime persone det intelligere hoc pronomen 'nos' quod ei reddit suppositum, hoc patet falsum, quia hoc pronomen 'nos secum' in construccione perfecta non patitur respectu ejusdem actus aliam primam personam. Set hoc quod dico 'mecum' primam personam inportat respectu hujus actus 'divellimur', quare hoc quod | dico 'nos' intelligi non debet, quia nichil est *P.* f. 37b 1. dictum 'nos mecum divellimur'.

Ad oppositum ⟨dicendum⟩, hoc quod dico 'me' est concipiens in hac oracione, set concipiens est primum constructibile, ergo etc.

Item, hoc quod dico 'me' est ablativi casus; set ablativus casus significat substanciam prout est principium motus a quo, set verbum cum significet motum non exigit nisi duos terminos, scilicet | 'a quo', et 'in quem'. Solum autem *W.* f. 11a 2. exigit 'a quo' a parte ante, igitur sufficit ibi ablativus, cum ablativus significet talem terminum, igitur poterit hoc pronomen 'me' esse primum constructibile.

Item, cum substancia diffinita intelligatur in verbo prime persone, cui substancie actus significatus per verbum appropriatur, sicut dicit Priscianus, et nichil aliud intelligitur in verbis prime persone pluralis numeri quam hoc pronomen

1 non] nec *W.* 2 tale autem] et tale *W.* 5 intellectum *W.* 7 quod possit *P.* 10 est esse plurale *W.* 11 diccionis] quod dico *W.* 12 Et si] Si ergo *W.* 13 pronomen] quod dico *W.* 14 construccione] oracione *W.* 15 compatitur *W.* 23 est] solum est *W.* 23-4 set . . . casus] et *W.* 27 exigit terminum *W.* cum] casus, cum *W.* 31 persone pluralis numeri *W.* substancie] persone *W.* 33 pronomen] quod dico *W.*

'nos', quare illud intelligitur tamquam subjectum actus cui idem actus appropriatur; set subjectum non potest absolvi ab intellectu sui proprii, quare de necessitate intelligitur hoc pronomen 'nos'. Set illud reddere suppositum potest, quare hoc quod dico 'nos' erit primum constructibile.

Dato ergo quod alterum reddat suppositum, QUERATUR de istis nominativis 'Imphitus et Peleas'. Cum autem disconveniant simpliciter cum verbo in numero et persona, necesse est quod aliquod reducat ea ad construccionem, et non contingit dicere aliter nisi quod aliquod concipiens.

Set quod concipi non possint, probacio: quia aut manent isti nominativi sub proprietate persone sue, aut sub proprietate persone concipientis. Si sub proprietate persone sue, igitur debet verbum eis conformari eadem racione, sicut hoc pronomini 'me' vel 'nos', quare cum non conformatur erit simpliciter incongruitas; si secundo modo, igitur plures prime persone, quod est contra Priscianum.

Item, tercia persona est proprium accidens illis, quia omne nomen tercie persone est, quare non poterunt ab illa privari, ergo remanent sub illa proprietate, quare non alterantur per aliquod sibi adjunctum, igitur secundum suam propriam naturam debent respectu verbi ordinari. Set hec natura exigit ea ordinari cum verbo tercie persone solum, quare si cum hoc verbo 'divellimur' ordinantur, erit simpliciter vicium, çum nichil possit ea reducere ad construccionem verbi.

Item, aut redditur eis verbum divisim aut adinvicem unitis; si divisis, igitur erit simpliciter incongruitas; si conjunctis, erit idem dictum quod 'nos divellimur', quare nulla erit inproprietas.

Deinde QUERITUR quid hic sit concipiens, posito quod hic sit concepcio; et ostendo quod non hoc pronomen

2 idem] ille *W.* 10 aliquod] aliud *W.* et] verbi, et *W.* 12 concipiens non possit probatur *W.* 19–20 Item . . . omne] ac omnis illi quare omne *W.* 28–9 divisis aut invicem conjunctis *W.* 30 junctis *W.* dictum] dicere *W.* 30–1 quare . . . inproprietas] *om.* *W.*

'nos': quia cum aliqua duo se habeant ad eandem accionem, et unum sit actu et reliquum in potencia vel minus in actu, accio debetur illi quod est in actu vel majus in actu; set prima persona actualiter habetur per hoc quod dico 'me', et prima persona per hoc quod dico 'nos' est non omnino in actu set in potencia, quare persona hujus diccionis 'me' debet habere officium concipiendi et non hoc quod dico 'nos', quod alias manifestius patebit.

Set quod hoc quod dico 'me' non potest concipere videtur: quia concipiens et conceptum ex eadem parte verbi construuntur [scilicet] cum verbo, scilicet a parte ante. Hoc dico in concepcione personarum, set solus nominativus potest construi cum verbo a parte ante, ergo hoc quod dico 'me' non erit concipiens.

Item, sicut patet in omnibus aliis, concipiens et conceptum conformantur in casu, quare cum hoc quod dico 'me' non sit tale respectu ipsorum nominativorum, non erit concipiens.

Item, omne reducens aliud ad construccionem alicujus debet ei magis conformari quam illud quod per violenciam reducitur, quia illud quod reducit est excusans, aliud est excusatum; quare cum hoc quod dico 'me' non conformatur in casu modo ipsius verbi, isti autem nominativi magis conformantur, quare non erit | hoc quod dico 'me' con- *P.* f. 37 b 2.
cipiens.

Habito de concepcione et concepto, sequitur de modo concipiendi. Concepcio autem semper fit per conjunccionem copulativam mediam inter concipiens et conceptum, sicut patet in aliis. Cum igitur hic nulla sit conjunccio, non poterit fieri concepcio. Si dicatur quod hec preposicio 'cum' hic faciat, contradicit Priscianus. Dicit Priscianus in *magno volumine* quod preposicio non conjungit duas substancias sub uno actu, quod est proprium conjunccionis. Cum igitur medium in concepcione perso-

3 actu[1]] *om. W.* majus in] magis *W.* 5 prima persona] propterea *W.* 6 persona . . . diccionis] et hoc quod dico *W.* 11 verbi] *om. W.* 12 solus] solum *W.* 13 potest] habet *W.* 21 aliud] illud quod reducitur *W.* 22 non] *om. W.* 30 fieri] esse *W.* 31 hic faciat] *om. W.*

narum conjungat duas substancias respectu ejusdem actus, non poterit hec preposicio 'cum' esse medium in concepcione.

Et dicendum ad hoc quod hic est concepcio personarum, *W*.f. 11 b 1. sicut scietur postea, primum autem constructibile | hic est hoc quod dico 'me', quia concipiens est et nichil aliud.

Ad illud in oppositum, dicendum quod simul cum concepcione est antithesis, quia ponitur ibi ablativus pro nominativo et propter expressionem sentencie, proferens enim hunc sermonem intendit significare sibi aliquos esse conjunctos respectu hujus actus 'divellimur', respectu quorum habeat quamdam dignitatis prerogativam et dominacionis preheminenciam; istud autem totum non potuit exprimere per nominativum cum copulacione, et ideo loco ejus posuit preposicionem 'cum' et ablativum. Unde patet quod quamvis omnino proprie non poterit ablativus esse primum constructibile, potest tamen propter raciones monstratas.

Racio autem qua potest fieri inproprietas est ydemptitas secundum substanciam nominativi ad ablativum, et simul cum hoc confert quod ablativus significat principium motus, sicut et nominativus.

Racio autem qua oportet fieri inproprietas est expressio sentencie, sicut dictum est, et illa concedenda sunt que ostendunt quod isti nominativi 'Imphitus et Peleas' et 'ambo' non sunt primum constructibile, similiter hoc quod dico 'nos'.

Ad aliud quod ostendebat hic, dicendum est quod in verbo prime persone pluralis numeri semper intelligitur substancia diffiniens actum et supponens actui que est subjectum actus et ab illa privari non potest, illa autem substancia intelligitur per hoc quod dico 'nos'; et illa substancia in quantum intellecta nichil operatur circa extrinseca. Unde si debeat fieri concepcio vel evocacio vel debeat denotari significancia vel discrecio vel aliqua alia causa, oportet quod adderetur aliquid extra ad istas operaciones exercendas, vel

2 poterit] patet *P*. 6 quia] quare *W*. 7 illud] aliud *W*. 8 est ibi *W*. 10 intendit] voluit *W*. aliquos substancie *W*. 25-6 hoc quod dico] *om*. *W*. 27 aliud] illud *P*. ostendit *W*. 28 prime] tercie *W*. 30 illa *sec*.] ita *P*. 31 illa] ita *P*. 32 extrinsecas *W*.

idem repetitum vel aliquid aliud quod ad ista sufficiat; unde cum hic ponatur in oracione aliquid aliud quod ad concepcionem sufficiat, non debet extraponi talis nominativus, quia superflua et vana esset sua addicio.

Ad ea que obiciuntur de concepto primum, dicendum est quod isti duo nominativi 'Iphitus' et 'Peleas' bene possunt concipi a prima persona hujus diccionis 'me'.

Ad primum in oppositum, dicendum quod persona concepta manet sub sua proprietate, scilicet sub proprietate tercie persone, cum verbum non debet ei conformari, set alii digniori sicut concipienti, quod habet potestatem super illud conceptum ut ipsum reducat ad construccionem verbi.

Ad secundum, patet quod non privatur a sua proprietate.

Ad tercium, ⟨dicendum⟩ quod verbum redditur personis unitis adinvicem, sicut patet per diffinicionem concepcionis; non est omnino proprietas sicut hic, 'nos divellimur', quia cum dicimus 'nos divellimur' est concepcio intrinsecus et nulla inconformitas in accidentibus vocis, set cum dicimus 'ego et tu sedemus' est concepcio extrinsecus et inconformitas in accidentibus vocis, quia alterum manet sub proprietate secunde persone.

Ad ea que secundo obiciuntur de concipiente, dicendum est quod hoc pronomen 'nos' hic non concipit, set hoc pronomen 'me'.

Ad primum in oppositum, dico quod patet per predictam | quia ponitur ablativus pro nominativo causa *P.* f. 38 a 1 necessaria.

Ad aliud, dicendum quod duplex sit concepcio; uno modo mediante conjunccione copulativa, et cum copulacio sit similium propter hoc concipiens et conceptum in tali concepcione sunt sub similitudine casus, ut 'ego et tu

2 racione *W.* quod] quantum *W.* 5 concepcione *W.* 6 isti . . . 'Peleas'] *om. P.* 7 diccionis 'me'] verbi 'divellimur' *W.* 9 scilicet sub proprietate] *om. W.* 10 cum] tamen *W.* 12 conceptum] *om. W.* 16 unitas *P.* 19–21 set . . . vocis] *om. W.* 21 manet] remanet ille tercie persone *W.* 27 nominativus pro ablativo *P.* 29 dicendum] dico *W.* 29–30 uno modo] *add. W.* 30 cum copulacio] tunc concepcio *W.* 32 similitudine casus] habitudine casuali *W.*

currimus'; quandoque autem sit concepcio mediante hac preposicione 'cum', et tunc non exigitur casuum similitudo; et hujusmodi concepcio non sit per similes casus propter exigenciam preposicionis, quia preposicio exigit ablativum, non enim exigitur ad concepcionem personarum ut in casu conformantur set in persona. Hic dico de natura concipientis et concepti absolute ea considerando, verumptamen hic exigeretur aliquando comparando ea ad verbum, ut in proposito ad hoc ut esset omnino inproprietas, set hic sit inproprietas propter causam necessariam, sicut pretactum est.

Ad aliud, dicendum quod concipiens in concepcione personarum solum reducit conceptum quantum ad proprietatem persone, et constat quod in proposito magis conformatur concipiens in persona cum verbo quam conceptum; quare autem in diverso casu ponatur patet per predicta.

Ad ea que tercio obiciuntur, dicendum quod, sicut patet per predicta, concepcio aliquando fit per copulativam con-
W. f. 11 b 2. junccionem, | aliquando autem per hanc preposicionem 'cum' habentem naturam copulacionis, quia hec preposicio 'cum' aliquando tenetur associative, et sic non facit concepcionem, aliquando copulative, et sic potest suplere officium copulacionis, quia copulacio potest similiter teneri associative vel copulative et equivalet omni sensu cum eo quod est 'cum', et propter hoc bene potest unum poni pro altero.

Ad aliud quod obicitur in contrarium, dicendum quod sermo Prisciani intelligendus est de preposicionibus nonhabentibus vim copulacionis, quia enim in paucis vel in nullis preposicionibus contingat hoc, ideo remanet hic a preposicionibus, non tamen manifeste et universaliter set indiffinite.

4 ablativum] objectum *W.* 6 concipientis] concepcionis *W.* 7–8 verumptamen hic] utrum enim hoc *W.* 8 exigitur *W.* 9 proprietas *W.* 11 predictum *W.* 13 ducit *W.* conceptum] conceptum ad conclusionem *W.* 20–1 habentem . . . 'cum'] *om.* *W.* 22 aliquando] aliquando tenetur *W.* inplere *W.* 24 et equivalet] vel equivalere *W.* cum eo] ei *W.* 26 alio *W.* 30 contingat] oportet *W.* remanet] removet *W.* 31–2 et . . . indiffinite] removet set infinite *W.*

De inproprietate istius figure, sciendum quod hic est inconveniens ordinacio concepti ad illud sub quo sit concepcio.

Sciendum autem quod racio qua potest fieri est quod nobilius accidens est potens ad se concipere minus nobile, ut reducat ipsum ad construccionem alterius tercii cum quo ipsum habeat propriam ordinacionem cum alteretur per conceptum. Si enim dicatur 'ego et tu currimus', prima persona pronominis dignior est secunda, et propterea proprie ordinatur de se cum persona prima verbi; set ipsa alico modo jam alterata per conceptum potest ordinari cum verbo plurali etsi in se fuerit singularis, ut si dicatur 'Sor et Plato currunt', tercia concipiens alteratur per conjunccionem alterius tercie, gracia cujus construitur cum verbo plurali.

Racio autem qua oportet fieri inproprietas est breviloquium vel necessitas exprimendi sentenciam, intendatur enim per talem sermonem actum aut proprietatem aliquam adjectivam simul, et est eque principaliter in esse concipienti et concepto, quod non convenienter poterit significari nisi conglutinate istis reddatur, et ideo oportet facere hanc inproprietatem ut talis possit significari sentencia; patet eciam quod brevius et melius exprimeretur intencio dicendo conglutinate sic 'ego et tu disputamus' quam sic dicendo 'ego disputo et tu disputas'.

⟨De zeumatica construccione⟩

De zeumate breviter sciendum est, et dicendum quod est unius ad diversas clausulas discreta et ordinata reddicio; et ponatur hoc exemplum 'hic illius arma, hic currus fuit'; que cum duo nominativi non construantur cum verbo ex eadem parte sine conjunccione media, quare cum hic sic construitur, erit simpliciter vicium, sicut patet in aliis con-

4 fieri] *om.* *W.* 6 alterius] alicujus *W.* 8 Si enim] Ut cum *W.* currimus] disputamus *W.* 12 ut] similiter *W.* 17 intendit *W.* 20 potest assignari *W.* 21 illis verbis redatur *W.* 22 significari] assignari *W.* 23 eciam] et *P.* 29 hoc] tale *W.* 30 que] oportet eciam primo *W.* non] *om.* *W.* cum eodem *W.*

struccionibus zeumatis ⟨ubi⟩ semper conjunccio apponitur, ut patet inducendo.

P. f. 38 a 2. Item, in duplicata | substancia necesse est actum duplicari, quare cum hic sint duo nominativi, necesse est verbum plurale proferri.

Item, hoc patet per simile ; sicut in concepcione sunt duo, concipiens et conceptum, ⟨sic duo⟩ sunt in zeumate, scilicet adjunctum et illud cui fit adjunccio ; quare cum concipienti ⟨et⟩ concepto necessario reducitur verbum plurale, similiter adjuncto et cui fit adjunccio reddetur verbum plurale semper.

Deinde QUERITUR utrum verbum debeat repeti vel non, quia si non erit vicium simpliciter ex construccione pluralis cum singulari, scilicet hujus diccionis 'arma' cum hoc verbo 'fuit'; si repetitur, aut sub numero eodem quo prius, et tunc simpliciter est vicium ; aut sub numero plurali, et tunc simpliciter est ⟨in⟩congruitas ; quare nullo modo erit figura.

Item, si hic est figura, queritur cujus inproprietatis et racio excusans. Et dicendum ad hoc ultimum, quod incongruitas illius sub quo sit unius alteri adjunccio cum illo quod adjungitur facit inproprietatem, ut ordinacio inter hoc quod dico 'arma' et hoc quod dico 'fuit'. Causa autem quare potest fieri hujusmodi inproprietas est propria ordinacio illius cui sit adjunccio ad illud sub quo sit ; primo enim ei redditur, et convenienter propter adjunccionem alterius ad illud redditur et illa alteri ; confert eciam quod idem actus poterit construi, cum hoc quod dico 'arma' sub alio numero est. Causa autem qua oportet fieri hujusmodi inproprietas est necessitas sive expressio sentencie, intelligitur enim per hujusmodi sermonem eundem actum vel eandem adjectivam proprietatem attribui diversis divisim et

9 redditur *W*. 12 Deinde] Item *W*. 19 hic est] sit *W*. cujus] que sit *W*. et] et que *W*. 20 incongruitas] inconcomitas *P*. 23 quod dico *sec.*] verbum *W*. 28 actus] accidens *W*. construi congrue *W*. 29 alio] alico *P*. est] et ideo intellectus secundus sive consignificatus conformis est ei *W*. 30 intelligitur] intendit *W*. 32 adjectivam proprietatem] inproprietatem *W*.

secundum prius et posterius, et hoc non significat melius quam per zeuma. Si enim repetitur verbum cum utroque, tunc significatur eis eque primo convenire, et conformatur verbum uni set alii reddit tamquam | adjunccio, ut si W.f. 12 a r. significetur uni per prius alteri per posterius; convenire potest eciam causa aliquando esse breviloquium aliquando metrum.

Ad ea que primo obiciuntur, dicendum est quod zeuma dupliciter fit; per conjunccionem, vel per aliquid consideratum loco conjunccionis; et est hic major inproprietas quam ubi est conjunccio, excusatur tamen, quia in zeumatica construccione attribuitur aliquid [per] divisim aliis, major autem divisio habetur cum proferuntur sine conjunccione media quam cum illo, et ideo exprimendo vehementem divisionem et distinccionem inter 'arma' et 'equos' et 'currum' protulit sine conjunccione; confert autem ad hoc adverbium inportans discrecionem et determinacionem loci replicatum cum ipsis clausulis ex sui natura.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod verbum non redditur hic eque et principaliter ambobus, set uni principaliter et prius, alteri solum quia adjungitur ei, et ideo solum debet conformari principaliter, hoc autem est hic iste nominativus 'currus'. Et per hoc patet ad aliud, quia in concepcione redditur verbum conglutinate et eque principaliter utrique, tam concipienti quam concepto, et ideo ad duplicacionem substancie sequitur actus duplicacio; set hic non est sic, et ideo non sequitur.

Ad tercium, ⟨dicendum⟩ quod non debet repeti, nisi forte complectitur sermo et fiat omnino proprius.

Ad illud in oppositum, dicendum est quod ibi est inproprietas aliqua, set excusatur sicut dictum est.

1 significatur *W.* 3 eis] eam eis *W.* 4 set alii reddit] tantum et adducitur *W.* adjunctum *W.* 6 potest] autem potest *P.* 9 adjunccionem *W.* 12 aliquid per] *om. W.* 13 conjunccione media] medio conjungere *P.* 14 illo] illa *W.* exprimendo] ad exprimendum *W.* 17 et] et habens *W.* replicatum] repletam *W.* 18 ipsis] suis *W.* 19 hic] nisi *W.* 20–1 alteri . . . ei] alio autem posterius, quia solum ei adjungitur *W.* 28 tercium] *om. P.* 29 complectitur] compleatur *W.* 30 illud] aliud *W.* 31 excusatum est *W.* est] est prius *W.*

⟨*De construccionibus inpersonalibus*⟩

HABITO in communi et in speciali de figurativis, QUERITUR in communi de inpersonalibus; et gracia hujus ponatur hoc exemplum 'Matheum legitur, psalmos erat ante legendum', et possunt queri multa, primo de construccione hujus verbi 'legitur' ad obliquum, secundo de alia oracione. De primo [quia] sic, quod non exigat obliquum, quia verbum proheceticum exigens obliquum potest infinitivum modum exigere, ut 'desidero legere', quod bene dicitur; ergo si inpersonale ab eo descendens posset conformari cum eodem verbo cum quo et suum verbum a quo descendit, bene *P.* f. 38 b 1. diceretur 'desideratur legere', quod tamen negat | Priscianus in secundo *Construccionum*, quia verba inpersonalia non construuntur cum infinitivis modis.

Item, si in significacione hujus verbi nichil est nisi accio ista nominaliter significata, ut 'leccio', et hoc verbum 'sit'; set neutrum illorum sic construitur, quare nec totum ut 'leccio sit', quare nec hoc verbum 'legitur'.

Item, omnis construccio passiva habet aliquam activam, quare hec 'legitur a me'; set nullam aliam quam hanc, 'leccionem facio'; hec autem est exposicio hujus verbi 'lego' secundum quod absolutum est et non transitivum secundum quod in rem propriam transit, quare sicut tale verbum activum est absolutum et non transit in acusativum extra, sic et verbum inpersonale ab eo descendens.

Item, cum construccio debeatur modo significandi, et modus significandi est passivus; quare construccionem passivorum solum habebit, hic autem est cum ablativo, significat enim accionem per modum passionis et fieri. Et signum hujus est quod Priscianus non determinat hujusmodi construccionem inpersonalem.

4 hoc] hic *W.* 6 verbi] verbi inpersonalis *W.* oracione] construccione *W.* 7 quia *sec.*] videtur quia *W.* 8 proheceticum exigens] *om.* *W.* 10 conformari] construi *W.* 13 quia] dicens quod *W.* 15 hujus] talis *W.* 19 construccio] *add.* *W.* 22-4 absolutum . . . activum] *om.* *W.* 24 acusativum] actum *W.* 27 est] hujus verbi inpersonalis 'legitur' est] *add.* *W.* 30 signum] racio *W.*

Ad oppositum ⟨dicendum⟩: inpersonale descendens a verbo neutro exigente solum acusativum mediante preposicione exigit casuale [descendens a verbo neutro exigente solum acusativum mediante preposicione exigit] eundem et eodem modo, ut 'itur in antiquam silvam' et 'curritur ad vocem jocundam', ergo a simili inpersonale descendens a verbo activo exigente acusativum exigit eundem.

Item, inpersonalia veniencia a verbis exigentibus oblicos exigunt eosdem ut indiget illius rei vel illa re, et indigetur illius rei et illa re, quare et verba inpersonalia descendencia a verbis exigentibus acusativum similiter exigunt illum.

Item, privacio persone in re verbi non privat significacionem a parte post, sicut patet in activis descendentibus a personalibus que retinent construccionem verborum a quibus descendunt racione significacionis, ut 'juvat me' 'placet michi'; similiter participium non habens personam sicut verbum retinet construccionem verbi a parte post cum acusativo, quare similiter in verbis hujusmodi, quamvis privetur persona, bene posset hec construi a parte post cum casu.

Item, vult Priscianus in primo *Construccionum* quod comparativum et superlativum, preter construccionem propriam quam habent racione superlacionis vel comparacionis, construuntur cum verbo cum eodem casu cum quo positivum racione sui significati, ergo similiter inpersonalia passive vocis preter construccionem propriam quam habent racione modi significandi passive possunt construi racione accionis transitive significate.

Item, dicit Priscianus in *Magno* quod verba | significancia W. f. 12 a 2 passionem per modum accionis construuntur cum ablativo racione passionis significate, et cum acusativo racione modi significandi active, cujus sunt 'metuo' et 'timeo'; 'metuo te' et 'metuo de te', 'timeo te' et 'timeo a facie tua',

2 neutro] *erased*, activo *W.* 2–7 mediante . . . acusativum] *om. W.* 9 indiget] indigent *W.* vel] *add. W.* 9–10 et . . . re] *om. W.* 13 in] in verbis inpersonalibus *W.* 16 personam] construccionem *W.* 17 verbum retinet] hic verbum tenet *W.* 20 casu] verbo *W.* 24 construitur *P.* 25 significacionis *W.* 28 significate] *om. W.* 30 ablativo] verbo *W.* 31 acusativo] activo *P.*

igitur eadem racione verbum inpersonale passive vocis, cum accionem per modum passionis significat, poterit racione accionis construi cum acusativo, racione modi significandi passive cum ablativo.

Item, participium significat aggregatum a substancia et actu, racione tocius aggregati est substancie ⟨et⟩ construitur cum verbo ei reddens suppositum, racione actus solius exigit casum; quare similiter poterit hujusmodi verbum racione tocius aggregati vel accionis habere construccionem unam cum acusativo [aut alia] racione ipsius fieri cum ablativo.

Et dicendum quod bene potest construi cum acusativo cum descendit a verbo activo transeunte, unde racione modi significandi passive construitur cum ablativo, racione accionis significate cum acusativo, sive racione ipsius aggregati
P. f. 38 b 2. agere conjuncti ex accione et fieri, scilicet racione | tocius aggregati, sicut participium construitur cum verbo racione aggregati ex substancia et actu; et hoc manifeste dicit P. H. *super Magnum Volumen*, scilicet in *libro de verbo* in *super capitulum de tempore.*

Ad primum, dicendum est quod sermo Prisciani intelligendus est de illis impersonalibus que descendunt a verbis absolutis, sicut patet per exempla sua 'statur' 'curritur' 'sedetur', et non de aliis; unde suus sermo est particularis et non universalis.

Ad secundum, dicendum quod partes expresse non possunt construi nisi racione sui et secundum suam naturam, et ideo racione aggregati ex illis, ipsum autem verbum impersonale bene potest cum aggregetur ex eis, et non naturaliter significatur accio per verbum tale, quamvis ex consequenti intelligatur, immo universaliter, sicut per activum verbum significatur, unde non valet hec 'convertantur secundum rem, ergo habebunt eandem construccionem', quia quamvis secundum rem convertantur, non

1 verbum inpersonale] *om.* *W.* 4 ablativo] passione *W.* 13 construitur] *add.* *W.* 14 aggregati] *add.* *W.* 16–17 sicut . . . aggregati] *om.* *P.* 25–6 non possunt construi] *om.* *W.* 27 ideo] non *W.* 28 eis] illis *W.* 28–9 non naturaliter] eciam nominaliter *W.* 29 accio] immo verbaliter, accio *W.* 30 immo universaliter] non nominaliter immo verbaliter *W.* 32 secundum rem] *om.* *W.*

tamen secundum racionem, quia adminus est hic explicitum quod est ibi inplicitum, racione cujus variatur construccio.

Ad tercium, dicendum est quod verbum inpersonale bene potest descendere a verbo activo dupliciter; aut secundum quod absolute profertur, sicut 'lego' 'leccionem ago', 'legitur' 'leccio fit', et sic ipsum inpersonale non exigit actum in quantum sic exponibile est; si autem exponatur prout transitivum est, scilicet per suum infinitivum et per verbum designans affectum sui modi, ut docet Priscianus exponere in secundo *Construccionum* sic 'lego, id est indico me legere', manet res verbi sive ipsum agere possibile ad transicionem extrinsecam, sicut patet si addatur extra actum, et ab eo sic considerato si sumatur verbum inpersonale poterit transire in acusativum, et tunc elicitur talis exposicio 'legitur a me, id est ego lego', 'volo legi a me' pro 'legere volo'.

Ad quartum, dicendum quod construccio principalis cujuslibet debetur modo significandi, aliqua tamen minus principaliter potest esse alicui gracia significacionis, ut in comparativo et in superlativo et in aliis, non tamen est ibi construccio figurativa, quia positivum sub modo significandi positive intelligitur in comparativo, quod quidem sub tali racione potest construi cum casu a parte post transitive, et ideo comparativum et superlativum similiter racione illius, sic in verbo inpersonali passive vocis intelligitur activum a quo descendit, sub qua racione potest regere acusativum a parte post, ut 'legitur' 'ego lego', et propter hoc bene construitur sine omni figura quando non est figura. Ad signum quod ultimo tactum est, dicendum quod Priscianus solum determinat construccionem principalem et penes modum significandi, et hoc sufficit auctori; non enim debet auctor

2 variatur construccio] potest variari *W*. 9 scilicet] simile *P*. 13 transicionem] construccionem transitivam *W*. extra actum] accio extra *W*. 16 legitur] legi *W*. 19-20 tamen minus principaliter] cum modus principalis *P*. 20 esse alicui] enim esse solum aliter *W*. ut] sicut patet *W*. 22 construccio] oracio *W*. 23 intelligitur] *om.* *W*. quod quidem] quia aliquid *P*. 24 casu] acusativo casu *W*. 25 et *sec.*] vel *W*. 26 activum] *om.* *W*.

omnia incidencia et accessoria determinare, nec propter remissionem eorum est redarguendus.

Utrum verbum possit inpersonari

De secunda autem parte queratur ‘psalmos erat ante legendum’, et QUERITUR de illa an sit perfecta. Et videtur quod non: quia ibi nullum est suppositum. Et ad hoc responderi potest dupliciter; aut quia hoc verbum ‘est’ sit *W*. f. 12b 1. inpersonale | non exigens suppositum; aut quia sit personale habens suppositum, scilicet gerundium vel aliquid intellectum in gerundio. Videndum est prius de primo: et quia nichil tactum est circa hoc verbum ‘legitur’ de inpersonalibus, ideo quedam communia sunt hic inquirenda.

Et primo QUERITUR an verbum possit inpersonari, secundo specialius de hoc verbo ‘est’. Et quod non videtur sic: agere vel pati est proprium substancie in qua est inposicio nominum. Set talis substancia est nominativi, ergo cum proprium dat intelligere illud cujus est proprium, ergo etc.

Item, dicit Priscianus ibidem quod non est nominativus in intellectu verborum sine quo substancia significari non potuit.

Item, dicit in *secundo* quod inpersonalia omnia si intrin- *P*. f. 39a 1. secus | respiciantur sunt tercie persone, quare etc.

Item, omne verbum significat motum vel per modum motus; set motus exigit terminum a quo et in quem; terminus a quo est solum a parte ante, tale autem non potest esse nisi nominativus; quare omne verbum exigit nominativum a parte ante.

Item, verbum a modo non potest privari, cum modus sit ejus primum principium accidens; set modus est in termino rei verbi ad substanciam a parte ante, quare cum substancia a parte ante non est nisi nominativus, necessario intelligitur nominativus.

1 accessoria] omnia successiva *W*. 2 omissionem *W*. 6 nullum est] non est aliquod *W*. 7 verbum ‘est’] *om*. *W*. 15 de . . . sic] *om*. *P*. 16 posicio *P*. 18 proprium] pronomen *P*. 19–21 *om*. *W*. 30 ejus primum principium] ei ejus principali *W*. 31–2 quare cum substancia a parte ante] *om*. *P*.

Item, in omni verbo est composicio: composicio autem exigit subjectum et predicatum, quare etc.

Ad oppositum (dicendum): opposita nata sunt fieri circa idem, quare personalitas et inpersonalitas.

Item, cum verbum habeat comparacionem ad terminum ad quem et a quo, cum poterit absolvi a comparacione termini ad quem, poterit eciam et a comparacione termini a quo; primum patet per Priscianum in fine *Construccionum*.

Item, motus quamvis non potest esse sine terminis suis, tamen potest consignificari preter comparacionem ad terminos, vel in comparacione ad eosdem, igitur cum verbum significet motum potest significare illum in comparacione ad terminos, vel preter talem, quia quod contingit intelligere contingit significare.

Et dicendum est ad ista quod verbum inpersonari habet, quia persona est accidens separabile, nascitur enim a verbo per comparacionem ad substanciam a parte ante, prout de se loquitur vel ad alium vel de alio, et ab ista comparacione absolvi potest, et ideo a persona, et necesse est verbum inpersonari; tunc ad significandum istam accionem circumscriptam a persona agente, cum ignoratur illa, et ad significandum fieri accionis cum non significetur per verbum activum neque passivum.

Ad primum, dicendum quod cum verbum habet modum et adjective designat, non potest privari a comparacione ad substanciam, sive sit a parte ante sive a parte post, sive in oblico sive in recto, ut personale ad substanciam a parte ante et in recto, inpersonale ad substanciam a parte post et in obliquo.

Ad secundum, dicendum quod hoc solum dictum est de personalibus.

Ad tercium, dicendum quod persona duplex est; scilicet persona que est suppositum, et persona que est personalis proprietas; a privacione personalis proprietatis dicitur

2 exigit] requirit *W*. 5 certacionem *W*. 6 ad quem et] *om*. *W*. solvi *W*. 7 ad quem . . . termini] *om*. *P*. 15 habet] potest *W*. 16 a] in *W*. 19-20 verbum inpersonari] esse inpersonale *P*. 25 signat *W*. non] non tamen *W*. 27–8 personale . . . recto] *om*. *W*. 34 a . . . proprietatis] *om*. *W*. dicitur] dicitur verbum *W*.

inpersonale, quia illa nascitur in verbo per comparacionem ad substanciam a parte ante in recto; persona que est suppositum est duplex; scilicet res verbi intrinseca, et nominaliter intellecta; et quia omne nomen est tercie persone, de hac dicit Priscianus quod inpersonalia si interius respiciantur sunt tercie persone; alia vero est persona que est suppositum extrinseca, scilicet substancia infinita intellecta a parte post in oblico, que quidem persona finitatur addicione pronominis, sicut dicit Priscianus in primo *Construccionum*.

Ad aliud, dicendum quod verbum exigit terminum a quo; hoc dupliciter potest significari; vel per nominativum a parte ante, ut in personalibus, vel per obliquum a parte post, ut in inpersonalibus.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod modus dicit inclinacionem rei verbi ad substanciam; set hec substancia non exigitur necessario a parte ante nec in recto, set sumi potest indifferenter a parte ante et a parte post et in oblico et in recto.

Ad ultimum, dicendum quod verbum inpersonale composicionem habet; set ista composicio extrema non exigit, scilicet rem verbi et subjectum extra, sicut in personalibus, immo rem verbi exigit pro subjecto et fieri pro predicato, quorum unum enunciatur de alio mediante hoc verbo 'est', ut 'curritur', 'cursus sit', 'cursus est factus'. Ex hiis patet quod verbum dicitur inpersonale propter privacionem persone que est personalis proprietas et non per infinitacionem
P. f. 39 a 2. persone sicut | dixerunt multi.

⟨*An possit 'est' inpersonari*⟩

W. f. 12b2. SECUNDO QUERATUR de hoc verbo | 'est', an possit inpersonari. Quod non videtur: quia hoc verbum 'est' significat quamdam composicionem quam sine compositis non est intelligere, quare cum de intellectu composicionis sint composita, scilicet subjectum et predicatum, ibi intelligitur subjectum et predicatum, quare erit personale.

5 inpersonalia] *om. W.* 8 in oblico] *om. W.* 18 ante] a parte *iter. W.* 25 propter] per *W.* 26 infinitatem *P.* 32 composicionis] *om. W.* 33–4 ibi . . . predicatum] *om. P.*

Item, omne verbum inpersonale est reducibile ad personam per aliquod prius ipso et simplicius, set nichil est prius vel simplicius hoc verbo 'est', cum sit radix omnium verborum, ergo etc.

Item, omne verbum inpersonale habet intellectum complete oracionis, sive sit activum sive passivum, sive regulare sive irregulare, ut 'legitur', id est 'leccio fit'; 'oportet', id est 'oportativum est'; 'interest' 'inter encia est', vel aliquod tale, et sic de aliis; set hoc verbum 'est' non est hujusmodi, quare etc.

Item, omne verbum inpersonale habet comparacionem ad substanciam sub omni persona et numero, ut 'curritur a te, a me, a nobis, ab illis', et sic de aliis tam regularibus quam irregularibus; set hoc verbum 'est' non est hujusmodi, quare etc.

Item, hoc verbum 'est' sicut omne verbum significat in concrecione et denominative, et ideo adjacenter significat, scilicet per comparacionem ad aliam substanciam, sive a parte ante [aut] sive a parte post, sive in recto sive in obliquo, ita enim est de omni verbo, sive sit inpersonale sive personale, quare hoc verbum 'est' dat intelligere substanciam alico modo, et hoc tamquam terminum a quo egrediatur, non enim exigit terminum ad quem, cum non significet motum nec sit [adjectivum] transitivum; set terminus a quo non poterit significari ⟨nisi⟩ dupliciter, aut in ablativo aut in nominativo, personalia autem respiciunt terminum a quo in nominativo, inpersonalia in ablativo, ut 'curritur a me' 'ego curro'. Hoc autem verbum 'est' non recipit terminum a quo [ut] in ablativo, quia non construitur cum obliquis, et eciam nichil est dictum 'est a me', 'est a te', et 'ab illo', quare necesse est quod exigat terminum a quo in nominativo.

Ad oppositum ⟨dicendum⟩: si hoc verbum 'est' esset personale semper, cum in quolibet verbo intelligatur hoc verbum 'est', sequeretur quod ⟨omne⟩ verbum ['est'] haberet personam ex ejus intellectu, ergo nullum verbum esset inpersonale.

1 personale *P.* resolvabile *W.* 3–4 verborum, ergo etc.] et principium quare etc. *W.* 8 inter encia] interea *W.* 11–14 Item . . . quare etc.] *om. W.* 16 denominacione *W.* 22 non] sicut *W.* 23 adjectivum] *om. W.* 28 quia] quare *P.* 32–3 intelligatur . . . 'est'[2]] verbum *P.* 33 ⟨omne⟩] hoc *W.*

Item, opposita nata sunt fieri circa idem, ergo etc.

Item, hoc verbum 'interest' est inpersonale, set non racione preposicionis, cum preposicio non habeat personam formaliter nec effectum, cum non faciat alia verba inpersonari cum quibus componitur, ut 'interficit' 'intercidit' et hujusmodi; non racione conjuncti, quia tunc ubicumque componerentur ista duo, esset ibi inpersonalitas, hoc autem falsum est, sicut patet in hoc verbo 'intersum, interes', quod est personale in omni persona; quare necessario erit inpersonale per naturam hujus verbi 'est', igitur magis erit hoc verbum 'est' inpersonale.

Item, quod contingit intelligere contingit significari; set contingit intelligere significacionem talis verbi preter comparacionem ad substanciam a parte ante, ut patet in participio et in nomine verbali, quod est essencia vel esse, quia idem secundum substanciam [intelligitur] significatur per omnia illa, quare contingit hoc significare verbaliter; set privacio talis comparacionis facit inpersonalitatem, quare erit inpersonale.

Item, privari a respectu ad substanciam in quantum dat personam nichil aliud est quam accipere actum, non prout est in substancia loquente de se, nec in substancia ad quam aliquis loquitur, nec de qua aliquis loquitur, set ⟨hoc⟩ ideo possibile est in hoc verbo 'est' sicut in aliis, quia non magis habet respectum ad hunc actum 'loqui' a quo provenit racio persone quam alia verba, ergo sicut alia verba possunt inpersonari sic hoc verbum 'est'.

Item, in illo quod est primum et minimum in unoquoque genere est natura omnium eorum que communiter sunt, sicut dicit Aristoteles in xi° *Methaphysice*, ergo in hoc verbo 'est' cum sit minimum et radix omnium verborum est natura omnium tam personalium quam inpersonalium.

4 effectum] effective *W*. inpersonari] personalia *P*. 8 in hoc verbo] *om. W*. 10 'est'] *om. W*. 16 intelligitur] *om. W*. 17 omnia illa] nomina verbalia *W*. 20 privari aliquid *W*. 21 actum] *om. P*. prout] potest *W*. 23 nec . . . set ⟨hoc⟩] hoc *W*. 25 habet respectum ad] respicit *W*. 26 racione *W*. 28 in illo quod] id *W*. 29 est natura] quod est materia *W*. eorum] *om. W*. 30 dicit Ar.] dicitur *W*. xi°] x° *P*. 31–2 verborum . . . omnium] aliorum e⟨s⟩t materia omnium aliorum verborum *W*.

Item, verbum, quia significat motum et rem adjacentem, | *P.* f. 39 b propter hoc necessario inclinatur ad substanciam a parte ante vel a parte post; set hoc verbum 'est' significat sine motu et comparacione, cum sit verbum hypracticon, id est, sine operacione, et eciam significat substanciam, et ita rem per se stantem, quare non exiget substanciam a parte ante, igitur cum ab illa causetur persona, maxime erit inpersonale.

Ad ista, dicendum quod hoc verbum 'est' de se semper est personale, sicut hoc verbum 'legit' et 'currit', que quidem sub ista voce inpersonari non possunt, quamvis sub alia voce res eorum potest inpersonari, semper enim habent comparacionem ad substanciam a parte ante extrinsecam, quia suus actus sive res sua non potest egredi a seipsa sicut potest res verborum inpersonalium que inpersonantur | sub voce propria egredi a se ipsa ut 'viven- *W.* f. 13 a tem vivat' et hujusmodi, set esse quod est significatum per hoc verbum 'est' solum egreditur ab ente et non ab esse, quare non poterit inpersonari sub voce propria.

Et eciam quamvis posset alico modo res sua privari a comparacione ad substanciam a parte ante, tamen propter hoc non esset inpersonale omnino, quia non solum exigitur ista privacio, set quod habeat in se significatum in quo posset radicari composicio, et ideo oportet quod habeat aliquod verbum simplicius et prius ipso, inportans composicionem et extrema talis composicionis que reperiri non possunt.

Et eciam ad hoc confert, quod persona est accidens verbi per quod verbum est simpliciter perfectum quoad construccionem; cum igitur principium sit illud in quo nulla debet esse inperfeccio, cum igitur hoc verbum 'est' sit principium omnium verborum non solum quoad significacionem set quoad construccionem, a parte ante non debet hoc verbum

5 operacione] comparacione *W.* 6 quare] alico modo *W.* 9 se] re *P.* 10 legit] legitur *P.* 14–15 egredi a seipsa] exire a se *W.* 16 inpersonantur] inportatur *W.* egredi] non possunt egredi *W.* se ipsa] re ipsa *P.* se *W.* viventem] juvantem *P.* infantem *W.* 19 propria] propria alico modo res sua *W.* 26 et] ad *W.* 27 possunt] possunt extrema *W.* 29 perfectum] factum *W.* 30, 31 principium] participium *P.*

'est' privari persona, et ita, quamvis omne verbum quoad essenciam et rem verbi possit privari persona, respiciendo tamen ad verbi perfeccionem, si est aliquod verbum quod debet privari, nec potest nec ⟨debet⟩ illud quod est principium omnium verborum.

Ad primum, dicendum quod quamvis hoc verbum 'est' manet personale, tamen non semper remanent alia verba personalia, quia verbum dicitur personale propter comparacionem proprie rei ad substanciam extrinsecam de se loquentem, vel ad quam vel de qua quis loquitur; set hoc non invenitur in verbo inpersonali, quamvis hoc verbum 'est' sit personale in ipso, et ideo non sequitur.

Ad secundum, ⟨dicendum⟩ quod opposita nata sunt fieri circa idem nisi unum determinate insit, persona autem determinate inest huic verbo 'est' sicut calor igni, aliis autem verbis inest sicut calidum inest aliis calidis ab igne.

Ad tercium, dicendum quod hoc verbum 'interest' non est inpersonale racione alicujus partis sue, nec racione tocius simpliciter, set prout habet significacionem verbi inpersonalis, quod 'est' refert, quia equivoce et secundum diversam significacionem [et diversa] possunt talia composita tale compositum facere, et ideo non sequitur quia sub omni significacione sit hoc verbum 'interest' inpersonale.

Ad aliud, dicendum quod res hujus verbi 'est' bene potest accipi sine comparacione ad substanciam a parte ante, quantum est de natura rei, quia intelligi satis posset; set hoc est inpossibile prout sub hac voce 'est' significatur, quia sic significatur [per hoc verbum 'currit'] per comparacionem ad substanciam a parte ante, sicut accio 'currendi' significatur per hoc verbum 'currit' per comparacionem ad substanciam, et sub hac voce aliter significari vel intel-

4 debet privari] non potest privari persona *W*. potest nec ⟨debet⟩ illud] debet scilicet *W*. 7 manet] sit semper *W*. 10 loquente *W*. quis loquitur] *add. W*. 11 personali *W*. 13–14 fieri circa idem] etc. *W*. 14 insit] in se *W*. 14–15 autem determinate] aut de necessitate *W*. 15 calor] color *P*. 16 igne] ingne *P*. 21 et diversa] *om. W*. talia] alia *W*. 22 non] *om. W*. 23 sit] sicut *W*. 25 sine] preter *W*. 26 rei] *add. W*. 28 per . . . 'currit'] *om. W*. 29 currendi] currente *P*. 30 per hoc verbum] sub hoc verbo *W*. 31 similiter *P*.

ligi non potest, potest tamen eadem res significari preter comparacionem ad substanciam talem sub voce alia, scilicet sub hac voce 'curritur'. Set hoc verbum 'est' non habet talem vocem sibi respondentem, nec forte habere potest vocem, verbalem dico, quia nullo modo erit inpersonale.

Ad aliud, dicendum quod etsi rei significate per verbum 'est' absolute loquendo non sit essenciale actus loquendi | *P.* f. 39b
nec proprietas persone, prout tamen significatur sub hac voce. essenciale est, sicut et huic voci 'currit', sicut et 'homini albo' est album essenciale quamvis non 'homini' simpliciter, utrobique enim [est] tam 'est' quam 'currere' significat rem suam prout aliud loquitur de ea, et ideo est sub proprietate tercie persone.

Ad aliud, dicamus quod in illo quod est minimum est tota natura habitus omnium eorum que communiter sunt, [non tamen privacionis,] sicut patet in causa prima quod est minimum respectu omnium substanciarum, ut dicit Commentator super xi° *Methaphysice*, non tamen est in minimo natura privacionis eorum que communiter sunt, sicut patet in eodem. Cum ergo inpersonalitas sit natura privacionis, non necesse est quod sit in hoc verbo 'est' quod est minimum.

Ad ultimum, dicendum quod quamvis hoc verbum 'est' non significet motum, tamen aliquid per modum motus, scilicet esse fluens et egrediens ab aliqua substancia, aliter enim sua res non mensuraretur tempore, et ideo habet semper comparacionem ad substanciam extrinsecam a qua egreditur, et quia illa non potest significari per ablativum, sicut tactum | est, ideo necesse per nominativum debet designari ; *W.* f. 13a2
et eciam quamvis significet substanciam, non tamen illam per modum substancie, set confluentis et egredientis ab alico, et adjacentis in concrecione ad substanciam extrinsecam, et ideo semper exigit substanciam extrinsecam, et ideo non significat substanciam veram, scilicet que est de predica⟨men⟩to

3 currit *P.* 6 res significata *W.* 7 non sit] *om.* *W.* 9 'currit'] currit est currere essenciale *W.* 17–18 Commentator . . . xi°] auctor . . . x° *P.* 18 in minimo] minimum *W.* 26 non] *om.* *P.* 29 debet designari] significatur *W.* 30 eciam quamvis] quivis *P.* 32–3 et ideo . . . extrinsecam] *add.* *W.*

substancie. Set substancia [sumitur ibi pro existencia, que substancia] sumitur ibi pro existencia rei que est communis vere substancie et accidenti, sicut ens significat aliquid quod est substancie commune et accidenti.

⟨*De gerundio*⟩

HABITO quod hoc verbum 'est' sit personale, QUERATUR quid ei reddat suppositum, et dicitur ad hoc tripliciter. Prima opinio est ipsius P. H., quod gerundium habet nominativum, et ipsum reddit suppositum verbo; alia est quod potest gerundium reddere suppositum racione infinitivi intellecti; tercia est quod intelligitur in illo dignum vel debitum, racione quorum potest reddere suppositum.

De prima opinione sic. Videtur primo quod non valeat: quia si [non] haberet nominativum ejus declensio sic fieret 'currendum, currendi, currendo', cum omnis declensio casualis incipiat a nominativo, quod est contra Priscianum et Donatum.

Item, tam Priscianus quam Donatus dicunt gerundium solum habere tres casus.

Item, infinitivus rem verbi significat per modum per se stantis et recti, et ideo supponere potest loco nominativi, set articulus construccionis, scilicet casus, advenit infinitivo in significacione gerundii, quare obliqueret ipsum aut superflueret, quia articulus recti esse non debet, cum infinitivus sit rectus in genere verbi, quare solum obliquum significabitur per gerundium.

Ad oppositum ⟨dicendum⟩: in quocumque genere est posterius, in eodem est prius, ergo cum in genere gerundiorum est posterius, scilicet obliquum, ibi erit primum quod est rectum.

Et dicendum est quod non habet gerundium nominativum; bene tamen posset de natura rei, set causa finalis invencionis ejus repugnat nominativo; inventum enim est

2 existencia] essencia *W*. 3-4 vere . . . commune] utrique substancie vere *W*. 14 non *post* declensio *W*. 15 ponendi, ponendo, ponendum *W*. 18 dicunt] dicit *W*. dant *P*. 22 construccionis] declensionis *W*. 28 gerundiorum posteriorum *P*. 29-30 ibi . . . rectum] in eodem est rectum quod est prius *W*.

ad significandum actum per modum termini alterius actus, quare aut significat actum in racione termini vel finis sive in racione termini ad quem, et sic significatur in acusativo cujus terminacio est in 'dum', et tunc ipsum aliquid significat; aut significat ipsum ut principium, et hoc dupliciter; aut uno modo mediante habitudine per modum rei designate, cujusmodi est 'causa', vel 'gracia', vel aliquid simile, et sic est terminacio ejus facta in 'di' et genitivus casus, ut 'vado causa legendi', vel 'gracia'; alio modo mediante habitudine que est modus rei cujus designatur per preposicionem mediam, et sic est determinacio facta in 'do' et ablativus, ut 'venio de legendo' et hujusmodi; set hujusmodi terminus nec ad quem nec de quo significatur per | nomi- *P.* f. 40 a nativum, sicut ex habitudinibus casualibus patet, quare etc.

Et est exemplum competens de pronomine reciproco, quia secundum naturam rei potest habere nominativum, set non debet habere ipsum causa sue invencionis, sicut habet alias manifestari. Propter hoc igitur quod non habet nominativum posuerunt Priscianus et Donatus declensionem incipere a genitivo gerundii, et propter necessitatem sue invencionis non posuerunt similiter gerundium habere nisi tres casus, sicut prius tactum est, et quoniam similiter quantum est a parte rei poterit articulus nominativus addi super rem infinitivi, nec superflueret, cum infinitivus non esset secundum se rectum nec casuale, quamvis officium casualis et recti habere possit propter sui modum significandi; gerundium est actualiter rectum vel casuale habens nominativum, et ideo non esset simpliciter idem, set magis diversum; racio autem in oppositum procedit de natura rei.

De secunda opinione, quod non valeat videtur: quia racio supponendi non attribuitur significato, immo modo significandi, quia tunc genitivus posset supponere sicut nominativus, quod est falsum. Set gerundio quantum ad

1 significandum] designandum *W.* 4 et . . . significat] *om. P.* 5 aut . . . ipsum] *om. W.* 13 nec de] *om. P.* 21 gerundia *W.* 27 est] esset *W.* 34 gerundio] gerundivo *P.*

modum significandi non competit racio supponendi, quia significat per modum termini actus et non per modum subjecti, quare non supponet gracia rei [substancie] infinite significate.

Item, hoc magis determinari potest, quia articulus in *W.* f. 13 b 1. gerundio | obliquat rem infinitivi modi, quare non poterit racione infinitivi supponere. Item, in exposicione gerundii cadit infinitivus a parte appositi, ut 'est legendum, dignum est legere', quare non poterit racione illius supponere.

Contra: omnis construccio est referenda ad intellectum vocis; set de intellectu gerundii est infinitivus, ergo poterit ad illum reduci.

Item, cum alterum exemplum oracionis intelligitur per aliquid positum in oracione, non deest; set per gerundium intelligitur actu infinitivus, set infinitivus supponere potest more nominativi, quare etc.

Item, 'turba ruunt' racione multitudinis significate construitur cum plurali, quare cum gerundium significat rem infinitam, poterit racione talis significati supponere.

Et dicendum quod non poterit supponere propter intellectum infinitivi, quia res infinitivi non significatur sub proprietate sua set prout obliquatur per articulum construccionis, et ideo est intellectus infinitivi ibi sub opposito modo significandi ipsi supposito.

Ad primum, dicendum quod construccio propria et secundum regulas artis gramatice facta est penes significata disposita modis significandi convenientibus, et propter hoc non ad quemlibet intellectum habet construccio referri set solum ad intellectum secundum quod disponitur intellectum primo; set res infinitivi significata per gerundium non est nisi intellectus secundus solum, penes quem nulla construccio attenditur omnino propria; set cum aliquis auctor indiguerit ponere gerundium pro infinitivo a parte suppositi, bene poterit propter causas necessarias, scilicet vel ornatum vel metrum vel expressionem sentencie, set sermo communis non permittit hoc. Et per hoc patet ultimum.

3 substancie] *om.* *P.* 4 magis] manifestius *W.* 6, 10 gerundii] gerundivi *P.* 7 infinitas *P.* 27–8 habet . . . intellectum[2]] secundum disputatum *P.* 29 per gerundium] *om.* *P.* 31 set cum] tamen si *W.*

Ad aliud, dicendum quod infinitivus ut intelligitur non est sub racione qua supponere potest, et ideo non sequitur.

Deinde QUERITUR de tercia opinione. Si aliquis actus deformitatis vel malicie significetur per gerundium, ut ‘ est peccandum ’, cum dignitas vel debitum tali non conveniat actui, incompetenter exponeretur per dignum vel debitum ; set eadem est exposicio in uno gerundio et in omnibus, quare nullum debet sic exponi.

Item, ut dicitur communiter differencia est inter nomen verbale desinens in ‘ dus ’ et gerundium ; et est quod nomen verbale sic exponitur, gerundium non habet ; hoc autem inponitur Prisciano | in libro *de verbo* in capitulo *de tem-* *P. f. 40 a 2*
pore, quare etc.

Item, si diceretur quod hoc nomen ‘ causa ’ redderet suppositum—contra ; quod nec hec nec illa videtur : quia nichil est in gerundio nisi articulus cum infinitivo ; per neutrum autem istorum intelligi poterit aliquod hujusmodi nomen, quare etc.

Item, quod intelligitur in alico intelligitur secundum ejus proprietates, ut patet ; ergo hoc nomen ‘ dignum ’ vel ‘ causa ’ intelligeretur sub proprietate activi per gerundium, set non sub proprietate nominativi.

Item, diccionis cum sit simplex erit intellectus simplex ; set intellectus appositi et intellectus suppositi est multiplex, quare in gerundio cum sit simplex diccio, non intelligitur ibi intellectus ; set hoc vult ista exposicio, quare etc.

Item, si in hujusmodi gerundio intelligantur talia nomina, constat quod hoc est racione significati ; cum igitur in ablativo et in genitivo gerundii est idem significatum, potuerunt habere eandem construccionem cum verbo substantivo.

Si dicatur quod acusativus significat in racione cause finalis, ⟨et⟩ propter hoc in eo intelligitur hoc nomen ‘ causa ’, eadem racione in aliis casibus gerundii intelligetur hoc nomen ‘ causa ’, quia se habet in habitudine cause efficientis, quare etc.

1-2 *om. P.* 5 peccandum] fatendum *W.* 6 incompetenter] inconvenienter *W.* 9 ut] cum *P.* 14-18 Item . . . quare etc.] *om. W.* 25-6 intelliguntur isti *W.* 26 intellcctus multiplices *W.* 33 aliis] obliquis *W.*

Item, omnis acusativus significat rem in racione finis; igitur per predictam racionem omnis acusativus competenter cum verbo sustantivo construitur.

Item, 'lectum' significat actum in racione cause finalis sicut gerundium, set non poterit construi cum verbo sustantivo, quare nec hic.

Item, cum non posset conjungi prime persone vel secunde ut det ei suppositum, videtur quod nec tercie.

Item, non potest adjungi verbo adjectivo sub tali racione, quare nec sustantivo.

Et dicendum ad hoc quod ista opinio bona est. Ad primum, ⟨dicendum⟩ quod sumendo communiter 'dignitatem' vel 'debitum' potest quodlibet gerundium exponi per
W. f. 13b2. eam | ipsam, tamen proprie sumendo non, et ideo est generalis exposicio per 'dignitatem' vel 'debitum', set magis proprie per hoc nomen 'causa'.

Ad aliud, dicendum quod non est differencia illa accipienda, quia Priscianus dicit quod nomina verbalia sic exponuntur, set non negat hic de gerundiis nec hoc asserit, immo differencia quam dat inter ea est quod nomen verbale significat passionem tantum, gerundium significat tam passionem quam accionem; verumptamen si quis velit differenciam assignare per 'dignitatem' vel 'debitum', dicat quod nomen verbale significat 'dignitatem' vel 'debitum' ipsius agere vel pati.

Ad tercium, dicendum quod non per naturam articuli absolute, nec per naturam infinitivi, set racione tocius aggregati ex infinitivo et articulo, mediante toto significato gerundii, et hoc a prima sui invencione, intelligitur ibi causalis 'dignitas' vel 'debitum', set solum in acusativo, sicut patebit.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod si racione causalitatis gerundii intellige⟨re⟩tur aliquod tale, tunc bene sequeretur quod deberet exprimi in simili casu; set non est ita, immo per noncausale intelligitur causale, ut 'legitur, leccio fit', similiter

2 oracionem *P.* 3 construitur] potest ordinari *W.* 5 sicut . . . set] set gerundium *W.* 14 non, et ideo] et ideo non *P.* 15 proprie] *om. P.* 19 gerundivis *P.* 24–5 dicat . . . debitum] *om. P.* 30 causalis 'dignitas'] causa *P.* vel 'debitum' *om. W.*

per unum causale, et multoforcius poterit aliud causale intelligi, quamvis sit sub diversa habitudine causali.

Ad aliud, dicendum quod nullum simplex in quantum tale habet intellectus multiplices, unde gerundium cum sit simplex diccio, significatum habens simplex, solum habet intellectum illius quod apponit verbo, unde res significata intelligitur a parte appositi solum, quod patet cum exponitur inferius, aliunde tamquam a parte significati dat intelligere aliquod quod respicitur a verbo pro supposito, et hoc est propter aliam condici nem annexam significato et modo significandi.

Ad aliud, dicendum sicut dictum est, quod racione causalitatis acusative intelliguntur hujusmodi nomina, hac racione causa finalis cum sit causa causarum sufficienter dat intelligere hoc nomen 'causa', et cum ipsa sit optima et dignissima causarum, |convenienter intelligitur 'dignitas' vel 'debitum', *P.* f. 40b et eciam cum finis imponat necessitatem rei, merito datur intelligi 'dignum' vel 'debitum', et propter hoc in acusativo gerundii intelliguntur ista [nomina 'dignitas'] 'dignum' vel 'debitum', 'causa', et ista respiciunt in verbo a parte ante de intellectu significacionis, quare acusativus gerundii dat intelligere aliquod quod sufficiat subposito huic verbo 'est'.

Quod ergo opponit, quod ⟨per⟩ simile alii casus gerundii dant intelligere causam, dico quod non: quia finis est causa causarum, cui principaliter et anthonomastice convenit racio et nomen cause, omnes enim alie cause per finem, quia finis movet efficientem, et efficiens materiam inducit ad formam, et ideo magis ex habitudine cause finalis datur intelligi hoc nomen 'causa' vel 'debitum' vel 'dignum' quam ex habitudine cause alterius.

Et per hoc patet ad aliud in parte, cum dico causam finalem duo dico; dico finem, [scilicet] sive terminacionem, et causalitatem, et aliunde actum dupliciter finis et aliunde

8 inferius] per infinitum *W.* tamquam] cum qua *P.* 14 causam finalem dico *W.* dat intelligere] *om. W.* 15 optima] operativa *W.* 16 'debitum'] dignum *P.* 18 'dignum'] necessitatem *P.* 19 nomina 'dignitas' *om. W.* 26 per] sunt propter *W.* 27 inducit ad] ad inducendum *W.* 32-3 scilicet . . . aliunde[2]] sive qualitate sive terminacioncm aliunde cause finis et *W.*

causalitas, dicitur enim ‘finis’ quia ultimo adquiritur, dicitur autem ‘causa’ quia movet efficientem per apprehensionem ut moveat materiam, attribuens intencionem cause omnibus aliis causis.

Dicendum est ibi, quod omnis acusativus de racione acusativi dicit rem sub racione finis, set non sub racione cause, et hoc patet inductive, ut ‘video Sortem’ ‘percucio Platonem’ ‘vado ad ecclesiam’; in hiis eciam et consimilibus acusativus nichil dicit nisi rem in racione finis. Acusativus autem gerundii de sua imposicione et inmediata ordinacione cum verbo substantivo non dicit rem suam solum in racione termini et finis, set racione causalitatis, et patet hoc inductive respiciendo ad intencionem hujusmodi sermonum ‘est legendum’ ‘est orandum’. Intencio enim auctoris est quod aliqua condicio annexa actui, sicut commoditas vel bonitas vel ydoneitas temporis aut hujusmodi, cum sit cognita debet movere ad agendum, quia sensus est ‘est legendum’ quod ‘tempus est legendi’ vel ‘commodum’ vel ‘bonum’, et hec condicio, secundum quam sit mocio per apprehensionem, dat intelligere racionem causalitatis, et
V. f. 14 a 1. ita acusativus gerundii, | ordinatus cum verbo sustantivo ex intencione proferentis et sua ordinacione et invencione, non solum dat intelligere racionem finis sicut alii acusativi, set et racionem cause, et ideo magis intelligitur hoc nomen ‘causa’ [quam] cum acusativo gerundii quam cum aliis casibus.

Ad aliud, dicendum quod acusativus supini solum significat actum in racione finis et termini, quia non sub intencione cause, sicut patet per intencionem sermonis; hoc patet quia suus equipollens, quod est acusativus gerundii cum preposicione, omnino sic se habet ad verbum sustantivum in racione termini non cause, ut est ‘ad legendum’, et ideo exigit aliquid aliud in racione suppositi quam hoc nomen ‘causa’ vel aliud.

1 qui *P.* 2 autem] enim *P.* 8 et] omnibus *P.* 15 aliqua] dicit *P.* 16 ydemptitas *P.* aut] congrua aut *W.* 17 cognita] egregia *W.* 19 mocio] indicio *P.* 22 ordinacione et intencione, et invencione *W.* 23 dat intelligere] dicitur *P.* 24 cause] talem causalem *W.* 25 cum[1]] in *W.* 27 aliud] ultimum *W.* supini] suppositus *W.* 34 alia *W.*

Et per jam dicta patebit responsio ad ultimam racionem : ex addicione gerundii ad verbum adjectivum in prima persona vel secunda, solum habet gerundium racionem finis vel termini, non [causa] causalitatis, quia nulla condicio bonitatis vel commoditatis vel temporis vel hujusmodi ibi potest de virtute sermonis intelligi vel haberi, cujus quedam condicio facit gerundium cum tercia persona verbi substantivi habere racionem causalitatis, et eciam adjectivum verbum nullo modo inmediate ordinari debet cum gerundio, quia actus non terminatur ad actum inmediate, cum utrumque sit motus esse, aut bene continuatur cum motu et actu, quia terminatur ad utrumque, et ideo adminus in tercia persona potest inmediate | construi cum *P.* f. 40 b verbo substantivo.

Ad hoc quod tactum est de verbo sustantivo in prima persona et secunda, dicendum quod talis intencio sermonis ibi esse non possit, cum illa verba habeant suppositum determinatum et certum, et ideo hoc nomen ‘ causa ’ vel ‘ dignum ’ vel ‘ debitum ’ ibi intelligi non potest ; set verbum tercie persone non habet suppositum sic, et ideo non sequitur.

Et si quis obiceret sic : quod cum gerundium significet actum terminantem actum, et hoc verbum ‘ est ’ non significat actum, set aliquid indivisibile quod non habet terminum, quare non potest construi cum eo.

Item, acusativus casus est maxime transitivus, hoc verbum ‘ est ’ simpliciter intransitivum.

Et dicendum quod gerundium potest terminare actum vel aliquid quod se habet per modum actus, scilicet quod sit fluens et transiens ; tale autem est hoc verbum ‘ est ’, quia hoc verbum ‘ est ’ significat esse per modum fluentis et egredientis ab alio, et ideo est divisibile cum sit tempore mensurabile, quamvis enim esse adquiratur in indivisibili, scilicet in instanti, tamen est tempore mensurabile et ideo divisibile et fluens, et propter hoc se habet per modum actus et motus, et ideo potest terminari per gerundium.

4 causa] *om. P.* quia . . . condicio] nec *W.* 5 aliquid hujusmodi *W.* 7 quedam] quidem *P.* tercia] ista *P.* 8 casualitatis *P.* 10 genitivo *P.* 27 determinare *W.* 32 requiratur *W.* 33–4 ideo divisibile] indivisibile *P.*

Ad aliud, dicendum est quod hoc verbum 'est' tenetur aliquando copulative, et tunc non est transitivum, aliquando autem non, et tunc est transitivum; et hoc est transitivum personarum, ut 'hoc est Sortis', et transitivum actuum ut in proposito. Sic igitur patet, ideo videtur de gerundiis.

SET dubitatur specialiter de isto sermone 'sillogizantem ponendum est terminos', set de construccione gerundii cum verbo substantivo patet per predictam, cui tamen addunt multi quod quedam mutacio est ab ocio in actum, quedam ab actu in actum; hoc verbum 'est' cum gerundio conjunctum in proposito significat mutacionem ab ocio in actum. Cum igitur ista mutacio terminatur ad actum, exigitur aliquid [singulis actum] per modum termini, hoc est gerundium, quare vult adjungi gerundio, verumptamen remanet personale, sicut dictum est. Set dubitacio est de hujusmodi acusativo 'sillogizantem', cum non possit construi cum hoc verbo 'est', a parte post quia gerundium construitur cum eodem ex eadem parte, nec a parte ante cum non regit acusativum a parte ante.

Oppositum tamen videtur: cum copulativum sit casuum similium et regit a parte post acusativum, ergo regit a parte ante acusativum, et non potest construi cum gerundio a parte post, cum gerundium alium acusativum regat ex illa parte, quare non regit illum cum non descendat a verbo duplicis transicionis; nec a parte ante, cum gerundium sit nomen, sicut dicit Priscianus. Et eciam si esset verbum |
W. f. 14a2. non posset ei addi a parte ante, cum inmediate unitur ipsum gerundium ipsi verbo substantivo.

Et dicendum quod iste acusativus construitur cum gerundio a parte ante, quia gerundium verbum verbum est, quicquid Priscianus dicat, et habet gerundium modum

4 ut *sec.*] potest sicut patet *W.* 5, 7, 10, 14, 17, 22, 23, 29 gerundiis etc.] gerundivis etc. *P.* 6 Set] Verumptamen *W.* 9, 11 ocio] accio *P.* 12 *post* actum[1]] quia significat cause mutacio ab ocio in actum et cause mutantis est mutacio, quare significat mutacionem ab ocio in actum. *add. W.* 13 singulis actum] *om. W.* 15 Set] Hec *W.* 17 a] nec potest construi a *W.* 18 eadem] illa *W.* 19 non] *om. W.* 22 et non] nec *W.* 27 ei . . . a] sibi . . . ex *W.*

infinitivi set per posterius; racione cujus inclinatur ad substanciam a parte ante sub omni differencia persone et numeri, sicut modus infinitivus.

Et dicendum ad illud contra hoc, quod bene potest intercipi acusativus inter gerundium et verbum substantivum sub hoc sensu 'dignum est sillogizantem ponere terminos' vel 'debitum' vel 'causa', non enim interpretacio istius acusativi auferret composicionem rei significate per gerundium, quin se habeat sub habitudine cause finalis, per quam habitudinem datur intelligi sicut dictum est 'dignitas' vel 'debitum' vel 'causa', quia semper in gerundio intelligitur acusativus casus a parte ante indiffinite sub omni persona et numero, in | adjunccione sui ad verbum substantivum, quamvis non exponatur finite, nichilominus potest sustinere intencio sermonis. *P.* f. 41 a

Ad illud quod obicitur, quod hoc verbum 'est' debet exigere similes casus, dicendum quod non tenetur hoc copulative vel unitive et ideo non sequitur; et iterum casus sequens non inponit necessitatem precedenti, set e contrario, quia precedens in tali composicione dignior est, cum ab eo incipiat construccio et ei alia completur.

⟨*De interjeccione*⟩

DEINDE potest queri de intencionibus istarum oracionum 'proch dolor o socii', et QUERITUR primo de hoc quod dico 'proch dolor', an sit diccio vel oracio. Quod non sit diccio videtur: interjeccio significat affectum animi, nomen et quelibet alia pars oracionis conceptum, quare cum nichil unum possit fieri ex affectu et conceptu, cum simpliciter disconveniant et repugnant, videtur quod non possit interjeccio componi cum aliquo.

Item, si componatur hec interjeccio 'proch' cum isto nomine 'dolor' aliquid resultabit ex eorum unione;

5 inter verbum gerundium *W*. 8 comparacionem *P*. 9 quin] an *W*. finalis per] similiter propter *P*. 12 indiffinite sub] indeterminate ab *W*. 15 sustinere] sustantivari *W*. 18 non] *om*. *W*. 23 de] de specialibus *W*. istarum oracionum] singularium intencionum, ut de hoc *W*. 25 vel] an *W*. 29 diversificent vel *W*. 30 aliquo] alio *P*.

istud autem non erit affectus purus, quia tunc nichil operabitur significatum nominis; nec conceptus purus, quia tunc nichil operabitur significatum interjeccionis, quare erit aggregatum ex affectu et conceptu. Set probacio ⟨est⟩ quod non: quia tunc quero, aut erit interjeccio aut nomen aut aliqua alia pars oracionis. Non interjeccio, quia interjeccio solum affectum demonstrat; non nomen, quia omne nomen solum conceptum significat et nullum affectum; et eadem racione nec aliqua alia pars, quia nulla significat nisi solum per modum conceptus; quare si hec vox 'proch dolor' esset composita, non esset pars oracionis. Hoc autem est inconveniens, quia non esset vox significativa ad placitum, quare primum est inconveniens, scilicet quod sit vox composita.

Oppositum videtur: quia interjeccio est disposicio actus sicut adverbium, potest igitur componi cum alia parte oracionis sicut adverbium, set adverbium potest ut 'benedictus' 'benedico', quare etc.

Item, cum ad composicionem exigatur parcium compositarum inperfeccio, quia totum completum et perfectum est, partes autem sub inperfeccione et corrupcione, ut in pluribus, de condicione enim vere composicionis hoc exigitur, sicut in naturalibus et in artificialibus patet; cum ergo ipsa interjeccio sit de se ante conjunccionem maxime inperfecta et voce incondita et inperfecta proferatur, quare maxime nata est ad composicionem, cum inperfeccionem habeat de se que est racio composicionis.

Et soluciones istorum sunt quod ista vox non est diccio set oracio.

Ad primum in oppositum, dicendum quod si interjeccio communicat in aliqua proprietate generali cum adverbio, non tamen est adverbium nec sub adverbio continetur tamquam species, quia significat per modum affectus, et

1 istud . . . erit] quod non est *W.* 2 purus] prius *P.* 7 designat *W.* 8 nichil affectus talis *W.* 10 nisi . . . conceptus] per modum affectus *W.* 11 composicio *W.* 17 set . . . benedictus] cum bene dicitur *W.* 19–20 composicionum *P.* 21 ut] nec *P.* 22 enim . . . hoc] materie composite non *W.* 23 materialibus *W.* 25 et voce] cum voce *W.* 28 Et . . . sunt] *bl. W.* 32 nec] ut *W.* 33 affectus] conceptus *W.*

adverbium et omnis alia pars per modum conceptus, et ideo componi cum nulla potest, quia ex affectu et conceptu non potest fieri significatum alicujus partis.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod si vox conferret ad composicionem propter inperfeccionem, tamen inpediret ejus significatum; et licet sit inperfecta, et inperfeccio aliquantulum operetur ad composicionis naturam, cum sua vox subito et sine deliberacione proferatur | et indisposita *W.* f. 14 b 1. et non regulariter accedenda, et propter hoc magis inpedit composicionem vocis quam ad hoc operetur, quia ille condiciones exiguntur ad quamlibet partem oracionis preterquam ad interjeccionem, et quia interjeccio esse non potest constat propter regulatam formacionem vocis alterius componencium, quare nullo modo erit composicio eorum.

Deinde QUERITUR de construccione istorum adinvicem 'proch dolor o socii', et videtur quod male ordinatur ista interjeccio cum nomine: cum adverbium et interjeccio | in *P.* f. 41 a 2. hoc conveniunt quod utrumque significat disposicionem actus, quare cum adverbium semper velit verbo expresso adjungi, similiter interjeccio.

Item, cum disposicio et determinacio sunt quasi accidens dispositi, et posterius respectu illius, et omne posterius requirit prius, et accidens suum subjectum; quare de necessitate requirit interjeccio verbum, cum sit disposicio et determinacio.

Ad oppositum ⟨dicendum⟩: quod determinate intelligitur in alico non oportet exprimi, sicut patet in verbis prime persone et secunde est intelligere nominativus, et non necesse est exprimi, quia quod intelligitur non deest; set interjeccione intelligitur determinate actus cognate significacionis,

1 per modum conceptus] conceptum significat *W.* 2 nulla] substancia *W.* 4 vox conferret] una vox conferat *W.* 7 cum] tamen *W.* 9 regulariter] naturaliter *W.* 10 operetur] compereture *W.* 18 cum nomine] sine verbo *W.* 22 accidens] actus *W.* 23 illius] alterius *W.* 24 prius] suum prius *W.* 27 determinate] determinacio *W.* 28 oportet] debet *W.* 29 est intelligere] intelligitur *P.*

sicut dicitur in primo *Construccionum*, quare non oportet exprimi.

Item, Priscianus in capitulo *de interjeccione* dicit in *Magno* quod interjeccio videtur significare plenum motum animi et [plenum] affectum verbi, etsi non addatur verbum, quare secundum ipsum non oportet interjeccioni addi verbum.

Ad primum, dicendum quod secus est de adverbio et interjeccione, quia adverbium pertinet ad actum simpliciter et non determinatum sibi actualiter hoc vel illud, et ideo requirit sibi actualiter verbum addi ; set interjeccio pertinet ad actum determinatum quia habet intellectum verbi cognate significacionis.

Ad secundum, dicendum quod primum et secundum possunt dici de hiis que habent ordinacionem in situ vel natura ; dicuntur autem de interjeccione et verbo sicut de hiis que in natura habent ordinacionem et non in situ ; objectum autem procedit acsi semper deberet ordinari cum interjeccione[m] et hoc in situ, quod non est verum.

Sciendum ergo quod interjeccio non exigit secum poni verbum, bene tamen potest ei conjungi quantum ad majorem expressionem affectus, et tunc habet generaliorem ordinacionem ad verbum in situ quam habet adverbium ad verbum.

Super tercio, potest QUERI de ordinacione interjeccionis cum nomine sequente, et videtur primo quod inconvenienter ordinantur adinvicem et nugatorie : cum interjeccio significat dolorem et ipsum nomen significat similiter, quare est hic inmediata repeticio ejusdem, igitur erit nugacio manifesta et superflua addicio.

Secundo, QUERITUR an exigere possit casum rectum

5 et plenum] et presentem *W*. 6–7 interjeccionem addi verbo *P*. 8 primum] aliud *W*. 10 non determinatum] determinabit *W*. vel illud] verbum *W*. ideo] ideo non *W*. 12 quia actu *W*. 15 ordinacionem in] ordinem *W*. 17 hiis que in] *om.* *W*. in situ] situm *W*. 18 objeccio *W*. semper] per verbum *W*. 19–21 quod . . . verbum] *om.* *W*. 22 affectus] *om.* *W*. generalem ordinem *W*. 23 ad verbum] adverbium *P*. 23–4 in . . . verbum] *om.* *W*. 25 ordine *W*. 28 significat] *om.* *W*. 29 manifesta] mediata *W*. 31 exigere] regere *W*.

a parte post, et videtur quod non: quia exigencia casus recti a parte post est gracia copule; set interjeccio non est copula nec habens naturam copule, quare non potest exigere nominativum.

Item, omne exigens nominativum a parte post multoforcius exigit a parte ante, sicut patet in verbis; set interjeccio non potest exigere nominativum a parte ante, ergo nec a parte post. Quod autem a parte ante non possit hic patet, quia interjeccio est semper principium oracionis prolate, cum origo interjeccionis est ut audito aut viso aliquo delectabili vel tristabili extrinsecus intus afficiatur, et subito proferatur interjeccio; quare affectus subitus primum principium est sermonis in proferente; cum ergo contra naturam affectus est ut aliquid precedat istum affectum ex parte ipsius proferentis, et iste affectus designetur per interjeccionem, contra naturam interjeccionis erit ut aliquid in sermone proferentis precedat ipsum, et ita non debet interjeccio construi cum aliquo a parte ante, quare nec cum nominativo.

Item, cum interjeccio non poterit habere racionem exigendi nisi a verbo cognate significacionis in ipsa intellecto, cum igitur tale verbum nullo modo exigat nominativum, inpossibile est quod interjeccio exigat. Minor patet, quia hujusmodi verbum est verbum 'dolendi', non enim hoc verbum 'dolet' potest construi cum isto nominativo a parte post ut 'dolet' vel 'doleo dolor', quare nullo modo construitur | cum illo ut exigat illum. *P.* f. 41 b 1

Ad oppositum ⟨dicendum⟩: cum verbum actualiter intelligatur in interjeccione, et in omni verbo actualiter | intelligatur hoc verbum 'est', quod habet officium copulandi *W.* f. 14 b 2 et exigendi nominativum, igitur racione illius potest exigere, sicut in aliis est exigencia gracia intellectus.

Item, cum verba adjectiva possunt construi cum nomina-

1 quia] quia omnis *W.* 3 copula] copulativa *W.* 10 prolate] probate *P.* 11 accipiatur *W.* 13 in proferente] inproprietate *W.* 14 affectus] interjeccionis *W.* 15 iste affectus] ista affeccio *W.* 21 cognate significacionis] *om.* *W.* 23 inpossibile] inproprie *W.* interjeccio] nominativum *W.* Minor . . . quia] Patet enim quod *W.* 31 exigere nominativum *W.*

tivo a parte post, ut 'incedit superbus gemitus dolens', propter majorem expressionem doloris significandam, quare cum in interjeccione sit actualiter intellectus verbi, adverbium posset construi a parte post.

Et dicendum est quod sicut in aliis est aliquid quod determinate intelligitur, ⟨set⟩ multociens exprimitur causa significancie vel distinccionis, vel propter aliquam aliam causam, et sic est hic; quia illud quod intelligatur in interjeccione per modum affeccionis exprimitur per modum conceptus ad majorem dolorem exprimendum, et ideo non est nugacio nec ejusdem repeticio secundum idem, nec inutilis, quamvis alico modo idem repetatur. Et iterum propter aliam causam, quia est equivocum ad effectum doloris exprimendum et ad effectum pudoris, et ita propter distinccionem equivocacionis exprimitur multociens effectus per modum conceptus, unde dicitur 'proch dolor' et 'prochut pudor', et patet quod non est nugacio. Set sciendum quod bene ponitur in oracione per se, quando determinatur per extrinsecam oracionem que dicit affectum, ut in exemplo Lucani 'proch si remeasset in urbem Gallorum etc.'.

Et dicendum ad aliud, quod interjeccio regere non potest nec exigere rectum a parte post.

Ad raciones in oppositum, dicendum ad primum quod verbum substantivum aut tenetur copulative, et sic construitur cum recto a parte post, aliquando autem tenetur ut dependens ab alico, gracia cujus transitive construitur, et alia verba gracia ejus in quibus intelligatur sub ista racione, et ideo cum obliquo et non cum recto a parte post, ut cum dico sic 'capa est Sortis' vel 'Sorti', aliquando autem intelligitur absolute secundum quod absolucio transicioni verbali opponitur, et hiis duobus modis intelligitur in inter-

1 a parte post] *om. W.* incedit . . . dolens] *add. W.* 2 significatum *W.* 3–5 adverbium . . . post. Et] *add. W.* 8 illud quod intelligatur] *om. W.* 9–10 exprimitur . . . exprimendum] vehemenciam doloris significandum *P.* 11 nec ejusdem] ut ejus *W.* 12 idem] *om. W.* 16 affeccio *W.* 22 aliud] illud *W.* 23 rectum . . . post] *om. W.* 24 ad primum] *om. W.* 28 et alia verba . . . racione] construitur *W.* 32 apponitur *W.* hiis] his *W.*

jeccione [transitive]; transitive ut cum dicitur 've michi', absolute ut cum dicitur 'proch dolor'; sic igitur patet tam ad primum quam ad secundum, quia ⟨si⟩ hoc verbum 'est' teneatur transitive, ut in ejus intellectu est, tunc necessario intelligitur transitive ut in intellectu aliorum verborum est 'proch ut' scilicet alia verba in interjeccione intelliguntur, quia verbum cognate significacionis non intelligitur absque sua natura perfecte, set res sua intelligitur nominaliter et non absolute. Set inclinacio illius rei intelligitur per hoc verbum 'est', ut 've michi' significatur quod 'dolor inest michi', et ita intelligitur hoc verbum 'est' in verbo adjectivo intellecto in interjeccione per modum transitivum et non intransitivum; quare neque illud verbum potest construi cum recto nec interjeccio gracia illius.

Ex hiis patet quod ista interjeccio 'proch' non exigit hoc nominativum 'dolor', tamen bene construitur cum eo secundum quod 'construccio est congrua diccionum ordinacio sine regimine', et est construccio intransitiva inter illa secundum quod intransitivum communiter sumitur, prout negat transicionem, quia non est construccio inter illa, cum non est proprie intransitiva secundum quod partes indeclinabiles construuntur intransitive, quia proprie construccio intransitiva est inter talia quorum utrumque habet racionem persone quando cedunt in unum secundum suppositum, et talis non est nisi in partibus declinabilibus communiter. Aut dicitur construccio intransitiva, quando non sunt diverse persone, neque ut diverse, sive habeant racionem persone sive non, et sic est inter partes indeclinabiles intransitive.

Deinde QUERITUR a quo regatur iste nominativus, et constat quod non ponitur aliquid in hac oracione 'proch dolor' a quo regi possit nec aliquid intelligitur. Probacio: non intelligitur aliquid per hoc quod dico 'proch' a quo

1 transitive ut] *add. W.* 5 in intellectu] intentum *W.* 6 'proch ut'] prout *P.* 7 quia . . . absque] *add. W.* 11 adjective *P.* 14 nec interjeccio] *add. W.* 20–1 inter . . . intransitiva] *om. W.* 22 indeclinabiles] determinabiles *W.* 23 talia] illa duo *W.* 25 determinabilibus *W.* 28–9 et . . . intransitive] *iter. P.* 28 indeterminabiles *W.*

regi possit, cum solum intelligitur verbum cognate signifi- *P.* f. 41 b 2. cacionis quod est ‘dolet’, set nichil | est dictum ‘proch dolor dolet’, quia sic egrederetur idem de se, quod est inconveniens; nec potest aliquod verbum intelligi per ipsum nomen quod assignari possit magis quam aliud, quare indifferenter omne verbum intelligitur. Aut igitur omnia debent intelligi aut nullum; set non omnia, ergo nullum.

Item, hoc patet, quia aut dabit intelligere verbum racione significacionis aut consignificacionis; si significacionis, ergo hoc erit propter convenienciam in significacione sua cum illo, set nullum aliud quam hoc verbum ‘doleo’, quare ipsum intelligetur, quod est falsum, sicut patuit prius; *W.* f. 15 a 1. non racione consignificacionis, | quia sic omnia nomina possent, cum habeant eadem consignificata, quare nullum dat intelligere.

Item, cum nomen sit prius verbo, et prius non dat posterius intelligere, quare etc.

Item, maxime nominativus inter omnes casus, cum non sit dependens et sine respectu, habet naturam absolucionis: quare nichil respicit de se a parte post, igitur erit absolutum.

Set contra: non invenitur ab auctoribus gramatice quod nominativus ponitur absolute nisi tripliciter: aut cum subsequitur relacio, ut ‘virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt’; aut ut in numerando, ut dicciones numerales ‘unus’ ‘duo’ ‘tres’; aut in epithafiis ⟨a⟩ut super ymagines, ut ‘beatus Nicholaus’, ‘sancta Maria’, et hujusmodi; cum igitur nulla istarum causarum reperitur non tenebitur absolute.

Item, hec oracio ‘proch dolor’ aut est perfecta aut inperfecta; si inperfecta, igitur debet perfici et potest, quare cum nomen sit, hic deficit verbum cum quo debeat construi vel regi, quare si oracio sit inperfecta non tenetur absolute; si vero sit perfecta, set cum sine nomine et verbo

8 debet *W.* 10 in] in consignificatis vel in *W.* 16 cum] cum omne *W.* 18–19 non sit] sit ‘est’ *P.* 20 recipit *W.* 22 auctore *W.* 23 tribus modis *W.* 26 ⟨a⟩ut] cum scribitur aliquid super tumulos mortuorum vel *W.* 32 deest *W.* 33 vel regi] set casus absolutus a nullo debet regi vel exigi *W.*

non constituitur oracio perfecta, ergo de necessitate est hic nomen et verbum actu positum vel intellectum; set non positum, ergo actu intellectum, quare exigitur hujusmodi nomen ab eo, ergo non est absolutus.

Item, si hec oracio sit perfecta et congrua, igitur hic est congrua diccionum ordinacio, igitur congrue et convenienter ordinatur, et construitur iste nominativus cum alico; set cum nullo potest nisi cum verbo, quia solum verbum est illud cum quo nominativus construitur et a quo regitur, quare necessarium est quod iste nominativus ab alio regatur, posito vel subintellecto.

Et potest dici quod absolute ponitur, vel quod oracio est ecliptica propter necessitatem sentencie exprimende, quia sicut dictum est, nomen debet exprimere affectum per modum conceptus, qui quidem affectus per interjeccionem designabatur et ideo conveniens est ut eodem modo exponatur quo designabatur. Set interjeccio significavit ipsum prius per modum affectus confuse et ideo cum privacione cujuslibet determinate inclinacionis, scilicet prout adquiritur talis affectus vel inesse, vel non inesse, vel ut contingit inesse, vel ut jam afficit, vel quocumque alio modo affectus talis possit inesse, et hoc in comparacione ad unum vel ad plures, et indifferenter ad omnem personam. Et ideo propter istam confusionem in significacione ejus nullum respectum habet determinatum, et quia sic est a parte interjeccionis, ideo nomen appositum stat per se sine adjunccione alica verbi; si enim adjungeretur verbum, jam esset affectus dependencium determinate, quod est contra naturam ejus quod est 'proch'.

Et ideo cum dicitur 'proch dolor', hec diccio 'dolor' absolute stat; vel si regatur, hoc erit a verbo subintellecto et tunc manet oracio ecliptica propter jam dictam necessitatem exprimendi sentenciam, quia magis exprimitur de sentencia et plus significatur si dicatur 'proch dolor' quam

2-3 set . . . intellectum] *om.* *W.* 13 ecliptica] intellecta *W.* 16-17 et . . . designabitur] *om.* *W.* 18 ipsum prius] affectum *W.* ideo] *om.* *P.* 20 adquiritur] aliud queri potest *P.* non inesse] ut jam inest *P.* 21 cfficit *W.* 26 nomen . . . stat] bene stat oppositum *W.* 32 encletica *W.* 34 si . . . quam] *om.* *W.*

si dicatur 'proch dolor est' vel 'afficit me' vel 'contra me est', et ideo cum aliquo modo respicit verbum subintellectum, non tenetur absolute, quia cum nullum determinatum respicit, ideo a regimine absolvitur; et per hoc patent *P.* f. 42 a 1. raciones ad utramque partem, unde tres | ultime raciones inductive ad primam partem sunt concedende.

Ad primum autem, dicendum quod per naturam interjeccionis intelligitur verbum indeterminatum, sicut prius dictum est, quia in interjeccione intelligitur res verbi, que exprimitur per nomen, et inclinacio verbalis sive illius rei ad substanciam multiplicem, sicut expositum est; et propter hoc intelliguntur ibi plura verba sub disjunccione et indeterminacione ad que refertur nominativus, et ita patet quod non per nomen intelligitur, propter raciones tactas.

Ad primum in oppositum, jam patet quod non est hic completa absolucio, quia alico modo respicit iste nominativus actum verbi licet indeterminate, et ideo nullus modus absolucionis est tactus, et eciam non est auctenticum quod tot modis et non pluribus fiat absolucio nominativi, immo forte modis aliis, sicut patebit alias, quare non sequitur.

Ad secundum, dicendum est quod sufficit ad propositum quod omnino perfecta est; et quia non est completa absolucio, ideo alico modo respicit verbum; et intelligitur ibi natura verbi, set sub indeterminacione propter sensus majoris significacionis. Set nichilominus videtur illa racio omnino destruere absolucionem nominativi, et propter hoc dicendum est quod nominativus potest esse absolutus in oracione perfecta, verumptamen non dependet perfeccio oracionis ab ipso, set ab alio nominativo et verbo, et ideo non necessario habet comparacionem ad verbum, set om- *W.* f. 15 a 2. nino absolvi poterit, | cum dicitur 'virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt', omnino est perfecta, et nichilominus isti nominativi absoluti sunt, quia ab illis non de-

1–2 contra me est] convenit in esse *W.* 2 intellectum *W.* 3 tenetur] est penitus *P.* 5 responsiones *W.* raciones[2]] *om. P.* 8 verbum indeterminatum] verborum inclinacio *W.* 15 hic] ibi *W.* 18 absolucionis . . . tactus] absolutus est hujusmodi *W.* 20 modis aliis] *bl. in W.* 21 ad propositum] aliquid dispositum *W.* 24 determinacione *W.* 26 dissolvere *W.* 32 omnino] ergo etc., et ideo omnino *W.*

pendet perfeccio, set ab isto nominativo ' ipsa ' et ab hoc verbo ' sunt '.

Ad aliud, dicendum quod hic est congrua diccionum ordinacio et construccio, et quia nominativus absolutus non absolvitur necessario a construccione, set a regimine; unde patet quod duplex est construccio, una que est cum regimine, et ab hac absolvitur nominativus, alia sine ⟨regimine, et ab⟩ hac non absolvitur.

⟨*De adverbiis*⟩

DEINDE QUERITUR de oracione secunda ' O socii ', et est eadem construccio hic et in ista oracione ' O magister te non legente etc.', et possunt queri multa hic. Primum est de isto adverbio cum sit adjectum verbi, quare cum hic deficiat verbum, erit inperfecta oracio, et hujusmodi deduccio patet in parte per predicta; set quia dicitur quod refertur ad actum exercitum, ideo videndum est utrum hoc sit verum. Quod non videtur: quia cum per quamlibet vocem prolatam exerceatur actus pronunciandi, igitur quodlibet adverbium posset per se poni, tunc esset ibi actus exercitus; quare si diceretur ' bene ' ' male ', possunt per se stare, cum ibi sit actus exercitus scilicet pronunciandi.

Item, nulla pars ordinatur ad aliud nisi quod sit pars oracionis actu vel secundum intellectum; set actus exercitus non est pars oracionis, nec potest in quantum talis, quia omnis actus qui sit pars oracionis est significatus; quare adverbium nullum poterit ad talem actum referri vel ordinari.

Item, sicut videmus in aliis, quando adverbium refertur ut dicitur communiter ad actum exercitum, tunc ille actus potest addi ad illud adverbium, et debet de completa perfeccione oracionis, ⟨ut⟩ cum ad verberantem dicitur ' bene ', et potest addi ' verbera bene ', et debet addi ad hoc quod sit simpliciter perfecta quoad vocem et intellectum. Set hic

6–7 unde . . . regimine] *om. W.* 7 hac . . . sine] *om. W.* 10 O socii] *om. W.* 11–12 te non legente] *om. W.* 12–13 Primum . . . isto] Et primo de ipso *W.* 14 hujusmodi deduccio] hec determinacio *W.* 19 tunc] cum *W.* 21 ibi] hoc *P.* 23 actu vel] actualiter *W.* 24 nec potest] ut patet *W.* 26 ad talem actum] *om. W.* 27 ad verbum *W.* 28 ut] ut cum *W.* 31 quod oracio *W.*

actus vocandi ordinari non potest cum adverbio in hac oracione, quia nichil est dictum ‘O voco magister’, quare non refertur ipsum adverbium ad actum exercitum. Hujus ⟨c⟩o⟨m⟩binacio planius patebit alibi in Logicis, et ideo hic supponendum est.

Et dicendum quod per hujusmodi adverbium ‘O’ simul cum nominativo exercetur actus vocandi ad quem actum refertur, vel ad actum significatum vel consimilem per ipsum intellectum.

Ad primum, dicendum quod non debet quodcumque
P. f. 42 a 2. adverbium ad quemcumque actum referri, set | ad actum cujus disposicio sit et debeat esse; set actus pronunciandi non debet esse hujusmodi, non enim est adverbium positum in alica oracione ut sit disposicio illius, nec ad hoc ordinatum de virtute oracionis; et propter hoc non sequitur quod possit per se poni, quamvis talis actus exerceatur.

Ad aliud, dicendum quod actus exercitus potest exerceri, aut per partem actualem oracionis in qua ponitur adverbium, sive per ipsum adverbium, et tunc refertur ad ipsum, quamvis enim non sit pars oracionis actus talis, tamen ad ipsum ordinatur et refertur pars oracionis, quia actualiter habetur et exercetur per aliquid quod est pars oracionis actualis; sic autem est hic, quia exercetur per ipsum adverbium et vocativum. Si vero non exercetur per aliquam partem oracionis in qua ponitur adverbium set per aliud extra, tunc necessario debet addi actus significatus vel intelligi, et non refertur nec ordinatur adverbium ad actum exercitum, sicut cum dicitur verberanti ‘bene, bene’, qui quidem actus significat ex discrecione sermonis ad exercentem actum verberandi intelligitur.

Vel, si non placet sic dicere, dicatur quod per actum exercitum intelligatur actus significatus cum simili ad quem refertur adverbium, et huic simile manifestum est in Logicis

3 ipsum . . . actum] verbum ad ipsum verbum *P.* 4 combinacio . . . patebit] *bl. in W.* 8 vel consimilem] consimile *P.* 10 quodcumque] quia oportet *W.* 15 sermonis *W.* 19 sive . . . adverbium] *om. W.* 23 ipsum] aliam partem oracionis in qua ponitur *W.* 25 ad verbum *P.* 28–9 qui quidem] quidquid *P.* 29 significatus *W.* sermonis] *om. P.* 32 similis *W.* 33 manifestum] *om. W.*

de negacione condicionalium et disjunctivarum et copulativarum.

Set tunc dicendum est ad ultimum quod quia exercetur iste actus actualiter per aliquam partem oracionis vel significacionis, intelligitur per actum exercitum per partem oracionis actualem, et ideo non debet exprimi, quia hoc esset quasi inutilis expressio et nugatoria, set quando non exercetur per aliquam partem oracionis in qua ponitur adverbium, nec significatus intelligitur per actum exercitum actualiter, mediante aliqua parte oracionis, set intelligitur solum ex comparacione et discrecione sermonis ad exercentem extra, tunc bene potest addi ad hoc quod sit perfecta quoad vocem et | intellectum, ut 'bene verbera', *W.* f. 15 b sicut objectum est.

⟨*De adverbio cum vocativo*⟩

DEINDE QUERITUR de ordinacione adverbii ad vocativum, et videtur primo quod non construantur adinvicem: quia non possunt habere construccionem transitivam, cum qua construccio nominativi sit intransitiva, sicut dicit Priscianus; nec intransitivam, quia in construccione intransitiva duo redeunt in ydemptitatem subpositi et sub ydemptitate persone; set adverbium O et vocativus non possunt redire in unum suppositum et sub ydemptitate persone, cum non habeant personam, quare non erit inter illa construccio intransitiva. Ad oppositum, inter illa est congrua diccionum ordinacio, quare etc. Et dicendum quod construitur. Ad illud in oppositum, dicendum quod iste differencie transitive et intransitive sunt de esse construccionis solum inter partes declinabiles, et non inter partes indeclinabiles. Aut dicendum quod construccio adverbii cum vocativo est simpliciter intransitiva, secundum quid transitiva, quia vocativus non recipit transicionem actus significati set exerciti.

3 est ad ultimum] *om. P.* 9 nec] ut actus *W.* 10 actualiter] *om. W.* 10–11 intelligitur] intellectus *W.* 11 comparacione] exposicione *W.* 16 ordine *W.* 21 redeunt] cadunt *W.* subpositi et] supponendi *W.* 22 vocativus] nominativus *P.* redire] cedere *W.* 23 unum secundum *W.* non] *om. P.* 28 de esse] differencie *P.* 33 exerciti] exercicii *P.*

Set sciendum quod intransicio duplex est, communiter et proprie, sicut dictum est prius de construccione interjeccionis.

Habito quod construantur, QUERITUR an adverbium exigat vocativum. Quod sic videtur: quia ita est quod adverbia regunt alios casus a vocativo, ut 'tunc temporis', 'similiter illi', et sic de aliis, quare possunt exigere vocativum.

Item, verbum transitivum dicitur exigere obliquum, quia significat rem suam non ut in se et absolutam, set ut transeuntem in rem ipsius obliqui, ergo cum adverbium vocandi excitacionem significat, non ut in se et absolutam, set terminatam ad substanciam vocativi que est tamquam recipiens transitum ejus, debet exigere illum.

Item, interjeccio racione actus exerciti construitur cum casu et regit illum, quare similiter adverbium vocandi, cum construitur cum vocativo, racione actus exerciti poterit exigere illum.

P. f. 42 b 1. Ad oppositum ⟨dicendum⟩: | si exigeretur ab adverbio, hoc esset transitive; set construccio vocativi solum est intransitiva, sicut assignat Priscianus, quare etc.

Item, pars que exigit aliquando casum racione actus exerciti, exigit eundem casum quem ille actus, sicut patet de interjeccione; hec interjeccio 'O' regit acusativum casum racione admiracionis exercite, sicut hoc verbum 'admiror', quia cum actus vocandi non exigat vocativum, nec adverbium exiget illum gracia talis actus.

Item, adverbium vocandi designat actum exercitum cum eo quod terminat ejus transitum, sicut patet per exposicionem 'O Virgili', id est, 'voco te Virgili'; habet ergo adverbium vocandi in se casum quem requirit ipsa vocacio, quare non requirit extra vocativum ut exigat eum.

1 Set] Et *W.* 6 adverbia . . . casus] adverbium exigit alicos alios *W.* 12 significat] dicat *W.* 13 terminatam] termina aptata *W.* 14 recipiens] *om.* *P.* 16 regit] exigit *W.* similiter] erit *P.* 17 construitur cum vocativo] *om.* *W.* 21 assignat] dicit *W.* 26 vocandi] vocativi *P.* 28 designat] significabit *W.* 29 exposicionem] exemplum positum de Virgilio, *W.* 32 non] *om.* *W.*

Et potest dici quod non exigitur vocativus ab adverbio. Ad primum, dicendum quod non est simile de vocativo et de aliis casibus, quia non est transitivus, alii autem sunt transitivi, et eciam non est simile de adverbio vocandi 'O' et de aliis de quibus posita sunt exempla, quia non est transitivum sicut alia, quia est solum transitivum secundum quid, alia autem simpliciter, ⟨et⟩ debetur eis aliqua exigencia racione transicionis sue, adverbio autem vocandi nulla, quare non exigit vocativum neque alium casum. Et per hoc patet ad aliud, quia enim sua transicio non est simpliciter transicio que habeat naturam exigentem, ideo non sequitur.

Vel dicendum quod licet actus significatus exigat casum determinantem ejus transitum, non tamen actus exercitus nisi ille casus sit talis qualem natus est ille actus exigere, ut patet in interjeccione, et talis non est actus vocandi, quia non exigit vocativum. Et per hoc patet ad aliud, quia interjeccio eundem casum racione actus exerciti exigit, quem idem actus significatus ; set non est hoc a parte ista, quia vocativus ab actu vocandi significato non exigitur.

Si quis autem obiciat quod 'heu' ⟨quod⟩ est interjeccio dolentis et 've' cum casu construuntur, exigendo ipsum gracia actus exerciti, cum ille actus significatus nullum casum exigit. Dicendum quod non exigit talem interjeccio | casum racione actus exerciti, set racione alicujus adjuncti *W.* f. 15b
interimentis affectum ad rem passam, sicut 'heu me', id est 'dolor afficit me', 'heu michi' vel 've michi', id est 'dolor meus'; satis tamen probabiliter potest sustineri oppositum cum P. H., nec cogunt argumenta nec raciones set industrie cogitantis relinquuntur.

Deinde potest QUERI de isto vocativo 'magister', utrum absolute ponatur vel non. Quod non videtur : quia casus

6–7 transitivum[2] . . . simpliciter] est intransitivum simpliciter alia autem secundum quid et ideo *W.* 7 eis] ei *P.* aliqua] alia *W.* 8 nulla] in illa *P.* 11 transitiva *W.* *post* sequitur] ut videtur *add. W.* 13 determinantem] terminantem *W.* tamen] autem *P.* 14 casus] actus *W.* actus] significatus *P.* 17 exigit] *om. P.* 25 ad rem passam] *om. W.* 26 'heu' . . . vel] *om. W.* michi] tibi *W.* 27 meus] meus tibi *W.* 28 argumenta] exempla *W.* 30 potest queri] queritur *W.* magister] socii *W.*

est habitudo substancie ad actum, ut vult P. H., igitur cum hoc quod dico 'magister' habeat proprietatem causalem necessario habet comparacionem ad actum; constat autem quod non nisi ad actum convenientem, quare cum actus conveniens casui exigat ipsum, iste vocativus exigetur.

Item, construccio intransitiva cum verbo non absolvitur a regimine; set vocativus casus intransitivam habet construccionem cum verbo, ut dicit Priscianus, quare non absolvitur a regimine; nec dicit quod aliquando habeat talem construccionem aliquando non, set simpliciter, quare intelligendum est universaliter.

Item, cum sine verbo non sit perfecta oracio, igitur oracio in qua vocativus ponitur necessario habet verbum positum vel sufficienter intellectum, quare talis vocativus ordinatur respectu illius verbi, cum partes oracionis ordinantur adinvicem, et precipue cum verbum sit finis et completivum oracionis et ad finem ordinantur cetera; quare cum in construccione ordinetur cum tali verbo, ergo habebit congruam ordinacionem; set talis est construccio, quare construetur cum verbo, set construccio cum verbo vel est a *P.* f. 42 b 2. parte ante vel a parte post, | utrinque enim est exigencia, quare necessario exigetur.

Ad hoc dicit Priscianus in fine primi *Construccionum* quod nominativus nominis non potest proferri sine verbo actu expresso ejusdem persone et numeri, nisi per eclipsim, vocativus autem bene potest sine actuali expressione, quia sufficienter intelligitur, quare necessario refertur ad actum intellectum, igitur sicut nominativus exigitur ab actu expresso, sic vocativus ab actu intellecto.

Set posset responderi quod Priscianus dicit ibi vocativus potest proferri sine verbo, quia absolute potest poni—contra: tunc idem intelligendum est de nominativo, set constat quod nominativus absolute potest poni, quare mentitur Priscianus dicens quod non potest nominativus nominis proferri sine verbo actualiter posito nisi per ecli-

2 habeat] hanc *P.* 9 nec dicit] ut hic *W.* 16 completum *W.* 18 non ordinatur *W.* 20 set . . . verbo] *add. W.* 28 exigitur] intelligitur *W.* 32 contra: tunc] constructum *W.* 33 nominativus] vocativus *W.* 35 actualiter posito] actu expresso *W.*

psim; set hoc est falsum secundum quod nominativus etc., quare intelligit ibi de nominativo constructo et qui exigitur, igitur ad hoc quod valeat comparacio necesse est quod intelliget de vocativo similiter constructo et qui exigitur; est ergo intelligendum quod vocativus potest proferri per se quia habet intellectum verbi, nominativus autem non.

Item, excitacio sit semper propter aliquid, quia adminus excitatur substancia ad audiendum vel percipiendum, quare cum vocativus significet substanciam excitatam, sic necesse intelligitur verbum audiendi vel percipiendi, igitur actu potest construi cum illo, quare exigitur ab illo.

Ad oppositum (dicendum): quando excitatur substancia ad agendum aliquid, sit excitacio ut agatur inperatum; set nuncquam fiet ab excitato inperatum nisi ipse apprehendat vel percipiat inperium, ergo quando fit excitacio ad aliquid agendum, inmediatius excitatur ad percipiendum vel audiendum. Si ergo dicatur quod vocativus excitans ad apprehendendum exigatur ab hoc inperativo 'audi' vel 'percipe' subintellecto, sequitur quod nominativus excitans ad aliquid agendum similiter exigatur ab eodem inperativo subintellecto, et non ab imperativo expresso per sermonem, quia omnis vocativus excitans ad agendum simul excitat ad audiendum vel percipiendum, quare sic dicto 'Sor disputa' hic exigitur ab hoc verbo 'audi' et non ab hoc verbo 'disputa'; quod est falsum, sicut postea patebit.

Item, quando casuale exigitur a verbo subintellecto, oportet quod ille actus subintellectus principaliter intendatur tamquam aliqua pars oracionis, quia una pars principalis oracionis non respicit aliam nisi que est similiter pars principaliter intellecta vel posita, sicut cum dicitur 'hec secum' intelligitur hoc verbum 'dixit' vel 'loquebatur' principaliter intellectum per talem sermonem; set facta excita-

1 set . . . etc.] nec est dicendum quod mentiatur Priscianus *W.* 2 exigitur] regitur *W.* 3–4 igitur . . . exigitur] *om. W.* 5 vocativus] nominativus *P.* proferri] conferri *P.* 6 nominativus] vocativus *P.* 10 vocativus] nominativus *P.* 11 perficiendi *P.* 14 sit excitacio] sic excitatur *W.* 16 percipiat] participiat *P.* 18 vocativus] nominativus *P.* 19 inperativo] inperatum *P.* 30 recipit *W.*

cione ad aliquid apprehendendum vel audiendum, intelligitur hoc verbum 'audi' vel 'percipe', non tamquam pars oracionis principaliter intente set solum ex consequenti datur intelligi, eo quod sit excitacio ad audiendum vel percipiendum vel apprehendendum; quare non videtur quod vocativus sic positus exigatur ab imperativo 'audi' vel 'percipe', et poterunt addi ad hoc raciones multociens tacte.

W. f. 16 a 1. Et dicendum ad ista quod | quandocumque excitatur substancia nominativi vel ad aliquid audiendum vel percipiendum sive agendum, exigitur et non absolute ponitur, unde hic exigitur ab hoc verbo 'audi' vel 'percipe'.

Ad primum in oppositum, dicendum quod quando exigitur substancia ad aliquid agendum, si excitetur ad audiendum vel percipiendum, tamen non principaliter set ad agendum, et ideo cum principaliter excitetur ad agendum, et verbum significans actum talem actu ponitur cum vocativo tamquam pars principalis oracionis, ideo exigitur ab ipso; set opposite condiciones inveniuntur in verbo audiendi vel percipiendi, quia non ponitur actu set intelligitur, et non intelligitur tamquam pars principalis oracionis intenta, nec *P.* f. 43 a 1. tamquam illud respectu cujus | excitatur substancia vocativi principalis, et ideo non ab eo exigitur.

Ad aliud, dicendum quod quando excitatur substancia ad aliquid agendum, patet per jam dicta quod non intelligitur hic verbum 'audi' vel 'percipe' tamquam pars principaliter intenta, et ideo non ab eo exigitur vocativus; set quando excitatur ad aliquid apprehendendum vel percipiendum, tunc principaliter intelligitur tale verbum tamquam perfectivum oracionis sub hoc sensu 'Roberte, Sor currit', sensus est 'Roberte audi', et est oracio perfecta hic, similiter 'Sor currit' sic est hic; unde vocativus hoc modo dat intelligere actum in quo intelligitur suppositum actuale, quia cum raciones quedam pretacte non concludunt, tamen voluit prohibere absolucionem non fieri in aliis casibus.

1 aliud *P.* 4 ex eo *W.* 5 nominativus *corr. W.* 7 raciones] questiones *P.* 8 exigatur *P.* 9 nominativi vel] vocandi *W.* 12 quandoque *W.* 13 si] etsi *W.* 14 set] hic *W.* 21 exigitur *W.* vocativi] nominativi *W.* 23 exigitur *W.* 24 jam] nunc *W.* 30 sensus est] *om. W.* 34 absolucionem] ad solucionem *P.*

Ideo ad primum in oppositum, dicendum est quod casus est habitudo substancie ad actum secundum aptitudinem, non semper secundum actum, sicut ‘ est proprium hominis ridere ’ non secundum actum set secundum aptitudinem. Et dicendum est similiter ad secundum, quod vocativus aptus natus est ad construccionem intransitivam, quia nunquam transitive construitur cum verbo ; non tamen sequitur quod actualiter semper construatur intransitive set quandoque construitur intransitive. Et iterum non sequitur, construitur intransitive, ergo exigitur vel regitur. Cum enim absolute ponitur, construitur, quia non absolvitur a construccione verbali, cum sit pars oracionis que constat ex nomine et verbo, ut ‘ Roberte, Sor currit ’, ordinatur enim ad alias partes oracionis congrue, cum sit pars oracionis, set non propter hoc exigitur vel regitur, quia non confertur sibi ex aliquo posito in sermone stare in tali casu, set de se hic stat, quia significat substanciam excitatam que per solum vocativum intelligitur, et per hoc patet tercia racio.

⟨*De ablativo absoluto*⟩

CONSEQUENTER QUERITUR de ablativo absoluto et de interjeccione. De primo sic : constat quod non absolvitur a construccione, cum hic sit congrua diccionum ordinacio, igitur a regimine. Quod autem hoc sit falsum videtur : ablativus est proprius casus passivorum, igitur a comparacione ad verbum passivum absolvi non potest, cum sit ejus proprietas ; set comparacio ejus ad verbum passivum ut est ejus proprium non est sine regimine, ergo ablativus absolvi non potest a regimine.

Item, omnis obliquus est transitivus, igitur ablativus, ergo ejus construccio est transitiva ; set construccio transitiva non est sine regimine, quare etc.

Item, talis ablativus significat substanciam ut est principium actus sequentis, ut ‘ magistro legente proficit discipulus ’, set ablativus qui est principium actus exigitur ab

5 vocativus] nominativus *P*. 8–10 set . . . intransitive] *add. W*. 17 hic] sic *W*. 18 tercia] illa *W*. 20 absoluto] absolute *P*. 26 passivum] *om. W*. 33 consequentis *W*. prodest *W*.

illo actu, quare hujusmodi ablativus exigitur. Ad hoc regere est conferre diccionem stare in tali casu; set ablativo confertur ut stet in tali casu, quare etc.

Secundo queritur de ablativo principali, et QUERITUR an iste ablativus ponitur absolute [an non] de natura casus simpliciter, aut de natura ablativi casus. Si de natura casus simpliciter, tunc omnis alius casus posset poni absolute in designacione conveniencie, quod falsum est; aut de natura ablativi, et tunc omnis ablativus, quare ablativus nominis vel pronominis cujuscumque posset ibi poni absolute, quod falsum est; ergo non est de natura ablativi ipsius ut absolute ponatur.

Item, si dicatur quod ablativus nominis verbalis vel participii posset ibi poni, sicut dicit Priscianus: contra: si quia nomen verbale est vel participium, posset poni, igitur si dicerem 'tua leccione' vel 'cum Sorte legente Plato loquitur' hujusmodi essent ablativi absoluti, quia hic est participium et nomen verbale.

W. f. 16a 2. Ad oppositum, nichil habens actualiter | vim complete oracionis construitur cum alico vel regitur ab alico; hujusmodi ablativum est talis, quare etc.

Et dicendum quod construccio quedam est sine regimine quod est ordinacio parcium debita, sive exigencia unius ab *P.* f. 43 a 2. alio, et sic construuntur | ablativi absoluti adminus inter se; set non cum alio sicut objectum est, et ideo totum non construitur. Alia est construccio cum regimine, et sic construitur.

Ad primum, dicendum quod proprium dicitur multipliciter secundum Porfirium, appropriatur autem ablativus passivis quia convenit omnibus, set non semper aptum natum est addi, nec oportet quod eis semper addatur, et ideo potest absolvi a comparacione actuali ad illa, et propter hoc a construccione et regimine illorum.

1 Ad hoc] Item, *W.* 2 diccionem stare] diccioni ut stet *W.* 2–3 set . . . casu] *add. W.* 4 queritur . . . queritur an] quero . . . quero utrum *W.* 5 ponitur] aut ponatur *W.* an non] *om. W.* 7 tunc] *om. W.* 8 aut] aliud *P.* 16 dixerim *W.* 17 hujusmodi essent] ibi erunt *W.* 23 que *P.* 25 alico *P.* 26 sic non *W.* 31 nec] set non *P.* 32 accidentali *P.*

Ad aliud, dicendum est quod 'omnis obliquus transitivus' hoc intelligendum est quia omnes ablativi de sua natura ordinantur primo et principaliter ad complendam construccionem transitivam, non tamen semper et ubique actualiter necesse est ipsum poni in construccione transitiva; quia eciam vult Priscianus quod aliquando construuntur obliqui intransitive, ut patet in construccione dativi et ablativi cum inpersonalibus, et de acusativo cum infinitivo a parte ante, et ideo possunt absolvi a tali construccione et a regimine.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod ablativum significare substanciam ut est principium actus, est dupliciter; aut enim est ablativus simplex et principium alicujus actus simplicis, et tunc utrumque est constructibile, et ablativus ab actu exigitur; aut est alius significans vim complete oracionis que est principium alterius oracionis et actus in ipsa, et tunc neutrum est [constructibile] cum altero nec unum ab alio exigitur, set habet tantum [constructibile et] utrumque construccionem in suis partibus.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod confertur a seipso ut stet in ablativo casu, quia significat rem per modum principii et cause efficientis, ut ab ea est alterum, ideo absolute designatur, vel a commune hoc habet, scilicet quia habet vim complete oracionis, ideo absolute designatur.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod non de natura casus simpliciter nec de natura ablativi simpliciter, nec de natura ablativi verbalis vel participii simpliciter, set solum de natura ablativi nominis verbalis desinentis in 'or' vel in 'trix', et hac racione ablativus absolute positus in designacione communi significat ipsum antecedens totaliter, et ideo habet intellectum appositi vel suppositi. Quare necesse est quod habeat aliquid exponibile per appositum et aliquid exponibile per suppositum; ille autem ablativus qui exponitur per suppositum in subjectum potest indiffe-

1 intransitivus *P.* ablativus *W.* 7 in] de *W.* 10 ablativus significat *W.* 13 ad actum *W.* 14 alius significans] ablativus habens *W.* 15 que . . . et[1]] ut *P.* 16 constructibile] *om. W.* alio *P.* 17 constructibile et] *om. W.* 19 in] in tali *W.* 21 ab] ad *W.* 22 commune] convenientibus *W.* 27–8 et hac racione] *om. W.* 28 absolute] *om. W.* 30 suppositi vel appositi *W.*

renter esse nomen et pronomen; ablativus autem qui exponitur per appositum est principalis et exprimitur per verbum, eo quod verbum semper apponitur, et est nota dicendi de altero. Quare oportet quod talis ablativus sit qui habeat verbalem significacionem, talis autem non est nisi nominis verbalis vel participii, ideo ille ablativus est semper nomen verbale vel participium. Set quia significacio verbalis non est predicabilis nisi in concrecione ad substanciam, ut sit nota dicendi de altero, ideo oportet quod ablativus pro eo positus et in eum resolvabilis significet rem verbi concretam cum substancia, non absolutam et abstractam ab ea. Set hujusmodi est solum ablativus participii et nominis verbalis desinentis in 'or' vel in 'trix', et non nomen verbale desinens in 'o', quia significat rem verbi absolute, et prout abstracta est a substancia, ideo in designacione communi non ponitur talis ablativus.

Ad illud quod cum opponitur de participio mediante preposicione, dicendum est quod non ponitur absolute sic, nisi quando habet vim perfecte oracionis, scilicet antecedentis, set solum tunc habet vim antecedentis quando in seipso dependet ad illud quod sequitur, et non per aliquid sibi adjunctum; tunc enim solum habet vim antecedentis simpliciter. Hoc autem non est quando ipse ablativus habet secum alicam preposicionem aut aliud hujusmodi, per quod reducatur ad construccionem alterius; verbi gracia, si dico 'magistro legente Plato disputat' absolute ponitur, et non ponitur aliquid cum ablativo per
P. f. 43 b 1. quod ad alterum dependeat, set in se habet notam | dependencie, et ideo a seipso dependet ad aliud; set cum sic dicitur 'cum Platone respondente Sor disputat' extra ipsum ablativum est ei aliquid adjunctum, scilicet preposicio 'cum', per quam reducatur [aliquid] ad alterum tamquam ejus determinacio, et ideo sic positus ablativus vim non habet perfecte oracionis, et quando sic denotatur actuum convenienciа, non ponitur ablativus absolute.

1 pronomen] verbum *W.* ablativus] alius *W.* 2 exponitur *P.* 5 verbalem] verbalem composicionem vel *W.* 8 ad] vel composicione ad *W.* 17 illud] aliud *W.* 19 perfecte] complete *W.* 25 per] ut *W.* reputatur *P.* 32 aliquid] *om.* *W.* 35 actuum] accidencium *W.*

⟨*De ordinacione interjeccionis ad dativum*⟩

DEINDE QUERITUR de interjeccione, et possunt duo queri de ordinacione | ejus ad verbum; et patet per predicta *W.* f. 16 b 1. et de ordinacione ejus ad dativum. Et videtur quod non potest construi cum casu a parte post: quia cum hujusmodi interjeccio sit interjeccio dolendi, et hoc verbum 'doleo' nullum casum exigit nisi forte mediante preposicione, quare nec talis interjeccio.

Item, illud patet, quia interjeccio admirandi habet plenum affectum verbi transitivi, ideo cum casu consimili transitive construitur; quare hec interjeccio 've', cum habeat plenum affectum verbi absoluti, tantum erit absolutum, et cum nullo casu constructum.

Item, cum construccio dativi sit transitiva personarum, ergo oportet quod ipse dativus et illud quod transit in ipsum habeant racionem persone; set interjeccio non habet, quare etc.

Item, cum interjeccio habeat plenam significacionem verbi, et non verbi inpersonalis, cum exponatur per verbum personale; igitur cum non poterit construi a parte ante cum aliquo propter naturam verbi, nec a parte post similiter.

Et dicendum est ad primum, quod quamvis idem significetur per hoc verbum 'doleo' et interjeccionem, tamen diversimode, quia verbum significat dolorem per modum absolutum, interjeccio per modum transitivum, adminus transicione personarum, quia significat affectum sicut et nomen significat conceptum: idem enim est dictum 'Ve scolaribus' quod 'dolor inest scolaribus'.

Vel potest dici quod interjeccio dolendi habet plenum significatum verbi, set dolor significatur per verbum per modum conceptus et absolute, per interjeccionem per modum affectus et exercicii, et ideo transitive, set quia transit in illud cui adquiritur, ideo dative significatur illud in quo transit; vel significat plenum affectum verbi et plenam significacionem illius habet, set tamen non significatur hoc

7 mediante] cum *W.* 9 interjeccio] adverbium *P.*

verbum 'doleo' per interjeccionem, set res ejus nominaliter cum verbo substantivo inclinante rem verbi ad substanciam, prout ei talis res adquiritur, et racione inclinantis construitur, ut 'dolor inest michi', idem enim quod 've michi'.

Ad secundum, ⟨dicendum⟩ quod si interjeccio admirandi habeat plenam significacionem hujus verbi 'admiror', et interjeccio dolentis similiter hujus verbi 'doleo', tamen diversimode se habet hec interjeccio 'O' ad hoc verbum 'admiror' et hec interjeccio 've' ad hoc verbum 'doleo'; quia sicut hoc verbum 'admiror' significat admiracionem non absolute. set transitive sic hec interjeccio 'O', set non est sic de hac interjeccione 've' respectu hujus verbi 'doleo', cum significet dolorem non absolute sicut hoc verbum 'doleo', set transitive. Vel non est simile adhuc de interjeccione admirandi et dolendi, quia interjeccio admirandi racione actus admirandi transeuntis exigit casum, et ideo eundem casum quem et hoc verbum 'admiror'; set interjeccio dolentis, non racione actus dolendi set racione alicujus inclinantis rem verbi ad dolentem, cujus est hoc verbum 'inest', quia sensus est 've michi; quod dolor inest michi'.

Ad aliud, dicendum quod interjeccio non habet personam nec racionem persone communem ad suum significatum tamquam actus illius, quia cum tam res verbi cognate significacionis quam verbum inclinans illam rem ad rem passam intelliguntur actu in illo in quibus insunt, et racio persone quantum ad transicionem personarum, et racio generis quantum ad transicionem actuum, ut in hac interjeccione 'heu' et aliis exigentibus acusativum, ideo bene possunt construi cum casu a parte post racione persone vel generis.

Ad ultimum, ⟨dicendum⟩ quod interjeccio habet intellectum verbi personalis: | set significacio verbi personalis in illa non respicit aliquid a parte ante quod sit extra significatum interjeccionis set intra, ipsa enim interjeccio

P. f. 43 b 2.

2 substanciam] sermonem *P.* 5 secundum] aliud *W.* 7 dolentis] dolendi *W.* 11 intransitive *P.* 24 actus] accidens *P.* 25 significacionis *add. W.* 26 actu] actum *P.* 33 set . . . personalis] *om. P.*

est primum in sermone proferentis propter racionem pretactam ibi, quo intelligitur res verbi cognate significacionis nominaliter cum alico verbo personali inclinante affectum sive rem verbi ad rem passam, ut 'inest' aut 'afficit', sicut sepe dictum est, vel aliquid aliud | tale. Res ergo verbi est *W.* f. 16b2. illud quod verbum personale inclinans respicit a parte ante pro supposito, et ideo cum ista res sit de significato interjeccionis, adminus per modum affectus, et intelligitur ibi tamquam exponibilis nominaliter per modum conceptus, non debet aliquid requiri a parte ante cum interjeccione propter intellectum verbi personalis, nec potest propter necessitatem casuum, sicut prius tactum est.

⟨*De construccione istius sermonis: modio vini ad denarium etc.*⟩

PER jam dicta patent fere omnes difficultates circa istum sermonem 'Modio vini ad denarium, ve illi qui non habet argentum'; set quia de construccione interjeccionis satis jam dictum est, de ablativo [et] absoluto [que] hic tangi possunt; set tamen parum potest addi cum unus casus non ponitur absolute, ut dicit Priscianus, ergo non poterit iste ablativus 'modio' poni absolute; cujus racio est, quia ex comparacione precii ad appreciatum intelligitur hic ablativus 'appreciato', vel hoc participium 'exigente'.

Set de construccione genitivi est dubitacio, quia inducendo in omnibus construccionibus genitivi patet quod nulla earum sit. Set quod sit construccio partitiva et non possessoria videtur: modius enim non significat aliquid a vino possessum, set partem vini; quare non erit possessoria construccio, et ita est partitiva, et ita videtur quod sit reducibilis ad terciam construccionem genitivi.

Quod hoc non sit verum patet: quia solus genitivus pluralis vel genitivus nominis collectivi singularis ponitur in tali construccione, quare non erit construccio partitiva.

2 ibi quo] in qua *W.* 4 passam] verbi *W.* 17 construccione interjeccionis] interjeccione *W.* 18 que hic] hac *W.* 19 unus] unicus *W.* 22 preciatum *P.* 24 *post* Set] tam *P.* 27 possessiva *W.* 29 ita videtur] *add. W.*

Item, si alico modo posset totum universale esse sub racione genitivi in construccione partitiva, hoc nullo modo est in singulari set in plurali, ut 'aliquis hominum', quia tunc habet alico modo racionem pluralitatis, et non 'aliquis hominis'; ergo cum hoc quod dico 'vini' sit totum universale et in singulari numero, non poterit poni alico modo in construccione partitiva.

Item, cum preposicio non poterit per se regere casum set reducit construccionem casus ad verbum a quo regatur vel exigatur, quare cum hic non sit verbum aliquod ad cujus construccionem poterit reducere hunc acusativum 'denarium', incongrue et inconvenienter ordinabitur.

Et dicendum est ad hoc, quod ibi est construccio partitiva, quia hoc quod dico 'modio', quamvis sit nomen mensure et continens proprie, tamen potest designare mensuratum et contentum, et ideo forte est ibi metaphora. Cum ergo contentum sit vini pars integralis, quamvis recipiat predicacionem tocius quia ita est in omogenio, cum quelibet pars terre sit terra, et quelibet pars aque est aqua, quamvis ille partes sint integrales, et ideo est hic construccio partitiva ex comparacione partis ad totum.

Ad primum, dicendum quod ibi est tercia construccio genitivi, que partitiva est, quia quamvis Priscianus ponat exemplum de quadam speciali construccione partitiva, sicut de construccione superlativi cum genitivo, tamen per illam intelligenda est construccio partitiva generalis. Ad illud quod sequitur, concedendum est.

Ad primum in oppositum, dicendum est quod falsum est, cum dicit quod 'solus genitivus pluralis vel genitivus nominis collectivi etc.', immo quilibet genitivus designans totum integrale in racione tocius ad partem comparati, ut hic, 'capitis manus Sortis', cum intelligatur inter illam intencio partis sub hoc sensu 'hoc quod est pars capitis manus Sortis', scilicet 'manus que est pars Sortis', quia si sub intencione possessionis construatur erit construccio possessoria.

16 metaphora] methonomasia *W.* 18 omogenio] nonogenio *P.*
19 terre . . . terra] cause . . . causa *W.* 22 tercia] congrua *W.*

Ad aliud quod ‘vinum’ est totum integrale, et est totum universale, quare est totum homogeneum, ideo ponitur de qualibet sui parte | divisim, set forte non sub racione *P.* f. 44 a 1. qua totum integrale est, set qua universale. Et ideo dicendum est quod non construitur hoc quod dico ‘modio’ cum eo quod est ‘vini’ in quantum hoc nomen ‘vinum’ est totum universale, set integrale.

Ad ultimum, patet quod ibi intelligitur hoc participium ‘appreciato’, quod retinet construccionem sui verbi a quo descendit, et potest mediante preposicione exigere acusativum, et ideo reducitur acusativus ad illum.

⟨*De ablativo absoluto: dicto de genere dicendum est etc.*⟩

Per jam dicta fere patet omnis difficultas circa hunc sermonem ‘dicto de genere dicendum est de specie’; de oracione secunda prius patuit, de prima est in generali. Set quia unicus casus | non ponitur absolute, ut dicit *W.* f. 17 a 1. Priscianus, ideo videtur quod inconvenienter iste ablativus ‘dicto’ ponatur absolute.

Si vero dicatur quod bene potest talis ablativus poni per se absolute, quia descendit a verbo inpersonali et poterit resolvi in duplicem ablativum sic, ‘dicto, id est diccione facta’—contra: si quia haberet intellectum duplicis ablativi, posset poni per se absolute, igitur cum sic dicatur ‘albo’ prout est neutri generis sustantivati, cum possit resolvi in duplicem ablativum, ‘albo, id est re alba’, poterit per se absolvi, quod falsum est. Set si dicatur quod non est simile, quia ablativus absolute positus potest resolvi in oracionem completam, propter hoc quod ablativus principalis habet significacionem verbalem, cum sit participium vel nomen verbale desinens in ‘or’ vel in ‘trix’, sic autem non est hic, quia ‘alba’ neque est tale neque tale: set videtur quod isti ablativi ‘re alba’ in oracionem resolvi poterunt tam bene

2 quare] quia enim *P.* 3 divisi *W.* 6 vinum] vini *W.* 10 acusativum] actum *W.* 11 actus *W.* 14 omnis] tota *W.* 16 prius patuit] patet per predicta *W.* 17 unicus] unus *W.* 21 absolutus *P.* 23 si] *om.* *W.* 28 positus potest] positi de se possunt *W.*

quam isti 'diccione facta', et ita fieri possunt absoluti; cum enim dicat Priscianus quod inter transitive constructa propter sui unionem et convenienciam intelligitur verbum uniendi et copulandi, scilicet verbum sustantivum vel ejus participium; igitur cum major sit unio vel conveniencia inter intransitive constructa, multoforcius intelligitur ibi verbum tale vel ejus participium; igitur inter ista 're alba' intelligitur verbum sustantivum vel ejus participium, quare poterit esse sensus 're alba, id est re existente alba', quare isti ablativi poterunt resolvi sic, 'si res existat alba' vel 'quia' vel 'dum'; igitur equaliter poterit iste ablativus 'albo' per resolucionem habere naturam duplicis ablativi, et ita absolute stare sicut iste ablativus 'dicto'. Set primum est falsum simpliciter, quare et secundum; igitur quamvis sic resolvi possit, 'dicto, id est diccione facta', non tamen poterit fieri absolutum per se.

Istud videtur concedere quidam in positis P. H., quod unicus ablativus absolute poni non potest, nisi aliquid cum eo ponatur, vel alius ablativus vel aliquid loco ablativi positum; et loquitur P. H. de hoc sermone 'video centum homines uno minus', dicens quod iste ablativus 'uno' ponitur absolute, et cum eo ponitur hoc adverbium 'minus', quod dat intelligere istum ablativum 'excepto' pro quo ponitur; est enim sensus 'video centum homines uno excepto'; omnis enim excepcio quamdam minucionem importat, et ideo potest unum pro aliud intelligi; et ponit hoc simile 'dicto de genere dicendum est de specie', dicens quod hoc participium 'dicto' non ponitur absolute per se, set istud totum 'de genere' ponitur loco alterius ablativi, quia sensus est 'dicto hoc [est] dicendum est de alio'.

Si quis tamen velit sustinere quod participium descendens a verbo inpersonali poterit poni absolute per se propter intellectum istorum ablativorum qui sufficiunt ad plenum intellectum antecedentis, dicendum est ad primum sicut dictum est.

1 dicciones *P.* 2 transitiva *P.* 3 sui] suam *W.* 5-7 igitur . . . participium] *om.* *W.* 17 concedere] accidere *W.* in positis] impotentes *P.* 23 existente *W.* 23-5 pro . . . excepto] existente minus *W.* 30 diccio de genere, set dicendum est de alico *W.*

Ad primum in oppositum illius, dicendum quod hoc verbum 'est' et ejus participium non intelliguntur, nisi inter illa que inmediate ordinantur adinvicem tamquam ex eadem parte oracionis, set duo ablativi absoluti | non *P.* f. 44 a 2 inmediate ex ea parte intelliguntur, quia unum est resolvibile in suppositum, reliquum in appositum.

Item, illi ablativi possunt solum absoluti esse qui de se habent intellectum plene oracionis, ita quod primum poterit in suppositum de se resolvi, secundum in appositum sine alterius adjunccione, ut patet in aliis 'me legente' 'me doctore', quia enim de se possunt in partes pleni antecedentis resolvi, ideo sic poni possunt absolute, et non quia ibi intelligatur verbum sustantivum vel ejus participium, quia etsi posset intelligi, verumptamen illud participium non debet resolvi in appositum sive in verbum, quia non est dictum 'me doctore discipulus proficit', set 'ego existo vel sum docens', ita quod illud verbum substantivum intelligatur ex unione duorum ablativorum. Set quia intelligitur in hoc verbo 'doceo' in quod resolvitur ablativus ultimus sub hoc sensu 'me docente', id est 'si ego doceo', et illud exponitur in verbum sustantivum et ejus participium, ut 'si ego sum quis' vel 'existens' vel 'existo docens'. *W.* f. 17 a 2

⟨*De isto sermone: est dies*⟩

ITEM, per prius dicta patet difficultas istius sermonis 'est dies', quia poterit hic queri an hoc verbum 'est' sit personale an non. Et subponitur ad presens quod sit personale, tunc QUERITUR de ejus supposito, et videtur quod li 'dies': cum nichil sit in hac oracione nisi 'dies', ergo illud debet reddere ei suppositum.

Item, substantia precedit accidens; nomen autem significat substanciam, verbum accidens, quare etc.

1 *post* illius] similiter sicut dictum est ad secundum illius in oppositum *add.* *W.* 5 ea] eadem *W.* 7 Item] Tunc *W.* 8 plenum *W.* 11 docente *W.* 16 docente *W.* 22 quis vel] 'docens' vel 'sum' *W.* existo] in alico *W.* 25 Item . . . dicta] Per pretacta *W.* patet omnis *W.* 29 li] ly *W.* 31 precedit] debet precedere *W.*

Item, verbum est nota dicendi de altero, nomen nominativus de quo dicitur alterum, quare etc.

Ad oppositum ⟨dicendum⟩: fieri et esse sunt opposita, cum omne fieri sit divisibile et sic in tempore, esse autem indivisibile et in instanti, quare esse non poterit nec debet de fieri predicari. Set 'dies' significat fieri, hoc verbum 'est' esse, quare non erit conveniens predicacio.

Set ad hoc diceret aliquis, quod hoc quod dico 'dies' intelligitur a parte ante pro supposito, et intelligitur a parte post pro specificante. Set contra: si intelligitur a parte ante pro supposito, et a parte post pro specificante, ergo intelligetur dupliciter: quare erit sensus 'dies est dies'. Set hoc non est intencio sermonis, igitur non sic intelligitur.

Item, in eodem motu nature secundum numerum, nichil unum et idem est terminus primus et ultimus, quamvis posset in eodem secundum speciem; quare cum construccio sit quidam motus et operacio racionis, similiter erit in illa, igitur si 'dies' sit terminus primus non erit ultimus.

Item, cujusque dimensionis sunt duo extrema, set non eadem numero diversa, sicut patet in linea, scilicet, cujus extrema sunt duo puncta diversa et non idem, in superficie cujus extrema sunt due linee diverse et non eedem, similiter in corpore due sunt superficies. Cum igitur proposicio vel oracio sit quedam dimensio secundum racionem in arte, sua extrema erunt simpliciter diversa et non eadem. Et non cogit si quis dicat quod sunt diversa secundum racionem, quia sicut patet in aliis jam tactis, a simili ibi diversitas non solum requiritur secundum racionem set secundum substanciam, tam in terminis motus nature quam in extremis dimensionum.

Item, cum sic se habent suppositum et appositum apud gramaticum sicut subjectum et predicatum apud logicum, set idem secundum substanciam non potest esse subjectum et predicatum in logicis, quare etc.

Istius tamen oppositum videtur in multis per simile,

1–2 *in marg. P.* 18 opertacio *W.* 19 erit] est terminus *W.*
21 numero diversa] ergo sunt diversa *W.* 22 puncta] extrema *W.*

scilicet si dicam 'Sor currit quem video', quamvis hoc quod dico 'quem' vult preponi verbo necessario, tamen construitur a parte post transitive; et similiter si dicam 'nichil nichil est', de necessitate intelligitur negacio a parte ante, quamvis hoc quod dico 'nichil' construatur a parte post. Similiter si dicatur 'omnem hominem videt aliquis', necessario construitur a parte post quamvis intelligatur acusativus casus a parte ante; quare ex hiis patet quod non est inconveniens aliquam diccionem construi a parte una cum verbo, intelligi tamen gracia alicujus oracionis a parte altera, igitur poterit hoc quod dico 'dies' sic se habere, quando poterit construi a parte ante tamquam suppositum, intelligi tamen racione specificacionis a parte post.

Aliter similiter dicitur circa istum sermonem 'est dies', scilicet quod hoc quod dico 'dies' significat concretum, | *P.* f. 44 b 1.
scilicet istud, 'lux solis in aere', vel 'aer illuminatus', cujus aliquid respicitur a verbo a parte ante, aliquid a parte post, quia sensus est 'lux solis est in aere', vel 'aer est illuminatus'.

Contra illud potest obici, cum significacio hujus diccionis 'dies' sit simplex et una, igitur racio simplicitatis et unius sibi conveniet et non racio vel condicio diversorum; set racio appositi et suppositi est diversa, igitur non sibi competit simul et semel racio vel condicio utriusque. Quod non competit sibi simul hoc patet, quia opposita non conveniunt eidem simul; set situs subjecti et predicati sunt oppositi, quare etc.

Item, si quia dat intelligere vel significat concretum aliquod, ex pluribus poterit suplere officium suppositi et appositi, igitur similiter cum in hoc nomine 'animal' intelligatur aliquod concretum, scilicet 'substancia animata sensibilis', unde diccio | 'est animal', poterit li 'animal' *W.* f. 17 b 1.
racione alicujus sui a parte ante supponere et a parte

1 dicam] dicatur *W.* 9 non] *om. W.* 10 intelligi tamen] intellectu *P.* 15 similiter] eciam *W.* 18-20 cujus . . . illuminatus] *iter. P.* 22 simplicitatis] simplicis *W.* 25 vel condicio] *om. W.* 32 concretum] discretum sive concretum *W.* 33 li] ly *W.*

post apponere. Set hoc est falsum et inconveniens, quia non est sensus sermonis ‘substancia est animata sensibilis’, immo totaliter illud concretum ex una parte, quare similiter hic.

Et dicendum est ad hoc, quod hoc nomen ‘dies’ construitur a parte ante et redit suppositum verbo, nec est racio aliqua que cogat ipsum a parte post stare, et ita omnes raciones tacte sunt vane.

Ad illud quod obicitur primo in oppositum, dicendum est quod etsi esse non predicaretur vere de ‘die’ set falso, posset tamen congrue secundum gramatici consideracionem, quia quamvis hec sit falsa ‘homo est asinus’, tamen est congrua; set tamen non est hec falsa ‘dies est’, immo vera. Set cum dicit esse et fieri sunt opposita, dicendum est quod multiplex est illud: quia ‘esse’ duplex est, scilicet permanentis et successivi. Esse permanentis est oppositum fieri, esse successivi non, quia totum suum est in fieri. Et cum dicit quod esse est indivisibile quia est in indivisibili, dicendum est quod illud esse quod est successivum est divisibile et fluens et tempore mensuratur et non instanti, sicut per illud fieri; cum enim predicatur esse de successivo et stet pro esse successivi, de necessitate hoc verbum ‘est’ copulat presens cujus pars preteriit parsque futura est, et non instans indivisibile sicut in permanentibus.

Ad aliud quod obicit postea per simile de nomine relativo sic et in aliis, dicendum est quod ibi est causa specialis in unoquoque eorum quare ordinentur ex una parte et ex alia intelligantur, sicut patet in nomine relativo; habet enim intellectum copulacionis, quia resolvitur in conjunccionem copulativam et pronomen relativum, sub hoc sensu ‘Sor currit quem video’, id est ‘Sor currit et illum video’. Copulacio autem semper inponitur extremis et precedit ultimum extremum, et propter hoc semper habet preponi nomen relativum verbo cum quo construitur a parte post transitive, et sic in aliis est causa specialis, quare

3 totaliter] intelligitur *W.* 9 in oppositum] modo *W.* 12 tamen] hoc *P.* 17 successivum *P.* 21 sicut] sic et *P.* 25 obicitur *W.* 28 in] de *W.* 32 ponitur inter *P.* 34 a] ex *W.*

sic diversimode ad aliud comparantur; set nulla est hic necessitas, et ideo solum a parte ante construitur. Si quis tamen velit sustinere illas responsiones, dicat sicut dictum est.

Ad raciones primas tres, dicendum est pro prima opinione quod quantum est de natura suppositi et subjeccionis, et quantum est de natura appositi et predicati, debet li 'dies' precedere et ipsum 'est' predicari et subsequi, et hic concludunt raciones solum. Quantum autem ad naturam specialem, debet sequi hoc quod dico 'dies', cum illud quod est in minus debet specificare illud quod est in plus a parte post et sequendo ipsum, quia intencio sermonis est non solum dare intelligere 'diem esse', set eciam hoc quod dico 'dies' specificare esse, et ideo debet subsequi.

Et melius et conveniencius ordinatur | secundum vocem a *P.* f. 44 b 2.
parte post racione specificacionis quam a parte ante racione suppositi, quia ex relacione posterioris ad primum magis potest esse per posterius dari intelligi prius quam e contrario, et ideo per aliquid positum in loco specificantis, scilicet a parte post, magis potest dari intelligi aliquid in racione suppositi a parte ante quam e contrario.

Ad illas easdem raciones, dicendum est pro secunda solucione quod bene sequeretur, nisi hoc quod dico 'dies' secundum aliquid sui sufficeret ad supponendum verbo; sic autem sufficit, sicut tactum est, quia verbum respicit pro supposito sufficiente aliquam partem sui, ut hoc quod est 'lux', cum dicitur 'lux solum est in aere', vel 'aer' sub alia exposicione, cum dicitur 'aer est illuminatus'.

Ad raciones contra primam solucionem, dicendum est ad primam quod non debet repeti bis hoc nomen 'dies', set unum et idem semel positum respicitur a verbo sub diversis racionibus, scilicet sub racione specificantis et subponentis.

Ad alia duo, dicendum est quod simile est in motibus et dimensionibus | nature et in motibus et dimensionibus *W.* f. 17 b 2.
racionis, quod sicut in naturalibus idem secundum racionem

3 illas] *om.* *W.* 7 li] ly *W.* 10 specialem] specificacionis *W.* sequi] subsequi *W.* 18 dari] datur *W.* 20 potest dari] datur *W.* 21 suppositi] supponentis vel suppositi *W.* 31 semel] simul *W.*

non poterit esse terminus utrique, sic nec in hiis que attingunt racionem: verumptamen non est omnino simile, quia licet idem subjectum secundum substanciam manens sub diversitate racionum non poterit esse terminus utrique in naturalibus, poterit tamen in quibusdam que attingunt racionem, quia in ipsa cum sit operacio racionis distinguitur sufficienter aliquando diversitas vel ydemptitas secundum racionem, non enim in omnibus nec universaliter imitatur naturam ars, set in quantum potest.

Ad tercium, dicendum est quod quamvis in logicis non possit aliquid unum et idem secundum substanciam esse subjectum et predicatum, tamen in gramaticis bene potest; non enim est simile de logica et gramatica quoad hoc, quia gramatica est sciencia positiva maxime et voluntaria, logica maxime est sciencia secundum intellectum et racionem, quare poterit melius sua intencio et consideracio fundari super ydemptitatem et diversitatem racionis et intellectus quam in logica, et igitur cum intellectus et raciones subponentis et specificantis sunt diversi, poterit distinguere alia [enim] secundum illas raciones, quamvis sit unum et idem secundum substanciam.

Si quis tamen velit sustinere aliam responsionem, dicat ad racionem primam et ad ejus consideracionem quod quamvis significatum hujus diccionis 'dies' sit simplex et unum, est tamen resolvibile in plura, et ex pluribus concretum, racione quorum potest diversas condiciones recipere. Unde ista opinio non vult quod toti concreto conveniat racio subpositi et appositi, set quod alicui intellecto in ipso conveniat racio suppositi [alicujus alteri racio appositi]. Et per hoc patet confirmacio illius, cum opposita non conveniant toti, et ita nec eidem, set partibus, et ita diversis.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod si intencio sermonis istius 'est animal' exigeret quod verbum respiceret aliquid significati istius diccionis 'animal' pro subposito et aliquid pro apposito, bene esset possibile a parte sermonis sicut in

1 *post* utrique] secundum subjectum *W.* 6 cum illa sit *W.* 10 logica *W.* 19 poterit] patent *P.* 21 substanciam] subjectum *W.* 23 confirmacionem *W.* 29 alicujus . . . appositi] *om. W.* 33 reciperet *W.* 34 aliquid aliud *W.*

proposito, nec aliter sentencia salvari non posset, cum non sit intencio sermonis predicare unam partem sui significati de alia sicut hic, set totum apponere de aliquo subposito, quare non est simile; intencio autem sermonis multum facit ad istam confirmacionem. Ista autem sentencia poterit alico modo sustineri, quamvis de priori sentencia sit major dubitacio.

⟨*Moris erat Persis ducibus tunc temporis omnem ducere in arma domum*⟩

DEINDE poterit queri de isto sermone 'moris erat Persis ducibus tunc temporis omnem ducere in arma domum.' Et QUERITUR quid sit hic primum constructibile; | et patet P. f. 45 a 1. manifeste quod nichil nisi totum dictum racione infinitivi vel infinitus per se. Quod enim non possit videtur: quia esse est verbo essenciale, ut sit nota dicendi de altero, vel de altero dicatur, ergo suum oppositum non sibi conveniet, sicut patet in aliis; set suum oppositum est supponere et subicere, ergo non conveniet hoc infinitivo.

Item, aut hic habet de natura significacionis sue, et tunc omne verbum supponere posset, aut de natura consignificacionis, et constat quod non racione alterius, quamvis modi infinitivi; set infinitas magis repugnat nature subponendi quam conveniat, ut patet in aliis; quia enim adjectivum habet infinitatem substancie, ideo subponere non potest, set illud quod habet finitatem supponere potest, quare etc.

Item, cum verba aliorum modorum habeant finitam substanciam et certam et supponentem, et sunt finite inclinacionis, quare forciorem racionem habent supponendi quam verbum infinitivi modi, igitur si illa non possunt, nec ipsum.

Item, esse significatum per hoc verbum 'est', quamvis non sit motus, tamen se habet per modum motus et

1 nec aliter] non autem *P.* 5 confirmacionem] conclusionem *W.* autem] tamen *W.* 11 omnem] *om. P.* 13 quod nichil] *iter. W.* 13, 21 quod] quia *P.* 21 quamvis] quam *W.* 26 finitam] *add. W.* 29 modi] *om. P.* 31 significatur *W.*

fluentis, quia ei accidit tempus mensurans suum significatum; set nullum fluens terminatur ad fluens a parte ante nec a parte post, quare cum infinitivus modus significat rem fluentem et successivam, non poterit terminare significatum hujus verbi 'est', cum idem sit fluens et successivum; igitur non potest supponere huic verbo, quare cum nulli alii supponere posset, nullo modo supponit.

W. f. 18 a 1. Oppositum patet | per Priscianum, quia dicit quod infinitivus influens verbum more nominum construitur a parte ante cum verbo substantivo.

Item, omne significans rem suam per modum stantis et recti supponere potest; infinitivus est hujusmodi, quare etc.

Et dicendum est quod supponere potest, nec est dicere quod vox infinitivi est nomen rei verbi ita quod sit nomen et sic subponere potest, quia tunc non manet verbum set nomen, et questio est de verbo sub modo infinitivo, utrum posset supponere.

Ad primum, dicendum quod omne verbum, dico personale, ubicumque ponatur semper habet in se notam dicendi de altero, et de altero dicitur sua res, et sic est de infinitivo; res enim infinitivi dicitur de substancia infinita intellecta a parte ante sub omni differencia persone et numeri; set si finitetur dicitur de substancia finita. Set quia nota dicendi de altero in aliis modis est completa et formaliter omnino, et ideo non mutant oppositam naturam in istis, natura autem ista est incompleta et materialiter in modo infinitivo et valde per posterius et diminutive, ideo bene potest compati racionem oppositam ad minus accidentaliter propter modum significandi quem habent, sicut patebit post, quia non est inconveniens quod natura aliqua sit in subjecto quodam essencialiter et ejus oppositum accidentaliter; sicut patet in aqua calefacta frigiditas inest essencialiter, set quia non omnino inest secundum actum ultimum et completum, ideo potest compati secum oppositum accidentaliter. Simile est in parte hic, quia non est

3 nec a] nisi ex *P.* 9 influens] manens *W.* 11 stantis] per se stantis *W.* 15 et sic] *om.* *W.* potest quia tunc] posset *P.* 22 intellecta a parte ante] *post* numeri *W.* 25 formalis *P.* mutant] permuterint *W.* 27 diminute *W.* 28. 34 compati] comparari *P.*

completa natura dicendi de altero in verbo infinitivo sicut in aliis, ideo poterit alico modo compati suum oppositum.

Ad secundum, dicendum quod supponit racione significacionis disposite modo infinitivo, modus enim infinitivus facit rem verbi absolutam et quasi per se stantem et rectam, et ideo facit eam esse sub racione supponentis; et cum dicit quod infinitas magis opponitur racioni supponendi quam conveniat, dicendum est quod quedam sic et quedam non sic, ubi autem infinite intelligitur aliquid quod debet supponere, sicut in nomine adjectivo et verbo tercie persone, talis infinitas | impedit racionem supponendi, et ei opponitur, sicut objectum est, talis autem non est hic, et ideo non sequitur, set est fallacia consequentis, immo hic est infinitas dependencie et inclinacionis, que quidem reddit rem verbi eciam absolutam et fixam et per se stantem, et ideo infinitas ista congruit racioni supponendi. *P.* f. 45 a 2

Ad aliud, dicendum est quod si illa substancia finita daret rei verbi ut illa posset supponere tunc bene sequeretur; set non est sic, immo sibi ipsi confert racionem supponendi. Similiter et illa finitas, si competeret racioni supponendi, bene sequeretur; set sicut patet per predicta, repugnat simpliciter, quia facit rem verbi inclinare et dependere, ita quod omnino se habet per modum adjacentis et non substantis.

Ad ultimum dicendum est, sicut patet per predicta, quod in verbo infinitivo est duplex natura, scilicet fluentis et egredientis ab alico, scilicet a substancia infinita a parte ante, et quantum est de natura ista nullo modo supponere potest, nec terminare aliquod fluens.

Alia natura est in illo, scilicet modus significandi suam rem, scilicet per modum stantis et recti et fixi, et quantum est de natura hac potest terminare fluens, adminus illud quod non est vere motus, set aliquid se habens per modum fluentis, quod est significatum hujus verbi ‘est’.

5 *post* infinitivo] sicut in aliis, ideo poterit alico modo supponere *add. W.* 10 intelligere *W.* 12 ei] si *P.* 23 inclinare] intelligere *P.* 34 vere] vere fluens nec vere *W.*

Deinde potest queri de construccione hujus diccionis ‘moris’, et QUERITUR a quo regatur. Et quod non ab hoc verbo ‘est’ videtur: quia hoc verbum ‘est’ est copulativum similium casuum; cum ergo solum nominativum exigit a parte ante, solum nominativum exigit a parte post.

Item, aliquando invenitur quod hoc verbum ‘est’ non tenetur copulative set possessive vel adquisitive, ita quod construatur cum genitivo vel dativo transitive transicione personarum, ut ‘hoc est Sortis’, ‘hoc est Platoni’; quando construitur cum genitivo possessorie necesse est quod possessor significetur per genitivum, sicut modo dictum est; set hoc quod dico ‘moris’ non significat possessorem rei designate per subjectum, set magis aliquid copulatum *W.* f. 18 a 2. subjecto, quare | non debet hoc verbum ‘est’ teneri hic possessive, nec cum genitivo construi transitive.

Item, cum per illud ‘Persis ducibus’ significatur substancia possessoris, licet non sub racione possessionis set illius cui adquiretur; quare [cum] hoc quod dico ‘moris’ non significat illam, et non se habet sub racione possessoris respectu subjecti vel rei significate per subjectum.

Et diceret aliquis quod ibi esset construccio partitiva: in conclusione tali inmediata est ordinacio partis ad totum, ut ‘aliquis hominum’, ‘hoc capitis’, et ex eadem parte oracionis profertur, set pars hic ordinatur a parte suppositi, totum a parte appositi, quare non erit construccio partitiva.

Item, si dicatur sic ‘manus est illius’ et ‘manus est capitis’ et ‘capa est illius’ et hujusmodi, similes sunt construcciones, set ista sunt possessoria, quare omnes sunt possessorie. Cum ergo eadem construccio non est partitiva et possessoria, nulla istarum erit partitiva; quare cum hic sit similis construccio, quia comparatur pars ad totum mediate, non erit construccio partitiva.

8 possessorie *W.* 10 quando] quandoque *P.* 14, 21 subjectum] substanciam *P.* 15 hoc verbum ‘est’] *om.* *W.* 16 possessorie *W.* construi] hic construi *W.* 17 ducibus] duobus *W.* 18 licet non sub] si ideo *W.* 25 profertur] construitur *W.* hic] licet *W.* 28 dicam *W.* 29 capa] capiti *W.* 30 omnes construcciones *W.* 33 hec pars *W.*

Et dicendum quod hoc quod dico 'moris' construitur cum hoc quod dico 'erat' a parte post, set hic est anthitesis, et ponitur casus pro casu; causa autem qua potest fieri inproprietas est ydemptitas rei significate per genitivum et nominativum; causa qua oportet fieri est expressio sentencie, intencio proferentis enim est dare intelligere quod 'ducere in arma domum' non fuit totus mos set pars moris ducum Persarum; quia ergo in comparacione partis ad totum ponatur totum maxime convenienter in genitivo, ideo posuit genitivum pro nominativo.

Et ad ea que primo obiciuntur, dicendum est quod tenetur copulative et non possessorie, sicut probatum est, et copulatur genitivus figurative subjecto, sicut dictum est.

Ad ea que ultimo obiciuntur, dicendum est quod non est ibi construccio partitiva nec possessoria | set ex vi copu- *P.* f. 45 b
lacionis, et figurative, sicut dictum est, ponitur genitivus pro nominativo, et ideo non sequitur quod possessoria.

Deinde QUERITUR de construccione hujus dativi 'Persis ducibus', a quo regatur. Et si dicatur quod a verbo substantivo—contra: verbum substantivum est maxime intransitivum, casus dativus est transitivus, quare etc.

Item, non copulat dissimiles casus set similes, quare non copulabit dativum cum nominativo, et ita patet per predicta quod hoc verbum 'est' aliquando tenetur copulative aliquando non. Hic autem non tenetur copulative, et quando sic est, tunc est transitivum adminus personarum, et construitur adquisitive; unde non est simpliciter intransitivum, set ideo dicitur intransitivum quia non est proprie transitivum actuum, et ita posset dici quod regeretur iste dativus a verbo substantivo, set verius est quod regatur a genitivo adquisitive.

Si quis tamen obiceret contra hoc quod nullum objectum debet alterius dependenciam determinare et quilibet obliquus sit dependens, dicendum est quod quamvis sit depen-

1 construitur] est constructum *W.* 2 hic] ibi *W.* 6 dare] *iter. W.* 30 verius] melius *W.* regatur] *om. W.* 32 objectum] subjectum *W.* 33–4 et . . . sit[2]] cum quibus construitur sit *W.*

dens quantum ad obliquitatem, non tamen quantum ad significacionem substancie.

Deinde QUERITUR de construccione hujus diccionis 'tunc' cum hoc quod est 'temporis'. Quod genitivus iste non regatur ab hoc adverbio 'tunc' videtur: quia construccio genitivi est transitiva substanciarum, igitur substancia necessario transit in aliam substanciam; set hoc quod dico 'tunc' non significat substanciam, cum non sit nomen, quare etc.

Item, accidens vel disposicio alicujus non habet dependenciam nisi ad subjectum quod disponit; set 'tunc' cum sit adverbium est accidens et disposicio verbi, igitur non dependet ad aliquid aliud quam ad verbum, igitur nullam habebit dependenciam ad nomen, quare nec ad genitivum.

Ad oppositum, omnis construccio est gracia intellecti, quia ad vocis intellectum referenda est; cum ergo in hoc adverbio intelligatur aliquid quod construatur cum genitivo, poterit cum genitivo construi. Idem enim est 'tunc' quod 'in illa parte temporis', set hoc quod dico 'parte' bene construitur cum genitivo, quare et ipsum adverbium. Hoc patet, quia in aliis est construccio intransitiva gracia intellecti, potest enim comparativum construi cum tali casu cum quo positivum, quia positivum in illo intelligitur; et similiter participium, quia in ipso actus cognate significacionis intelligitur, et racione illius actus construitur cum tali casu cum quo et ille actus. Cum igitur in hoc adverbio intelligitur ablativus potens exigere genitivum, poterit racione illius exigere.

W. f. 18b 1. Item, habitudo | partis ad totum exigit totum poni in genitivo qui exigitur a parte; cum igitur hic sit habitudo partis ad totum, pars exiget totum.

Dicendum est quod hoc quod dico 'tunc' exigit genitivum partitive, sicut jam dictum est.

Ad primum, dicendum quod quamvis non significet substanciam, habet tamen in suo intellectu substanciam, et

6–7 igitur . . . substanciam] *om.* *W.* 16 construccio referenda *W.* 19 'parte'[2]] temporis parte *W.* 20 genitivo] eo *W.* 29 poni a parte post in *W.* 30 qui . . . parte] *om.* *W.* 32 'tunc'] totum *P.*

aliquid significans substanciam, racione cujus intellecti construitur cum aliquo.

Ad aliud, dicendum quod hoc adverbium 'tunc', cum sit disposicio et accidens istius verbi, non habet ordinacionem vel dependenciam ad aliquod aliud a verbo in quantum disposicio est et accidens, set aliunde habet naturam alterius dependencie, quia significat aliquid quod est pars alterius, et ideo racione talis dependencie dependet ad suum totum.

⟨*Vestes quas geritis sordida lana fuit*⟩

QUERITUR de intencione hujus sermonis 'vestes quas geritis sordida lana fuit'; de figura et duplici perfeccione patuit prius. Set quod non posset li 'vestes' alico modo construi cum eo quod est 'fuit' videtur: quia omnis construccio fundatur supra aliquam convenienciam. Cum igitur a parte appositi sit unitas, necesse est quod in supposito inveniatur unitas, vel a parte significati vel consignificati; set hic nulla invenitur, sicut patet; a parte enim consignificati est manifesta pluralitas, quia numerus pluralis a parte significati; similiter cum multiplicatur forma significata per diversa subposita in plurali, igitur nulla conveniencia reperitur in subposito respectu | appositi. *P.* f. 45 b

Item, multiplicata substancia, necesse est esse subjecti vel fuisse multiplicari, quare cum appositum significet esse sub pretericione vel fuisse, necesse est illud multiplicari cum ejus subjectum multiplicetur in proposito.

Item, hoc patet per Priscianum, 'duplicata substancia necesse est actus duplicari'.

Set quod non potest construi patet per predicta in principio satis. Quod autem ibi sit figurativa construccio probatur: quia que est comparacio suppositi singularis ad verbum plurale, eadem est comparacio suppositi pluralis ad verbum singulare, quare si secundum Priscianum poterit suppositum singulare construi figurative cum verbo plurali,

7 quia] et *W.* 17 consignificata *P.* 19 maxima *W.* 23 multiplicato subjecto *W.* 29 in principio] *om. W.* 31 probacio *W.* 32 comparacio singularis *P.* 34 significare *P.*

ut 'pars secant', 'turba ruunt', poterit eodem modo subpositum plurale construi cum verbo singulari figurative, quare non erit construccio simpliciter incongrua, set excusata.

Quod autem sit simpliciter congrua videtur; proprie construuntur alique partes cum alico propter intellectum alicujus, ut comparativum cum casu eodem cum quo positivum racione intellectus positivi, et sic in aliis; igitur cum singulare intelligatur in plurali, poterit proprie construi racione illius cum eo cum quo construitur proprie singulare; set hujusmodi est hoc verbum 'fuit', quare etc.

Et si dicatur quod non intelligitur sub racione singularis, hoc patet falsum, quia resolvitur plurale actualiter [aut] in singulare actu, et sub racione singularis consideratur, ut 'nos, ego tu'.

Item, a significato egreditur actus verbi, non autem a consignificato. Cum igitur idem sit significatum in plurali et in singulari cum non sit equivocum, quare si poterit res verbi egredi a significato in singulari, et in plurali.

Item, cum hoc verbum 'fuit' sit medium copulandi ista extrema 'vestes' et 'sordida lana', cum igitur medium ab utroque extremo dependeat equaliter vel maxime a posteriori, cum cedat in unum cum ipso et ex eadem parte predicato et apposito unitur, igitur magis stabit hoc verbum 'fuit' secundum exigenciam appositi quam suppositi, igitur magis recipiet proprietates illius quam alterius, quare cum illud sit singularis numeri, debet res hujus verbi 'fuit' esse singularis numeri.

Deinde potest QUERI si sit aliqua causa excusans hanc inproprietatem, et dicitur quod volens significare multitudinem vestium de qua eos redarguit, dixit in plurali 'vestes'. Set quod ista causa nulla sit, videtur: quia si voluisset multitudinem designare, cum igitur vehemencius et melius

3 quare non] *iter. P.* 5 autem] vere *P.* proprie] congrue *W.* 7 positum *W.* 8 positi *W.* 12 non] *om. W.* 14 consideratur] consignificatum *W.* 16 subjecto significato *W.* 17 idem] unum *W.* 18–19 res verbi] verbum *W.* 20 'fuit'] sum *P.* 21 ab] sub *W.* 23 cum[1]] eciam *P.* parte] parte quia copula *W.* 33 designare] significare *W.*

ipsam significet per multitudinem tam suppositi quam appositi, deberet dixisse 'vestes fuerunt', igitur repugnat ejus intencioni apponere appositum in singulari.

Deinde QUERITUR de construccione hujus relativi 'quas', et videtur | quod [imponitur] incongrue ponitur in tali *W.* f. 18b2. casu, cum casus est proprietas conveniens substanciam; set eadem substancia significatur per antecedens et relativum, quare significari debet per utrumque sub eadem casuali proprietate, igitur debet dici 'vestes que'.

Item hoc videtur: quia tale nomen infinitum est adjectivum, set adjectivum conformatur in casu et in accidentibus suo substantivo, quare etc.

Item hoc videtur: illud relativum de necessitate ordinatur cum verbo a parte ante in oracione, quia nichil est dictum 'geritis quas', et congrue constat si sic ordinatur, quare cum construccio sit congrua diccionum ordinacio, construetur cum verbo tali a parte ante; set verbum personale modi finiti non construitur cum alico casuali nisi cum nominativo a parte ante, ex vi suppositi dico, cum dicit Priscianus quod nominativus intelligitur in verbo prime et secunde et tercie, quare debet relativum apponi in nominativo.

Deinde queritur de hoc verbo 'geritis', et cum verbum personale sit, QUERITUR quid ei reddat suppositum, et constat quod nominativus set non pronominis: quia 'agere et pati est proprium substancie in qua etc.'; set talis substancia est qualificata de se, et non potest per pronomen significari, quare nominativus pronominis non est illud | cujus agere vel pati est proprium, set illa substancia cujus *P.* f. 46 a 1. est proprium ipsum agere est subpositum respectu illius et nichil aliud, quare pronomen non erit subpositum proprium respectu agere, et ex hoc sequitur quod nomen vel nominativus nominis ibi intelligitur.

Set contra: nominativus nominis est tercie persone,

1 significet] significare posset *W.* 8–9 eadem . . . proprietate] eodem casu si proprie *W.* 10 infinitum] *om.* *W.* 11 et in] et aliis *W.* 13 ordinantur *P.* 15 incongrue *W.* 17–18 inpersonale modi infinitivi construitur *P.* 18 casuali nisi] casu, quare *P.* 24 queritur quid] quicquid *P.* ei] ibi *P.* 25 nominativus] non *P.*

verbum autem secunde ; quare talis nominativus suppositum esse non poterit respectu talis verbi.

Deinde QUERITUR de istis nominativis 'sordida lana'. Quod non construantur cum verbo a parte ante patet. Quod nec a parte post videtur : quia subpositum et appositum cedunt in ydemptitatem substancie, tamen unum denotetur ex se, aliud mediante verbo ydemptitatis et essendi, quare cum idem natum est esse sub eisdem proprietatibus et accidentibus, appositum et suppositum debent esse sub eisdem, igitur cum non est a parte ista hic modus, non erit hic construccio talis.

Item, cum duo substantiva magis conveniunt in natura quam adjectivum et substantivum, quare majorem vel equalem ydemptitatem accidencium exigunt inter ipsa quam inter adjectivum et substantivum ; set adjectivum apponens omnino conformatur in accidentibus substantivo subpositi, quare multoforcius substantivum debet hic, set non est ita, quare etc.

Item, dato quod conformaretur supposito competenter, potest QUERI ex qua vi construatur cum verbo. Non ex vi persone : quia construccio talis est a parte ante vel alterius accidentis, sicut patet. Non racione copule : quia cum copula necessario respiciat duo extrema, quare si regat et exigat unum, et aliud, set non illud a parte ante, quare nec illud a parte post.

Item, cum eadem copula sit in quolibet verbo, posset quodlibet verbum exigere casum a parte post ex vi copule.

Item, cum participium servet construccionem verbi sui a parte post, sicut patet in omnibus, igitur cum hoc participium 'ens' non poterit exigere nominativum a parte post ex vi copule, nec verbum. Quod participium non possit patet, quia nec habet copulam nec composicionem, quia in solo verbo sunt hec.

Item, nec racione significacionis : quia eadem est significacio in participio et in verbo, ergo cum participium

7 ex se] esse *MSS.* 9 oppositum *P.* 14 accidencium vel proprietatem *W.* 17 set] aliquando *P.* 19 dato] dico *W.* 21 vel] nec *W.* 23 respiciat] exigit *W.* 24 set . . . illud] ex vi copule *W.* nec] *om. W.* 32 copulacionem *W.*

non regit nominativum casum racione significacionis, nec ipsum.

Item, cum significacio maneat in quolibet modo, quare et eundem casum regeret quilibet modus racione illius, quia ab ydemptitate cause est ydemptitas effectus, ergo verbum infinitivum semper exigeret nominativum a parte post. Set hoc est falsum, cum exigat a parte ante acusativum, quare copulabit similem casum a parte post. Et hoc patet in exemplo, ut si dicam 'bonum est te esse clericum' non est dicendum 'te esse clericus', quia simpliciter esset incongruitas.

Quod tamen racione copule fiat construccio, dicitur communiter; quod racione persone fiat dicit P. H.; quod vero racione significacionis dicit Priscianus, quia ait quod verbum substantivum, quia significat substanciam, applicat se ad nomina, igitur gracia significacionis ordinatur ad nomen.

Et dicendum est quod ista oracio est incongrua simpliciter, quia tamen figurativa est, ideo secundum quid est congrua, unde ponitur ibi numerus singularis pro plurali, scilicet 'fuit' pro 'fuerunt'; causa autem qua potuit fieri est ydemptitas | singularis ad pluralem, ydemptitas scilicet *W.* f. 19 a 1. in significato; causa qua oportet fieri inproprietatem est metrum, quia si poneretur verbum in plurali deficeret proprietas metri, sicut patet; et eciam expressio sentencie posset assignari. In duobus voluit enim reprehendere eos, scilicet in multitudine et pluralitate vestium, voluit eciam illam multitudinem vilipendere et deprecare. Ad significandum multitudinem dixit in plurali 'vestes', ad vilipendendum et deprecandum dixit 'sordida lana', et competencius dixit 'fuit' quam 'fuerunt' ad vehementem vilificacionem designandam, ut enim significaret multitudinem illam non esse multitudinem | set redactam ad unitatem; unde mani- *P.* f. 46 a 2. feste dixit in singulari numero 'fuit', quasi dicere 'multitudo omnium vestium vestrarum fuit res vilis et sordida'.

5 est] sequitur *W.* 13 fiat dicit] secundum *W.* 16 ordinatur] applicat se *W.* 18 oracio] construccio *W.* 22 singularis] *om.* *P.* 28 vilificare *W.* depersonare *W.* 33 esse] ut *W.* 35 sordida lana *P.*

Dicendum igitur ad duas ultimas raciones quod si esset sermo omnino congruus, necesse esset sic multiplicari appositum ex multiplicacione suppositi; set propter causam necessariam non fit hec multiplicacio in apposito, sicut dictum est.

Ad primum, dicendum est quod conveniencia est a parte significatorum, quia forma significata per hoc quod dico 'vestes' est una et eadem secundum essenciam, licet numeretur in diversis suppositis, et ideo est in supposito unitas a parte significati et respondens unitati appositi a parte significati, et eciam quia in significato pluralis intelligitur ex consequenti ipsum singulare cum quo convenit appositum singulare, ideo hoc suppositum habet satis convenientem cum tali apposito ordinacionem.

Ad illud quod postea obicitur quod ibi posset esse figura, concedendum est. Set ad primum istorum quod probat sermonem esse simpliciter congruum, dicendum est quod intelligitur singulare in plurali, set non per se set cum alio singulari conjunctum; set sub tali racione non contingit significari actus singularis, immo pluralis, quod patet cum exponitur 'nos currimus', 'ego et tu currimus', uniuntur enim adhuc mediante conjunccione, sicut prius mediante significato nominis vel pronominis. Et ideo non sequitur quod construatur plurale cum singulari racione ipsius singularis, cum non intelligatur per se nec sub tali consideracione in plurali [ut ipsum significare posset cum singulari, construi igitur in plurali] ut ipsum plurale posset cum singulari construi, igitur ibi singulare in plurali est sub racione singularis, set quia per se non sumitur, set conglutinatim cum alio, ideo non sequitur. Set positivum intelligitur in comparativo sub tali racione qua potest construi cum casu sibi determinato, ideo comparativum potest construi cum eadem racione istius.

Ad aliud, dicendum quod a significato egreditur actus;

1 ultimas] primas *P*. 2 oppositum *P*. 4 multiplicitatem *W*. 6 primum] tercium *P*. 14 convenienciam *W*. ordinacionem] *om*. *W*. 19 conjuncto *W*. 19–20 contingit significari] convenit singulari *W*. 21 ego et tu currimus] *om*. *W*. 26–7 ut . . . plurali] *om*. *W*. 27–8 ut . . . ibi] *om*. *P*. 28 igitur] intelligitur *W*. in plurali] *om*. *P*. est] et *W*. *om*. *P*. 34 a] pro *P*.

set non absolute, set prout disponitur a convenientibus accidentibus, et ideo non sequitur construccio, quamvis unum sit significatum, et quamvis unum sit secundum speciem et essenciam, non tamen secundum numerum et esse, quia numeratur secundum esse diversum et diversum in diversis suppositis.

Ad tercium, dicendum est quod ante adventum appositi ad ipsum esse numeratur et personatur a numeracione et personacione suppositi quod est ejus subjectum, quia cum sit ejus operacio et propria passio in quantum est ens, necesse est quod 'esse' vel 'fuisse' vel 'fore' conveniat cum eo in suis proprietatibus, et ideo quamvis cedat in unum cum apposito racione specificacionis, hoc non cogit, quia per ipsum multiplicari non potest quoad accidencia, cum prius naturaliter disponitur accidentibus sui subjecti, quod est suppositum.

De illa causa tacta, dicendum est quod non sufficit, immo exigit metrum cum expressione sentencie pretacte.

Ad ea que obiciuntur de relativo, dicendum ad primum quod casus est proprietas substancie, ergo non absolute set prout ad aliud comparatur, et ideo cum eadem substancia poterit ad diversa diversimode comparari, potest esse sub proprietate casuali diversa et diversa.

Item, nec est simile de genere et numero, quia consecuntur substanciam absolute.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod non est necesse adjectivum conformari in casu nec eciam in numero, cum dicat P. H., et verum est, quod si dicam 'alter istorum', hoc quod dico 'alter' est adjectivum ejus quod dico 'istorum', et cum dicitur 'homo est dignissima res creaturarum', 'margarita est pulcherrimus lapidum', superlativum utrobique est adjectivum, igitur et quamvis ista accidencia requirantur conformari inter substantivum et adjectivum absolutum,

3 et quamvis unum sit] *om.* *W.* 7 ante adventum] adventus *W.* 9 personacione] personalitate *W.* 10 operacio] disposicio *W.* 14 non potest] debeat *W.* 19 ad primum] *om.* *W.* 21 ideo cum] non *W.* 23 sub] cum *W.* 26 non] *om.* *W.* 27 eciam] forte *W.* 28-30 istorum, hoc . . . homo] dico homo quia *P.* 30 creaturarum] creatum quicumque *P.*

tamen non inter substantivum et adjectivum relatum, admi- *W.* f. 192a 2. nus in casu, quia adjectivum absolutum | comparatur ad idem ad quod suum substantivum, ut 'homo albus', set adjectivum relatum ad aliud comparatur mediante casuali proprietate quam ad illud cui comparatur substantivum.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod ipsum relativum construitur *P.* f. 46b 1. cum verbo a parte post construccione | transitiva, et intelligi habet ordinari secundum construccionem a parte post, verumptamen propter aliam causam quam propter regimen vel exigenciam ponitur a parte ante, scilicet propter naturam copulacionis, sicut dicitur communiter quod vult poni inter copulata, vel propter naturam respectu substantivi subjunctivi simul cum natura relacionis specificantis que intelligitur in nomine tali. Cum ergo dicit 'ordinatur congrue a parte ante', potest concedi quod ordinatur, id est, ibi ponitur convenienter, cum ista posicio non facit construccionem relativi cum verbo a parte ante, adminus loquendo de illa construccione que est cum regimine ipsius relativi.

De tercio, dicendum est quod nominativus pronominis intelligitur ibi, propter hoc tamen ut supleat defectum nominis.

Ad illud in oppositum, dicendum est quod significat eamdem substanciam quam et ipsum nomen, et eamdem personalitatem sibi adquirit mediante relacione et demonstracione, ideo in quantum supponit. Et sic actuale subjectum ipsius agere vel pati habet totum significatum nominis, et ideo habet sic substanciam nominis in qua est posicio nominum, quia illa est substancia qualificata.

Et si arguit prout significatur per nomen est conjuncta qualitati illa substancia, in pronomine non, set ipsi unitur qualitati per officium demonstrandi vel referrendi, dicendum est quod ex hoc non sequitur quin pronomen habeat substanciam nominis propter hoc et ejus qualitatem,

8 post] ante *W.* 11 communiter quod] vel quasi est copulacio quia *W.* 12 copulatam *P.* respectu] *om. W.* substantivi] artificiali *W.* 25 personalitatem] qualitatem *W.* 26 supponit] apponit *W.* actuale] accidentale *W.* 28 posicio] inposicio *W.* 30 significatur] est significata *W.* 31 ipsi] ipsa *W.* 34 habet *P.* propter] et preter *W.*

quamvis non habeat eodem modo. Unde Priscianus dicit quod agere est proprium substancie in qua est posicio nominum. Per hoc autem solum intendit quod agere vel pati non egreditur a substancia mera que est de significato pronominis, set ab illa que qualificatur qualitate nominis per officium demonstrandi vel referrendi.

De quarta opinione, dicendum est quod [si] substantivum licet apponatur substantivo, tamen non est necessaria eorum conformacio in accidentibus, quia non dependent a se invicem, nec ydemptitas eorum requiritur hic propter sui independenciam. Si vero sit adjectivum, cum adjectivum dependeat a suo substantivo, et recipiat numeracionem et alias proprietates ab eo, necesse est quod conformetur illi in accidentibus. Et sic patet tam ad primum quam ad secundum.

De ultimo, dicendum est sicut dicitur communiter, quod de vi significacionis confuse fiende per qualitatem nominis exigit a parte post ex vi copule similem casum.

Ad primum, dicendum quod copula essencialius respicit secundum extremum quam primum, quia secundum est complecio ipsius, primum autem non, et ideo magis exigit secundum racione copule quam primum. Adhuc autem proprie dicitur secundum copulari primo et non e contrario.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod copula in hoc verbo 'est' non est specificata, et ideo potest recipere quodcumque, in aliis autem verbis finitatur et specificatur per rem verbi vel per participium, et ideo non sequitur; vel eciam copula in illis potest exigere aliud dummodo sit tale quod possit esse disposicio suppositi prout ipsum est sub actu tali, ut 'incedit superbus' et hujusmodi.

Ad aliud, posset dici quod participium exigit eodem modo casum sicut et verbum substantivum racione significacionis casum, racione copule casum similem. Et cum dicit, participium non habet copulam cum non habeat com-

2 inposicio *W*. 4 que] prout *W*. 7 quarta] tercia *P*. 10 requirit *P*. 12 dependeat] *om*. *W*. 18 ex] de *W*. similem casum] a parte simili *W*. 19 copulacio *W*. essencialius] magis *W*. 26 est specificata] specificatur *W*. 30 sub] ab *W*. 34 consimilem *W*.

posicionem, dicendum quod non est copula de qua hic loquimur composicio verbalis, set est vis unita aliarum in ydemptitate persone, que solum est in verbo substantivo et ejus participio, et in aliis per earum intellectum.

Et per jam dicta patet sequens, quod participium exigit et regit casuale racione significacionis, sicut suum verbum a quo descendit cum natura copule.

Ad tercium, dicendum quod racione significacionis non exigit casuale determinatum, set casum simpliciter; racione tamen copule exigit similem casum casui precedenti, et ideo diversis casibus a parte ante diversos copulat a parte post; | set quia significacio confusa et specificata | per aliud magis finitum et certum non est causa illius exigencie finiti et specialis quod apponitur significato confuso, ut patet in appositiva construccione uniformiter, tam in apposicione nominis ad nomen quam nominis ad pronomen, ideo quamvis verbum substantivum vel vocativum possit finitari et specificari per aliud finitum, tamen non exigit illud racione sue significacionis confuse, sicut nec in aliis ubi finitatur significacio confusa, immo verbum substantivum habet racionem copule que est vis uniendi subsequens precedenti in ydemptitate persone, que quidem non est aliud ab ipsa posicione verbi, quamvis prius aliter dictum est; ideo potest verbum substantivum exigere casum gracia copule a parte post.

P. f. 46 b 2. *W.* f. 19 b 1.

Set quia composicio verbalis non est in participio, ideo nec talis copula, quia verbum substantivum solum regit similem casum, et exigit participium. Non potest tamen participium specificari per aliquid magis certum et finitum sicut et verbum.

Dicendum ergo est quod participium servat construccionem verbi transitivam set non intransitivam, quia illa non est a parte significacionis accidentalis, gracia cujus solum habet participium construccionem verbi sui. Illud tamen majori inquisicione indiget, set alias dicetur.

6 casuale] casum *W.* 7 a quo descendit] *add. W.* 15 universaliter *W.* 16 *ante* ideo] vel pronominis ad pronomen *add. W.* 23 posicione] composicione *W.* 26 composicio] copula *W.* 27 quia] quare *W.* 32 et non ut transitivam *W.* 35 majori . . . dicetur] inquisicione alias *W.*

⟨*Amatus sum vel fui*⟩

DICENDUM est de hoc sermone 'amatus sum vel fui': et potest QUERI primo quid sit suppositum, scilicet utrum ly 'amatus' cum verbo substantivo construatur a parte ante vel a parte post. Quod autem a parte ante videtur: quia participium habet racionem supponendi de se, verbum autem apponendi, ergo si alterum debet apponi alteri vel supponi, necesse est quod participium supponat.

Item, omnis construccio ex vi persone est a parte ante; set omnis evocacio est ex vi persone, ergo omnis evocacio est a parte ante, igitur cum hic evocetur participium a tercia personalitate ad primam, quia est eadem construccio participii cum verbo substantivo et nominis cum eodem, ergo hoc participium 'amatus' construitur a parte ante.

Item, dicit Priscianus in primo *Construccionum* quod nomina non construuntur cum verbis adjectivis in prima et secunda persona, sive pronominibus, et adversando huic dicit hic, 'hoc tamen non servamus ubique, immo cum verbis substantivis et vocativis bene construuntur', quare manifestum est quod illam construccionem dicit esse propriam cum verbis substantivis quam dicit esse inpropriam cum verbis adjectivis; set construccio nominum a parte ante cum verbis adjectivis [a parte ante] est inpropria, ergo construccio eorum cum substantivis erit propria. Set dicit Priscianus quod eadem est construccio participii cum verbo substantivo sicut et nominis, quare etc.

Ad oppositum, ⟨dicendum quod⟩ passio universaliter in quolibet verbo passivo sit, et apponitur verbo substantivo sine supposito, ut patet in aliis temporibus 'amor', 'sum amatus', 'amabor', 'sum amandus', quare et in preterito similiter, cedet igitur a parte appositi illa passio designata per participium.

2 Dicendum . . . sermone] De ista construccione *W*. et] *om*. *W*. 2–3 et . . . suppositum] *iter*. *P*. 5 Quod . . . parte] Et quod *W*. 6 de] per *W*. 7 alteri] *om*. *W*. 8 participium] primum *P*. 9 a] ex *P*. 14 'amatus'] est *P*. *om*. *W*. 21 dicit esse inpropriam] *post* propriam *P*. 28 sit] predicatur *W*. 30–1 preterito . . . cedet] preteritis debet cadere *W*.

Item, evocans naturaliter precedit evocatum, et ita construitur cum eo a parte ante, ut patet in aliis; set verbum substantivum evocat participium sicut et nomen, quare ipsum verbum precedit secundum construccionem.

Adhuc, illud quod terminat alterum et finit naturaliter et specificat ejus confusionem sequitur ad ipsum in construendo, ut patet in aliis; set nominativus participii vel nominis est hujusmodi respectu verbi substantivi, sicut dicit Priscianus, quare etc.

Et dicendum est quod construitur a parte post gracia confusionis finiende ipsius verbi substantivi, et tamen exigitur ex vi copule, sicut positum est, et evocatur a tercia persona participii ad primam personam verbi.

P. f. 47 a 1. Ad primum, ⟨dicendum⟩ quod | si alterum eorum deberet esse suppositum respectu alterius, necesse esset quia hoc esset participium, set nunc neutrum supponit alteri, set
W. f. 19 b 2. suppositum determinatum | intelligitur in verbo prime persone.

Ad secundum, dicendum est quod construccio ex vi persone quedam est cum regimine et exigencia ex vi persone, quedam autem sine. Cum ergo dicit in *Majori* quod 'omnis construccio ex vi persone est a parte ante', intelligit de illa que est cum regimine primo modo sumendo construccionem; quando autem dicit construccionem evocacionis esse ex vi persone, verum est hic de construccione ex vi persone secundo modo dicta, scilicet sine regimine, sicut patet manifeste in pronomine evocante 'ego ille', non enim prima exigit terciam.

Ad aliud, dicendum est quod ibi est figura diccionis; non enim sequitur si construccio nominum, que est cum verbis adjectivis inconveniens, sit conveniens cum verbis substantivis; set construccio a parte ante est inconveniens cum verbis adjectivis, ergo a parte ante conveniens cum sustantivis, comunicatur enim quid in ubi, construi enim a parte ante vel a parte post est construi alicubi,

1 Item] Preterea *W.* 11 confusionis] significacionis *W.* 12 positum] predictum *W.* 21 Cum] Quando *W.* 22 a] ex *W.* 25 verum] intelligendum *W.* hic] *om.* *W.* 27 pronomine] preposicione *W.*

et est ibi fallacia consequentis, sicut patet. Ex jam dictis patet in universali construccio nominativi nominis cum verbis substantivis et vocativis, quia eadem est construccio, set in speciali alias determinabitur.

Deinde potest QUERI de ista circumlocucione; et videtur quod inconvenienter fiat: quia sicut se habet verbum presens ad verbum presens sic preteritum ad preteritum; set in circumlocucione presentis solum accipitur presens et non preteritum, ergo in circumlocucione preteriti solum accipietur preteritum et non presens.

Item, presens et preteritum opponuntur, ergo unum non accipietur in circumlocucione alterius, quare non accipietur verbum substantivum presens in circumlocucione preteriti.

Item, de quocumque potest vere dici circumlocucio, et circumlocutum, et a contrario, quia idem significant; set verbum preteriti temporis vere potest dici de re preterita, quare et sua circumlocucio. Set istud 'amatus sum' non potest vere dici de re preterita set de presenti, quare non est circumlocucio preteriti set pocius presentis.

Item, 'amatus', cum sit participium, significat tempus confusum, quia bene additur verbo cujuslibet temporis, ut 'amatus sum' vel 'fui' aut 'ero'; set omne tempus confusum contrahitur per addicionem temporis certi et finiti, quare cum additur ei tempus presens, contrahetur ad presens, quare si dicam 'amatus sum', totum stabit in significacione presentis.

Item, cum circumlocucio sit quasi diffinicio et quasi nominis interpretacio, et unius una est diffinicio, quare et circumlocucio, quare cum circumlocucio ejus fiat per participium et verbum de preterito ut 'amatus fui' non fiet per presens.

Item, videtur quod nullo modo contingat circumlocucionem istam fieri per verbum substantivum, quia magis convenit verbum adjectivum cum verbo adjectivo quam verbum substantivum cum adjectivo, igitur cum non

5 ista] *om. W.* 21 quia] et *W.* 24 tempus presens] verbum presentis temporis *W.* 25 totum] totum contrahitur et *W.* 28 *post* nominis] et pronominis] *add. W.* 35 adjectivo] substantivo *W.*

poterit ista circumlocucio fieri per adjectivum, cum ipsum verbum de preterito sit adjectivum, non fiet per substantivum, quia magis conveniunt duo verba substantiva quam verbum adjectivum et substantivum.

Et dicendum est quod unumquodque verbum adjectivum significat esse sue rei, unde cum exponitur, debet exponi per participium quod significat rem suam et per verbum substantivum quod significat esse sue rei; et ideo in circumlocucione cujuslibet verbi adjectivi cadit verbum substantivum.

Adhuc, verbum tale significat motum, terminus autem motus, cum ipse motus sit fieri et agere, est esse indivisibile, et ideo cum verbum substantivum significat esse, in significacione cujuslibet verbi talis cadit verbum substantivum tamquam terminus mutacionis significate per rem verbi, et tamquam illud quod est terminus et inicium ad quod stat resolucio omnium verborum.

Sic ergo patet ad ultimum, quia cum res verbi cujus circumlocucio debet fieri significatur per participium, non debet significari per verbum adjectivum; set esse per verbum adjectivum significari non debet, cum significetur per *P.* f. 47 a 2. substantivum, et illud esse est | indivisibile et terminus motus et passionis, quare necesse est mensurari in instanti *W.* f. 20 a 1. et mensura indivisibili. Cum igitur | nullum verbum adjectivum significat tempus indivisibile sive instans, sicut dicit Priscianus in *Magno*, set verbum substantivum significat presens indivisibile quod est instans, ut dicitur ibi, quare verbum substantivum debet poni solum et non adjectivum.

Ad primum, dicendum quod proporcio non tenet, quia preteritum non potest absolvi ab intellectu presentis alico modo, quamvis bene potest presens absolvi ab intellectu preteriti. Et sciendum quod bene potest verbum substantivum cadere ibi, quia non accipitur proprie pro tempore presenti, set cadit ibi tamquam terminus, et eciam quia non

3–4 quia . . . substantivum] *om. P.* 6 cum] *om. W.* debet exponi] *om. W.* 15 mutacionis significate] minoris significati *W.* 16 inicium] minori *W.* 25 consignificat *P.* 27 dicit ibidem *W.* 32 quamvis] quia *W.*

est de essenciali significacione verbi adjectivi, set tamquam terminus sue rei, ideo non repugnat suum tempus tempori preterito. Et per illud patet secundum.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod uno modo potest circumloqui de re preterita, alio modo de re presenti, quia participium preteriti cum verbo substantivo presentis bene potest circumloqui presens tempus verbi sicut et preteritum, cum hujusmodi participium habeat apud nos officium preteriti et eciam presentis participii, quod deficit nobis in passivo.

Distinguendum tamen est quod hoc verbum 'est' potest significare esse dupliciter; vel esse cum successione vel esse cum permanencia; esse cum successione est esse ipsius agere et ipsius fieri, et hujusmodi esse cadit in circumlocucione presentis et dicitur de re presenti, et idem est sic 'amatus sum' quod 'amor'; esse autem cum permanencia est esse ad quod terminatur fieri, et sic cadit esse in circumlocucione preteriti, et dicitur de re preterita ut 'amatus sum es est'.

Ad aliud, patet per nunc dicta, quia esse primo modo dictum, scilicet esse ipsius fieri, contrahit participium preteriti temporis ad presens: esse secundo modo dictum non.

Ad aliud, dicendum quod tam verbum substantivum presentis temporis quam preteriti debet cadere in circumlocucione preteriti verbi, et hoc propter duplicem ejus circumlocucionem habendam; sicut enim jam dictum est, esse est terminus mutacionis designate per verbum tale preteritum. Convenit ergo motum vel passionem significare preteritum dupliciter; aut designando totam rem verbi preteritam et ejus terminum, et tunc debet fieri circumlocucio per participium et preteritum verbi substantivi, aut designando rem verbi sive passionem esse preteritam, non tamen ejus terminum, et sic debet fieri circumlocucio per participium et presens verbi substantivi. Et hoc forte idem est quod dicitur communiter, quod passio

3 secundum] exemplum *P.* 6–7 cum . . . potest] *iter. P.* 7 circumloqui] circumlocucio dicta dici *W.* 15–18 presentis . . . preteriti] *om. W.* 25 verbi] definitis *W.* 31–4 et preteritum . . . participium] *om. W.*

preterita potest significari dupliciter; vel preterita secundum se, vel per comparacionem ad presens; et tunc primo modo fit circumlocucio per preteritum, secundo modo per presens.

Et cum dicit quod unius una est circumlocucio, dicendum quod circumlocucio assimulatur diffinicioni in hoc quod exponit alico modo ipsum diffinitum; set quia non exponit per partes essencie set per altera nomina, ideo potest esse multipliciter.

⟨*Vado Romam que est pulcra civitas*⟩

DICENDUM est de hoc sermone 'Vado Romam que est pulcra civitas'. Primo posset queri quod sit suppositum huic verbo 'vado', an nominativus nominis vel pronominis, set illud prius patuit; et ulterius potest queri, dato quod nominativus pronominis, utrum posset ab eo exigi. Et posset QUERI a parte illius quod exigitur, an racione significati an consignificati exigatur. Non racione significati, quia idem est significatum in quolibet casu; nec racione consignificati solum, quia ab ipso consignificato absolute nichil egreditur, set a re significata; nec racione utriusque, scilicet tam significati quam consignificati, sive modi significandi nominative, cum significatum nominativi et ejus consignificatum, et eciam numerus et persona convenientes reperiantur in nominibus adjectivis que supponere non possunt, quare completa causa exigencie a parte illius quod exigitur non est significatum sub nominativitate cum numero et persona debitis.

Item, a parte illius quod exigit posset similiter QUERI
b 1. quid esset | causa exigencie simpliciter. Non significatum, quia tunc participium et modus infinitivus habeant idem significatum; nec racione consignificati tantum, [quia] cum non sit consignificatum principale agens in constituendo, set solum instrumentum; quare magis debetur

1 preteritus potest *W.* 5 Et cum dicit quod] Quod ergo dicitur *W.* 5–6 dicendum quod circumlocucio] *add. W.* 11 Dicendum est] Sequitur *W.* 12 quod sit] quid reddit *W.* 13 vel] an *P.* 31 nec] omnino *W.* 32 significatum *W.* considerando *W.*

accio construendi et ordinacionis ipsi significato quam consignificato, sicut accio scindendi ligna magis debetur carpentario quam securi, quare si posset | ostendi quod *W.* f. 2 non debetur carpentario sequeretur quod non securi, quare similiter erit ex ista parte. Cum igitur racione significati solum non sit construccio talis, nec racione consignificati, nec racione utriusque, quia constat tunc quod non racione omnium accidencium: quero tunc racione quorum?—non racione modi, quia tunc modus infinitivus. Si autem dicatur quod racione modi finiti, tunc verbum inpersonale, quia habet modum finitum. Si dicatur quod racione persone et numeri; cum ergo numerus et persona et verbum substantivum sint in adjectivo, posset [quod] adjectivum ipsum regere. Si vero dicatur quod racione omnium istorum, scilicet significacionis disposite modo finito persona debita et numero debito, tunc potest queri quare exigitur in verbo eadem persona et idem numerus qui sunt in nominativo a parte ante? Et non convenit aliter dicere, nisi quia accidens personatur sive individuatur et numeratur a numeracione subjecti, et ideo verbum, cum significet accidens, recipit personam et numerum a substancia a parte ante, que est subjectum actus.

Set contra: cum accidens numeratur et personatur sive individuatur a subjecto, illud vero sumitur a *Physica*: ibi enim scribitur scilicet quod motus numeratur tripliciter; subjecto, tempore, et specie. Cum ergo Aristoteles in libro *Physicorum*, scilicet in tercio, dicit et probat quod motus est in paciente sicut in subjecto, et similiter in secundo *de Anima* cum ait 'actus activorum sunt in paciente et disposito', quare si dicatur 'Sor percutit Platonem', cum acusativus a parte post constructus sit paciens respectu actus percuciendi, numerabitur ille actus et eciam personabitur a substancia significata per acusativum et non a nominativo,

1–2 ipsi . . . consignificato] significetur significato quam in tempore conveniente *P.* 2 ligna] lingua *P.* 3 si posset] sit accio cindendi poterit *W.* 6 construccio talis] *om. W.* 7 quia constat] *iter. W.* 16 debita] et figura determinata *W.* 21 a subjecto *W.* 23 numeratur et] *om. W.* 25 motus] numerus *P.* 31 acusativus] actus *W.*

cum solum sit agens et non paciens; nec est dicere hic quod gramaticus alio modo accipit subjectum quam naturalis [sciencia], quia cum dicit gramaticus quod accidens numeratur et individuatur a subjecto, hoc sumit a naturali [sciencia].

Item, si res verbi numeratur a subjecto secundum gramaticum, et eciam secundum naturalem, et non est idem subjectum, quare erunt duo subjecta a quibus numeratur eadem res secundum numerum, quod est inpossibile.

Item, si illa numeracio non est a subjecto numero nec specie, constat quod nec tempore; quare aliter numerabitur accidens quam ⟨a⟩ subjecto numero specie et tempore, quod est contra Aristotelem.

Dicendum est ad hoc quod [nomen] exigitur a parte ante racione significacionis disposite debita persona debito numero, cum modo significandi substantive, et verbum exigit racione significacionis disposite similiter persona debita et numero debito et modo finito, ita quod persona respondeat persone, et numerus numero, et modus casui, unde per modum inclinatur res verbi ad substanciam a parte ante, et per casum inclinatur substancia ad actum, quia casus est habitudo substancie ad actum, et ideo modus et casus sibi invicem respondent, persona autem respondet persone, et numerus numero.

Ad ea que obiciuntur primo, patet quod racione significati cum consignificatis; et non solum racione illius, set eciam racione modi significandi substantive.

Ad ea que obiciuntur de reliqua parte, dicendum est quod tam racione significati quam consignificati sicut dictum est, scilicet persone et numeri et modi finiti et non racione alicujus per se; set omnia ista simul non reperiuntur in participio nec in modo infinito nec in verbo inpersonali, et ideo non sequitur aliquod inconveniens si dicatur quod racione omnium simul sumptorum fiat exigencia talis.

Postea QUERITUR de construccione hujus quod dico 'vado' cum hoc quod dico 'Romam'. Et videtur quod non exigat

3, 4 sciencia] *om.* *W.* 9 subjecto eodem numero *W.* 13 nomen *W.* 28 modi significandi finiti *W.* 32 simul] similiter *P.* 34 Postea] Deinde *W.* 35 hoc quod dico] eo quod est *W.*

ipsum: quia hoc verbum 'vado' est verbum absolutum, quare nullum casum exigit a parte post.

Item, dicit Donatus quod hoc quod dico 'Romam' est adverbium; set adverbium non exigitur ab alico transitive, | *P.* f. 47 b cum non habeat proprietatem casualem | *W.* f. 20 b sicut patet per alia adverbia, adverbium construitur cum verbo tamquam disposicio sui actus, set non exigitur a verbo neque transitive neque intransitive.

Item, aggregatum ex casuali et preposicione non dicitur exigi a verbo, ut 'vado ad ecclesiam', illud totum 'ad ecclesiam' non exigitur, set solus acusativus casus, quare cum hoc quod dico 'Romam' sit aggregatum ex casuali et preposicione, non exigetur.

Item, illud quod confert parti casuali ut stet in casu determinato exigit illud casuale et nichil aliud, ut patet inducendo, set testante Prisciano, adverbia localia, 'quo', 'qua', etc., faciunt hujusmodi casualia stare in casu determinato, ut 'quo' facit illud quod ad ipsum respondetur stare in acusativo, et sic de aliis, quare cum hoc quod dico 'Romam' respondeat ad questionem factam per 'quo', ut 'quo vadis', 'vado Romam', exigetur talis casus ab adverbio.

Item, si dicatur 'qua vadis', debet responderi 'Roma'; si autem dicatur 'ubi vadis', debet responderi in genitivo 'Rome'; set si dicam 'quo vadis', 'Romam'; quare casualis proprietas mutatur secundum mutacionem adverbii, remanente eodem verbo non mutato et absolute existente, igitur non exigetur a verbo set ab adverbio.

Ad oppositum, nec interrogativa diccio nominalis, nec similiter alie adverbiales exigunt sua responsiva, quare nec hujusmodi adverbia interrogativa.

Item, omne exigens aliquod casuale inmediate ordinatur ad illud, adminus in eadem oracione cum eo ponitur, sicut patet in omnibus; set adverbium locale nec inmediate nec

2 quare nullum] quare ut videtur non *W.* 6 adverbium construitur] enim construuntur bene *P.* 7 exiguntur *P.* 23 respondere *W.* 24 vadis] *om. P.* 27 verbo] cum *W.* 28 a verbo] *om P.* set ab adverbio] *om. W.* 30 sua] duo *W.* 32 aliquod] aliud *W.*

in eadem oracione construitur vel ordinatur cum suo responsivo, quare non exigit illud.

Item, omne exigens acusativum transitive significat aliquid transiens et fluens natum terminari per substanciam acusativi; set tale adverbium 'quo' solum significat locum in generali, quod non est res transiens et fluens, quia idem significatur per ipsum acusativum licet in speciali, quare non exiget illud, igitur non est hic aliquid aliud quod posset ipsum exigere, exigitur igitur ab hoc verbo 'vado'.

Item, verbum absolutum, quamvis casum non exigat sine preposicione, tamen exigit casum mediante preposicione ut 'vado ad ecclesiam'. Cum ergo hoc quod dico 'Romam' includit in se circumstanciam preposicionis, poterit exigi a tali verbo.

Et dicendum est quod hoc quod dico 'Romam' est casuale sub proprietate acusativi, et est nomen, sicut postea patebit; dat tamen intelligere circumstanciam preposicionis ex solo usu, sicut patebit, et ideo ponitur sine preposicione. Non est ergo aggregatum ex casuali et preposicione, set solum significat casuale, quia ex suo significato solum est nomen, ex usu tamen dat intelligere circumstanciam preposicionis.

Ad primum ergo, dicendum est quod hoc verbum 'vado' exigit hoc quod dico 'Romam', set mediante preposicione que intelligitur; sic enim potest quodlibet verbum absolutum.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod ⟨in⟩ hoc quod dico 'Romam', respiciendo solum hanc diccionem 'Romam', subintellectum preposicionis est nomen, et illud sic exigitur ipsum; tamen cum preposicione equipollet adverbiali determinacioni, et adverbialiter tenetur, et sub tali non exigitur.

Et per hoc patet ad ⟨tercium⟩, quia hoc quod dico 'Romam', ut nomen est absolute consideratum sine circumstancia preposicionis, exigitur mediante preposicione intellecta; set totum aggregatum non exigitur.

2 exigit] exiget *W*. 18 ponitur] *add.* *W*. 19 set] quia *P*. 28 sub] sine *W*. 29 exigitur] exponitur *W*. 31 sub tali] sic *P*. 32 ad . . . quia] *om.* *P*.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod non confertur ab adverbio ut ponatur in tali casu set magis a verbo, quia enim tale verbum significat motum localem, et talis acusativus terminum ejusdem significat, ideo verbum exigit | illum de *W.* f. 20 b 2. sui natura. Cum autem dixit quod tale adverbium facit casuale stare in acusativo, dicendum est quod hoc falsum est, nec vult hoc Priscianus, ita scilicet quod adverbium sit causa illius, set solum intelligit quod adverbium refertur ad actum exigentem aliquod casuale | sub racione termini, et *P.* f. 48 a 1. hoc in alia oracione et non eadem, et ideo non sequitur; regimen enim est inter partes ejusdem oracionis et non inter quascumque necessario se respicientes et adinvicem inmediate ordinatas, ut patet quia adverbium de necessitate adquirit verbum non tamen exigit illum, et addit tantum substantivum non tamen exigit illum, secundum quod exigencia accipitur pro regimine, et ita multoforcius cum adverbium non inmediate ordinetur cum tali casuali nec in eadem oracione, non debet exigere sive regere illud, quamvis referatur ad ipsum et ipsum requirat sibi responderi.

Unde si dicatur quod adverbium illud casuale exigit, dicendum quod exigencia ista non est regimen, que consistit in ordinacione parcium ejusdem oracionis inter se, set exigencia talis pro respectu sumitur et relacione ad illud, sive requisicione illius, et de desideracione ut sibi respondeatur.

Ad aliud, jam patet quod cum dicit quod illud casuale mutatur secundum diversitatem adverbii, dicendum est quod illa mutacio potest intelligi dupliciter fieri; vel propter necessitatem responsionis illius adverbii et secundum quod variatur ipsum adverbium, set ista mutacio non causat regimen vel exigenciam in casuali, sicut dictum est, et hec mutacio debetur casuali per posterius et per accidens. Alio modo potest considerari ipsa mutacio in ipso casuali,

5 autem dixit quod] igitur dicit *W.* 10 oracione] racione *W.* 12 necessario] necesse est *W.* 14 adquirit] refert *W.* addit tantum] ad illum *W.* 16 accipitur] *om. W.* 17 non] *om. W.* 18 non] *om. W.* 19 *post* responderi] vel addi *add. W.* 23 sumitur] *om. W.* 26 quod] *om. P.* 28 fieri; vel] vel fieri *W.* 29 adverbio *W.* 31 *post* casuali] proprietati et *add. W.*

propter naturam verbi quod diversimode respicit illud, vel racione principii sue rei, vel in racione termini; et eciam in racione principii dupliciter; vel prout est principium substancie et conservans substanciam illius motus in quo sit, et sic in genitivo ponitur ut 'vado Rome'; vel prout significat rem per modum principii motus, et sic in ablativo; et ista mutacio debetur primo et per se ipsi casuali respectu verbi a quo egreditur, per accidens autem et per posterius exigitur ista mutacio propter naturam adverbii.

Postea QUERITUR de duobus que supponuntur prius: primum est an habeat hujusmodi acusativus circumstanciam preposicionis de se vel non. Quod non videtur: quia aut hoc habet per naturam significati, aut consignificati. Non per naturam significati, quia neque gracia qualitatis neque substancie, tunc enim alia noticia; nec a parte consignificati, quia neque racione casus neque generis, sic enim alia noticia possent cum eadem habeant accidencia. Si vero dicatur quod circumstancia preposicionis intelligitur ibi, eo quod comparatur nomen tale ad motum cujus illud est terminus inmediatus—contra: si ex tali comparacione est intelligere circumstanciam, ergo intellectus preposicionis esset posterior quam comparacio casualis ad actum; set hoc est contra naturam preposicionis, cum preposicio sit medium et instrumentum reducendi casuale ad actum, quare erit prius ipsa comparacione casualis ad actum, igitur non intelligetur per illam.

Item, tam modus significati quam consignificati habetur per vocis imposicionem, quia inponitur vox significato sub modis significandi sibi respondentibus. Si igitur haberet circumstanciam preposicionis per significatum vel consignificatum sive modum significandi, haberet hoc ex imposicione vocis. Set vox imponitur in nominativo semper, ut dicit Boethius et verum est, quare multo magis nomina-

9 mutacio] *add. W.* 10 Postea] Deinde *W.* 11 primum] et *W.* 12 non[2]] *om. W.* 15 substancie] subjecti *W.* significati *W.* 16 racione] *om. P.* 16-17 sic . . . alia] Cum enim sic talia sit *P.* 19 nomen] posicionem *W.* 25 casualis] casum *P.*, casuale *W.* 27 significati . . . significatum habentur *W.* 28 significare *P.* 29 modis] modo *P.* 30 ut per *P.*

tivus haberet intellectum preposicionis quam aliquis alius casus; set hoc non habet, quare etc.

Item, si quia terminus proprius et certus ipsius motus significaretur per ipsum, daret intelligere circumstanciam preposicionis, cum ipsius motus ad ecclesiam sit ecclesia certus terminus et significatus et distinctus et vocatus et sub omnibus condicionibus quas habet hujusmodi nomen 'Romam' | etc., igitur dabit intelligere circumstanciam *W.* f. 21 a 1. preposicionis.

Item, omne quod intelligitur in alio, ipso expresso vocaliter perfeccior debet esse oracio, adminus quoad vocem quamvis non quoad intellectum, et respondet esse eque perfecta sicut | prius quoad intellectum, ut patet in aliis, *P.* f. 48 a 2. ergo si intelligitur preposicio, poterit exprimi per vocem et fieri oracio congrua et perfecta, sicut prius. Set hoc est contra Priscianum et Donatum, quare non intelligetur ibi.

Item, qua racione includit hec diccio 'Romam' circumstanciam preposicionis hujus 'ad', et hujus 'juxta' et 'per'; set non includit circumstanciam multarum, ergo nullius.

Oppositum tamen huic videtur: quia secundum quod vult Priscianus et Donatus, si addatur preposicio ad hujusmodi casuale dicendo sic 'vado ad Romam', solocismus fit; set hec objeccio nichil aliud est nisi quia habet de se intellectum preposicionis secundum illos, quare etc.

Item, sicut prius tactum est, supinum inmediatam habet comparacionem ad motum, ideo includit in se circumstanciam preposicionis, quia sensus est 'vado lectum', id est 'vado ad locum in quo debeo legere' vel 'vado ad legendum'. Cum igitur hujusmodi nomina propria civitatum significant terminum inmediatum, quia proprium et distinctum et significatum, ergo habebunt de se circumstanciam preposicionis.

Deinde QUERITUR de secundo, utrum li 'Romam' sit nomen vel adverbium. Quod adverbium, patet per Donatum:

8 *ante* igitur] significaretur per ecclesiam *add.* *W.* 11 quoad] quantum ad *W.* 12 respondet] *om.* *W.* 15 congrua et] *om.* *W.* 18–19 et 'per'] *om.* *W.* 21 huic] hujus *W.* 30 civitatum] cuncta cum *W.* 34 li] ly *W.*

qui dicit 'si dicatur *vado ad Romam* solocismum facio, addendo preposicionem adverbio'.

Item, interrogativum et responsivum debent esse ejusdem generis; interrogativum est adverbium, ergo et responsivum.

Ad oppositum, ad adverbium non fit nominalis relatio; set ad hanc diccionem 'Romam' fit, igitur non est adverbium.

Et dicendum est ad hoc quod non magis hujusmodi nomina de se includunt circumstanciam preposicionis quam alia nomina, set ex solo usu antiquorum fit hujusmodi construccio, quia enim magis et sepius utebantur oracionibus significantibus motum localem, 'ad civitatem', 'ad rus', 'ad humum', 'ad domum', 'ad miliciam', quam ad alia loca, quia magis excercebant hic, ideo propter consuetam locucionem cessit usus in breviloquium et posuerunt casuale pro casu et preposicione.

Et ideo dicendum est ad primum in oppositum, quod hujusmodi nomina 'Romam' et cetera non habent intellectum preposicionis de sui natura sicut nec alia, set ex solo usu et propter breviloquium omittitur et intelligitur. Et quia auctores gramatice usui faventes talem construccionem admiserunt, ideo superfluum judicant exprimere preposicionem cum intelligatur, et ideo cum hoc quod dico 'Romam' propter intellectum preposicionis qualicumque adverbiali determinacioni equipollet, ideo inutilis esset addicio preposicionis adverbio, secundum quod Donatus intelligit, id est, alicui adverbialiter posito.

Ad aliud, dicendum quod non est simile de supino et hujusmodi nominibus omnino, quia quod supinum habet de significacione vel modo significandi, hoc habent solum hujusmodi nomina ab usu; totaliter enim intelligitur in supino gerundium cum preposicione, et hoc est essenciale suo significato, et ideo potest inmediate construi cum verbo, sicut totum aggregatum ex preposicione et gerundio, quia

1 qui] quia *W*. 2 ad verbum *P*. 6 ad[2]] *om. P*. nominalis] *om. W*. 12 utebatur *P*. 14 ad domum] *om. W*. 18 quod] et *P*. 22 faventes] facientes *P*. 23 exprimi *W*. 25 qualemcumque *P*. 26 superfluitas inutilis *W*. 27 adverbio] ad adverbium *W*. 32 usu] solo usu *W*.

sine alio casuali construitur cum verbo; set hujusmodi nomina non sic includunt per naturam significacionis vel consignificacionis circumstanciam preposicionis, ex solo tamen usu includunt quam non licet exprimere, quia intelligitur sufficienter.

Set contra hoc est una racio ad oppositum data, quod ostendit quod si intelligatur poterit addi ad perfeccionem oracionis. Et dicendum est quod non: multa enim intelliguntur que, si exprimantur propter illam causam propter quam intelliguntur, erit inconveniens simpliciter, vel nugacio vel aliquid aliud, sicut [patet] in verbo prime et secunde persone intelligitur nominativus quantum ad actum supponendi, qui quidem actus si exprimatur propter idem officium erit nugacio | et inconvenienter addetur; sic est *W.* f. 21 a 2. hic, poterit tamen addi propter discrecionem vel significanciam designatam, et sic forte posset preposicio propter aliam causam necessariam.

Ad ea que obiciuntur circa secundam questionem, dicendum est quod est nomen; set quia dat intelligere preposicionem alico modo, ideo adverbialiter tenetur cum equipollet adverbiali determinacioni, | et nichil aliud intendit Donatus. *P.* f. 48 b 1.

Ad aliud, dicendum est quod interrogativum et responsivum sunt ejusdem generis, quantum ad hoc quod idem querit unum in generali quod respondet aliud in speciali; set non exigitur quod intentum communicent quod sint ejusdem partis.

⟨*Video centum homines uno minus etc.*⟩

DICENDUM est de hac oracione 'video centum homines uno minus'. Sciendum quod hec diccio 'uno' est ablativus casus absolute positus, et hoc adverbium 'minus' ponitur loco alterius ablativi, ut loco hujus ablativi 'excepto', quia excepcio diminucionem quamdam inportat, ideo per hoc adverbium 'minus', quia inportat diminucionem, potest

1 alio] alico *W.* 6 data] datuu *P.* 9 causam] tamen *W.* 10 vel] ut *W.* 11 verbis *W.* 20 alico] quoque *W.* 28 Dicendum . . . oracione] *om. W.* 31 'excepto'] existente *W.* 33 quia inportat] denotat *W.*

competenter intelligi hic ablativus 'excepto', et est sensus 'video centum homines uno minus, id est, uno excepto', et hec est sentencia P. H., unde dicit quod nuncquam unicus ablativus ponitur absolute per se, set oportet quod aut addatur alius ablativus, aut aliquid loco alterius ablativi, secundum quod nunc dictum est. Et similiter est hoc 'dicto de genere' etc., et ut ipse dicit, illud quod dico 'de genere' ponitur pro alio ablativo, cum sit sensus 'dicto hoc dicendum est de alio', etc.

Similiter est dubitacio de hoc sermone, 'iste vixit centum annos et eo amplius'. Ad quod refertur hoc pronomen 'eo'? Non ad 'annos': cum relativum et suum antecedens sint ejusdem numeri. Cujus solucio est quod relativum refertur ad spacium 'centum annorum', cum sit intencio sermonis 'iste vixit per spacium centum annorum et eo spacio scilicet amplius', et regitur per ablativum 'eo' ab hoc comparativo 'amplius', quod potest esse adverbium vel nomen comparativum.

Similiter est dubitacio de isto sermone 'in convertendo dominus captivitatem Syon etc.'; cum hoc gerundium 'convertendo' non exigat nominativum casum ante se nec a parte post, et eciam absolute poni non potest, cum nullus sit hic casus absolucionis nominativi, ut patet inducendo in singulis; tripliciter enim invenitur absolucio nominativi; aut numerando, ut 'unus', 'duo', 'tres', aut ut locum habeat sequens relacio, ut 'conscius ipse sibi de se putat omnia dici', aut in epitaphiis ut statuis in quibus scribuntur nominativi absoluti, ut 'Sanctus Nicholaus', 'Sancta Maria', et hujusmodi. Hic autem nullum istorum modorum est, quare non ponitur absolute.

1 hic] iste *W.* *post* excepto] hec est sentencia P. H. *add. W.* 4 casus ablativus *W.* 7 etc., et] *om. W.* 12 suum] ejus *W.* 13 numeri] generis *W.* 16–17 et . . . amplius] *om. W.* 23 absolutus *P.* 26–7 de . . . dici] etc. *P.* 27 et *P.* 28 absoluti] ablativi *P.* 'Sancta Maria'] *om. W.* 30 non . . . absolute] *om. P.*

Et sciendum quod dicit P. H. quod ponitur ibi nominativus pro acusativo propter expressionem sentencie, et est antithesis; voluit enim significare quod conversio egrederetur a domino in captivitatem Syon, et non e contrario; et ita voluit significare quod res significata per hoc nomen 'dominus' construetur a parte ante determinate, et quod res significata per hoc nomen 'captivitas' construetur a parte post; hoc autem non potuit manifeste significasse et determinate si poneret 'dominum' in acusativo, quia tunc esset dubitacio an conversio egrederetur a 'captivitate' in 'dominum' vel e contrario, et tunc esset sermo amphibolus. Ad predictam ergo sentenciam exprimendam et istam dubitacionem amovendam, dixit 'dominus' et non 'dominum', et istam racionem imponit Augustino, ait enim Augustinus quod melius voluit psalmista loqui incongrue et intelligi, quam loqui congrue et non intelligi.

De ista oracione 'idem sibi', sciendum quod cum pronomen non construitur cum casu regendo ipsum, hec vox 'idem' uno modo est pronomen, alio modo est nomen, secundum quod nomen est sic exigit casum. | *W.* f. 21 b 1.

⟨*Lupus est in fabula*⟩

De ista oracione 'lupus est in fabula' est dubitacio; dicendum tamen quod ibi est figurativa locucio que vocatur 'paroemia'. Est autem paroemia, ut dicit Donatus, 'accomodatum rebus temporibusque proverbium', et ponitur ista oracio pro hac 'nec loquamur amplius' | aut pro alia *P.* f. 48 b 2.
hujusmodi, que omnino proprium intellectum habet. Causa autem quare utamur tali oracione transformata a sensu suo ad alienum est duplex; una qua possumus hoc facere convenienter magis a parte sermonis istius quam alterius, alia

2 propter] apud *W.* est ibi *W.* 3 antithisis *W.* 4 non e contrario] quod non egrederetur a captivitate in dominum *W.* 9 poneretur 'dominus' *W.* 11 et tunc] cum *W.* amphic^us *P. W.* 13 admovendam *P.* 16 et¹ . . . congrue] *om. P.* 17 oracione] construccione *W.* 18 non regendo *W.* 23 ibi . . . locucio] hic est figura construccionis *W.* 26 oracio] locucio *W.* nec] ne *W.* 27 que] quia *W.* 28 utitur *W.*

qua necesse habemus uti tali sermone propter expressionem alicujus sentencie. Causa autem qua necesse est fieri usus talis sermonis est quod cum nos sumus in secretis et consiliis et aliquis superveniat quem volumus nostrum consilium latere, et unus nostrum supervenientem percipiat alius non, cum volumus consilium nostrum celare, necesse habet iste qui percipit supervenientem significare alteri ut taceat, et non amplius de consilio loquatur. Hoc autem non potest convenienter facere per alium sermonem proprie et manifeste significantem taciturnitatem, ne superveniens hoc audiat, et ideo necesse est nos tunc uti sermonibus inpropriis et translatis a propria significacione ad aliam, hujusmodi autem est illud ‘ lupus est in fabula ’.

Set racio quare possumus convenienter uti magis isto quam alio quolibet est, quia sicut lupus si primo videat hominem antequam ab homine videatur, reddit eum mutum, et impedit sermonem ejus, sic superveniens impedit loquentes de secretis ; et ideo ut unus colloquencium significet alteri ut taceat propter supervenientem, dicitur ista oracio ‘ lupus est in fabula ’.

⟨*In nostro magistro habet bonum hominem*⟩

SIMILITER est dubitacio de hujusmodi locucionibus ‘ In nostro magistro habet bonum hominem ’, et dicunt multi quod hoc verbum ‘ habet ’ tenetur inpersonaliter : set forte non tenetur in propria significacione inpersonaliter set quando significat idem quod hoc inpersonale ‘ debet ’, et tunc solum cum infinitivo passive vocis construitur, ut ‘ habet fieri a me, ut auctores legantur ’, id est ‘ debet fieri a me ’ ; set secundum quod significat actum habendi sic non inpersonatur, cum significet comparacionem ad substanciam infinitam a parte ante, sicut hoc verbum ‘ legit ’ aut hoc verbum ‘ currit ’ aut aliquod hujusmodi, et ideo

1 et est propter *W.* 4 cum aliquis *W.* velimus *W.* 9 alium] aliquem *W.* 14 possumus convenienter] oportet hujusmodi sermonem *W.* 15 si primo] cum prius *W.* 16 mutum] raucum *W.* 17–18 colloquentes in *W.* 23 hominem] *om. W.* 24 hoc verbum ‘ habet ’] *post* inpersonaliter *W.* 30 inportatur *W.* per comparacionem *W.*

sicut nulla illa sunt inpersonalia in activa voce sic nec hoc verbum ‘habet’. Aliquando tamen datur certum suppositum intelligi de virtute sermonis ut si dicatur ‘habet dubitacionem’, pertransit enim talis actus in talem casum, intelligitur de virtute sermonis subjectum, quod est ‘homo’ quia homo habet dubitacionem tantum talium.

Et est simile de verbo excepte accionis, sicut enim ‘tonare’ ‘fulgurare’ appropriantur Jovi, sic soli homini appropriatur habere dubitacionem vel questionem, et ideo cum dicitur ‘habet dubitacionem’ vel ‘questionem’ et in hujusmodi ceteris, intelligitur suppositum determinatum et non in aliis dissimilibus, de quibus est exemplum propositum, unde dicendum quod hec oracio est incongrua et inperfecta, cum deficiat suppositum, et sic de qualibet tali.

⟨*Margarita est pulcherrimus lapidum*⟩

SIMILITER est dubitacio de hujusmodi locucionibus ‘Margarita est pulcherrimus lapidum’, utrum debeat sic dici in masculino vel in feminino. Quod in feminino videtur: cum suum substantivum sit femininum genus, quod est ‘margarita’; et si dicatur quod non, immo masculinum genus est ejus subjectum—contra: adjectivum et substantivum conveniunt in genere et casu et numero. Cujus tamen oppositum videtur: eo quod in superlativo intelligitur comparativum cum alio superaddito quod perficit superlativum, illud autem superadditum in exposicione conformatur rei significate per genitivum tamquam adjectivum suo substantivo, quare similiter adjectivum superlativum conformabitur eidem tamquam substantivo; quod est concedendum et sit pro solucione. Unde | *W.* f. 21 b2 cum exponitur sic ‘Margarita est pulcrior omnibus lapidibus aliis’, licet comparativum sit adjectivum ejus quod est ‘margarita’, | *P.* f. 49 a 1 tamen illa que adduntur ad perfeccionem

1 nulla, nec] *om.* *W.* 3–6 ut . . . talium] habet dubitacionem tamen alium *W.* 7 verbis *W.* 8 fulgurare] fulminare *W.* 17 lapidum] lapis *P.* 19 cum] quia *W.* sit femininum genus] est in feminino genere *W.* 23 tamen] causa *P.* 24 alio] aliquo *W.* 25 superadditum] superlativum *W.* 27 substantivo] subjecto *W.*

superlativi conformantur rei significate per genitivum tamquam adjectivum substantivo, ista scilicet nomina ‘omnibus aliis’.

Et ideo ad primum dicendum est per interempcionem quod superlativum est adjectivum genitivi, sicut dicit P. H. superlativum construccionis.

Ad secundum respondet ipse quod non est necesse, quod adjectivum et substantivum communicent generaliter in casu, ut patet, adminus in adjectivis relativis et in aliis est hoc verum, ut ponit exemplum alterum istorum, ‘Margarita est pulcherrimus lapidum’.

⟨*Quid nisi secrete leserunt Philida silve*⟩

DEINDE est dubitacio de isto sermone ‘Quid nisi secrete leserunt Philida silve’, cum hoc quod dico ‘quid’ non construitur cum verbo pluralis numeri, ergo necessario construitur cum alio verbo quam cum hoc verbo ‘leserunt’. Et dicunt quidam quod quamvis de se non construitur cum verbo pluralis numeri, tamen mediante eo quod sequitur, quod proprie habet construccionem cum eo quod est ‘leserunt’, reducitur ad construccionem alterius et est iste nominativus ‘silve’. Set contra: quod reducit aliud ad construccionem alicujus quod inproprie construi habet, non potest reducere nisi mediante alia figura construccionis. Set hic nulla est figura construccionis ut videtur inducendo in singulis construccionibus, quare etc.

Et ideo dicunt aliqui quod hic est appositiva construccio ejus quod est ‘secrete silve’ ad nomen generale quod est ‘quid’, et ideo potest reduci figurative ad construccionem verbi. Cujus oppositum videtur: quia appositum non reducit apponens ad construccionem alterius, immo e contrario, ut patet in aliis, tamen quia illud quod reducitur ad construccionem alterius, reducitur per aliud posterius eo in construccione. Set hoc quod dico ‘quid’ est primum constructibile in hac oracione, et in oracione interrogativa

3 lapidibus *P.* 7 quod[2]] ut *W.* 16 cum[2]] quod *P.* 32 reducitur] *om. P.* est eo *P.*

nomen interrogativum est primum, quare prius est in construccione istis nominativis 'secrete silve', ergo non reducitur per ilios ad construccionem.

Item, appositivum nuncquam est in plurali, cum illud cui fit apposicio sit in singulari, ut 'animal homines currunt' incongrua est, quamvis possit fieri e contrario 'apros animal etc.' propter necessariam causam, igitur non erit apposicio nominativorum istorum ad nomen interrogativum.

Item, ⟨cum⟩ hec construccio dicat ordinem, non conjungit terminos set oraciones, quare necesse est quod verbum dupliciter reddatur istis nominativis, igitur is erit sensus 'nisi secrete silve leserunt Philida quid lesit illam?', et intelligitur verbum singulare in plurali propter breviloquium et causa metri. Quod potest concedi, propter raciones predictas et alias hujusmodi.

⟨*Nominativo, hic magister*⟩

SIMILITER est dubitacio de isto sermone 'nominativo, hic magister' et aliis consimilibus. Et patet satis quomodo opponendum est, quia nichil caret dubitacione. Quod autem sit perfecta videtur: quia dicit Priscianus cum interrogatur 'quid est summum bonum in vita' et respondeatur 'honestas' bona et perfecta oracione respondetur, quia per comparacionem hujus diccionis 'honestas' ad construccionem precedentem intelligitur verbum cum quo constituit oracionem perfectam, quare cum hac 'nominativo, hic magister' sufficienter respondetur ad questionem, erit perfecta, ut quesito quomodo declinetur hoc nomen 'magister', bene respondetur 'nominativo, hic magister etc.'. Quod concedendum est; et ita intelligitur verbum per comparacionem istius oracionis ad questionem precedentem.

Set sciendum quod ibi intelligitur hoc verbum 'declinatur' aut secundum se aut racione alicujus intellecti in ipso,

4 nuncquam] *om.* *W.* 10 Item] Tunc *W.* dicat] nisi cum dicatur *W.* 12 duplicatum *W.* 15 causam *W.* Quod] Et *W.* 19 aliis consimilibus] similibus *W.* Et patet satis] Tamen patet *W.* 23 respondet *P.* 26 hac] hec oracio *W.* 29 nominativo] *om.* *P.* 31 sermonis *W.* 32 intelligendum *W.*

quia cum declinacio sit tocius nominis principaliter, et non debetur uni casui proprie, ideo competencius intelligitur ibi hoc verbum 'declinatur' racione alicujus in ipso intellecti,
11. quod quidem est hoc verbum | 'ponitur', quia declinacio est posicio ejusdem nominis secundum numerum sub
12. diversa | terminacione in diversis accidentibus numero, tunc erit sensus istius oracionis 'quomodo declinatur magister', 'quomodo ponitur hoc nomen sub diversis terminacionibus in diversis accidentibus', et respondetur 'in nominativo ponitur hic magister, in genitivo hujus magistri etc.', et tunc patet quod ibi intelligitur hoc verbum 'ponitur' in assignacione cujuslibet casus, et ita cum dicitur 'nominativo hic magister' istud 'hic magister' ponitur materialiter, et est loco unius nominativi reddentis suppositum huic verbo 'ponitur', et hec diccio 'nominativo' exigetur ab eodem verbo a parte post, mediante preposicione 'in' ibi intellecta. Et non extra ponitur, causa breviloquii, et ita intelligendum est de omnibus declinacionibus in partibus oracionis positis, quod semper declinantes habent perfeccionem suam per comparacionem ad questionem precedentem perfectam, ut si dicatur 'generis masculini ille, illius etc.', questio talis precedere intelligitur 'cujus generis est hoc pronomen ille cum inflexione tota illius pronominis?' cui respondetur quod tale pronomen est generis masculini, et ita intelligitur hoc verbum 'est' pro apposito tale, pronomen pro supposito, et ita de personis et numeris et aliis accidentibus tam nominis quam aliarum parcium oracionis.

(De quibusdam casibus absolute positis)

De istis oracionibus '*virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt*', '*detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar, superbo oculo suo*', '*conscius ipse sibi*', etc. et

3 in] cum *P.* 5 secundum numerum] ejusdem numeri *W.* 13 istud] illud totum *W.* 16 a] ex *W.* mediante hac *W.* 17 intellecta] intellecto *W.* 18 de . . . declinacionibus] *add. W.* 19 declinantes] partes declinabiles *W.* 21 precedentem] *add. W.* 23 tota illius] totalis *W.* 27 aliis] omnibus *W.* 30–1 ipsa . . . sunt] *om. W.* 32 sibi] *om. W.*

talibus non est dubitacio, nisi de istis casibus 'virga tua et baculus tuus', 'detrahentem' etc., 'conscius' etc., et patet quid dicendum est, quia absolute ponitur et non absolvitur a construccione, set tantum a regimine sive exigencia. Quia enim sunt partes oracionis construccionem habent, ista autem absolute ponuntur propter naturam relacionis sequentem inmediate, que non patitur ea habere relacionem ad verbum ita quod regantur.

Alio modo dicitur quod nominativus ponitur absolute, ut cum dicitur 'unus, duo, tres', et si loquamur de alia oracione numerali verum est quod ponuntur absolute, quia non proferuntur sub intencione enunciandi continue enumerando. Concedo tamen quod licet per se potest dici quod quelibet diccio dat intelligere oracionem perfectam, quia subintelligitur hoc verbum 'est', significat autem pluraliter ex actu numerandi, unde sensus est 'unum est', 'duo sunt', et sic de aliis; et quia actu numerantur res que sunt substantiva talium adjectivorum, ideo ex officio numerandi intelliguntur satis substantiva. Similiter, de nominativo scripto super ephitaphia aut super statuas potest illud idem dici, quod cum invenitur scriptum alicubi 'sanctus Nicholaus' aut 'sancta Maria', aut est nominativus absolutus, aut ex comparacione actuali signi ad signatum intelligitur hoc verbum 'significatur', et est sensus 'sanctus Nicholaus per istam ymaginem aut statuam significatur', ita poterit dici racionabiliter si non velimus usum sequi.

⟨*De apposicione mediata*⟩

De apposicione inmediata prius dictum est, set de apposicione mediata, ut 'animal homo currit, verbi gracia Sor', est dubitacio; et patet quomodo obiciendum, set latet solucio. Dicunt tamen aliqui quod ibi est specificativa construccio mediata, et hoc quod dico 'Sor' specificat mediante hac oracione 'verbi gracia', et iste ablativus 'gracia' exigit

1 *post* casibus] quod verba *add.* *W.* 1–2 virga . . . tuus] *om.* *W.* 10 alia] tota *W.* 12 sub . . . enunciandi] substancia numerandi *W.* 13 Considero *W.* 15 intelligitur *W.* 30 obiciendum . . . latet] obviandum est si lateat *W.*

genitivum ex vi possessionis, et exigitur ab hoc verbo ‘ specificato ’, quia excercetur actus supponendi per illam oracionem, dicentes quia is est sensus ‘ animal homo *W.* f. 22 a 2. currit, verbi gracia | specificato Sorte ’. Set si specificaret ipsum, cum ipsum sit subjectum incongrue poneretur ; quod est falsum, quia tunc ipso dempto et posito adjectivo loco ejus fieret apposicio sine incongruitate, quare diccio ‘ animal homo currit, verbi gracia niger vel nigrum ’ esset bona construccio, quod est falsum.

Item, quod apponitur ibi cedit secundum vocem et intellectum a parte suppositi, sicut patet tam in apposicione *P.* f. 49 b 1. nominis quam pronominis, | quare ita debet ordinari sermo ‘ animal homo currit, verbi gracia Sor currit ’ ; adhuc enim posset salvari appositiva construccio mediata ; set hoc est contra eos, quare non erit ibi apposicio.

Item, si intelligatur ibi hoc verbum ‘ specificato ’, verbi gracia dico ‘ animal homo currit, verbi gracia specificato Sor ’, hoc verbum ‘ specificato ’ denotat specificacionem transire in aliud ; constat autem quod in hoc quod dico ‘ animal homo Sor ’, et tunc est sensus ‘ verbi gracia specificato animal homo Sor ’, et istud nichil est dictum, quare non intelligitur hoc verbum ‘ specificato ’.

Item, cum Sor sit principale agens specificacionis, hoc quod dico ‘ verbi gracia ’ solum instrumentum et medium specificandi est, ergo multo magis per hoc quod dico ‘ Sor ’ intelligetur actus specificandi a quo ipsum exigatur quam per hoc quod dico ‘ verbi gracia ’, quare si hoc quod dico ‘ gracia ’ exigatur a tali verbo et multo magis ‘ Sor ’, ergo non exigetur ab hoc verbo ‘ currit ’ mediante eo cui fit apposicio.

Item, in aliis locucionibus et expressionibus principale agens et instrumentum utrumque construitur cum eodem actu, ut ‘ Sor percutit Platonem baculo ’, ‘ Sor videt Acheronem oculo ’, quare similiter iste ablativus ‘ gracia ’ et iste

2 supponendi] speculandi *P.* 6 dempto] depositi *W.* ad recto *W.* 11 suppositi] appositi *P.* 16-17 verbi gracia] sic *P.* 26 a] ei *W.* exigatur] specificat et exigat *W.* 28 magis] forcius *W.* 31 expressionibus] ex principalibus *P.* 33 actu] casu *P.*

nominativus 'Sor' construentur cum eodem verbo, ergo si intelligatur actus specificandi debet utrique conformari, quare non erit sensus 'verbi gracia specificato Sor', cum Sor sit tercie persone, verbum autem prime, immo debet dici 'specificatur Sor' vel 'specificat Sortem', quorum utrumque nichil est dictum, igitur, ut videtur, non poterit salvari modus predictus dicendi. Et ideo potest dici quod non est vera specificacio, set magis exemplificacio et explanacio obscuri. Et ideo dicendum quod intencio sermonis duo complectitur, proferens enim hunc sermonem intendit ponere Sortem respectu actus currendi, ut ei insit, et non solum hoc, set ut significetur et exprimatur per sermonem ipsum poni propter significacionem istius oracionis 'verbi gracia', quod est instrumentum dividendi et exponendi, et ideo sensus est 'animal homo currit, verbi gracia, dico quod Sor currit'. Set ex comparacione exponentis ad expositum potest idem actus repeti et intelligi, cum exponat illud respectu actus et non absolute.

De significato eciam istius oracionis 'verbi gracia', que denotat 'quod diccio et exposicio fiat', potest intelligi hoc verbum 'dico', et ita est possibilitas a parte sermonis qua intelligi possunt, necesse autem habent intelligi propter expressionem sentencie. Aut licet intelligatur verbum presens propter istum nominativum 'Sor', quod quidem propter breviloquium subicietur, non tamen necesse est intelligi aliquod verbum propter hunc casum 'gracia', quia est nominativus casus absolute positus; potest dici quia non ponitur ibi sub intencione enunciandi, et ideo absolute, et ita excusatur eclipsis.

Et si dicatur quod nomina participia ad graciam vel utilitatem construuntur cum dativo, ut dicit Priscianus in *secundo*, et ita hoc nomen 'gracia' deberet addi dativo, dicendum quod ponitur ibi pro hoc nomine 'causa' et significat in hoc sensu idem, unde invenitur in scriptis

1 construerentur *W.* 3-5 cum . . . Sor] *om. W.* 11 Sortem] subjectum *P.* 16 ex . . . exponentis] in exposicione exponens *W.* 19 sermonis *W.* 21 oracionis *W.* 25 necessarium *W.* 31-2 ut . . . dativo] *om. W.* 33 hoc . . . et] nominativo casu quia *W.*

autenticis [verbi] tam sepe, ut apud Tullium et alios satis.

Et sciendum est quod hoc verbum non necesse est exprimi ad 'Sortem', cum sufficienter intelligatur per comparacionem ad oracionem precedentem.

Et sciendum quod iste genitivus 'verbi' supponit pro isto confuso quod exponitur, aut pro tota oracione satis competenter, aut erit sensus 'animal homo currit, verbi gracia, *W.* f. 22 b 1. dicitur Sor', aut intelligetur a parte suppositi | sic 'animal homo currit, verbi gracia, Sor currit'.

De ista oracione 'nostri gracia', dicendum est quod hoc quod dico 'gracia' est nominativus casus et regitur a verbo intellecto; et est ecliptica oracio, set excusatur causa necessitatis, quia duo intelliguntur in hoc sermone; proferens enim intendit optare graciam ei qui dedit beneficium, et non solum hoc, set indicare graciam inesse sibi per accionem illius cui fit beneficium, et ideo neque potest tota intencio significari per verbum optativum neque per verbum indicativum tantum, dicendo sic 'nostri sit gracia', 'nostri est gracia a me scilicet collata', nec utrumque simul et semel potest poni in eadem oracione; ideo ut non dimi- *P.* f. 49 b 2. nuatur intencio sermonis, | si plene detur intelligi, non profertur aliquod verbum cum hoc nominativo 'gracia'. Et si queratur a quo exigatur genitivus, dicendum quod ab hoc verbo substantivo 'est' vel 'sit' intellecto, et construitur genitivus a parte post transitive transicione personarum, quia nomen non exigit objectum nisi quando ordinatur simul ex eadem parte oracionis, ut 'capa Sortis est bona'. Set si dicatur 'capa bona est Sortis', jam exigitur iste genitivus ab hoc verbo 'est' transitive racione rei, et sic est hic.

'In nomine patris et filii et spiritus sancti', et quia hic excercetur actus signandi et benedicendi, ideo intelligitur

1 verbi] ut *W.* Tullium] et nullum *W.* 6 supponit] *om.* *W.* 11 nostri] verbi *W.* 23 nominativo] quod dico *W.* 24 Et] Set *W.* regatur *W.* 26 transicione] *add.* *W.* 33 signandi] significandi *P.* et] vel *W.*

actus consimilis significatus per actum excercitum, et est sensus 'in nomine patris etc. benedico aut signo', et regitur iste ablativus 'nomine' a tali verbo, quia enim actu excercetur per partem oracionis actualem, ideo non necesse est exprimi, set sufficienter intelligitur; bene tamen et convenienter exprimi potest. Et hec preposicio 'in' dicit circumstanciam cause efficientis, quia deus qui est pater et filius et spiritus sanctus est principale agens benediccionis. Poterit eciam denotare circumstanciam cause finalis, quia talis benediccio fit ad laudem et honorem patris et filii etc.

⟨*Me miseram tacite quid vult sibi noctis ymago*⟩

'Me miseram tacite quid vult sibi noctis ymago.' Sciendum quod hic excercetur actus exclamandi, ita quod sit intencio afflictam sermonis exprimere miseria; exprimentes enim se esse miseros vehementer exclamant, id est vehementi clamore se esse miseria affectos significant, ut patet in lingua gallica, et ideo intelligitur hoc verbum 'exclamo' per illum actum consimilem excercitum, nec tamen oportet exprimi cum intelligatur per actum actualiter excercitum, et eciam magis exprimitur affectus subiciendo verbum exclamandi quam exponendo. In pluribus enim sermonibus exprimentibus affectum est inperfeccio vocis ad majorem effectum designandum, eo quod quasi inpeditur potencia proferendi vocem propter magnitudinem doloris aut gaudii vel alicujus passionis alterius, quam manifeste videmus. Et hujus signum est quod interjecciones proferuntur et subito et voce incondita et inperfecta quia designant affectum animi, et non ponitur ibi interjeccio quia satis exprimitur conceptum transire in affectum per exclamacionem et per hoc adjectivum 'miseram'. Miseria enim est qualitas afficiens personam exclamantis, et ideo

1 consignificari super *W.* 2 aut signo] *om. W.* 4 non] *om. W.* 6 Et] Set *W.* 8 et spiritus sanctus] etc. *W.* 10 honorem nominis *W.* 12 Me] De *P.* 13 hic] ibi *W.* exclamandi] firmandi *W.* 13–14 ita ... miseria] *om. W.* 16 clamare *P.* 17 galicana *W.* 19–20 cum ... exprimitur] *om. W.* 22 inperfeccio] inpressio *W.* 23 eo quod] ideo *W.* 27 incondita] abscondita *W.* quia] que *W.* 29 conceptum] cum potest *P.*

non potest poni alius casus quam ille qui significat qualitatem qua substantia exclamantis afficitur, cum ista qualitate, quasi loco interjeccionis, significat se affici. Et ideo bene dicitur 'me miseram', 'me dolentem', set non 'me clericum', aut 'dominum'. Et alius casus quam acusativus in tali construccione poni non potest, quia in tali casu ponitur propter hoc verbum 'exclamo' quod ibi intelligitur, quod non exigit nisi acusativum.

Sciendum quod hec diccio 'tacite' est nomen adjectivum ejus quod est 'noctis', et hoc est tropus qui dicitur cathacrisis, qui est usurpacio nominis alieni. Dicitur enim nox tacita, non quia nox taceat set ab effectu, quia nox efficit tacitos, sunt enim omnia tunc in taciturnitate; sicut tempus dicitur esse pigrum quia efficit pigros, et tempus floridum quia efficit flores, et mors palida, et hujusmodi. Et similiter cum dicitur 'ymago vult' hic est catacrisis, quia ibi est abusio vocis, sicut dicitur in libro *Peryarmenias*, pars
W. f. 22 b 2. diccionis 'vult' significare, | hoc est 'vultum pretendit'. Similiter hic, 'ymago noctis vult', id est 'vultum pretendit'. Et sciendum quod hoc nomen 'quid' est interrogativum, non tamen oportet quod incongrue proferatur sine responsione, cum non certificatur adhuc puella querens, quasi diceret 'nescio quid pretendit hec fantasia'. Et iste genitivus 'noctis' regitur ab hoc quod dico 'ymago' possessive, secundum quod dicimus noctem habere apariciones fantasticas sompniorum in se, quia de nocte sepe
P. f. 50 a 1. fiunt. |

⟨*De numero plurali in nominibus propriis*⟩

'TRES sunt Gillielmi hic intus.' Sciendum quod numerus duplex: realis que est unitas et multitudo, vocalis que est ipsa forma diversa vel terminacio vocis per quam cognoscitur utrum ad unum vel ad plures pertineat ipsa diccio, ut vult Priscianus. Et iste numerus computatur inter

3 quasi] qua *W.* se affici] cause effecti *W.* 5 acusativus] ablativus *W.* 8 nisi] *om. W.* 10 tropus qui] tempus quod *W.* caticrenum *W.* 11 usurpatam *W.* alieni] alicui *W.* 13 omnia...taciturnitate] tunc taciti *W.* 16 catacrisis] taciturna *W.* 22 puella] Philida *P.* 25 possessore *W.* possessione *P.* 29 Wilielmi *W.* 29–30 numerus duplex] est *W.* 31 cognoscitur] percipitur *W.*

accidencia parcium oracionis que duplici de causa inveniebantur secundum Petrum ⟨Helyas⟩, quarum una est significacio sive univocacio, alia autem equivocacio significacionis. Unitas enim est causa in appellativis, significat enim qualitatem que pluribus potest convenire, et cuilibet per se, et ita quandoque uni et quandoque multis. Ut ergo discernatur per modum loquendi quando fit sermo de uno et quando de pluribus positis sub illa qualitate quam significat appellativum nomen, datus est isti diccioni diversus modus terminacionis, et illa diversa terminacio est numerus diccionis. Equivocacio enim est causa invencionis numeri in propriis nominibus, contingit enim quod eodem nomine quantum ad vocem nuncupentur plures. Ut igitur discernatur quando fit sermo de uno et quando de pluribus, data est diversa terminacio vocis propriis nominibus, et sic concessum est eis plurale de proprietate et natura eorum, quamvis non sit hoc tam in usu, habebunt ergo plurale tam appellativa quam propria set differenter; plura vero propriorum nullam omnino qualitatem significant, set pluralitatem tantum eorum que participant illam vocem; plura vero appellativorum significant primo et principaliter qualitatem, ex consequenti pluralitatem eorum quibus convenit illa qualitas. Ex hiis patet quod hec oracio est perfecta 'tres Willielmi sunt hic intus'; quamvis enim ibi non sit pluralitas racione multitudinis qualitatis significate, est tamen ibi plurale racione vocis equivoce a pluribus participantibus illam vocem, proprietas autem nominis proprii prime pluralitati repugnat, non secunde.

⟨*Jactamus jampridem omnis te Roma beatum*⟩

'JACTAMUS jampridem omnis te Roma beatum.' Ordinacio istius sermonis est quod 'nos omnis Roma jactamus te jampridem etc.'. Oracius loquitur ad Quintum amicum suum, et est ibi evocacio, quia hoc quod dico 'omnis Roma'

2 P. H. *W.* quarum] quare *P.* 4 in] *om.* *W.* appellacionis *W.* 6 determinatur *W.* 12 nomine] vocativo *P.* 17 hoc] hic *W.* 18 plurima enim *W.* 19 oracionem *P.* 21 Plurima *W.* 23 locucio *W.* 25 qualitatis] pluralitatis *W.* 32 loquebatur *W.*

evocatur ab hoc pronomine 'nos' intellecto, et potest bene ab intellecto evocari. Est tamen major inproprietas, set excusatur per metrum, unde quamvis dicat Priscianus 'si dicam *Priscianus scribo* solocismum facio' non propter hoc sequitur, quoniam pronomen intellectum non possit evocare, quia solocismus adhuc fit sive idem vicium secundum substanciam cum exponitur pronomen, cum sit figurativa oracio, et figurativa est simpliciter vicium set racione excusatur. Et simul cum ista figura est ibi metaphora, quia hic ponitur continens pro contento, [excusatur] propter expressionem sentencie. Si enim dixisset 'nos omnes Romani', falsum dixisset, quia non omnes laudabant Quintum. Si autem dixisset 'nos Romani', non exprimeret totam intencionem suam, cum voluit significare quod digniores et majores civitatis, sive illi qui potestatem habuerunt in civitate, laudarent ipsum. Ipsi enim sunt quasi tota civitas, cum ab eorum consilio et auxilio dependent decus et profectus civitatis et civium, et ideo ut plene denotaret intencionem suam, dixit 'omnis Roma'.

Set tamen videtur adverbium quod est 'jampridem' et ipsum verbum, scilicet 'jactamus', repugnare. Dicendum
W. f. 23a1. quod loquebatur sic propter expressionem | sentencie hujusmodi, scilicet ut non solum significaret ipsos laudare ipsum in presenti, set quod multo tempore transacto incepisset jactacio, et propter hoc apponit adverbium preteriti temporis ad verbum presens.

⟨*Ex quo ita est quod dies est vado Romam*⟩

'Ex quo ita est quod dies est vado Romam.' Dicendum quod hec oracio est omnino perfecta, et ordinacio sermonis attendenda sic, 'ita est quod dies est ex quo est vado Romam', [quamvis preponatur] hoc quod dico 'ex quo' habet tamen secundum intellectum sermonis subsequi; et ideo potest dici quod hoc totum 'ex quo' sit una diccio,

1 evocatur] *om.* *W.* 4 dicatur *P.* 5 non possit] posset *P.* 7 substantivum extraponitur *P.* 10 propter] per *P.* 13 expresset *W.* 18 denotaret] significet *W.* 25 transacto] laudato *W.* 26 adverbium] verbum *W.* 30 vado] eundum *P.* 33 hoc totum 'ex quo'] *add.* *W.*

aut simpliciter, | aut composita, sicut hujusmodi dicciones 'interea' 'preterea' et cetera hujusmodi, et habet significatum hujus diccionis 'quia'; si enim hec diccio 'quia' ponatur in loco ejus non perit intencio sermonis, ut dico 'quia ita est quod dies etc.'. Vel potest dici, et probabilius, quod hec vox 'ex' est diccio per se, scilicet preposicio, et ista vox 'quo' est nomen relativum, et refert 'diem esse', et hec preposicio 'ex' regit tale nomen ex vi circumstancie cause efficientis. Existencia enim diei est alico modo causa efficiens itineris, cum non fieret iter nisi esset dies. *P.* f. 50 a 2.

De verbo substantivo primo loco posito, dicendum est quod non est inpersonale, cum nunquam poterit esse inpersonale, ut alibi ostensum est, set intelligitur ibi pro supposito hoc nomen generale quod est 'res'. Causa quare subicietur est breviloquium et usus; sermones enim usuales, ut patet in omnibus tam proverbiis quam aliis, sunt abbreviati, per actores enim sunt ad usum. Sicut enim est in rebus, quod res quarum usus est frequens modicam quantitatem et abbreviatam recipiunt, ut eis apcius uti liceat: sic est in sermonibus, quod sermo cujus usus est rarus indiget expressione actuali omnium parcium necessariarum ad ipsum, ut possit complete et manifeste significare uni quod apud alterum inest; et ideo per oppositum, sermo cujus usus est frequens non indiget tali expressione, cum non lateat aliis intellectus talis sermonis. Et eciam decet ipsam esse abbreviatam ut apcior sit usui, sicut dictum est; et ideo cum iste sermo sit multum frequentatus et in usu propter breviloquium et usum subicietur suppositum, et potest appositum competenter, si quis velit, apponere. Istud autem diligenter est considerandum in multis locucionibus eclipticis, set racio eclipsis est assignata, sicut dictum est.

1 sicut] sint *P.* 3 'quia'] 'quare' *W.* 4 dico] dicatur *W.* 6-7 'ex' . . . vox] *post* et 8 *W.* 7 'diem'] dicere ista *W.* 8 'ex' regit] exigit *W.* 9 Existencia] Exigencia *W.* 17 proverbiis] principiis *W.* 20 recipiunt] respiciunt *W.* apcius] aptitudo *P.* 22 indiget] in *P.* 24 alterum inest] est alterum *P.* 26 liceat *W.* aliis] ant^{i}. *P.* 29 et usum] non *W.* 32 assignata] consignificata *W.*

De verbo substantivo secundo loco posito, dicendum quod iste nominativus casus ‘dies’ reddit ei suppositum. Aut alio modo, sicut dictum est alibi; et de ista oracione ‘vado Romam’ similiter tactum est alibi; est ergo sensus sermonis ‘ita res est quod dies est ex quo vado Romam’. Et hoc adverbium ‘ita’ dicit similitudinem hujus nominis generalis ‘res’ ad hoc nomen speciale ‘dies’.

Simile est in parte ‘est inter canem et lupum, eundum est secure’, hoc autem verbum ‘est’ manet personale semper et potest subtaceri suppositum propter racionem dictam. Istud autem suppositum est hoc nomen ‘indistinccio’ aut ‘indiscrecio’, quod quidem non solum propter racionem jam dictam potest subtaceri et intelligi, set eciam de virtute sermonis alico modo intelligitur, ista enim oracio ‘est inter canem et lupum’ significat necesse aliquid esse medium inter eos: hoc autem est ‘indistinccio’ et ‘indiscrecio’, quia unum ab alio discerni de facili non possit cum sint valde similia animalia; et ideo de virtute sermonis alico modo hoc nomen intelligitur ‘indistinccio’. Dico igitur quod is est sensus sermonis quia indistinccio sive indiscrecio est inter canem et lupum: subtacetur autem principaliter propter breviloquium et usum, cum sit sermo
W. f. 23 a 2. proverbialis et figura locucionis que est paroemia, | quasi dictum ‘accomodatum rebus et temporibus proverbium’, sicut patuit prius, unde sicut hec oracio ‘lupus est in fabula’ transfertur a propria significacione ad inpropriam, sic et ista oracio; significat enim quod crepusculum sit. Et est racio quam possit talis transicio fieri, quia sicut est indistinccio inter canem et lupum propter sui similitudinem, cum sint animalia valde similia, sic in crepusculo est indistinccio et indiscrecio rerum, cum non possit visus discernere et judi-

3–4 alibi . . . alibi] *om.* *W.* 7 nomen] *add.* *W.* 8 est[2]] *om.* *W.* 9 inpersonale *W.* 10 subtaceri] suplere *W.* 11–12 ‘distinccio’ aut ‘discrecio’ *P.* indiffinicio vel indiscrecio *W.* 12 quidem] quedam *W.* 13 subtaceri] subici *W.* 14 oracio] preposicio *W.* 15 ‘est . . . lupum’] ‘inter’ *W.* necesse] necessario *W.* 16 ‘indistinccio’ et] indiffinicio vel *W.* 19 ‘indistinccio’] indiffinicio *W.* 20 indiffinicio vel *W.* 21 subicitur *W.* 23 paroemia] ꝑa[la] *W.* ꝑo[a] *P.* quasi dictum] quod *P.* 25 patuit] dictum est *P.* 28 ponit *P.* 30 inter crepusculum *W.* 31 discernere et] discrete *W.*

care de rebus, set sub quadam confusione et similitudine dicit unam esse aliam, et eciam quod non omnino est nox nec dies, set quasi apparent vestigia diei et noctis nec dominatur unum simpliciter nec aliud in crepusculo, | ideo *P.* f. 50 b 1. nox et dies sunt quasi similes et quasi indistincti in crepusculo. Et propter [hoc] alteram istarum indistinccionum aut utramque poterit ista oracio 'est inter canem et lupum' transferri ad significandum istam oracionem 'crepusculum est'. Causa autem qua necesse est sic loqui inproprie est expressio sentencie, quia intencio sermonis est non solum significare crepusculum esse, set talem indiscrecionem rerum sive diei et noctis, et ideo cum talis indiscrecio non significatur per oracionem istam 'crepusculum est' necessarium fuit uti alia que posset hoc significare, ut in pluribus. Verum enim est quod omnes carpentes iter tali tempore nolunt jacere alios, et ideo volunt ut alii excitentur ad perficiendum eos, set eis manifeste exprimentibus temporis obscuritatem dicendo sic 'crepusculum est, eundum est secure' minus excitant audientes ad perficiendum eos quam si dicant 'est inter canem et lupum', cum multi audiencium non attenderent forte intencionem sermonis, et ideo ad indistinccionem significandam, simul cum latencia eorum denotanda, necesse est uti tali sermone pro hoc 'crepusculum est'.

Sciendum quod hoc verbum 'est', licet sit intransitivum simpliciter, tamen est transitivum secundum quid, sicut alia verba absoluta, et ideo potest transire in aliquid extra, mediante preposicione, sicut alia verba absoluta, et hoc [non] est mirum cum [non] possit transire in aliquid extra transicione personarum ut 'hoc est Sortis', et ideo potest multoforcius transire in aliquod mediante preposicione, et

3 quasi] quia *W.* 4–6 ideo . . . crepusculo] set quasi indistinctum *W.* 10 expressio sentencie] *add. W.* 11 indistinccionem *W.* 12 sive . . . et] aut . . . aut *P.* indistinccio *W.* 16 excitentur] excitarent *P.* 19 excitant] excitatum *P.* 20 dicant] dicatur *W.* 21 attenderent] intendebant *W.* sermonis] sibi modis *P.* 22 indistinccionem] distinccionem *W.* 23 hoc] hoc quod dico *W.* 27–8 et . . . absoluta] *om. W.* 28–9 et hoc est mirum, cum possit *W.* 29 in] ad *W.* 31 ad aliquid *W.*

propter hoc potest in proposito exigere istos acusativos 'canem' et 'lupum'.

De isto sermone 'uterque vocamur Cipiones' est dubitacio. Et potest dici quod ista diccio 'uterque' construitur a parte ante cum verbo, et evocatur a persona intellecta in verbo et bene potest, sicut predictum est. Set tamen est major inproprietas, verumptamen non alia quam evocacio, aliquando enim fit cum majori aliquando cum minori inproprietate, et omnes alie figure. Quare eciam de virtute distinccionis habet quamdam multitudinem suppositorum, ideo sufficit ut addatur prime persone plurali tam verbi quam nominis ita dicitur, set ista causa est solum qua potest fieri improprietas, et deficit illa qua necesse est fieri. Et preter hoc 'uterque' significat de duobus per modum divisionis et non per modum colleccionis, et ideo magis denotat modum singularitatis quam pluralitatis. Et propter hoc potest dici quod construitur a parte post, et est prolemptica construccio sub hoc sensu 'nos vocamur Cipiones uterque', et per hoc quod dico 'uterque' dantur intelligi dividencia, cum istis equivaleat 'alter' et 'alius'. Significat enim per modum divisionis et non colleccionis, et ideo cum velit Priscianus quod divisio in prolemptica construccione potest significari per nomina relativa que sunt 'alter' et 'alius', satis competenter potest hic assignari prolemptica construccio. De tali autem construccione quid sit dicendum patet alibi, et de hoc nominativo 'Cipiones' patet
W. f. 23 b 1. per predicta. |

⟨*Ego meorum solus sum meus*⟩

'Ego meorum solus sum meus.' Et sciendum quod intencio hujus sermonis est quod proferens voluit significare quod nullus servorum suorum sibi proficit, et quod

1 exigere] sic significare *W*. 4 construitur] potest construi *W*. 9 inproprietate] incongruitate *W*. Quia *P*. virtute] veritate *P* 10 habet] sunt *W*. 11 *ante* sufficit] significat et *add*. *W*. prime] *om*. *P*. 12 qua] quia *W*. 13 deficit] differt *W*. 18 nos vocamur] nomina vocatum *W*. 20 istis equivaleat] equipollet *W*. 21–2 cum velit] vult *W*. 23 nomina] noticia *P*.

ipse sibi proficit, et utilis sibi esset in illis negociis suis in quibus servi sui deberent laborare, et que ad eos spectarent; ut ergo significaret se proficere sibi in negociis spectantibus ad servos suos, et ita tamquam servus suus, quia gerens officium eorum, dixit 'ego meorum', quasi diceret 'ego sum quasi unus de servis meis procurans negocia mea ac si essem servus meus'. Ut autem | designaret *P.* f. 50 b 2. se solum intendere circa profectum suum loco servorum, dixit 'solus sum meus', id est 'utilis michi'. Et ut significaret se vehementer proficere sibi et eciam efficaciter sua negocia procurare, tamquam familiarius sibi et maxime cogitans de profectu suo, dixit 'meus'. Plus enim significatur per hoc quod dicit 'meus' quam si dixisset 'utilis michi' aut 'proficiens michi' aut aliquod tale.

Construitur autem iste genitivus 'meorum' non cum pronomine, set intelligitur ibi hoc quod dico 'de numero'; et quamvis posset intelligi in qualibet construccione partitiva, aliquando tamen non intelligitur tamquam exigens genitivum, ut quando illud quod additur genitivo sufficit materialiter ad exigendum ipsum; aliquando autem intelligitur tamquam exigens genitivum, cum illud quod ponitur cum genitivo non poterit exigere talem casum; et sic est hic, pronomen non regit casum. Ponit autem hoc pronomen 'meus' sine substantivo propter expressionem sentencie. Plus enim significatur sic quam si diceret 'meus servus'; vehementer enim significatur se esse sibi proficientem et utilem sibi, quia potest intelligi et 'utilis' et 'proficiens' et 'servus' et hujusmodi, ideo nullum substantivum determinatum sibi additur, nec est aliqua inproprietas nisi sit eclipsis, que excusatur per expressionem sentencie.

1 utilis sibi] nichil *P.* 7 designaret] significaret *W.* 9 servorum] suorum *W.* sum meus] *om. P.* utilis] ut nichil *P.* 12 profectu] profecto *W.* 13 quod dicit 'meus'] *om. W.* 16 'meorum'] *om. W.* 19 non] *om. W.* 21 materialiter ad exigendum] ad excludendum *P.* 22 ponitur] exponitur *W.* 23 talem casum] genitivum *W.* 24 ponit autem] sicut *W.* 26 significat *W.* 27 vehemencius *W.* 29–30 determinatum sibi] determinate *W.* 31 excercetur *W.*

⟨*De aliquibus locucionibus difficilibus*⟩

De istis locucionibus ‘albet pedem’, ‘frangitur crura’, ‘interest nostra’, ‘refert nostra’, ‘incedit superbum’, manifestius patet quod hic posset dici super librum *Construccionum*, et similiter de supinorum construccione.

Set nunc est dubitacio adhuc de paucis aliis, ut de istis *Benedicite dominus*, *Deo gracias*, *Dominus vobiscum*, *Et cum spiritu tuo*, *Per omnia secula seculorum*, *amen*, *Sequencia sancti evangelii secundum Lucam*, *Ite*, *missa est*, *Pater noster qui es in celis*, *O vos omnes qui transitis per viam*, etc., *In pace in id ipsum*, *Erat autem Margareta duodeviginti annorum*, etc., *Pridie kalendas Maij*, *Video Marcum id est Tullium*, *Ecce homo*, *Ecce hominem*, *Non ego* [*solus*] *solus ego*, *set ego sumus unus et alter*, *Vespere autem Sabati que lucessit*, etc.

De primo dicendum quod continet duas oraciones perfectas, quia in hoc imperativo ‘benedicite’ intelligitur nominativus reddens ei suppositum, scilicet ‘vos’, per relacionem et conjunccionem ejus quod est ‘dominus’ ad verbum istum ‘benedicite’ intelligitur hoc verbum ‘benedicat’ sicut in aliis, quia aliquando intelligitur verbum per relacionem alicujus ad construccionem precedentem, ut dicto ‘quid est summum bonum in vita’ et respondetur ‘honestas’, intelligitur ibi verbum per relacionem hujus diccionis ‘honestas’ ad oracionem precedentem [excercitum], refertur autem diccio et dat intelligere intellectum plene oracionis per tale responsum, quare similiter hic potest intelligi verbum per respectum ad oracionem precedentem, cum intencio sermonis sit enunciare actum similem in una oracione sicut et in alia. Respondetur ibi ‘dominus’ magis quam aliud ad significandum quod ipse sit |
W. f. 23 b 2. causa principalis benediccionis.

2 ista construccione *W.* 3 manifestius] magis *W.* 4 quod . . . dici] hic quam *W.* 6 nunc] tamen *W.* adhuc] *om. W.* 12 duodeviginti] duodecim *P. om. W.* 13 homo] ego *P.* 14 set . . . alter] etc. *P.* 18 vos] nos *W.* 25 excercitum] *om. W.* 26 autem] aliqua *P.* 29 consimilem *W.*

Aut posset aliter dici quod ille nominativus 'dominus' ponatur absolute, ita quod ista sit intencio sermonis 'benedicite', id est 'aliquid bonum dicite'; hoc enim est unum significatum hujus verbi 'benedico'. Cum ergo respondetur 'dominus' aliquid bonum respondetur, cum nomen domini sit bonum simpliciter. Et si dicatur quod non tenetur absolute alico predictorum modorum, dicendum est quod est verum. Multi enim alii modi sunt ponendi ⟨per⟩ nominativum absolute, quandocumque enim enunciatur non sub intencione significandi, constituens tamen intellectum perfectum cum alio aut in eadem oracione aut in alia, potest | teneri absolute, et sic est hic. Et confert ad primum modum *P.* f. 51 a 1. dicendi breviloquium quod exigitur ad sermones usuales, ut prius dictum est, et hoc eciam potest excusari quia subtacetur verbum, quia enim tam frequens est usus talis sermonis, omittitur solum ex usu.

Similiter dicendum est ad secundum, quod usus excusat [aliquid bonum respondetur] latenciam verbi cum dicitur 'deo gracias', et eciam conjunccio ejus ad construccionem precedentem que est 'benedicamus domino'; intelligitur enim satis ex hiis in oracione 'deo gracias' hoc verbum, 'dicamus' aliquando enim exprimitur ut patet, et propter breviloquium usus multociens omittitur.

Similiter dicendum est de hac oracione 'dominus vobiscum' et de hac 'et cum spiritu tuo'. Intelligitur enim in illis hoc verbum 'sit', quod omittitur ex usu, et eciam ad majorem expressionem sentencie. Potest enim intendi quod 'dominus sit vobiscum' aut 'maneat' aut 'quiescat' aut 'moretur' aut 'habitet' et cetera talia, quare si exprimeretur unum eorum hoc significaretur solum et non alia.

2 ponat *P.* 3 dicite] discite *P.* 5 aliquid bonum respondetur] *add. W.* 7 predictorum] istorum *P.* quod] quod hoc *W.* 9 quandocumque enim] quam quod *W.* 10 *ante* significandi] sermonis *add. W.* 13 sermones] locuciones *W.* 14–15 excusare quod subtacitur *W.* 18 aliquid bonum respondetur] *om. W.* 29 habitet] communicet *W.*

Similiter de hoc 'per omnia secula seculorum, amen'. Secundum quod accipitur in missa subtacetur verbum ad expressionem majorem sentencie, cum sit intencio sermonis quod per omnia secula seculorum deus laudetur aut glorificetur aut honoretur et cetera hujusmodi. Si ergo unum poneretur unus significaretur intellectus, et ideo subtacetur quodlibet istorum, et ponitur ista diccio 'amen'. Ista autem diccio 'amen' multas habet significaciones; aliquando est adverbium affirmandi, ut in oracione dominica 'set libera nos a malo. amen!' id est, 'vere'; aliquando est adverbium jurandi, ut cum dicitur 'amen amen dico vobis' quod est instrumentum jurandi, et si hoc sit verum tunc satis competenter ponit hoc esse adverbium affirmandi, quasi dicat 'vere vere dico vobis'; aliquando est nomen, ut cum dicitur secundum quod significat idem quod 'sine defectu', unde dicitur sic ab 'a' quod est 'sine' et 'menos' quod est 'defectus', quasi 'sine defectu'. Set tunc puto quod melius est adverbium temporis, cum preposicio cum suo casuali equipolleat adverbiali determinacioni, et valet tantum quantum hoc adverbium 'eternaliter' aut 'perpetue', et sic accipitur in ympnis. Aliquando est verbum, et significat idem quod hoc verbum 'fiat'.

Dicendum est ergo quod cum dicitur 'amen' ad hanc oracionem 'per omnia secula seculorum', prout accipitur in missa, potest significare idem quod 'vere', vel idem quod 'sine defectu' vel 'eternaliter', vel idem quod 'fiat'. Set si duobus modis primis, tunc est pars illius oracionis 'per omnia secula seculorum', et determinat verbum intellectum. Si tercio modo, tunc dat intelligere plenam oracionem de se, et est sensus quod 'laus dei fiat'. Ita intelligendum est de hac oracione prout in missa accipitur si nichil precedat, aut prout in missa accipitur si sit finis oracionum secretarum, et ideo habet semper verbum cum quo conjungitur, quod est 'vivit et regnat'. 'Amen'

2 subtacetur] omittitur *W.* 4–5 aut . . . aut] vel . . . vel *W.* 6 intellectus] *add. W.* 7 ponitur ista] additur hec *W.* 8 Ista autem] Item ista *W.* 11, 12 jurandi] invocandi *W.* 13 ponit] possit *W.* 15 nomen . . . secundum] adverbium *W.* 17 menos] mene *W.* 21 ympnis] himnis *W.*

accipitur ibi sicut prius, set precipue duobus sensibus illis, secundum quod est adverbium affirmandi et secundum quod significat idem quod 'sine defectu'. Et ne miretur quod dicatur hoc adverbium 'vere' esse adverbium affirmandi, cum sit adverbium qualitatis ut videtur; dicendum quod continetur sub utraque specie adverbii secundum diversas naturas, ut patet intuenti.

De quinto dicendum est quod iste nominativus casus 'sequencia' ponitur absolute sicut in aliis titulis, sicut enim scribitur super statuam, | aut supra sepulcrum alicujus, [*W.* f. 24 a 1.] 'sanctus Nicholaus', aut 'sancta Maria', aut hujusmodi, sic scribuntur super libros tituli. Aut, sicut dictum est prius, quod ante talia potest intelligi verbum 'sit', et hic ideo possumus dicere quod non necesse est quod ponatur absolute, quamvis poni possit secundum aliam intencionem sermonis; cum enim in aliis propter convenienciam | et comparacionem signi ad signatum intelligitur [*P.* f. 51 a 2.] ibi hoc verbum 'significatur' aut aliquod tale, prout ex comparacione hic ejusdem ad se, quia res significata per titulum et intitulatum sunt unum et idem, potest intelligi verbum ydemptitatis, scilicet hoc verbum 'est', et est sensus 'hec sunt sequencia sancti evangelii'.

De sexto, scilicet de isto sermone 'ite, missa est', potest dici quod hoc quod dico 'missa' est [perfecta vel aliquod] nomen, et reddit suppositum verbo; et est sensus quod 'missa est perfecta' vel aliquod tale; set ex solo usu omittitur, sicut contingit in omnibus locucionibus pretactis, hoc enim est quasi causa principalis in omnibus talibus, aut propter hoc quod utimur ista voce communi tam ad missas cantatas quam ad simpliciter dictas, ideo si poneretur 'Ite, missa est cantata', non pertineret ad missas simpliciter dictas, aut

1 precipue] posterius *P.* 1–2 illis . . . adverbium] *om. W.* 3 ne miretur] veniretur *P.* 6 continetur] concceditur *P.* 12 dictum] tactum *W.* 13–14 et hic ideo] hic, et non *W.* 15 ponatur] teneatur *P.* 18–19 ex comparacione] sic exponendo *W.* 23 sexto scilicet de] *add. W.* 24 perfecta vel aliquod] *om. W.* 29 utitur *P.* 29–30 cantatas . . . dictas] simpliciter dictas quam ad alias *W.* 30 si poneretur Ite] ideo non ponetur ista *W.* 31 pertineret] poneretur *W.*

si diceretur ‘dicta’, non pertineret ad missas solempniter cantatas, ideo subicitur utrumque; aut propter majorem expressionem sentencie, ut posset significari quod esset celebrata aut perfecta, aut dicta aut cantata, et ideo nullum illorum ibi ponitur ne quocumque illorum ibi posito minus significaretur. Aut potest hec diccio ‘missa’ esse participium, et intelligitur ibi pro supposito hoc nomen ‘hostia’, cum mater ecclesia mittat deo patri pro fidelibus talem hostiam et offeratur, et intelligitur satis per verba sacerdotis tam in oracionibus quam in aliis precedentibus, cum ab evangelio usque ad finem misse agatur de hostia tali. Et ita probabiliter dicitur hujusmodi, cum nulla necessitas gramaticalis de hiis sit asserenda, cum dicunt sancti quod verba sacre scripture non sunt regulis gramatice obnoxia.

De ista oracione ‘pater noster’ etc., patet quod isti casus ‘pater noster’ sunt nominativi casus, et hoc quod dico ‘qui’ evocatur a secunda persona intellecta in hoc quod dico ‘es’, aut a secunda persona istorum nominativorum, quod tamen non est ita verum, cum evocatur tercia persona a parte ante cum verbo ut possit construi convenienter cum eo, quare illud quod reducit evocatum ad construccionem verbi ut supponat ei, oportet quod per se et proprie possit verbo reddere suppositum. Hoc autem non est nominativus casus, quare non evocatur hoc nomen ‘qui’ a vocativo, quod possit concedi.

De construccione vocativi dicendum quod sic patet iste sermo ‘O vos omnes qui transitis per viam’, set dicendum est de hac diccione ‘omnes’ [quod est vocativi casus constructum] cum hoc verbo ‘attendite’ evocatur per hoc pronomen ‘vos’, et est sensus ‘O qui transitis per viam, vos omnes attendite’, et evocatur per hoc pronomen ‘vos’, vocativus casus intelligitur cum hoc pronomen ‘vos’ ⟨sit⟩ intellectum in hoc verbo ‘transitis’.

6 partitivum *W.* 10 precedentibus] precibus *P.* 12 probabiliter dicitur] probatur potest dici de *W.* 18–19 quod tamen non est] eum non sit tamen *W.* 19 evocat *P.* 20 quare] tanquam *W.* 21 evocatum] nominativum *W.* 22 reddere] reducere *P.* 23 nominativus] vocativus *P.* 25 dicendum quod] prius dictum est et *W.* 27 ‘omnes’] ‘vos’ *W.* 28, 30 attendite] apprehendite *P.* 30–1 evocatur . . . cum] *om.* *P.*

De nona locucione patet quod illud pronomen ‘id’, quod est relativum, [et] refert hanc diccionem ‘pace’, et bene potest, cum non sit neutrum adjectivum set substantivum; tale enim neutrum nec repugnat masculino neque feminino, et ponitur in neutro genere magis quam in feminino, cum dicit Priscianus quod neutrum substantivum [quod] magis competit ad significandum esse rerum, unde dicit, ad querendum de diffinicionibus rerum non est nomen interrogativum in masculino vel in feminino set in neutro. Quod patet, cum hoc pronomen ‘quid’ apud logicos significet essenciam rerum et quiditatem, non hoc pronomen ‘quis’ vel ‘que’, et ideo ex hoc accipio quod per neutrum genus magis proprie denotatur essencia et quiditas rerum [per neutrum] quam per femininum vel masculinum; et propter hoc idem ut denotetur quod requiescendum sit in eternum in puritate et essencia pacis, que deus est, melius dixit ‘in id ipsum’ | quam ‘in eum ipsum’. Et additur hoc pronomen *W.* f. 24 a 2.
‘ipsum’ ad aliud pronomen ad magis denotandum puritatem et essenciam pacis, et ad majorem discrecionem pacis, in qua est requiescendum.

De decima locucione breviter dicendum est quod hec vox ‘annorum duodeviginti’ est una vox composita, et significat idem quod ‘octodecim’, et est adjectivum ejus quod est ‘annorum’. Utrumque regitur a verbo substantivo transitive personarum, et est nomen compositum ex corruptis et integris, quia idem est quod ‘duobus demptis a viginti’. | *P.* f. 51 b 1.

De xi[a] locucione dicendum est quod illud adverbium ‘pridie’ regit istum acusativum ‘kalendas’ aut racione alicujus intellecti in eo aut racione significati, quia sensus est ‘primo die ante kalendas Mayi’.

1 nona] congrua *P.* 3 *post* adjectivum] substantivum *add. W.* set] aut *W.* 7 esse] essenciam *W.* 7–8 ad . . . non] non adquirendum *W.* 11 pronomen] nomen *W.* que] qui *W.* 13 per neutrum] *om. W.* 15 idem] *om. W.* requirendum *W.* 17 eum] ea *P.* 22 annorum . . . vox] una est diccio *P.* 24 regitur . . . transitive] intelligitur in verbo sub intencione *P.* 25-6 corrupto et integro *P.* 29 eo] se *W.*~ *post* racione] tocius *add. W.*

De xii[a] locucione magna est dubitacio. Quidam dicunt quod hec vox ‘ id ’ in tali sensu non debet scribi per pronomen et verbum substantivum, set per hanc literam ‘.i.’ cum puncto ex utraque parte, et tunc aut conjunccio aut interjeccio. Alii dicunt quod bene potest scribi per pronomen et verbum substantivum. Et tunc si queratur an sit pronomen relativum aut non, dicendum est quod sic. Et si queratur quid refert ad casum precedentem acusativum, cum dico ‘ video Marcum id est Tullium ’, dicendum est quod non propter incongruitatem, set illud totum refert ‘ videre ’, cum sensus sit ‘ video Marcum scilicet video Tullium ’; ita potest dici probabiliter.

De ista diccione ‘ ecce ’ debet dici [aut] secundum auctoritatem Prisciani quod ex vi demonstracionis quam significat dat intelligere verbum substantivum aliquando sicut pronomina, et sic bene ordinatur hoc adverbium cum nominativo sicut ‘ ecce homo ’, intelligitur enim ibi hoc verbum ‘ est ’ a quo regitur talis casus. Hoc habetur per auctoritatem Prisciani in primo *Construccionum*, dicit autem in *Majori Volumine* quod dat intelligere verbum pertinens ad sensum visus. Unde ‘ecce’ facit demonstracionem ad oculos, et ideo dat intelligere hoc verbum ‘ vide ’, tamen dirigitur sermo ad alium, et ita potest construi cum acusativo casu, qui quidem acusativus regitur ab hoc verbo ‘ vide ’ intellecto, cum sit sensus ‘ ecce hominem, id est, vide hominem ’, vel ab ipso adverbio cum habeat plenum intellectum verbi sicut quedam interjecciones; et ita patet quod potest construi tam cum casu nominativo quam cum acusativo.

De ista locucione ‘ non ego solus ego, set ego sumus unus et alter ’ dicendum est quod est perfecta quoad intellectum. Intencio enim proferentis est significare quod due persone sunt in eadem persona aut in eadem substancia, scilicet in

1 locucione magna] questione major *W*. 2 tali sensu] talibus *W*. 4 tunc est *W*. 8 refert ad] regit *W*. 9 dico] dicitur *W*. 10 refert] regit *W*. 13, 18 auctorem Priscianum *W*. 14 vi demonstracionis quam] ydemptitate quid *P*. 16 nominativo] vocativo *P*. 22 ‘vide’] video *P*. 27 interjecciones] interrogaciones *W*. 30 quoad] quantum ad *W*. 31 Intencio enim] Intellectus enim sive intencio *W*. 32 aut . . . substancia] *om*. *W*.

sua; hoc autem evidentissime significatur per hoc pronomen prime persone suam substanciam et personam demonstrans; posset autem hoc per similia significari, ut si diceretur '⟨non⟩ ego sum mea persona tantum, set due persone in substancia mea', ⟨ut⟩ per aliquid aliud consimile ydemptitas substancie et persone nominate significatur expresse, sicut per pronomen prime persone que certam substanciam et certam personam demonstrat. Et eciam metrum cum breviloquio aliter non posset salvari tam congrue sicut hoc modo. Illud ergo quod dico 'solus ego' ponitur pro significato nominis, et ita pronomen ponitur inconvenienter pro nomine, et est solocismus substancialis nisi excusetur. Verumptamen precisa sentencia exprimenda hoc excusat cum metro et breviloquio, et ita dicendum est quod ibi est incongruitas, cum Prisciano dicente quod nemo dicit 'sum ego', propter geminacionem substancie, et est ibi figura que antithesis nominatur. Antithesis enim excusat tam solocismum substancialem quam accidentalem, sicut alibi habet demonstrari. Cum igitur hic sunt due oraciones, ⟨et⟩ una est hec 'non ego solus ego', dicendum quod intelligitur ibi hoc verbum 'sum' per pronomen demonstrativum, cujus causa est quod verbum sustantivum significat substanciam generalem uniuscujusque, pronomen demonstrativum significat eandem substanciam, set magis specialem, ideo posito pronomine demonstrativo intelligitur verbum substantivum; | confert autem ad hoc *W.* f. 24 b 1 actus demonstrandi, quia actualiter per pronomen demonstratur illud quod habet esse, et ideo hoc verbum 'est' significans 'esse' intelligitur per pronomen. Hoc autem testatur Priscianus in primo *Construccionum*, dicens quod quia verbum substantivum substanciam specialem quam pronomen demonstrativum habeat in se, ideo frequenter invenimus demonstrativis pronominibus prepositis non posita

2 suam substanciam] *om.* *W.* 4 mea] in ea *W.* persone in substancia] substancie in persona *W.* 5 ydemptitatis et *W.* 7 pronomen] principium *P.* certam substanciam et] *om.* *W.* 10 solus non ego *W.* 12 nisi excusetur] non excercetur *W.* 16 que antithesis nominatur] *om.* *W.* 18 demonstrari] manifestari *W.* 21–3 cujus . . . demonstrativum] *om.* *W.* 23 significans *W.* 25 substantivum] demonstrativum *W.* 26 actus demonstrandi] sedendi *P.* 27 habet esse] dico 'ego' *W.*

supra dicta verba substantiva, tamen intelliguntur, et ponit exempla Virgilii, ut 'Hic Cesar et omnis Juli progenies'. Hic intelligitur verbum substantivum in personalitate tercia. Aliud exemplum est 'nam Polydorus ego', in quo intelligitur hoc verbum 'sum' in prima persona; et hoc confirmat Priscianus per hoc quod adverbia demonstrativa dant intelligere verbum substantivum, quare multoforcius pronomina, cum communicant in significato cum verbo substantivo, et non solum habent officium demonstrandi. Est ergo hec oracio perfecta 'non ego solus ego [set ego sumus]', quia intelligitur verbum necessario, et quod intelligitur non deest. Alia tamen est perfecta, est tamen incongrua ex apposicione pronominis ad verbum; sicut dictum est, excusatur propter expressionem sentencie simul cum metro et breviloquio. Et sciendum quod isti casus 'alter' et 'unus' construuntur a parte ante cum verbo substantivo, et pronomen a parte post, evocatur autem a tercia | *P.* f. 51 b 2. personalitate ad primam per verbum prime persone, et est sensus sicut dictum est 'due persone sumus in eadem persona', et causa hujus evocacionis est expressio sentencie, quia persona proferentis supponit pro una illarum personarum que significantur per hoc 'alter et unus', et ideo ut hoc innuat, dicit 'sumus', et non 'sunt', et ideo adhuc est major inproprietas in ista oracione quam in prima, eo quod non solum aditur principium verbo substantivo a parte post, set ponitur verbum prime persone pro verbo tercie, excusatur autem principaliter per hoc quod dictum est.

Et est simile de isto sermone 'est ego qui mecum loquitur', quia nominativus reddens suppositum huic verbo 'est' intelligitur per ⟨pro⟩nomen relativum, et est sensus 'iste est ego qui mecum loquitur', apponitur autem pronomen verbo substantivo incongrue, set causa exprimendi senten-

2 Juli] e jus *W*. *om*. *P*. 4 Polydorus] pallidus *P*. pelidorus *W*. ego] ejus *W*. 5 hoc . . . persona] verbum prime persone quod est 'sum' *W*. 10 set ego sumus] *om*. *W*. 12 perfecta] simpliciter perfecta *W*. ex] a parte *W*. 13 pronominis ad verbum] principale adverbii *P*. 15 'unus'] alius *P*. 16 construunt *W*. 16–17 ante . . . parte] *om*. *W*. 19 persone sumus] simpliciter *W*. 20 evocacionis] equivocacionis *P*. 21 supponit] semper supponit quod *W*. 22 et unus] alius *P*. 23 dicit] dct ut *P*. 24–5 quam . . . set] quantum est a parte prima quia *W*. 26 excercetur *W*. 27 quod dictum] verbum *W*.

ciam excusat hic: intendit enim illum significare qui secum loquebatur omnino esse idem sibi, quod nulla voce propria tam evidenter posset designare, sicut patet, et ideo addit pronomen.

De ultimo sermone prius tacto, dicendum est quod oracio est perfecta, tamen incongrua, set excusatur ipsa incongruitas. Sciendum enim quod intencio sermonis est quod venerunt cum aromatibus suis in diluculo sabati, quod est momentum temporis inter noctem sabati et diem dominicam. Diluculum enim est vesper sabati, id est, noctis sequentis diem sabati, qui quidem lucessit per ortum solis in prima sabati id est in die dominica, quia dies dominica est prima dies sabati. Set hic equivocatur sabatum, prius enim accipiebatur pro nocte sabati, secundum quod sabatum est pars septimane, hic accipitur pro tota septimana, sic enim equivocatur sabatum.

Est igitur hic inproprietas ex eo quod hoc relativum 'que' refertur ad antecedens sub neutro genere, set excusatur per expressionem sentencie, quamvis enim 'vespere' sit neutri generis, tamen aliquid in eo intellectum est feminini generis ad quod refertur relativum generis feminini, ut 'nox', vel 'hora', vel 'extrema pars noctis', omnia enim ista sunt feminini generis; sicut dicit Priscianus, quod cum dicitur 'Preneste sub ipsa' sit relacio ad hoc pronomen 'Preneste', gracia hujus nominis 'urbs' in eo intellecti. Posset enim esse dubium utrum 'Preneste' staret ibi pro opido vel pro urbe, ideo ut designaret quod in proposito sermone esset nomen urbis, dixit 'Preneste sub ipsa', equivocum enim fuit ad nomen opidi et urbis.

Similiter posset hic esse dubitacio an ei quod est 'vespere' construet 'lucere', ideo relinquid in feminino genere racione ejus quod est 'hora', de qua non est dubium utrum posset lucere; aut secundum quod dicit Augustinus, 'nomine vesperis significat | totam noctem', et est 'vespere sabati', *W.* f. 24 b 2

2 voce] vox *W.* 3 designare] significarc *W.* 9 momentum tcmporis] medium *W.* 11 prima] ipsa *P.* 15 sic] ad hoc *W.* 25 urbis *W.* 27 ut] crgo *P.* 31 construct] posset construere *W.* retulit *W.* 32 utrum] quando *W.*

id est ‘ nocte sabati ’. Set de ipso vespere quod est medium noctis intelligemus mutatum generis, et ait ‘ que ’ referens ad sensum et non ad nomen, scilicet nox lucessit in prima sabati, scilicet in prima parte sive in prima die septimane lucessit ; aut non secundum se totam set pro quadam parte, scilicet diluculo ; aut mistice dicit ‘ lucessit ’ pro gloria resurreccionis ; et ita potest sumi hic ‘ vespere ’ pro diluculo, aut pro tota nocte, et utroque modo est ablativi casus et neutri generis ; aut saltem secundum quod pro diluculo sumitur. Set de hoc non est vis, aut enim est masculini generis aut neutri. Et sciendum quod hec diccio ‘ prima ’, cum comparetur ad hunc genitivum ‘ sabati ’ partitive, significans proprietatem alicujus partis sabati, ⟨et⟩ intelligetur hoc nomen ‘ parte ’, et stabit pro die dominica.

EXPLICIT SUMMA DE GRAMATICA MAGISTRI ROGERI BACON. (*P.*)

EXPLICIT ORACIO GRAMATICA. AMEN DICANT OMNIA. (*W.*)

1 Set] Set ne *P.* 1–2 vespere . . . noctis] *om.* *W.* 2 mutatum] *bl.* *P.* 3 lucessit] antecessit *W.* 4–6 lucessit . . . dicit] *om.* *W.*

SUMULE DIALECTICES

SUMULE DIALECTICES

Oxford Bodley. Digby 204.

INTRODUCCIO est brevis et aperta demonstracio in aliquam artem vel scienciam. Ars est colleccio multorum principiorum ad unum finem intendencium, ut multe sunt regule sive precepta ad composicionem versuum, quarum collecio dicitur ars versificandi. Et dicitur ars ab 'arcendo' vel 'artando', quia artat et prohibet nos ab errore. Sciencia est nobilis animi possessio, que distributa recipit incrementum, et avarum dedignata possessorem, nisi publicetur elabitur. Et differt ars a sciencia, quia sciencia est ipsa cognicio quiescens in anima informans eam, ars autem est ipsa eadem cognicio per comparacionem ad opus quod regulat. f. 48 a 1.

Ars vero duplex est, mecanica et liberalis; et similiter sciencia. Ars vero mecanica est per quam substancia fit in propatulo sensuum, et in operacione manuum in convenientem formam et debitum finem ordinatur, ut sutoria, edificatoria, et dicuntur mechanice a 'mecando', quia faciunt intellectum hominis 'mecum', id est adulterum, [et] inclinando ipsum totaliter ad res temporales et res inferiores, cum deberet res perpetuas et superiores inspicere ut sic tandem deveniret ad cognicionem creatoris; set artes mechanice sunt laneficium, armatura, navigacio, venatio, agricultura, medicina.

Liberales artes sunt per quas perficitur intellectus hominis inveniendo verum siglis sine operacione manuali, ut gramatica, rethorica, logica, que sunt partes quadrivii; et dicuntur artes liberales vel quia liberant homines a curis temporalibus et faciunt homines liberos qui temporalia volunt querentes servitutem, vel quia tantummodo liberi et nobiles solent eas adiscere.

In artibus mechanicis quedam ministrat alii, ut carpentoria navigatorie, preparat enim navem ad usum illius; et una ministrat omnibus, ut ars fabrilis. Similiter in liberalibus

17 operacione] comparacione *MS.* 30 qui] et *MS.* 35 omnibus] *iter. MS.*

quedam ministrat alii, ut ars declinandi ministrat arti formandi oracionem, et geometria astronomie; et una omnibus, ut logica.

Logica vero 'secundum quid' est sciencia, quia habitus discernendi verum a falso per regulas sive per maximas sive dignitates quibus comprehendimus veritatem locucionis per nosmetipsos vel cum aliis; et dicitur a 'logos' quod est sermo et 'lexis' quod est racio, quasi racionis conjuncte cum sermone, vel sermonis conjuncti cum racione. Logica autem, ut est sciencia, .iiij. requirit sicut omnis sciencia, scilicet subjectum de quo sit, et partes subjecti, et passiones partium que probantur de partibus, et regulas sive dignitates sive maximas vel principia vel precepta quibus probantur passiones de partibus. Subjectum autem ejus est argumentacio sive sillogismus, quia omnis argumentacio aut est sillogismus aut ad sillogismum reducitur. Sillogismus autem est oracio in qua, quibusdam positis, necesse est aliud evenire per ea que posita sunt, ut 'omnis homo currit, Sor est homo, ergo
f. 48 a 2. Sor currit'. | Partes autem sillogismi sunt integrales, ut terminus et proposicio; terminus ut 'homo', 'Sor', 'currit'; proposicio ut 'omnis homo currit'. Alio modo sunt partes subjective sillogismi, ut sillogismus demonstrativus, sillogismus dialecticus, sillogismus sophisticus.

Passiones autem partium sunt, ut universale, singulare, que respondent termino, et alie, verum et falsum que respondent proposicioni, perfectum et inperfectum que respondent aliis.

Dignitates sunt proposiciones communes et per se note, quibus utitur logicus quando facit suas probaciones, ut de quocumque predicatur diffinicio, et diffinitum, et de quocumque predicatur species, et genus, et hujusmodi. Logica habet sex partes ad minus, scilicet librum *Predicamentorum*, qui est de termino, librum *Peryermenias*, qui est de proposicione sive enunciacione, librum *Posteriorum*, qui est de sillogismo demonstrativo, librum *Topicorum*, qui est de sillogismo dialectico, librum *Elencorum*, qui est de sillogismo sophistico, et quidam dicunt librum *Sextum*, qui est de sillogismo temptativo.

4 vero] *iter. MS.*

Set melius potest dici quod sciencia potest tradi de temptativa disputacione, eo quod temptativa est differencia essencialis disputacionis, eo quod hoc est ad aliud sicut disputacio. Ista tamen sciencia non ⟨est⟩ primo et principaliter pars logice, set secundario et quoddammodo subalternatur eidem, eo quod logica de sillogismo est de differenciis sillogismi, temptativa non, set de disputacione. Preter autem istos est liber *Priorum*, qui est de sillogismo in se et absolute considerato. Liber autem Porphirii et liber Boecii non sunt de substancia artis nec de esse, set de bene esse logice, et similiter *Sex Principiorum*.

Logica vero secundum quod est ars est regula discernendi diligens, id est, sedula sciencia disputandi.

In omni arte inquiruntur .viii.: officium, opus, finis, materia et partes artis, et artis instrumentum, et partes instrumenti. Officium logice est disputare, et ab hoc officio vocatur dialectica, a 'dia' quod est duo et 'logos' quod est sermo et 'lexis' quod est racio, eo quod vertitur inter duos, scilicet inter opponentem et respondentem, sine judicio. Et est dialectica triplex: uno modo dicitur tota logica, secundum quod sic diffinitur 'dialectica est ars arcium, sciencia scienciarum, que sola facit scire sciencias, ex qua omnis, sine qua nulla'; alio modo dicitur sciencia disputandi et discernendi ex probabilibus simpliciter, que traditur in libro *Topicorum* de sillogismo dialectico; .3°. modo appellatur dialectica, sive procedit ex probabilibus simpliciter, sive ⟨opponit⟩ alicui, scilicet respondenti, secundum quod temptativa quedam dialectica dicitur. Opus cujuslibet artis est non mentiri de quibus novit, et mentientes posse manifestare. Finis ejus est determinare sive inquirere verum et despicere falsum. Materia ejus est omnis questio proposita de quo queritur veritas vel falsitas; questio autem dubitabilis est proposicio, ut 'curritne Sor vel non'.

Partes ejus sunt due: ars inveniendi et ars judicandi. Ars inveniendi est que docet invenire terminos, proposiciones, | sillogismos; ars judicandi est certa discrecio de illis, utrum sint bene inventa vel non. Instrumentum vero f. 48 b 1.

istius artis est argumentacio. Partes instrumenti sunt termini et proposiciones, de quibus prius dictum est.

Sciendum ergo quod logica uno modo est pars philosophie secundum quod nunc dictum est; alio modo est instrumentum philosophie secundum quod ipsa philosophia utitur logica et subjecto logice cum omnibus aliis partibus suis, quia omnis alia sciencia utitur sillogismo et argumentacione, et probat aliquid de aliquo, et hoc per adjutorium logice. Et juxta hoc sciendum quod logica uno modo dicitur 'domina scienciarum', in quantum rectificat omnes alias sciencias, sicut manus rectificat se et omnia alia membra, et ideo, sicut manus dicitur organum organorum, sic logica sciencia scienciarum, et sic nobilior est omnibus aliis; alio autem modo in quantum ad alias sciencias per se ordinatur deserviens eis, sic vilior et ignobilior.

Prima igitur pars logice est liber *Predicamentorum*, quia est de termino, ut dictum est, a quo est origo et principium, propter quod consideranda est tota natura terminorum diligenter, eo quod parvus error in principio est magnus in fine, ut dicit Aristoteles in principio *Celi et Mundi*, quia ignoratis principiis ignorantur et ea que post principia sunt. Et ad hoc doctores puerorum invitat Boecius in libro *Disciplina Scolarium*, dicens 'ad hujusmodi domine inperialis, scilicet logice, apicem scandendum est hoc ordine. Inprimis terminorum integra cognicio, eorumque in proposicionem non latens copulacio sunt aptanda.' Set quia cognicio .v. universalium precedit, que multum valet ad predicta cognoscenda, ut ait Philosophus, [et] ideo primo de illis est negociandum.

Sciendum ergo quod terminorum alius universalis alius singularis. Singularis qui solum sibi ipsi convenit et non est communem ultis; sive qui de uno solo predicatur, ut individuum, ut 'Sor' et 'Plato' 'Cicero', 'hoc album' et 'hoc veniens'. Universale est quod aptum natum est predicari de pluribus, ut 'homo' 'asinus' 'animal'. Et sic terminus singularis idem est apud logicum quod nomen proprium apud gramaticum, terminus universalis ut in

12 sic] sicut *MS.* 15 ignobilior] ingnocior *MS.*

pluribus idem quod nomen appellativum, quia omne universale est idem quod appellativum, quamvis non e contrario secundum quod hic loquimur de universali, quia nullum equivocum est universale nec hujusmodi, et ideo commune nomen est in logica eo quod respondet nomini appellativo in gramatica magis quam universale. Istud nomen 'canis' et hujusmodi est nomen commune, non tamen universale. Subjectum autem hujus doctrine vocetur hic quod est suppositum in gramatica, predicatum quod ibi est appositum, cujus veritas planius patebit consequenter.

Universalia vero sunt .v., scilicet genus, species, differentia, proprium et accidens. Genus est quod predicatur de pluribus differentibus specie 'in eo quod quid', ut 'animal' predicatur de pluribus differentibus specie, ut si queritur 'quid est homo' respondendum est 'animal' de pluribus speciebus differentibus, ut de homine, | asino, bove, et alie, f. 48 b 2.
et sic de aliis speciebus animalis, quia homo est animal, asinus est animal, bos est animal, de quibus predicatur 'in eo quod quid', quia ad questionem factam 'in eo quod quid', respondendum est 'animal' et sic de aliis.

Species est quod predicatur de pluribus differentibus numero 'in eo quod quid', ut 'homo' predicatur de pluribus individuis et singularibus, ut de Sorte et Platone, et sic de aliis, 'asinus' de burnello et ballmino, et sic de aliis speciebus animalis et individuis, que quidem individua, unius speciei dico, differunt solo numero, id est numerositate, scilicet .vii. accidentium, secundum Boecium et Porphirium, que sunt patria, parentela, forma, figura, locus, tempus, propria denominacio; vel sic secundum Boecium in *Commento super Porphirium*, numero, id est unitatibus ipsius numeri, quia ipsa est unitas qua numeratur Sortes et qua numeratur Plato. Vel sic, differunt numero, id est numerositate forme communis sive speciei; per diversas materias enim diversa est materia unius individui et alterius, forma eadem secundum essenciam, diversa autem secundum esse, quia divisio speciei in individua est per

2 non] *iter. MS.*

partes materiales et non formales, sicut ⟨dicitur⟩ in .3°. *Metaphysice*, et huic consonat quod dicitur in .vii°. *ejusdem*, quod causa alietatis est materia. Ideo differunt individua numerositate forme communis per diversas materias; ista numerositas causaliter materie attribuitur, forme enim occasionaliter, sicut alibi habet manifestari. Et est simile hujus aliquantulum de forma speculi multiplicata per partes diversas materiales speculi ipsius fractas. Et predicatur species de individuis in eo quod quid est, quia ad questionem factam per 'quid' de individuis, respondendum est per speciem; sicut 'quid est Sor?' 'homo'; 'quid est burnellus?' 'asinus', et sic de aliis.

Differencia est quod predicatur de pluribus differentibus specie in eo quod 'quale', ut irracionale predicatur de asino et de bove, et mortale de homine et de aliis. Set non in 'quid' predicatur, set in eo quod 'quale', quia ad questionem factam per 'quale' de aliquibus speciebus respondendum est per differenciam; 'qualis est homo?' 'mortalis et substancia racionalis', 'qualis est asinus?' 'irracionalis et mortalis'.

Sciendum est autem quod quoddam est genus generalissimum et quoddam subalternum; quedam species specialissima et quedam subalterna; quedam differencia divisiva generis, quedam est alia constitutiva speciei. Genus generalissimum est supra quod non est aliud genus supraveniens, et ita genus quod nullo modo species; genus subalternum est quod est genus et species; et similiter, species subalterna per comparacionem ad superiora dicitur species, per comparacionem ad inferiora dicuntur genera. Species specialissima est que [alia] est species, ita quod nullo modo genus, et sub qua est nulla alia inferior species, set solum individua. Ista predicant in unoquoque predicamento. Et sumatur unum, gracia exempli, scilicet predicamentum substancie, in quo substancia est genus generalissimum, corpus animatum, corpus animal, animal racionale sunt genera subalterna et species subalterne, homo est specialissima; corporea et incorporea, et alie que sunt subalterne, sunt

13 Differencia] *in marg.* proprium *erased.* 37 alie] alia *MS.*

differencie divisive et constitutive, quia corporea dividit substanciam, | et ipsa addita substancie constituit suam speciem, f. 49 a 1. et corpus animatum dividit corpus, ipsum additum corpori constituit animatum corpus, sensibile dividit animatum corpus, et ipsum additum animato corpori constituit animal, racionale dividit animal et [constituit homo racionale] mortale dividit animal racionale, et sic constituit hominem. Alie similiter differencie dividunt eadem genera set constituunt alias species, sicut patebit in predictis. Sicut patet in hac figura.

⟨*De proprio*⟩

Proprium quadrupliciter dicitur: uno modo quod convenit alicui speciei et soli, non tamen omni individuo illius speciei, ut 'medicum' est, 'gramaticum esse', et hujusmodi, sunt propria hominis. Alio modo dicitur proprium quod convenit omni individuo alicujus speciei, non tantum soli, ut 'hominem bipedem esse' est proprium hominis, quadrupedem proprium equi. .3°. modo quod convenit alicui speciei et omni individuo, non tamen soli, ut 'proprium est hominis canescere in senectute'. Quarto modo quod convenit alicui speciei et omni individuo illius speciei et semper, ut 'risibile est proprium hominis' et 'rudibile asini' et 'mugibile bovis', et sic de aliis, et illud est proprium modo principalissimo transumpto; illud enim est proprie proprium. Sciendum quod proprium dicitur unum secundum aptitudinem et non secundum actum, ut non dicitur homo risibile quia semper actu rideat, set quia aptus natus est ad ridendum; similiter non dicitur homo bipes quia habet duos pedes, set quia aptus natus est ad habendum. Est proprium autem ultimo modo, vel quia conversio predicatur cum aliqua specie et omnibus individuis ejus conveniens est et semper ⟨secundum⟩ aptitudinem in eo quod 'quale' sit predicatur, unde 'qualis est homo?' 'risibilis' bene dicitur, 'qualis est asinus?' 'rudibilis', loquendo de qualitate accidentali convertibili nonessenciali, sicut scietur post etc.

10 figura] *deest in MS.* 23 sic] sicut *MS.*

⟨*De accidente*⟩

Accidens est quod adest et abest preter subjecti corrupcionem. ut albedo, nigredo, sciencia, calidum, frigidum, bonum, malum, humidum, siccum et hujusmodi. Omnia ista adsunt subjecto preter subjecti corrupcionem, quia non sunt de essencia subjecti, quia partes essenciales cujuslibet sunt materia ⟨et⟩ forma; ut in Sorte anima est forma, corpus materia, que solum constituunt et faciunt causam hominis. Similiter quia species est, genus est animal, racionale est materia, mortale forma; omnia autem homini occurrunt extra animam et essenciam suam, ideo non constituunt subjectum, et ideo adsunt preter subjecti corrupcionem, in quolibet quorum potest abesse homini vel Sorti, quamvis corrupcionem non paciatur ut homo vel Sor.

Unde sciendum quod duobus modis potest considerari absencia a subjecto, vel secundum actum existendi vel secundum intellectum; utroque autem modo sumitur 'ab' in proposito.

Aliud enim accidens separatur a subjecto secundum actum, ut albedo a Sorte, et nigrum, et frigidum, et calidum; aliud autem solum secundum intellectum, ut nigredo a corvo et albedo a cigno; quia cum accidens non sit aliqua pars essencialis subjecti, quoniam neque materia neque forma, manifestum est quia potest accidens abesse subjecto secundum actum existendi vel secundum intellectum preter
f. 49 a 2. subjecti corrupcionem, | quia solum partes essenciales dant esse subjecto et non-esse sive corrupcionem, quia per sui presenciam dant esse, per sui absenciam dant non-esse. Set notandum quod accidens abesse secundum intellectum nichil aliud est quam intelligere subjectum in suis principiis essencialibus, non prout accidens est in ipso. Ista consideracio secundum intellectum est vera, alio modo non, scilicet intelligere subjectum non prout est sub accidente; hoc enim est inconveniens, quia non potest corporea substancia considerari prout non habet quantitatem, nec cignus prout non habet albedinem, potest tantum considerari et

15 considerari] considerare *MS*. 26 dant] dicunt *MS*. 35 considerari] considerare *MS*.

intelligi non prout habet. Set tunc ulterius sciendum quod dicitur esse substancie esse nature, sive esse secundum naturam, et esse secundum tempus. Si loquamur de esse subjecti secundum naturam, dici potest quod accidens potest simpliciter abesse a subjecto, et secundum actum existendi et secundum intellectus consideracionem, preter corrupcionem subjecti, et secundum esse tale, scilicet naturale, naturaliter prior est substancia accidente.

Si vero loquamur de esse secundum tempus, potest adminus intelligi non prout est sub accidente, et ita potest abesse accidens secundum intellectus consideracionem, quamvis non secundum actum existendi temporalem, quia forte aliquod accidens ut quantitas simul est [cum] tempore cum substancia corporea composita, et similiter quodlibet subjectum cum sua propria passione.

Hiis habitis, patet quod duplex est accidens: accidens separabile a subjecto, quia non semper comitatur suum subjectum, set aliquando inest ei aliquando non, ut currere, disputare, albedo, nigredo, sciencia, virtus, vicium et hujusmodi sunt accidencia separabilia ab homine. Accidens autem inseparabile est quod sequitur suum subjectum, ut nigredo est accidens inseparabile corvo et ethiopi et ebano, et albedo nivis et cigni et aliorum; et hic loquamur de separacione et inseparacione secundum actum existendi, non autem de separacione accidentis secundum intellectum, quia sic omne accidens est separabile a subjecto. Si vero obiciatur subjecto ⟨non adesse⟩ preter ejus constitucionem, nec abesse preter ⟨ejus corrupcionem, ut⟩ de istis, 'mors et corrupcio, generacio, combuscio', ista enim non videntur adesse subjecto preter ejus constitucionem, nec abesse ⟨preter⟩ ejus corrupcionem; generacio enim non potest adesse preter subjecti constitucionem, nec abesse preter subjecti corrupcionem; potest dici quod quedam sunt accidencia que sunt via ad esse vel non-esse subjecti ut ista— quedam enim sunt que consequuntur ad esse subjecti, et ipsi adherent disponencia eum separabiliter vel inseparabiliter priori.

7 tale] tales *MS.* 13 simul] similis *MS.*

Item, generacio et corrupcio; de hujusmodi non loquitur Porphirius, de aliis autem hic intendit. Aut posset dici quod subjectum generacionis et corrupcionis est principium materiale ipsius generabilis et corruptibilis quod semper remanet sine sui corrupcione, et ideo corrupcio et generacio possunt abesse preter corrupcionem sui subjecti, et simi-
f 49 b 1. liter de morte et combuscione. | Secundum tamen primam solucionem [probatur] dicetur quod species non predicatur de pluribus semper, ut 'fenix'; non enim est nisi unica fenix, et similiter sol, mundus, luna, et hujusmodi. Similiter differencia non semper de pluribus predicatur, ut illa differencia 'ens' constituit fenicem et solem et hujusmodi; omnes enim species continentur per differenciam aliquam, et similiter de omnibus aliis. Dicit enim Boecius in *Commento super Predicamenta* quod ⟨si⟩ ita diffinit Porphirius differenciam et speciem, et sic de aliis, intelligendum non quia semper predicatur [de] quelibet differencia de pluribus speciebus vel individuis, vel species de pluribus individuis, set quia frequencius predicatur de pluribus quam de uno; addendum est quod quia hujusmodi notificaciones non sunt diffiniciones substanciales nec accidentales discripciones adhuc vere, set quedam explanaciones communes et accidentales, ideo non necesse est quod omnibus conveniant omnino. Similiter est de descripcione sive notificacione accidentis quod est quedam notificacio communis, propter hoc ut frequencius convenit accidentibus non tamen omnibus.

Sciendum tamen quod 'quale' tripliciter, scilicet substanciale sive essenciale, quod quidem est de substancia sive essencia rei, ut differencia que est forma substancialis. Aliud est 'quale' accidentale, et hoc dupliciter, quoddam convertibile cum subjecto, et hujus est proprium quia convertitur cum specie de qua predicatur. Aliud est 'quale' accidentale quod est commune multis et non appropriatur alicui, et tale est accidens; predicatur enim accidens in 'quale', set tamen non omne, sicut dicit Boecius in *secundo Commento super Porfirium*. Est autem accidens de pre-

17 quelibet] qualibet *MS.*

dicamento qualitatis, ut sciencia, virtus, albedo, nigredo, et hujusmodi predicantur in ‘ quale ’, unde hujusmodi dicit et talia omnia, aut alia de predicamentis octo predicantur in ‘ quale ’ quomodo se habent, ut si queratur ‘ quomodo se habet Sor ’, bene respondendum est ‘ bicubitus ’, ‘ pater ’, ‘ agens ’, ‘ paciens ’, ‘ est hodie ’, ‘ est in Anglia ’, ‘ est Parisius ’, ‘ est sciens ’, ‘ sedens ’, ‘ calciatus ’, ‘ armatus virtutum ’. Distingunt veteres novem modos ⟨seu⟩ predicta differencia circa substanciam primam, et bene : utrum illa sit que sit ‘ quanta ’, sicut quomodo se habet ad aliquid, qualis, sic ubi sit, quando sit, quomodo sit res sita, quid habeat, quoniam corpus, quid agit, quid patitur. Prima questio pertinet ad hujusmodi quod est conveniens .x. predicamentis ; post quam sunt .x. questiones, causa quarum inventa sunt .x. predicamenta.

Sciendum igitur quod universale non semper ⟨dicitur⟩ de pluribus actualiter ; non propter hoc dicitur universale, set quod aptum natum est ⟨predicari⟩ de pluribus. Et propter hoc ista sunt universalia, sol, luna, fenix, quia quamvis non predicantur de pluribus actu, tamen apta nata sunt de pluribus predicari, quia forma solis et lune et fenicis posset per plura individua multiplicari, si essent. Set quia in illis forma occupat totam materiam que est ‘ quanta ’ ad eam in uno individuo, ideo non sunt plura, et propter hoc non predicatur de pluribus. Posset tamen de sui natura predicari ; unde cum dicitur quod genus predicatur de pluribus et alio, sic sumitur ibi predicacio secundum aptitudinem et non secundum actum.

⟨*De antepredicamentis*⟩

DICTO de .v. universalibus que ad cognicionem predicamentorum valent, | est temptandum predicamenta discernere. f. 49 b 2 Aristoteles enim quedam preambula ad ipsa premittit que primo occurrunt explananda. Cum enim predicatum triplex est—univocum, equivocum, denominativum, equivocum autem in predicamento esse non potest ; univoca autem sunt omnia que in predicato sunt principaliter ; denominativa vero reducuntur ad predicati naturam, quamvis inesse

ita proprie in genere predicamentali esse non dignoscuntur sicut denominativa, quia dicit Aristoteles in 3° *Topicorum* quod justum et bonum et ita de omni alio denominativo non sunt in genere, hoc est intelligendum principaliter tanquam ordinabilia linealiter, ut genera ⟨et⟩ species, differencia reducuntur ad ipsum genus commune, et eciam .x. predicamenta accidencium predicantur denominativa de substancia, sicut patebit postea. Dicit Aristoteles igitur quod equivoca sunt ⟨quorum⟩ solum nomen commune est et racio substancie diversa, ut 'animal' est equivocum ad animal verum et ad animal pictum, et 'canis' ad latrabile et marinam belluam et celeste sidus; set solum nomen animalis est commune illis, et nomen canis aliis, racio autem substancie, id est substancia vel que dicitur hic diffinicio vel descripcio, est diversa. Est autem diffinicio racio indicans quid est esse rei, que constat ex genere et differencia, ut diffinicio animalis veri est substancia animata sensibilis, diffinicio vel descripcio animalis picti est ymago inanimata insensibilis, gracia exempli dicatur. Descripcio est quedam notificacio que fit ex genere et accidentalibus proprietatibus, ut descripcio hominis est animal mansuetum, ita ex substancialibus differenciis preter genus conveniens aggregatis, ut homo est aliquid racionale mortale, et aliquando fit et sine genere et sine differencia substanciali ex solis proprietatibus existens, ut descripcio substancie est 'quod accidentibus est subjectum'. Univoca sunt quorum nomen commune est et racio substancie eadem, ut animal verum est commune univocum homini, leoni, et aliis speciebus, et eadem est racio istius nominis 'animal' secundum quod predicatur de homine et de leone, quia 'hec substancia animata sensibilis', et 'homo' est univocum suis individuis, quia secundum unam racionem, que est 'animal racionale mortale', predicatur de omnibus.

Denominativa vero sunt quecumque ab aliquo solo casu differencia secundum nomen habent appellacionem, ut gramaticum, musicum, album, nigrum; et omne nomen adjectivum est hujusmodi, unde ista nomina substantiva, albedo, nigredo, musica, gramatica et hujusmodi dicuntur

abstracta vel principia, a quibus sumuntur illa nomina adjectiva que vocantur denominativa vel concreta. Denominativa vero dicuntur que ab his que sunt principalia denominantur, ut albus ab albedine, musicus a musica; concreta dicuntur que significant rem in concrecione et inclinacione ad subjectum, sive ad materiam in qua est accidens, quia album idem est quod res alba, 'res' enim nominat subjectum sive materiam in qua est albedo. Item vocantur quia principalia sumuntur et dirivantur secundum loci consideracionem. Et preter hoc alia dicuntur principalia quia ab eis sumuntur, vocantur etiam abstracta, quia significant rem suam absolute sine | comparacione ad sub- f. 50 a 1. jectum vel concrecione ad materiam, sicut patet.

Sciendum quod sumptum triplex est: quoddam enim sumptum est quod differt ab eo a quo sumitur in fine et in principio, ut studiosus a virtute; secundo modo dicitur sumptum quando principale et sumptum conveniunt in principio et in fine, ut gramaticus in feminino genere, secundum quod est adjectivum, convenit cum hoc nomine 'gramatica' substantivo; .3°. modo quando nomen sumptum et a quo sumitur conveniunt in principio et differunt in fine, ut ab albedine albus, a sessione sedere, a stacione stare, a cursu currere, et hujusmodi, quia non solum dicuntur nomina denominativa set eciam verba, ut dicit Aristoteles. Primo autem modo non est denominacio proprie, set communiter; secundo modo proprie; 3° modo maxime proprie; quia dicit Boecius in *Commento super Predicamenta* quod .3ª. exiguntur ad denominacionem completam, scilicet quod ibi sit participacio rei existentis in subjecto sive accidentis cum subjecto, quod idem est, quod solum accidens est res, hoc est quod signat accidens; alia additio est quod habeat nomen sumptum ab aliquo, quia multa accidencia non habent nomina sumpta; et exigitur conveniencia in principio et finis inflexio, id est variacio. Ista autem .3ª. concurrunt ad denominacionem maxime propriam, non ad alias. Quid autem dicendum est de istis—racionale, humanus, similiter montanus, silvanus, cappatus,

13 concrecione] concreta *MS.* 20 substantivo] sustantativo *MS.*

tunicatus, similiter ‘herba est sana’, ‘urina est salva’, et hujusmodi, vel ‘unitas est una’ vel ‘quantitas est quanta’ et sic de aliis? Et dicendum quod in differenciis substancie vel in speciebus non est denominacio a valde communiter, maxime extendendo nomen denominacionis in subjectum in aliis, ut montanus, silvanus. Similiter, quia mons et silva nominant substancias a quibus non est denominacio propria, nisi quia [quod] accidit quod sine loca et locus res existens in subjecto est, ideo secundum illam consideracionem posset dici quod esset denominacio; cappatus, tunicatus, et hujusmodi possunt dici denominativa quia signant rem existentem in subjecto, scilicet capacionem, tunicacionem, que sunt habitus, et ab illis secundum logicum, non a capa et tunica. Tamen [enim] ‘hec herba est sana’ vel ‘cibus est sanus’ et hujusmodi est denominacio, quia omnis denominacio a forma est, immo effective ibi ponitur sanitas, quia est sensus ‘hec herba est ⟨sana⟩, id est, potest facere sanitatem’, et similiter de pocione medicinali ‘dieta est sana’, id est conservativa sanitatis, ‘urina est sana’, id est indicativa sanitatis, ‘animal sanum’, id est sanum denominative dictum proprie, quia formaliter predicatur de animali, et est in eo sicut accidens in subjecto, in urina tanquam in signo, in dieta tanquam in conservacione, in herba tanquam in efficiente et in pocione medicinali.

De unitate sciendum est secundum quosdam quod unum solum effective de ipsa ⟨dicitur⟩ ut unitas est ‘una’, id est effectiva unitatis, et quantitas est ‘quanta’, id est effectiva quantitatis, sicut dicitur quod color est albus quia facit album. Secundum predictam exposicionem Boecii non est denominacio propria, quia unum non signat accidens sive rem existentem in unitate, nec quantitas rem existentem in quantitate, set in substancia que est quantitas subjecta unitati vel quantitati, res tamen de predicamento quanti-
f. 50 a 2. tatis et aliorum recipiunt predicacionem | suiipsius modo predicto, propter sui simplicitatem. Propter hoc enim reflectuntur supra se, et reducunt reduccione completa, sicut

19 dieta] dicta *MS.*

patet ‘nullus intelligencia intelligit se’ et ‘intellectus intelligit se’, ‘sensus sentit se’, ut ‘visus non videt se’. Et sic nec naturalia, nec grossa redeunt supra se, ut ‘albedo est alba’ ‘nigredo est nigra’, et ideo in hiis que non vere naturalia sunt est reduccio supra se. Cujusmodi sunt [sunt] res anime, ut bonitas, malicia, et quantitates similiter; non tamen est denominacio propria sicut dictum est, sicut nec in differenciis substancialibus, ut racionalis, moralis, secundum quod determinacio signat rem existentem in subjecto, [ut] loquimur tamen hic de denominativis; potest tamen dici quod ab omni forma ⟨sit⟩ denominacio sive substancialis sive accidentalis. Set de accidentali est hic intencio: denominacio omnis propter cognicionem subjecti fit, set cognicio sensibilis que nostra est precipue fit per accidencia, et ideo denominativa proprie dicta dicuntur illa que sumuntur a formis accidentalibus.

Sciendum autem quod non omnia concreta dicta sunt denominativa, quia forma substancialis concreta discernit materiam suam in qua est, sicut forma accidentalis, et ideo ista nomina—homo, animal, leo, capra, Sor, et omnia nomina specierum, generum et individuorum in predicamento substancie dicuntur concreta quia significant formam substancialem prout unita est et concreta cum materia; set ista nomina—humanitas, animalitas, asinitas, Socratitas, Platonitas, et sic in omnibus fingenda nomina, non sunt concreta set abstracta, quia significant formas substanciales [sunt] sine inclinacione et unione ad materiam. Dicit igitur Aristoteles quod denominativa sunt quecunque ⟨sumuntur⟩ ab aliquo ut a principali vel abstracto, solo casu differencia, id est in fine, hoc est in extrema parte illorum vocabulorum, ut album albedo, id est album solo casu, id est sola cadencia unius ab alio sine formacione, quia secundum logicum derivatur et sumitur album ab albedine, quamvis e contrario secundum gramaticum. Set magis actum dicitur dirivacio logici a parte rei significative quam a parte vocis significantis se, quia gramaticus, considerans proprietatem vocis, dicit quod illud quod habet pauciores sillabas, et etiam aliquando pauciores literas, est principale

respectu illius quod habet majorem numerum sillabarum vel literarum. Cum tale sit fere in omnibus concretum respectu abstracti, tam de verbis quam de nominibus dicit quod a verbis diriventur nomina, ab adjectivis sustantiva, ut in pluribus dico, quod non universaliter talis proprietas invenitur in verbo vel in adjectivis; et hoc confirmari potest, quia principium numeri ⟨in⟩ quantitate est et maximum virtute et potestate, ut dicit, et eciam in libro *Elencorum* in fine 'illud a quo aliquid descendit principium est respectu illius'. Logicus autem proprietatem vocis quoad hoc non considerat, vel non precipue sicut gramaticus, et ideo non ponit talem consideracionem; considerat enim rei condicionem et naturam rei significate per illa principaliter, | f 50 b 1. et ideo cum abstractum causa sit concreti et principium casus, scilicet formale, ideo dicit quod concretum discernit ⟨ab⟩ abstracto sicut a suo principio. Item, gramaticus rudis et sensibilis et grossus philosophus est, ideo prius apud ipsum principium quod est compositum et unum simplex, quod quidem est concretum; et quia concretum nominat formam cum materia, abstractum formam solum, quia simplicior composito ex subjecto et ipsa forma. Logicus vero subtilis philosophus et magis intellectualis est, et ideo cum apud intellectum ejus proprior est forma quam componit, quia compositum non intelligitur nec cognoscitur nisi per formam facti, dicit logicus quod abstractum prius est concreto; et hoc fit solo casu, id est cadencia forme ad materiam et ad subjectum, quia sepe dictum est quod denominativum significat formam unicam cum materia et subjecto, abstractum non.

Sciendum igitur quod nullum genus predicatur equivoce de suis speciebus inferioribus, neque differencia neque species, set univoce, individuum autem univoce de uno solo predicatur; nomen tamen individui de pluribus individuis predicatur equivoce, ut hoc nomen 'Petrus' de pluribus Petris predicatur, set secundum diversam racionem et significacionem predicatur de hoc Petro et de illo. Proprium autem et accidens aliter se habent, et conveniunt

18 compositum et unum] compositus et unus *MS.*

ista duo in eisdem modis predicandi magis quam aliud, quia proprium secundum veritatem est accidens convertibile et essenciale, sine quo non potest ⟨esse⟩ res cujus est esse secundum actum existendi, neque intelligitur esse. Accidens autem, de quo dicit Porfirius est accidens non convertibile cum una specie set pluribus universaliter commune, sine quo res potest esse, dictum est supra. Accidens ergo commune vel proprium potest comparari ad ea que sunt·sub se in suo genere, et tunc predicatur de hiis univoce, quia sicut in predicamento substancie sunt genera et species et individua et differencie, sic in predicamentis accidencium, et tunc erit accidens vel genus ut 'color', vel differencia ut 'disgregatum', vel species ut 'albedo', vel individuum ut 'hec albedo', que omnia debent predicari secundum modum supradictum; vel potest considerari ut predicatur de substancia vel unum accidens de aliquo alterius predicamenti, et sic non predicatur univoce simpliciter, quia ad predicacionem univocam exigitur quod predicetur aliquid secundum nomen et secundum racionem; set non omnia accidencia predicantur de substancia secundum nomen sicut scietur, aliqua tamen aut nulla predicantur secundum racionem, ut 'albedo' potest predicari de corpore secundum nomen denominative sumptum ab eo, ut 'corpus est album'; set racio albedinis denominative predicari non potest de corpore, racio enim albedinis est color disgregativus visus, non propter hoc potest predicari de corpore. Si dicat aliquis quod denominative predicari potest sicut et nomen, ut 'corpus est coloratum disgregativum visus', dicendum quod Aristoteles intendit de ipsa racione sive diffinicione manente natura diffinicionis. Set diffinicio non est ex genere denominativo vel concretivo, set ex solo abstractivo. Istud tamen majori indiget discussione, quia forte nec coloratum disgregativum predicatur de Sorte, non enim convenit substancie quia disgreget visum, | ut videtur. Cum enim differencia albedinis sit f. 50 b 2.
disgregativum visus, et predicetur de albedine sub voce denominativa, non videtur quod sub eadem voce predicetur

26 propter] potest *MS.*

de subjecto suo, sicut nec ipsum genus, ut 'color', quod predicatur in abstraccione de albedine, non predicatur sub eadem forma ejus de subjecto. Non enim dicemus quod racio est color, et ideo nec similiter racio est disgregativus visus; et ideo videtur quod propter hoc dicit Aristoteles quod racio albedinis sive diffinicio non predicatur de subjecto. Cujus tamen certificacio alias inquiratur.

⟨*De predicamentis*⟩

EORUM que dicuntur, id est voces, quoddam est incomplexum, ut homo, Sor, currit, et terminus universaliter; quoddam est complexum ut oracio, ut 'Sor currit'. Eorum que sunt, quedam dicuntur de subjecto et non sunt in subjecto, ut omnia universalia in predicamento substancie, ut genera et species et differencie, ut homo, animal racionale; alia in subjecto sunt et de subjecto nullo dicuntur, ut particularia accidencia, sicut 'hec quantitas', 'hec qualitas', 'hec albedo', 'hec nigredo'; alia de subjecto dicuntur et in subjecto sunt, ut universalia accidencia, sicut quantitas, qualitas, et hujusmodi; alia neque de subjecto dicuntur neque in subjecto sunt, sicut singularia sive particularia ut 'aliquis homo', 'Sor', in predicamento substancie.

Dici de subjecto, nichil aliud est quam dici de aliquo inferiori se in suo genere; esse in subjecto est esse in substancia sicut accidens est in aliquo. Sciendum tamen est quod 'esse in' octo modis dicitur. Primus modus est ut pars integralis est in suo toto, sicut manus in Sorte, paries in domo. Secundus modus est e contrario, ut domus est in pariete. 3us. modus est ut pars subjectiva est in suo toto universali, ut individuum in specie, ut 'Sor' in homine, et species in genere, ut 'homo' in animali. Quartus modus est e contrario, ut genus in specie, species in individuo. Quintus modus est sicut forma in materia, et hoc dupliciter: aut sicut forma substancialis est in materia, ut 'animalitas' in animali, 'igneytas' in igne, et sic de aliis; aut sicut forma accidentalis in materia, id est in suo subjecto, ut albedo in pariete, et sic sumitur hic 'esse in' subjecto,

19 de] in *MS.*

et solum hoc modo. Sextus modus ut regnum est ⟨in⟩ regente, et omnino motum in motivo. Alius modus est sicut aliquid est in suo fine, ut virtus in beatitudine. Octavus modus est sicut aliquid est in loco.

Addit Aristoteles duas regulas sive maximas, quarum prima manifestat quid sit dici de subjecto, manifestans habitudinem eorum adinvicem que ordinantur in eodem predicato, et est talis 'quando alterum de altero ut de subjecto dicitur, quicquid de predicato dicitur et de subjecto', ut si de homine dicatur animal, et de animali corpus vel substancia vel aliquid aliud, omnia illa dicentur de homine; si enim homo est animal, et animal est substancia, ergo homo est substancia, omnia enim superiora predicantur de inferioribus, et sic est in aliis predicatis. Cavendum est autem ne sumatur quod non sit | in eodem predicamento, f. 51 a 1 et dicatur de predicato, non enim de illis est regula; sicut 'homo est animal, animal est album, ergo homo est albus', vel 'homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus'. Genus enim et album non sunt in eodem predica⟨men⟩to, nec sunt superiora ad animal, et ideo deficit ibi hec particula ut de subjecto; subjectum hic vocatur inferius in linea predicamentali eadem.

Aliam autem regulam sejungit que principaliter distinguit diversa predicata abinvicem in speciebus et in differenciis, et est 'diversorum generum et non subalternatim positorum diverse sunt species et differencie', non solum cum distinguuntur per hanc regulam diversa predicata, set eciam diversa genera disparata in eodem predicato, vocantur autem hic genera non subalternatim posita, illa scilicet quorum unum non ponitur sub altero tanquam inferius sub superiori, ut sunt omnia genera [non] in diversis predicamentis existencia, verbi gracia 'animal' et 'sciencia', quorum diverse sunt species et differencie; differencie enim animalis sunt racionale, mortale, bipes, quadrupes, et hujusmodi, differencie autem sciencie sunt sermocinalis, naturalis, moralis, racionalis, et mathematica, et hujusmodi. Set sumitur hic 'racionalis' equivoce in quantum est differencia animalis ⟨et differencia sciencie⟩. Similiter species animalis [similiter

animalis] sunt homo, asinus, leo, et hujusmodi, species autem sciencie sunt gramatica, geometria, logica, et hujusmodi. Non enim solum genera diversorum predicamentorum vocantur non subalternatim posita, set genera disparata ejusdem predicati, ut animal, planta, lapis, que diversas habent differencias et species.

Hiis presuppositis, transeundum est ad principale propositum. Sciendum ergo quod omnis res aut est substancia aut accidens. Substancia habet unum predicamentum, accidens dividitur in .ix., scilicet in quantitatem, qualitatem, relacionem, accionem, passionem, ubi, quando, habitum sive posicionem, habere, et tunc ista .ix. cum substancia faciunt .x., ideo sunt .x. predicamenta.

Sciendum ergo quod predicamentum dicitur diversimode a diversis, cujus gracia assignanda sunt diversa significata in hoc nomine 'predicamentum', ut Aristoteles in libro *Peryarmenias* dicit, quoniam hec predicantur composita ut unum sit omne predicamentum: aliquando significat tractatum, velud dico 'Aristotelem scripsisse predicamenta': aliquando significat diccionem sive terminum sive vocem predicabilem universaliter, ut habetur ab Aristotele in *Elenchis* cum dicit 'eo quod habemus genera predicamentorum distincta', et Boecius cum dicit 'ex predicamentis fiunt affirmaciones', id est, ex vocibus vel diccionibus fiunt proposiciones. Nullo autem istorum modorum dicitur predicamentum secundum quod loquimur hic de predicamento, scilicet dicendo universalia in predicamentis contineri, circa quod diversi sentiunt diversa. Alii enim dicunt genus generalissimum, et ideo ponunt quod .x. sunt predicamenta, quoniam .x. predicamenta generalissima, et ideo ponunt aliqua esse in predicamento quoniam in genere generalissimo continentur quod simile judicant, velud 'sol est in leone', quoniam 'sub leone', non enim sol ingreditur signum, set sub signo transit. Alii dicunt predicamentum esse modum predicandi, quia .x. sunt modi predicandi, ut unus est modus predicandi in 'quid', alius in 'quantum', alius in
2. 'quale', et sic de aliis. Isti autem dicunt quod omnes |

9 Substancia] substancialis *MS*. 11 habitus *MS*.

species et omnia genera sunt in predicamento substancie, quia predicantur in 'quid', unde non est primum predicamentum substancie eo quod hoc genus 'substancia' singula complectitur in illo predicamento contenta, set quoniam res hujus predicamenti predicantur in 'quid', quia quidditas et substancia sumuntur hic pro uno et eodem, et ita patet quod omnia .x. genera generalissima sunt in predicamento substancie, quia predicantur in 'quid'; sunt enim .x. ditissimi in civitate una, nullo dominante, nullo alio diciore. Cujusmodi opinio trahitur ab Aristotele in libro *Topicorum* primo, cum dicit 'post hec oportet determinare genera predicamentorum in quibus sunt dicte .iiij. differencie'. Sunt autem numero .x.; quid, quale, quantum, etc., unde dicunt sicut prima declinacio est primus modus declinandi, sic primum predicamentum est primus modus predicandi, scilicet in 'quid', quemadmodum enim omnia nomina similiter declinanda sunt ejusdem declinacionis, sic omnia universalia sunt eodem modo predicabilia in eodem predicamento. Alii autem dicunt quod quemadmodum dicimus esse .viij. partes oracionis, id est .viij. genera principalia diccionum, que ita se habent quod unum non potest esse alterum, nec continetur sub altero, et sub quibus continentur omnes partes oracionis, et similiter, sicut in rethorica sunt .vij. circumstancie, id est principalia genera attributorum, ut quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando, quorum unum non est alterum, sic in logica dicuntur esse .x. predicamenta, id est .x. genera predicabilium sive maneries, que ita se habent quod unum non est alterum, nec continetur sub altero, sub quibus omne predicabile continetur, quorum unum dicitur predicamentum substancie, et aliud predicamentum quantitatis, etc. Et dicuntur ab Aristotele in primo *Topicorum* predicamenta in 'quid' et in 'quale', non quia sunt .x. modi predicandi, ut prior asseruit, set dicuntur ab effectibus qui sunt in illis secundum quod assignantur ad veras substancias. Unde isti glosant verbum Aristotelis sic, 'post hec oportet

8 substancie] *iter. MS.* 14 declinacio] determinacio *MS.* 34 qui] quid *MS.*

determinare etc.', id est, oportet determinare diversitates modorum predicandi de primis qui vocantur individua, sicut scietur postea. Illud autem genus predicabilium dicitur predicamentum substancie, cujus generis sunt omnia illa predicabilia quorum assignacione determinatur de aliqua prima substancia 'quid' sit. Illud enim genus predicabilium dicitur predicamentum qualitatis, de quo genere sunt omnia illa que determinant de aliqua prima substancia 'qualis' sit. Similiter, illud genus predicabilium predicamentum quantitatis dicitur, quod est hujusmodi quod omnia predicabilia que continentur in ipso de aliqua prima substancia ostendunt[ur] 'quantum' sit; et sic de aliis. Vel aliter, genus omnium predicabilium de singulis qualitatibus in 'quid' cum illis primis est predicamentum substancie qualitatis, et sic de aliis. Adhuc dicunt alii quod predicamentum est colleccio predicabilium, ut substancia et omnia ejus inferiora tam genera quam species et individua sunt unum predicamentum; qualitas autem cum suis inferioribus est aliud predicamentum, et sic de aliis. Istorum prerogativa sentenciarum in discussione queratur.

Viso ergo in generali quid sit predicamentum, per singula discurramus. Primum autem predicamentum est predicamentum substancie, cujus divisionem Aristoteles breviter proponit sub hiis verbis 'substanciarum alia prima alia
f. 51 b 1. secunda'. Prima substancia | est que proprie et principaliter et maxime dicitur substancia, ut 'aliquis homo' 'aliquis asinus' 'aliquis leo', que sunt singularia in predicamento substancie. Substancia autem secunda est species vel genus; species, ut 'homo' 'asinus'; genus ut 'substancia' 'animal'. Ad intelligenciam autem istius diccionis major addatur ⟨explicacio⟩. Dicendum ergo quod substancia ⟨est⟩ alia materia, alia forma, alia compositum. Materia autem et forma sunt principia cujuslibet substancie, et non sunt in predicamento tanquam genus et species vel individuum, set reducuntur tanquam principia in principiatum. Compositum sive substancia composita comprehendit omnia genera et omnes species et omnia individua in predica-

8 de] ut *MS.*

mento substancie. Considerandum est ergo quid sit genus generalissimum et sic deinceps. Per auctoritatem autem Porfirii habemus quod substancia est genus generalissimum, cujus species subalterne prime sunt substancia corporea et substancia incorporea. Sub substancia incorporea sunt due species subalterne, scilicet intelligencia et anima intellectiva. Intelligencia nominatur angelus, set non est nomen nature set officii, ut dicunt philosophi et eciam alii, quia 'angelus' idem est quod nuncius. Sub intelligencia sunt multe species secundum eorum ierarsias sive ordines, que sic nominantur a philosophis et ab aliis, angelus, archangelus, virtutes, dominaciones, principatus, potestates, throni, ceraphin, et cherubim, secundum quod asseritur in primo *Philosophie* Bernardi Silvestris. Aliam distribucionem intelligenciarum ponunt diversi philosophi, et [qui] precipue Algazel in .v. *Methaphisice* capitulo, qui intitulatur *flores divinorum*, de qua non est modo curandum. Anima autem habet species sub se, ut animam vegetativam, sensitivam, que secundum quosdam sunt species subalterne, continentes species multas sub se plantarum diversarum et animalium, et animam intellectivam, que secundum Aristotelem non est nisi in hominibus, et est species specialissima. Secundum Platonem et alios est in corporibus supracelestibus, ut in celo et stellis et luna et planetis, et tunc posset dici quod esset species subalterna, quia diversa sunt secundum species homo et [forme substanciales] 'stelle'. Individua autem sive prime substancie in istis sunt aliqua intelligencia, quamvis autem forme substanciales rerum sunt in predicamento substancie et differencie, non tamen sunt species vel genera, immo sunt principia substanciarum, scilicet formalia, et reducuntur ad predicamentum substancie, tanquam principia ad principiatum. Hec autem innuit Aristoteles in *Predicamentis* cum dicit 'non solum est proprium substancie secunde quod predicetur univoce set eciam differencie'. Per hoc enim patet quod differencia non est substancia secunda, quia neque species neque genus; et manifestum

11 angelus] angelis *MS.* 14 Silvestris] Salvestris *MS.* 16 divinorum] deviorum *MS.*

est quod non prima substancia. Similiter, nec prima causa est in predicamento substancie, quamvis dicatur de prima substancia incorporea, quia equivoce predicatur secunda de illa et causatis, sicut patet per Boecium in libro de *Trinitate* et alios. Est enim super omne predicamentum, et causa et principium omnium.

Altera species subalterna substancie est substancia corporea sive corpus, sub qua sunt species subalterne, scilicet corpus simplex et corpus compositum. Sub corpore simplici sunt species subalterne, corpus celeste et corpus elementare. Sub corpore celesti sunt species specialissime, ut orbis nonus, orbis stellatus et orbis Saturni, orbis Jovis et
f. 51 b 2 orbis Martis et orbis Solis et orbis Mercurii et orbis Veneris | et orbis Lune; et eciam species specialissime sunt in hoc genere, ut Luna, Venus, Mercurius, Sol, Mars, Jubiter, Saturnus, qui sunt .vij. planete et differunt secundum speciem, quia non differt quodlibet eorum a sui orbe in essencia, cum sit pars lucidissima orbis, ut dicit Averoys super librum *Celi et Mundi*. Et alie stelle differunt a planetis secundum speciem, utrum tamen differant inter se secundum speciem, [credimus] sicut partes animalis, dubium est usque, tamen melius quod non. Set hoc alibi habet inquiri. Sub corpore elementari sunt .iiij. species, scilicet terra, aqua, aer, ignis. Sub corpore composito sunt due species subalterne, scilicet corpus animatum et corpus inanimatum. Sub animato sunt species, quoddam enim corpus animatum est materiale ad omnia corpora inanimata, cujusmodi est vapor communi nomine; vapor tamen proprie dicitur prout elevatur a terra ab aliqua ⟨virtute⟩, sive sit hoc in speris suis sive in mixto; fumus a terra et in aere mixto, spiritus ab igne in mixto, eo quod spiritus dicitur propter ejus spiritualitatem; sumuntur tamen hec nomina communiter adinvicem. Quod quidem corpus elevatur per caliditatem solis et aliarum stellarum a terra et ab aqua, tanquam subtile a grosso, sicut ab aqua ebulliente in olla elevantur gutte subtiles ad orificium olle. Aut non est tale materiale set ex eo generatur, et tunc [aut] est corpus sublimatum per virtutem alicujus stelle, ut cometa

quod generatur ex confinio aeris et ignis ex vapore sublimato per virtutem stelle a qua trahitur, sicut ferrum ab adamante. Quoddam corpus inanimatum non est sic sublimatum per virtutem celi, set retinet principaliter virtutem elementarem, et tunc vel generatur ex vapore inflammato vel non-inflammato. Si autem ex vapore inflammato, tunc est .v. modis indifferentibus secundum speciem; unus est ignis perpendicularis qui apparet in aere ad modum flamme ascendentis de lignis, habens latitudinem in profunditate et strictitudinem in superiori parte. Alius est ignis longus ad modum lancee vel trabis, habens ⟨tam⟩ longitudinem quam latitudinem. .3us. est ignis rotundus ad modum candele. Quartus vocatur subascendens, et est corpus lucidum habens de longitudine et latitudine, proporcionaliter tamen. Et ista .iiij. generantur in supprema parte aeris. Quintus autem est sub-descendens, quod videtur in vespere et nocte cadere, tanquam esset stella cadens de celo. Si vero non generatur ex vapore inflammato, tunc aut generatur ex vapore tantum, aut ex vapore cum irradiacione alicujus stelle. Si enim generetur ex vapore tantum, tunc aut generatur in aere, aut in terra et in aqua. Si in aere, aut est nubes, aut est pluvia, aut est nebula que ⟨est⟩ pars serena nubis de⟨re⟩licta post pluviam volutans in aere, aut est ros, aut pruina, aut nix, aut grando; de hiis que generantur in aqua et terra patebit. Si vero generetur corpus | inanima- f. 52 a 1. tum [tunc] irradiacione alicujus stelle, tunc aut per irradiacione⟨m⟩ alicujus stelle indifferenter, et tunc dicitur esse circulus circa stellam, aut per irradiacione⟨m⟩ solis et lune tantum, et tunc dicitur esse yris, aut per irradiacionem ⟨solis⟩ tantum, et tunc dicitur esse perpendicularis, quod est corpus lucidum coloribus diversificatum sicut yris, habens figuram longam ad modum trabis vel lancee, apparens in aere a latere solis sub corpore opposito. Sunt animati due species subalterne, scilicet corpus animatum et corpus inanimatum. Sub inanimato ⟨sunt⟩ hujusmodi species, scilicet corpus fusile vel ductile, quod est [quod] metallum, et corpus non-fusile. Sub metallo sunt hujusmodi species, aurum,

9 profunditatem *MS.* 23 ros] res *MS.* 32 vel] ut *MS.*

argentum, ferrum, stagnum, es, et hujusmodi. Sub corpore non fusili sunt hujusmodi species subalterne, scilicet corpus teribile et corpus non teribile. Sub corpore teribili sunt hujusmodi species, sal, piper, cuminum, cinnamonium, garriofilum, et hujusmodi. Sub corpore animato sunt due species subalterne, scilicet corpus animatum sensibile et corpus animatum insensibile. Corpus animatum insensibile est planta; habet animam vegetativam que est principium nutriendi, augendi, et generandi, tamen est insensibilis sub hoc sensu, quod non potest sentire quia non habet animam sensitivam. Sub planta enim sunt species subalterne, ut arbor et herba, olus et ambrathion, que sunt media inter arborem et herbas; set olus magis vicinatur herbe et ambrathion arbori. Ambrathi⟨on⟩ est planta que habet in radice una multos ramos sine stipite, ut fructex, rubus, ramnus, canna; olus ⟨est⟩ quod habet multos stipites ex una radice, et multos ramos, ut ruta, caulis, saligia et hujusmodi; arbor ⟨est⟩ quod habet stipitem unum et multos ramos, ut pomus, pirus, oliva, et hujusmodi; herba est que non habet stipitem set folia tantum cum radice. Corpus animatum sensibile est animal, sub quo sunt species subalterne, ut animal racionale et animal irracionale. Sub animali irracionali sunt diverse species tam specialissime quam subalterne, ut asinus, leo, serpens, avis, piscis. Sub animali racionali sunt due species secundum philosophum, scilicet mortale et inmortale, quarum altera est species specialissima, ut animal racionale mortale, quia hoc solum est homo; altera est species subalterna, scilicet animal racionale inmortale [est], sub qua sunt multe species, ut Sol et Luna, celum, Mercurius, et hujusmodi. Verumptamen non est ita asserendum secundum Aristotelem, quia non ponit corpora celestia esse animalia, et ideo solum animal racionale convertitur cum homine, et non habet diversas species sub se, et ideo non est aliquod animal racionale inmortale, set omne mortale.

1 Sub] sunt *MS.* 4 cuminum] cruinum *MS.*

⟨*De predicamento quantitatis*⟩

QUANTITAS dividitur in quantitatem continuam et discretam. Quantitas vero discreta est que habet partes non copulatas ad communem terminum, et hec dividitur in numerum et in oracionem; numerus vero est ut binarius, ternarius, etc. Numerus vero est quantitas discreta, quia partes ejus non continuantur ad aliquem terminum, ut partes binarii, que sunt unitates due, non copulantur adinvicem. Oracio est certa mensura cujuslibet | vocis prolate f. 52 a 2. composite. Omnis enim vox prolata composita vel est sillaba vel diccio vel oracio. Oracio vero que est quantitas non est aliqua istarum, set est quantitas et mensura istarum. Dividitur autem in suas species, sicut in metrum, pedem, longitudinem, et brevitatem. Secundum enim quod attenditur circa oracionem sic est sub ea metrum, secundum quod dividitur in dimetrum et trimetrum; secundum vero quod attenditur circa diccionem sic est sub ea pes qui dividitur in dactalum, spondeum, trocheum, etc.; secundum vero quod attenditur circa sillabam sic est sub ea longitudo, brevitas. Vel aliter dicitur; racio vero secundum quod attenditur circa sillabam, bilitteralitas et trilitteralitas; secundum quod attenditur ⟨circa⟩ diccionem, bisillabalitas et trisillabalitas; secundum quod attenditur circa oracionem, bidiccionalitas ⟨et⟩ tridiccionalitas. Sic vero possunt sumi species oracionis aliquo modo, quia non habemus nomina propria ad assignandas aliquas species. Elementum est mensura sive quantitas vocis simplicis, que est littera.

Sciendum quod quantitas est genus generalissimum; quantitas discreta est genus subalternum, sub quo sunt numerus et oracio tanquam genera subalterna. Sub numero vero sunt species specialissime, scilicet binarius, ternarius, et alii numeri; sub oracione sunt species subalterne primo dicte, ut metrum, pes, et species specialissime ut longitudo, brevitas, bilitteralitas, etc. Continua vero quantitas est genus subalternum, sub quo ⟨sunt⟩ multa genera subalterna, ut linea, que est quantitas continua ex cujus participacione

4 et] ut *MS.* 34 Continua] continuam *MS.*

potest judicari simpliciter longitudinem inesse alicui rei, que in sola longitudine consistit sine latitudine et spissitudine, sub qua sunt species specialissime, scilicet pes, passus, stadium, miliare, leuca. Sub continua quantitate est species subalterna ut superficies, que est quantitas continua ex cujus participacione potest judicari simpliciter latitudinem inesse alicui; habet enim longitudinem et latitudinem sine spissitudine, et habet sub se species subalternas, scilicet triangulum, quadrangulum, pentagonum, exagonum, et sic de aliis. Quodlibet autem istorum dividitur in suas species specialissimas, ut triangulus in scalonom, ysochelem, et gradatum, binarium, et sic de aliis. Item, sub continua quantitate continetur tercia species subalterna que vocatur corpus, quod est quantitas continua cujus participacione potest simpliciter judicari spissitudinem inesse alicui. Corpus enim habet trinam dimensionem, scilicet longitudinem, latitudinem, spissitudinem sive profunditatem, et habet sub se species specialissimas, scilicet cubum, piramidem, latricubitum, et stingnum. Item, sub continua quantitate est quarta species subalterna, scilicet tempus. Tempus vero est mensura motus, et habet species specialissimas sub se, scilicet horam, diem, septimanam, mensem, annum. Item,
f. 52 b 1. sub continua quantitate est quinta species subalterna, scilicet | locus, qui est terminus sive ultimum continentis inmobile, sub qua possunt assignari species, ut minima, modius, sextarium, et alie capacitates que, quamvis nominent substancias, significant tamen ipsas capacitates et locus.

Et sciendum quod continua quantitas dicitur que habet partes copulatas ad communem terminum, ut partes linee ad punctum, partes superficiei ad lineam, partes corporis ad superficiem, partes temporis ad instans ut preteritum et futurum ad presens, partes loci ad capacitatem illam que respondet superficiei copulanti partes corporis, ut vult Boecius et alii expositores. Sciendum tamen quod corpus secundum quod est trina dimensio sic est species quantitatis continue; secundum autem quod est illa cui accidit illa trina dimensio, est in genere substancie. Et hoc dupliciter,

10 dividitur] dicitur *MS.*

uno modo est totum universale, et est species subalterna substancie; alio modo est pars integralis cujuslibet substancie corpor⟨al⟩is singularis animate, ut Sortis, arboris. Sciendum autem est quod plus et minus ejusdem essencie faciunt diversas species in mathematicis, quamvis non cum rebus materialibus, quia quinarius et senarius differunt solum per multitudinem et paucitatem unitatum, et sic de aliis numeris; et similiter de lineis, et de corporibus, et omnibus quantitatibus. Non sic autem est de substanciis, quia homo non differt ab homine secundum speciem propter hoc quod est major vel minor.

⟨*De predicamento relacionis*⟩

SEQUITUR de .3°. predicamento in quo est relacio genus generalissimum sive habitudo; sub quo sunt due species subalterne, primo equiparancia, ⟨secundo⟩ non-equiparancia sive inequiparancia, ut nomen fingatur. Equiparancia est quando forma relativa habet extrema signa per idem nomen, sub qua est genus subalternum, scilicet opposicio, que habet sub se .iiij. species, scilicet contradiccionem, contrarietatem, et eam opposicionem que est secundum privacionem et habitum, et relacionem. Prima species est in oppositis contradictorie, ut in hiis ‘Sor currit’, ‘Sor non currit’. Secunda est in oppositis contrarie, ut in hiis ‘sanum’ ‘egrum’, que sunt contraria inmediata, ‘bonum’ ‘malum’, que sunt contraria mediata. .3ª. species est in oppositis privative, cujus est ‘cecitas’ et ‘visus’. .4ª. species est in oppositis relative, cujus sunt ‘pater’ ‘filius’, ‘dominus’ ‘servus’. Et notandum quod hoc nomen ‘relacio’ equivoce dicitur de genere generalissimo et de relacione que est species opposicionis. Item, sub equiparancia sunt species specialissime, ut similitudo, dissimilitudo, equalitas, inequalitas, ydemptitas, amicitia, societas; ita figuraliter et exemplariter dici potest. Inequiparancia est quando ipsa forma relativa habet extrema sub diversis nominibus signata, et continet sub se species subalternas, scilicet preposicionem et subposicionem, sive supraposi-

9 qualitatibus *MS*.

cionem et subjeccionem. Preposicio vero sive supraposicio f. 52 b 2. habet sub ⟨se⟩ | quasdam species specialissimas, ut paternitatem, dominacionem et hujusmodi, et quasdam species subalternas, ut multiplicem, superpartientem, superparticularitatem, multiplicem superpartientem, multiplicem superparticularitatem. Multiplex est qui continet aliud plusquam semel; multiplicate sunt sue species specialissime, duplicitas, triplicitas, et sic deinceps. Et similiter et aliorum species possunt sumi, set potius est ut ponantur concreta pro abstractis, cum non sint abstracta inposita. Superparticularis numerus est ad alium qui continet totum illud et ejus aliquam partem, scilicet aliquotam. Et subsunt hujusmodi partes, sexqua⟨l⟩ter, qui continet totum et ejus alteram partem sive mediam, ut ternarius se habet ad binarium; et sexquiternarius, qui continet aliquod et ejus terciam partem, ut quaternarius se habet ad ternarium; et sexquaternarius, qui continet aliud et ejus quartam partem, ut quinarius se habet ad quaternarium, et sic deince⟨p⟩s. Superpartiens numerus est qui continet aliud et ejus aliquas partes, cujusmodi species sunt superbipartiens, qui continet aliquem numerum et ejus duas tercias, ut quinarius se habet ad ternarium, vel ejus duas quintas, ut septennarius se habet ad quinarium, et sic de aliis numeris inparibus per ordinem. Set non sic de numeris paribus, quia si contineant duas medias, aut duas quartas, aut duas sextas, aut duas octavas non erit numerus superbipartiens set multiplex aut superparticularis. Si enim contineat duas medias erit numerus multiplex quia duplus, ut quater se habet ad binarium. Si vero contineat ejus duas quartas tunc erit sexqualtera proporcio, ut senarius se habet ad quater. Si vero contineat ejus duas sextas tunc erit sexquitercia proporcio, ut octonarius se ⟨habet⟩ ad senarium. Si vero contineat ejus duas octavas tunc erit sexquiquarta proporcio, ut denarius se habet ad octonarium. Item, alia species superparticularitatis est que vocatur super⟨tri⟩partiens, et est tale quod continet aliquod et ejus tres quartas, ut septenarius se habet ad quater,

10 Superpartiens *MS.* 20 superperbitiens *MS.* 22 vel] ut *MS.*
27 Si] scilicet *MS.* 29 sexqualtera] sexquattena *MS.*

vel ejus tres quintas, ut octo⟨narius⟩ se habet ad quinarium, vel ejus tres septimas, ut denarius se habet ad septenarium, vel ejus tres octavas, ut undenarius se habet ad octonarium. Set non tres sextas, quia tunc erit sexqualtera proporcio, ut novenarius se habet ad senarium, ⟨vel⟩ ejus tres nonas, quia tunc erit sexquitercia proporcio, ut duodenarius se habet ad novenarium. Item, alia species superparticularitatis dicitur superquadripartiens, qui continet aliquod et ejus quatuor quintas, ut no⟨ve⟩narius se habet ad quinarium, vel quatuor sextas, ut denarius se habet ad sex⟨narium⟩, vel .iiii. septimas, ut numerus undenarius se habet ad septenarium, vel .iiii. nonas, ut numerus triadenarius se habet ad novenarium. Set non ⟨iiij⟩ octavas, quia tunc erit sexqualtera proporcio, et sic deinceps. Unde | f. 53 a 1. similiter possunt addi alie species superparticularitatis in infinitum, secundum multiplicitatem. Set longum esset eas enumerare, et patent diligenter inquirenti, ideo sunt omittende.

Multiplex superparticularis est quociens numerus comparatus ad alium habet eum plusquam semel et ejus unam partem, hoc est, habet eum aut duplum aut triplum aut quadruplum aut quociens et ejus quamlibet aliquam partem, vel mediam, vel terciam, vel quartam, vel quintam, etc. Habet sub se species multas, quarum prima est duplex superparticularis; et hoc habet plures species sub se, quarum prima est duplex sexqualter qui duplicem habet alium numerum et ejus mediam partem, ut .v. ⟨se habet⟩ ad .2.; aut duplex sexquitercius qui continet alium et ejus terciam partem, ut se habet .7. ad .3.; aut duplex sexquiquartus, ut se habet .9. ad .4.; et sic deinceps. Secunda species principalis est triplex superparticularis, et hujusmodi sunt multe species, quarum prima est triplex sexqualter, ut se habet .7. ad .2., triplex sexquitercius ut .x. ad .3., triplex sexquiquartus, ut terciusdecimus se habet ad .4., etc. Tercia species principalis est quadruplex superparticularis, et hujusmodi prima species est quadruplex sexqualter, ut

3 vel] qui *MS.* 4 tres sextas] ejus sex *MS.* 19 Materia *MS.*
33 triplex[1]] tercia *MS.*

terci⟨us⟩decimus se habet ad .3 , sexquiquartus ut septemdecimus se habet ad .4., et sic possunt multiplicari in infinitum species multiplicis superparticularis. Multiplex superparticularis est quociens numerus ad numerum comparatus habet in se ipsum totum plusquam semel et ejus vel duas vel tres vel qualibet plures particulas, cujus prima species subalterna ⟨est⟩ duplex superpartiens. Et hoc habet multas species, quarum prima est duplex superbipartiens, que continet aliquem numerum bis et ejus duas tercias, ut octo[de]narius se habet ad ternarium, vel ipsum bis et ejus duas quintas, ut duodenarius se habet ad quinarium, et sic de aliis secundum quod numerus superbipartiens multiplicatur. Alia species est duplex supertripartiens, [est] que continet aliquem numerum bis et ejus tres quartas, ut undenarius se habet ad quaternarium, vel tres quintas, vel tres septimas, secundum quod numerus supertripartiens extenditur. Item, alia species est duplex superquadrupartiens, qui continet aliquem numerum bis et ejus quatuor quintas, ut quadrudecimus se habet ad .v.; vel sextas, vel septimas, et sic de aliis secundum quod superquadrupartientis multiplicacio procedit. Secunda species subalterna multiplicis superparticularis est triplex superpartiens, et hec multiplicatur sicut prius. Prima ejus species est triplex superbipartiens numerus, qui continet aliquod ⟨ter⟩ et ejus duas tercias, ut undenarius se habet ad tria, vel ejus duas quintas, vel septimas, juxta veram superbipartientis progressionem. Secunda ejus species est triplex supertripartiens qui continet aliquem numerum ut ter et ejus tres quartas, ut .xv. se habet ad .4., vel ejus tres f. 53 a 2. quintas, vel | septimas, juxta veram supertripartientis [et] multiplicacionem. .3ª. species ejus est triplex superquadrupartiens, qui continet alium numerum ter et ejus .4. quintas, ut novemdenarius ad .v., vel ejus .4. sextas, vel septimas, juxta naturam supraquadruplicis divisionis, et sic de aliis. .3ª. [ejus] species subalterna multiplicis ⟨superparticularis⟩

3 Materia *MS.* 10 binarium *MS.* 13 superbiparticns *MS.*
19 ut] et *MS.* 21 multiplicatum *MS.* 23 multiplicantur *MS.*
29 xv] x *MS.* 34 divisionem *MS.*

est quadruplex superbipartiens, et hoc multipliciter sicut precedens. Prima ejus species est quadruplex superbipartiens, qui continet aliquem numerum quater et ejus duas tercias, ut .xiv. ad tria, vel ejus duas quintas, etc., secundum quod numeri superbipartientis fit progressio. Alia species ejus est quadruplex supertripartiens, qui continet aliud quater et ejus tres quartas, ut .xix. ad .4., vel qui continet aliquod quater et ejus tres quintas, et sic de aliis secundum quod numerus supertripartiens multiplicatur. .3[a]. ejus species ⟨est⟩ quadruplex superquadripartiens, qui continet aliquem numerum quater et ejus quatuor quintas, ut .xxiv. ad .v., vel sex vel septem, etc., juxta superquadripartientis multiplicacionem.

Subposicio vero et subjeccio continent quasdam species specialissimas, ut filiacionem, servitutem et hujusmodi, et species subalternas ut sub-multiplice, quod dividitur in species specialissimas, scilicet in subduplicem et subtriplicem, et sic de aliis. Est autem numerus subduplus qui continetur bis ab alio, numerus subtriplus qui continetur ter ab alio, et sic de omnibus speciebus ⟨sub⟩multiplicitatis, quelibet enim species illius respondet uni speciei multiplicitatis tanquam oppositum relative suo opposito. Est autem numerus subsexqualter qui continetur ab alio, ut binarius se habet ad ternarium. Numerus subsexqualter qui continetur ab alio et ejus tercia pars, ut ternarius se habet ad quaternarium, et sic de aliis. Sunt enim sexqualter et subsexqualter proportionate species relative. Similiter sexquitercius et subsexquitercius, et sexquiquartus et subsexquiquartus, et sic de aliis. Item, alia species subalterna subjeccionis est ⟨sub⟩superparticularis, et est numerus subsuperparticularis qui continetur ab alio et ejus quarta pars, cujus species sunt subsexqualter, subsexquitercius, subsexquiquartus, et sic in infinitum. Item, alia species subalterna subjeccionis est ⟨sub⟩superpartiens, qui continetur ab alio et due ejus partes vel .3. vel .4. vel cujuslibet alie, cujus sunt species ⟨sub⟩superbipartiens, subsupertripartiens, subsuperquadri-

1 est] *iter. MS.* 4 xiv] x *MS.* 5 numeri] numerus *MS.*
12 ut] et *MS.* xxiv] xxx *MS.*

partiens, et sic deinceps; et est subsuperbipartiens qui continetur aliis et ejus due .3. vel quinte, etc.; subsupertripartiens qui continetur ab alio .2. .3. et .4. vel quinte, etc., et sic de aliis semper comparando unam speciem subsuperpartientis ad unam speciem superpartientis.

Item, alia species subjeccionis est submultiplex subsuperparticularis, cujus species est subalterna subduplus f. 53 b 1. subsuperparticularis, ejus autem sunt species | subduplus subsexqualter, subduplus subsexquitercius, subduplus subsexquiquatercius, et sic de aliis. Alia species subalterna est subtriplus subsuperparticularis. .3^{a}. species est subquadruplus subsuperparticularis, et sic in infinitum: quarum species specialissime multiplicantur sicut in prima specie dicebatur, secundum, scilicet, superparticularis divisionem. Item, alia species subalterna subjeccionis est submultiplex subsuperpartiens, cujus una species est subalterna subduplus subsuperpartiens; cujus species sunt subduplus ⟨sub⟩superbipartiens, subduplus subsupertripartiens, subduplus subsuperquadripartiens, et sic semper procedendo secundum naturam diccionum superpartientis. Alie species submultiplicitatis subsuperpartientis sunt subtriplus subsuperpartiens, subquadruplus subsuperpartiens, ⟨subquinquies⟩ subsuperpartiens, et sic de aliis harum species debent sumi, ut dictum est in duplici subsuperpartienti.

Notandum quod ista nomina relativum, relatum, relacio differunt. Relacio est ipsa habitudo, ut paternitas, duplicitas etc.; relativum vero est concretum suppositum ab hujusmodi, ut pater, duplum; relatum vero est cujus habitudo designatur per relativum vel relacionem, ut Sor, cui accidit paternitas, vel quod sit pater; individua vero istorum predicamentorum sunt, ut 'hec oracio', 'hic numerus', 'hec littera', 'hec superficies', 'hoc corpus', 'iste locus'. De qualitate facta de predicamento relacionis sunt hujusmodi, 'hec similitudo', 'hec dissimilitudo', 'hec equalitas', 'hec paternitas', 'hec filiacio'.

⟨*De predicamento qualitatis*⟩

De predicamento quarto intelligendum est quod qualitas

est genus generalissimum, cujus species sunt subalterne .4. Primum est habitus et disposicio; sunt enim ista duo nomina istius speciei, differunt enim in hoc quod disposicio nominat aliquid incompletum in hac specie, habitus completum, sicut puer et vir; ita vult Boecius in *Commento super Predicamenta.* Est autem disposicio qualitas de facili mobilis, ut calor in corpore animalis et frigus, et hujusmodi, que cito transeunt; habitus vero ⟨de⟩ difficili mobilis, ut sciencia, virtus, vicium, que sunt species subalterne; et hujusmodi non recedunt de facili ab eo in quo sunt. Sub sciencia sunt species subalterne, scilicet sciencia mechanica et sciencia liberalis. Sub sciencia mechanica sunt hujusmodi, laneficium, agricultura, armatura, teatrica, venacio, navigacio, medicina; sub liberali sunt hujusmodi species, racionalis vel divina et mathematica. Sub racionali sunt gramatica, rethorica, logica; sub divina, moralis et metaphysica; sub mathematica, arsmetrica, musica, geometria, astronomia. Sub virtute sunt hujusmodi species, fortitudo, castitas, liberalitas, magnificentia, magnanimitas, appetitus honoris, mansuetudo sive humilitas, amicicia, veritas, eutrophoya (que est virtus eligens medium circa ludos), verecundia, nemesis que quidem detestatur malum in alio. Sub vicio sunt hujusmodi species, timor, temeritas, incontinencia, insensibilitas, prodigalitas, et avaricia, et sic de aliis. Quamvis reliquarum virtutum | omnis disposicio f. 53 b 2.
habitus fieri potest per temporis diuturnitatem, res vero istius speciei adveniunt subjecto ab extrinseco et ⟨per⟩ applicacionem.

Secunda species est naturalis potencia vel inpotencia. Signatur istis duobus nominibus sicut prius, potest autem unum nomen imponi ut valitudo, sicut prius applicacio. Naturalis vero potencia est qualitas contingens ex disposicione naturali membrorum alicujus ad aliquid ⟨de⟩ facili faciendum vel nichil pati⟨endum⟩, ut cursoria est qualitas hujusmodi ad currendum, et pugilatoria ad pugnandum, unde dicuntur pugilatores vel cursores, non quia pugnent vel currant, set quia possunt bene de sui natura hoc facere, et non arte vel industria vel usu vel exercicio. Similiter sanativitas, ut fingatur

nomen, est naturalis potencia mediante qua sanativus [vel de facili ⟨abstinet⟩ a cibis vel a potibus corruptis, vel ab aliis que egritudinem ingerunt, et ideo dicitur sanativus, non quia fit sanus, set quia ex sua naturali complexione debita et forti posset nichil ab aliis pati, et non ex medicamentis vel pocionibus vel hujusmodi sit talis, quia nichil paciatur ab illis. Et similiter, duricies est naturalis potencia ipsius duri, mediante qua de facili non patitur seccionem. Naturalis vero inpotencia est qualitas contingens ex naturali indisposicione partium, mediante qua aliquis non potest de facili facere aliquid vel pati. Illa vero naturalis inpotencia mediante qua non potest aliquis de facili facere est qualitas proporcionata cursorie et similiter pugilatorie, ut fingatur nomen incursoria et inpugilatoria. Illa vero naturalis inpotencia mediante qua non potest aliquis nichil pati, hoc est mediante qua de facili patitur, quia due negaciones faciunt unam affirmacionem, est ut egro⟨ta⟩tivitas, si liceat nomen fingere; mediante enim illa potest egrotativus de facili aliquid pati, egrotativus enim, non quia eger est, set quia debilis complexionis est, non potest resistere accidentibus extrinsecis corpori advenientibus; et similiter mollicies est naturalis inpotencia mediante qua molle potest de facili pati seccionem. Pugilatoria autem et cursoria, sanativitas et duricies sunt species specialissime naturalis potencie, relique vero sunt species specialissime naturalis inpotencie.

Tercia species est passio et passibilis qualitas, que differunt secundum completum et incompletum sicut disposicio et habitus. Passio est qualitas momentanea, adveniens subjecto non per applicacionem set casu vel natura; casu ut rubor qui provenit ex verecundia, pallor ex timore; [ex] natura, ut si quis in ventre matris sue contraxit aliquam qualitatem ut ruborem vel hujusmodi, et in momento duraverit; passio est si ex naturali sua complexione aliquam qualitatem contrahat que non sit durabilis. Passibilis vero qualitas erit qualitas permanens et diuturna, adveniens subjecto non per applicacionem set casu vel natura; exemplum vero est sicut prius dictum est de passione, quecumque⟨enim⟩qualitas

2 cibis] cibus *MS.*

que passio est si diu duraverit fit passibilis qualitas. Passio autem et passibilis qualitas continent sub se species specialissimas, cujusmodi sunt | dulcedo, amaritudo, austeritas, calor, f. 54 a 1. frigus, albedo, nigredo et hujusmodi.

Quartum vero genus sive species subalterna qualitatis ⟨est⟩ forma vel figura, rectitudo, curvitas, et potest dici quod huic speciei non ⟨est⟩ nomen inpositum ab Aristotele, set vocetur composicio rei; et hec dividitur in suas species, in composicionem que attenditur circa corpus, et hec vocatur forma, et in composicionem que attenditur circa superficiem, et hec vocatur figura, et in composicionem que attenditur circa lineam, et hec vocatur rectitudo vel curvitas.

Istius vero predicamenti sunt hujusmodi individua, 'hec sciencia', 'hec virtus', 'hoc vicium', 'hec cursoria', 'hec pugilatoria', 'hec albedo', 'hec nigredo', 'hec forma', 'hec figura', 'hec rectitudo', 'hec curvitas', et hujusmodi alia.

⟨*De predicamento accionis*⟩

SEQUITUR de quinto predicamento, et est genus generalissimum in eo accio. Species vero ejus subalterne sunt due prime; iste scilicet, corporalis accio et spiritualis accio. Corporalis continet suas species hujusmodi, scilicet 'seccionem', 'uscionem', 'bibicionem', 'mandicacionem', 'leccionem', 'disputacionem', et hujusmodi, que sunt species specialissime, et forte continet multas subalternas species, cujusmodi sunt fabricacio, carpentacio et hujusmodi, si quis velit nomina fingere. Accio vero animalis sive spiritualis continet hujusmodi species sub se, 'intelligere', 'cogitare', 'scire', 'sentire', que omnia sunt genera subalterna. Sciendum tamen secundum quosdam ⟨quod⟩ non est aliquid proprie in genere accionis nisi quod significatur per verbum transeuns in rem racionalem; hujusmodi autem est illativum passionis; forte verum est, si consideremus ea que proprissime sunt in genere accionis. Et cum accio maxime proprie sit illativa passionis, solum verbum faciens ex se passivum simpliciter et secundum omnem differenciam persone significabit rem que est in predicamento accionis, et hoc est verbum transiens in rem racionalem, et ideo maxime proprie significabit rem in predicamento accionis.

Minus autem proprie significant de predicamento accionis illa verba que significant rem transeuntem in rem irracionalem tantum, quia hoc non faciunt passiva de se in omni persona, set solum in .3ª., sicut vult Priscianus; non enim de se loquuntur res irracionales, quod est proprium persone prime, nec fit sermo ad illas, quod est proprium secunde persone. Minime proprie, et communiter significant rem de predicamento accionis illa verba que sunt transitiva, set neutra, ut 'curro' et hujusmodi.

⟨*De predicamento passionis*⟩

SEXTUM vero predicamentum est predicamentum passionis: in hoc vero genus generalissimum est 'fio', cujus species subalterna passio corporalis, et similiter spiritualis, ut 'seccio', 'leccio' et hujusmodi. Et ne sit mirum quod eedem sunt voces designantes accionem et passionem, cum hoc sit equivoce, quia leccio potest esse accio et passio, et sic de aliis. Propter hoc, ut manifesta sit differencia inter ista predicamenta, et similiter sunt in concrecione, signamus ea sic, ut 'agere' sit generalissimum in predicamento accionis, 'legere' et 'disputare' et hujusmodi ejus species
f. 54 a 2. sunt; pati autem sit genus generalissimum | hic, 'legi', 'disputari', 'secari', 'uri', sint species passionis corporalis; similiter, species passionis ⟨spiritualis⟩ sint hujusmodi, 'intelligi', 'cogitari', 'estimari', et hujusmodi.

⟨*De predicamento situs*⟩

SEQUITUR de septimo predicamento. Quod est genus generalissimum, est situs sive posicio. Situs vero est adveniens subjecto qua ostenditur parcium subjecti ordinacio sive disposicio. Continet vero species subalternas primas istas; posicio que dicitur animatorum, sub qua sunt species sue specialissime, ut 'sedere', 'stare', 'acumbere', et hujusmodi. Quedam vero ⟨in⟩animatorum, que habent species suas, cujusmodi sunt 'asperum', 'lene', 'rarum', 'spissum', sive signa in hoc predicamento sunt 'hoc sedere', 'hoc jacere', 'hoc asperum', et sic de aliis.

22 passionis] accionis *MS.* 30 qua] quo *MS.* 33 suas] sub *MS.*

⟨*De predicamento quando*⟩

Sequitur de octavo predicamento. Quod est genus generalissimum, est ' quando ', cujus species sunt esse in tempore, fuisse in tempore, fore in tempore. Esse in tempore habet sub se ' esse in hora ', ' esse in die ', ' esse in septimana ', ' esse in mense ', ' esse in anno ', ' esse in lustro ', ' esse in seculo '; ' fuisse in hora ', ' fuisse in die '; ' fore in hora ', ' fore in die ', etc. Individua sunt ' fuisse in hoc die ', ' fuisse in hac hora ', ' in hoc anno '; et est ' quando ' res existens in subjecto per quam ostenditur de aliquo in quo tempore sit.

⟨*De predicamento ubi*⟩

Sequitur de nono predicamento, cujus genus generalissimum est ' ubi '. Et dividitur in .4. species subalternas, scilicet ad locum, in loco, per locum, et de loco. Ad locum continet species sub se, ut ad regionem, ad civitatem, ad ecclesiam, domum, et hujusmodi; et habent sub se individua, ut ad Europam, ad Ytaliam, Parisius, deinde ad Angliam, ad Franciam, Romam, Londonias, et sic de omnibus singularibus et aliis. Per locum continet inferiora sub se ut species istas, tenus regione, tenus civitate, tenus domu, tenus ecclesia; hec autem sunt individua ut tenus Europa, tenus Ytalia, tenus Anglia, Roma, Vernone, et hujusmodi. De loco continet similiter species sub se inferiores, ut de regione, de civitate, de domo, milicia, rure, ecclesia, et hujusmodi; hec autem sunt individua ut de Europa, de Ytalia, Vernone, hac domo, hac ecclesia, et hujusmodi. In loco continet species sub se, et individua sicut ad locum et de loco, per locum.

⟨*De predicamento habere*⟩

Sequitur de ultimo predicamento, cujus genus generalissimum est ' habere '. Est autem habere aliquid possidere extrinsecus adveniens non innatum ei a quo possidetur, et hoc est possidere, tantum enim valet habere quantum possidere hic, et si idem discribatur per idem, non est inconveniens, quia penuria vocabulorum hoc fecit. Vel melius dicatur, quod habitus sit genus generalissimum et

21 individua] inferiora *MS*.

in hoc predicamento discribitur ab Aristotele. Habitus est forma contingens alicui in quantum habet aliquid decorans f. 54 b 1. corpus vel partes corporis, continens | ipsum, habens mobile ad motum ejus, secundum quod ex *primo Methaphysice* Algazel 'manifestum est sub quo contineatur omnis significans aliquid haberi corpus decorans et ornans'. Sub isto genere generalissimo sunt hee species subalterne, induccio quod pertinet ad totum corpus, et aliud quod pertinet ad partes corporum; non enim est nomen inpositum, set vocetur A. Sub induccione sunt hujusmodi species, armacio, vestigacio sive vestitus. Sub armacione sunt hujusmodi, loricacio, calcacio, et hujusmodi; sub vestitu hujusmodi, tunicacio, capacio, pallicacio, et hujusmodi. Sub A. sunt ambilacio, torquacio, inauricies, et hujusmodi, ut nomina fingantur, non enim sunt nomina inposita istis speciebus, et ideo per litteras A. B. C. D. conveniencius designari possunt. Individua vero sive singularia istius predicamenti sunt hec armacio, hec galeacio, hec truncacio, et hujusmodi.

⟨*De enunciacione: de nomine*⟩

Cum dictum est de termino, de quo est prima pars logice, dicendum est inmediate de enunciacione, de qua est secunda pars logice, scilicet liber *Peryermenias*. Considerando de enunciacione primo videndum ⟨est⟩ de partibus ejus. Hujusmodi autem sunt nomen et verbum, ut vult Aristoteles; dicendum est igitur de istis. Quia vero omne nomen est vox, et omnis vox est sonus, a sono inchoandum est. Sonus vero sic discribitur: sonus est sensibile aurium, id est proprie et per se ab aure perceptibile, non ex consequenti sicut campana vel homo, quia non per se set per sonum suum percipietur. Item, auris in quantum instrumentum senciendi est et appropriatum auditui non sentit nisi sonum, quamvis senciat calidum et frigidum et hujusmodi in quantum caro est vel venosum, et ideo non est auris per se instrumentum tactus. Sonus alius vox alius non-vox; sonus non-vox est ut sonus cam-

5 significancia *MS.* 29 proprium *MS.*

pane, collisio lapidum, fragor arborum, strepidus pedum; sonus vox idem est quod vox. Set vox sumitur communiter et proprie; uno modo dicit quidquid ab aure percipitur, quia dicitur 'vox tube' et 'vox tonitrus', et sic vox et sonus sunt nomina sinonima, et discribitur sic, vox est proprium sensibilis auditus. Alio modo dicitur vox sonus prolatus ab ore animalis, et discribitur sic, vox est percussio aeris respirati ab anima in partibus que sunt ad vocalem arteriam, id est ad guttur; vel sic, vox est sonus ab ore animalis prolatus naturalibus instrumentis formatus, que sunt hec, pulmo, guttur, dentes, lingua, palatum, labia. Boecius autem in *Commento super librum Peryermenias* sic diversificat diffinicionem vocis, vox est sonus ab ore animalis prolatus, plectro lingue formatus, id est, plectro quod est lingua, et dicitur 'plectrum' quia sicut [lingua] in musicis instrumentis plectro temperantur |
corde ad faciendum consonanciam, ita linguam habemus f. 54 b 2.
ad faciendum voces quasi plectrum. Tussis autem et exspiracio et inspiracio non sunt voces isto ultimo modo, quamvis primo modo. Vocum alia significativa, alia nonsignificativa. Non-significativa est per quam nichil auditui representatur, ut 'bubo' etc.; vox significativa est per quam omne animal interpretatur aliquid omni vel alicui sue speciei—omne vero animal potest hoc facere, quia natura non dedit ei vocem ociosam. Et hoc possumus videre manifeste, quia gallina aliter garrit cum pullis suis quando invitat eos ad escam et quando docet eos cavere a milvo. Bruta autem animalia interpretantur omni individuo sue speciei, ut asinus omni asino, leo omni leoni, set homo non interpretatur omni homini, set alicui, quia Gallicus Gallico, Grecus Greco, Latinus Latino et hec solum. Nullum eciam animal interpretatur alicui individuo alterius speciei nisi inproprie, adminus per suam vocem propriam nichil interpretatur nisi eis que sunt de sua specie, tamen si ex industria et assuetudine possit aliquod animal uti voce alterius, ut pica voce hominis, potest aliquo modo inproprie et non-naturaliter significare alii quam sue speciei ut

21 auditui] alii *MS.*

homini ; et forte quamvis homo possit aliquid comprehendere per vocem pice, non tamen est illa vox proprie significativa, cum non fiat a pica sub intencione significandi, et quamvis homo possit aliquid apprehendere per talem vocem, pica tamen pice nichil significat per illam. Similiter cantus galli nichil proprie nobis significat tanquam vox significativa, set gallum cantare significat nobis horas, sicut rubor in mane significat nobis pluviam. Vocum significativarum alia significativa ad placitum, alia naturaliter. Vox significativa naturaliter est que ordinatur ad significandum, ut gemitus infirmorum et omnis vox ferarum vel sonus. Vox significativa ad placitum ⟨est⟩ que ex institucione humana aliquid significat, ut omne ydioma Grecum et Latinum, et istarum alia diccio, alia oracio; diccionum alia nomen, alia verbum. Nomen vero est vox significativa ad placitum sine tempore, cujus nulla pars separata ⟨aliquid⟩ significat, finita, recta. 'Vox significativa' ponitur ad differenciam vocis non-significative, 'ad placitum' ponitur ad differenciam significantis vocis naturaliter, 'sine tempore' ad differenciam verbi quod significat cum tempore. Nomen autem bene potest significare tempus, ut 'dies', 'annus', set non consignificat tempus sive cum tempore non significat, id est, principali suo significato non accidit tempus. 'Cujus nulla pars etc.' ponitur ad differenciam oracionis cujus partes separate ⟨aliquid⟩
f. 55 a 1. significant; nullius enim nominis significant partes | aliquid per se in quantum sunt partes ejus, quia nec in nomine composito ex duobus integris, ut 'respublica', in quantum enim 'res' est pars istius diccionis unius cedit in vim sillabe et non ⟨in⟩ vim diccionis, et sillaba in quantum sillaba nichil significat per se.

'Finita' ponitur ad differenciam nominis infiniti, quia nomen infinitum non est nomen. Fit autem nomen infinitum per addicionem negacionis ad terminum, dico per composicionem, non per apposicionem, ut 'non-homo', 'non-leo'. Dicit autem Boecius quod ea que significari possunt per nomen infinitum infinita sunt, ideo infinitum nomen vocatur. Potest enim 'non-homo' esse equus et lapis et domus et Antichristus et Cesar,

37 homo] leo *MS.*

et generaliter ens et non-ens, quia in quocunque potest inveniri privacio humanitatis illud potest dici non-homo. Unde Cesar preteritus est non-homo, Antichristus futurus est non-homo, et sic nichil ponit quia neque ens neque non-ens, cum sit commune ad utrumque, sicut 'animal' non ponit asinum vel leonem, cum sit commune ad illa. Et non est inconveniens quod aliquid se habens per modum privacionis et negacionis sit commune enti et non-enti, quamvis nichil se habens per modum habitus vel posicionis possit esse sic commune. Differt tamen a negacione termini, quia per negacionem de virtute sermonis nichil potest intelligi, ut cum dicam 'nullus homo', per terminum autem infinitum potest intelligi tam ens quam non-ens, ut si dicatur 'non-homo', sicut per 'animal' potest intelligi asinus, leo, capra; istud dico ut in pluribus et non in omnibus, quia infinitacio entis et unius et alicujus nichil ponit, nec eciam potest intelligi aliquid per illa. Si dicam 'non-ens', 'non-aliquid', hoc autem non est propter negacionis vehemenciam, set propter communitatem rei significate per terminum, quia omnibus que sunt convenit, et ideo privacio in solo non-ente reperitur, et propter hoc nichilominus natura et modus negandi tantum, et eciam infinitas non est idem. Hec intelligenda sunt de nominibus sustantivis et non de adjectivis, quia adjectivum infinitum, ut 'non-album', privacionem qualitatis designat, et ponit substanciam infinitam. Unde sciendum quod ad hoc quod terminus possit esse infinitus per recepcionem negacionis, oportet quod significet rem predicabilem, et significet qualitatem finitam, et quod componatur ex duabus integris. Propter primam condicionem signa et generaliter omnes dicciones sincategoreumatice non possunt infinitari. Propter secundam nomina infinita, ut 'quis' 'qualis' etc., et pronomina infinitari non possunt, quia pronomen significat materiam substanciam, que sine qualitate est confusa et infinita. Propter terciam non possunt hujusmodi signa 'nemo' 'nullus' 'neuter' etc. in- | finitari; 'nemo' autem componitur ex duabus cor- f. 55 a 2.
ruptis; alia autem componuntur ex corrupto et integro.

28 significet[2]] signaret *MS.* 34 non] enim *MS.*

Conjuncciones et preposiciones et quedam adverbia et interjecciones, quia non significant aliquam rem predicabilem vel finitam, non possunt infinitari. Quedam tamen que significant rem predicabilem infinitari possunt, ut 'bene' 'male' et hujusmodi; de participiis verbi postea scietur.

'Recta' ponitur ad differenciam casus nominis, quia, ut dicit Boecius in libro *de Categoricis Sillogismis*, 'omne nomen conjunctum verbo aut verum aut falsum demonstrat, ut si dicas "dies est", hoc aut verum aut falsum est. Si vero casum jungas neque verum neque falsum efficis: si enim dicas "diei est" nichil quod sit verum aut falsum demonstras'. Et dicit Boecius quod merito vocatur solus nominativus nomen, dicens: 'quod enim primo vocabulum nomina rebus imponentes dixerunt, id solum merito nomen vocabitur; qui enim primo circus circo imposuit nomen, ita dixisse videtur: dicatur hic circus, atque ideo primus hic casus qui nominativus vocatur nomen est.'

Nominis differencie apud gramaticos in universo .xxxiij. sunt, quarum .iiij. approprientur propriis nominibus, scilicet 'agnomen', 'cognomen', 'prenomen', et ipsum nomen rei; .iiij. sunt communes nominibus propriis et appellativis, scilicet 'corporalia', 'incorporalia', 'sinonima', 'homonima', id est, 'equivoca'. Dirivativis approprientur .vij., scilicet 'patronimicum', 'possessivum', etc.; communes autem primitivis et derivativis sunt .xix., scilicet 'adjectivum', 'ad aliquod dictum', etc., set ista non pertinent ad presentem intencionem. Set apud logicum dicitur 'nomen' multipliciter. Est enim nomen finitum ut 'homo', 'lapis', et infinitum ut 'non-homo', 'non-lapis'; et est nomen rectum ut 'Cato', obliquum ut 'Catonis', etc. [Obliquum] Est nomen universale, quod dicitur de multis in una significacione, ut 'homo', 'animal'; et est nomen singulare, quod dicitur de uno solo in una significacione, ut 'Sor'; et est nomen prime intencionis ut 'homo', 'animal', et quidquid aliquid significat quod est in rerum natura extra ymaginacionem; et est nomen secunde intencionis quod non significat ipsam rem, set racionem aliquam quam intellectus ponit

1 Conjuncciones] conclusiones *MS.* 8 demonstrat] demonstrant *MS.*

super rem, ut 'genus', 'species' et hujusmodi. Nomina vero prime intencionis sunt nomina significancia res predicabiles; nomina secunde intencionis non sunt hujusmodi, quia 'proposicio', 'sillogismus', 'genus', 'species', etc., non sunt in aliquo predicamento. Sunt item nomina secundum logicum—nomen categoreumaticum et nomen sincategoreumaticum. Nomen categoreumaticum est ut omnia nomina que significant res predicabiles et nomina secundarum intencionum; similiter, nomina sincategoreumatica sunt ut illa que significant [modos et disposiciones eorum, ut signa, scilicet 'omnis', 'nullus', 'neuter', etc. Sincategoreuma dicitur a 'sin' quod est 'con' et 'categorema' quod est 'significativum', id est, cum alio et non per | se f. 55 b 1. significat⟨iv⟩um. Hoc intelligendum est finite, quia nichil finite significant 'omnis' 'nullus', et sic de aliis sincategoreumaticis diccionibus]; significant tamen aliquid infinite, quia substanciam cum qualitate generali infinitando de diccionibus sincategoreumaticis que sunt nomina. Est autem nomen habitus et nomen privacionis; sunt autem nomina habitus ut 'visus' 'habitus' 'justus'; nomina privacionis ut 'cecus' 'injustus' et hujusmodi. Item, nominum aliud equivocum, aliud univocum, aliud denominativum, de quibus prius est dictum.

⟨*De verbo*⟩

VERBUM est vox significativa ad placitum cum tempore, cujus nulla pars per se significat, finita, recta. Omnes particule istius diffinicionis patent, preter ista 'finita recta', per predicta. Infinitum enim verbum non est verbum, quia omne verbum potest constituere oracionem perfectam cum nomine; set verbum infinitum non potest hoc facere, sicut patebit post, et ideo non est verbum. Set infinitum verbum vocatur quia nichil diffinitum demonstrat; quod enim 'non-albet' rubere potest et nigrescere et pallere et currere et nichil facere et infinita alia, propter quod verbum infinitum vocatur. Dicit igitur Boecius quod verbum infinitum non manet infinitum in oracione, et hoc ostenditur sic. Cum ponitur verbum in oracione, actualiter respicit suppositum vel subjectum cui

unitur et cum quo componitur, et ideo est actualis composicio actus cum substancia sive cum subjecto; et propter hoc essencialiter comparatur verbum ad aliud sicut ad subjectum cum ponitur in oracione, et non potest absolvi a comparacione ad subjectum. Et ideo si adveniat negacio que inportat divisionem unius ab alio, dividet simpliciter actum significatum per verbum a substancia significata per nomen; talis autem negacio facit oracionem negativam, sicut scietur postea, igitur illa negacio erit pure negans et non infinitans. Et propter hoc dico quod verbum in oracione non potest recipere supra se negativam infinitantem, set solum negantem. Insuper sciendum quod solum verbum tercie persone potest infinitari extra oracionem, et non verbum prime persone vel secunde, propter causam jam dictam; habent enim intellectum complete oracionis, quia intelligitur nominativus in illis diffinitus, ut dicit Priscianus, et ideo actuale subjectum habent. Item, verba tercie persone excepte accionis infinitari non possunt propter eandem causam, cujusmodi sunt 'fulminat' 'tonat', quia intelligitur in illis nominativus, scilicet 'Jupiter'. Et dicendum quod hoc verbum 'est' potest infinitari, sicut dictum est de hoc nomine 'ens', et cum sit infinitacio verbi nichil ponitur, sicut nec in negacione, quia verbum infinitum est commune enti et non-enti, ut dicit Aristoteles, potest tamen aliquid intelligi per infinitacionem quorumdam, sicut dictum est de nominibus.

De participio sciendum quod infinitari potest sicut nomen adjectivum, ponit vero aliquid quia substancia infinita ponitur et actus privatur. Verba vero infinitivi modi infinitari possunt, sicut et nomina verbalia, quia idem significant, quamvis enim sit tale verbum infinitum quantum ad signatum sive modum, tamen est finitum quo ad significatum, et ideo infinitari ⟨potest⟩. Verbum autem inpersonale infinitari potest, quia nullo modo dat intelligere aliquid a parte ante pro subjecto.

f. 55 b 2. 'Recta' ponitur ad | differenciam casus verbi. Casus verbi est preteritum et futurum, rectum est presens. Sciendum tamen quod ex casu verbi et nomine potest fieri

37 nominis *MS.*

oracio perfecta sive enunciacio, quia in casu verbi intelligitur verbum, ut 'erit' est futurus, 'fuit' est preteritus, et ideo sicut hec oracio est perfecta 'Sor est' sic hec 'Sor fuit' vel 'Sor erit'. Non sic autem est oracio perfecta ex casu nominis et verbo, quia in casu nominis non intelligitur rectum, non enim in hoc quod dico 'domini' vel 'domino' intelligitur 'dominus'.

Hoc modo ponit logicus partes oracionis, set gramaticus ponit octo. Logicus autem pronomen comprehendit sub nomine propter significati convenienciam et officium ejus, quod est quod suppositum reddit verbo; et adverbium sub nomine comprehenditur, quia dicit Boecius in libro *de Categoricis Sillogismis* sub hiis verbis 'adverbium nomen est, cujusdam enim finite significacionis est sine tempore, quod si per casus non flectitur nichil inpedit, non enim est proprium nominis flecti per casus, sunt enim quedam nomina que flecti non possunt, que a gramaticis "monoptota" vocantur'. Participium autem comprehenditur sub verbo, quia idem Boecius dicit, 'participium vero quod vocatur verbi loco ponitur, quoniam temporis demonstrativum est', et item, quia participat naturam nominis, ideo aliquando accipitur loco nominis. Conjuncciones autem et preposiciones non sunt comprehendende inter partes simpliciter quantum ad significacionem, set quantum ad officium. Dicit enim Boecius quod iste sunt 'oracionis suplementa, ut enim quadrigarum lora vel frena non sunt partes set quodammodo ligature et suplementa', sic 'conjuncciones et preposiciones non sunt partes enunciacionis set calligata quedam'. Interjeccio comprehenditur sub adverbiis, ut vult Priscianus.

Cum autem logicus consideret oracionem et partes suas propter naturam sillogismi, qui quidem solum exegit partes que possunt esse medius terminus, major extremitas, vel minor, de quibus dicendum est post, ideo solum ponit eas partes oracionis que possunt in ista converti. Hujusmodi autem universaliter nichil esse potest nisi nomen et verbum, nec convenienter, sicut patebit, quia cum sillogismus fiat ex

15 nomine *MS.* 17 nonaperta *MS.* 22 comprehendende] comprehendente *MS.* 27 sic] sicut *MS.*

proposicionibus universalibus et particularibus, ex pronomine in subjecto oracio universalis vel particularis constitui non potest, et ideo pronomina non possunt esse termini sive partes complete sillogismi, ut nec adverbia, nec interjecciones nec preposiciones et conjuncciones, quia nullum eorum potest esse major vel minor vel medius terminus, vel recipere signum universale vel particulare supra se. Participium autem cedit cum verbo, quia significat cum tempore, et quia magis natum est de altero dici quam alteri subici. Et propter hoc tantum ponit logicus duas partes oracionis, scilicet illud de quo alterum dicitur, scilicet nomen, et illud quod de altero dicitur, scilicet verbum.

⟨*De proposicione*⟩

ORACIO est vox significativa ad placitum, cujus quelibet pars separata aliquid significat. Dicit autem Boecius, 'cujus partes sunt ad placitum illud est ad placitum. Oracionis partes sunt nomen et verbum. Set hec ad placitum, oracio igitur ad placitum.' Primo vero et per se sunt nomen et
f. 56 a 1. verbum ad placitum, per consequens oracio. | Et sciendum quod duplex est pars oracionis, scilicet principalis ut 'diccio', hec autem separata significat; alia autem secundaria, ut 'sillaba', 'littera', et hec non significat separata. Iste autem particule 'sine tempore' 'cum tempore' non ponuntur in diffinicione oracionis, quia aliqua oracio, ut ea que est ex nominibus, solum significat sine tempore, ut illa in qua ponitur verbum. Oracionum alia perfecta, alia inperfecta. Inperfecta que inperfectum generat intellectum in animo audientis, ut 'homo albus'; perfecta que perfectum generat intellectum etc., ut 'homo est animal'. Oracionum perfectarum alia indicativa ut 'homo currit', alia imperativa ut 'fac ignem', alia optativa ut 'utinam essem bonus clericus'. Oracionum indicativarum alia interrogativa ut 'putasne animal inmortale esse', alia enunciativa ut 'anima inmortalis est'. Deprecativa autem oracio reducitur ad optativam secundum Boecium, ut 'faciat deus', vocativa ad impera-

5 conjuncciones] conclusiones *MS*. 28 albus] asinus *MS*.

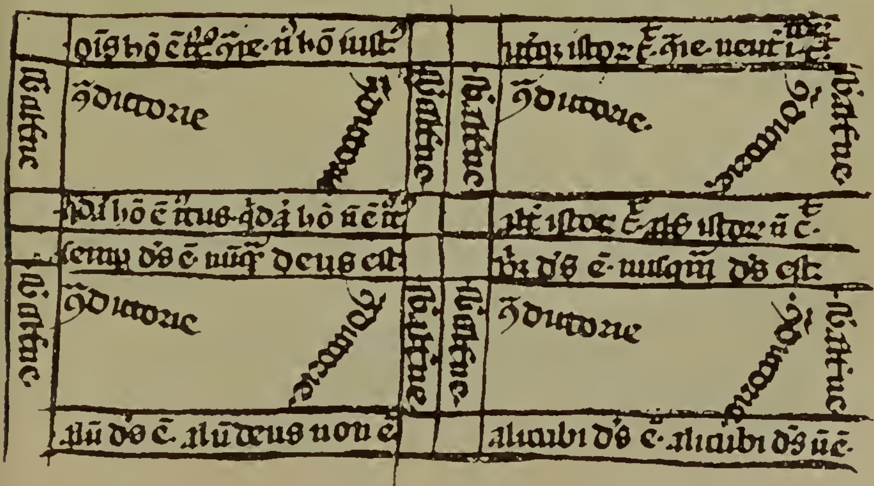
tivam, ut 'adesto michi deus'. Communiter tamen dicitur quod deprecativa sub imperativa continetur, ut 'miserere mei deus'. Conjunctivam oracionem non ponit Boecius, quia non facit oracionem per se, set cum alio verbo cui subjungitur, et ideo magis debet denominari ab alio verbo, ut 'si venias ad me nichil tibi dabo' indicativa est, et ideo conjunctiva oracio, per se sumpta, sub oracione inperfecta continetur. Enunciativa oracio idem est quod proposicio secundum substanciam, utraque enim est oracio verum vel falsum significans, set nulla aliarum oracionum significat verum vel falsum. Proposicionum alia simplex, alia composita, sive alia categorica, alia ypothetica; categorica est cujus vis consistit in predicacione, id est que habet subjectum et predicatum partes sui; ypothetica est cujus vis consistit in consecutione, sive que habet proposiciones categoricas partes sui, ut 'si dies est, lux est'. Dicamus primo de categoricis. Categorica idem est quod predicativa, a 'categorizo -zas', quod est 'predico -cas'; partes ejus sunt subjectum et predicatum, et pueris dicitur copula: subjectum est de quo aliquid dicitur, predicatum quod dicitur de altero, copula que conjungit predicatum cum subjecto; verbi gracia, 'homo est animal', 'homo' est subjectum, 'animal' predicatum, 'est' copula. Set ista copula aliquando est explicita, ut 'homo est animal', aliquando inplicita, ut 'homo currit'. Proposicionum categoricarum alia affirmativa, alia negativa; affirmativa est illa in qua affirmatur copula sive principale verbum, ut 'homo est animal'; negativa est illa in qua negatur copula sive verbum principale, hoc dico si sumitur 'homo non est animal'. [Homo qui currit disputat] similiter, 'homo est animal quod non currit', hec est affirmativa, hec autem negativa 'homo est non-animal quod currit'. Hoc autem nomen 'quod' semper conjungitur verbo non-principali, cujus negacione vel affirmacione nunquam denominatur oracio affirmativa et negativa. Item, proposicionum categoricarum alia est universalisalia particularis, alia indefinita alia singularis. Proposicio universalis est in qua subicitur terminus communis

4 cui] cum *MS.* 33 cujus] actus *MS.*

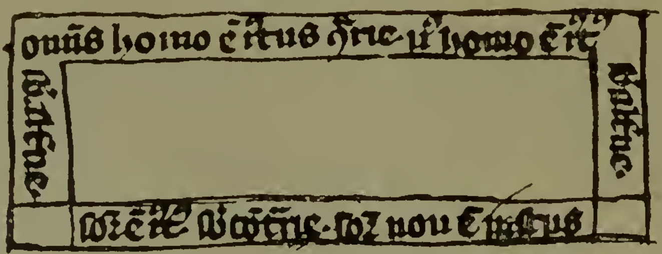
f. 56 a 2. sive universale signo universali | determinatus; quis autem sit terminus communis et universale dictum est prius. Signa autem universalia sunt, ut 'omnis', 'quilibet', 'quisque', 'quicumque', 'unumquodque', 'ubique', 'semper', 'qualislibet', 'quantumlibet', 'infinita', 'totus', 'ambo', 'uterque', 'nullus', 'neuter', 'nunquam', 'nusquam', 'nichil' et hujusmodi. Sunt ergo hujusmodi proposiciones universales 'omnis homo est justus' 'nullus homo est justus' 'uterque istorum currit', etc., et per demonstracionem actualem factam per pronomen intelligitur nomen speciei quod est commune illis que demonstrantur per hoc pronomen 'istorum' ut homo vel asinus. 'Semper homo currit' idem valet quod 'in omni tempore homo currit', et hoc quod dico 'tempore' est subjectum, 'omni' est signum universale; similiter, 'ubique deus est' idem est quod 'in omni loco deus est'. Set sciendum quod duplex est subjectum, scilicet subjectum attribucionis et subjectum locucionis; subjectum attribucionis est rectum cui verbum conformatur, subjectum autem locucionis est obliquum determinatum signo. Aliquando igitur dicitur proposicio universalis a subjecto locucionis determinato signo universali, aliquando a subjecto attribucionis. Set 'totus' facit proposicionem universalem, tamen non additur termino communi et universali set discreto et singulari, ut 'totus Sor est albus', cujus solucio est quod valet hanc 'quelibet pars Sortis est alba', vel 'secundum quamlibet partem est albus'; et utraque est universalis, prima a subjecto recto determinato signo universali, secunda a subjecto obliquo. Sic et proposicio particularis est in qua subicitur terminus communis signo particulari determinatus. Particularia signa sunt hujusmodi, 'aliquis', 'unus', 'quidam', 'alter', 'reliquus', 'aliquando', 'alicubi', 'aliqualis', 'aliquantulus' et hujusmodi, unde iste proposiciones sunt particulares 'aliquis homo currit' 'nullus hominum etc.'. Proposicio indefinita est in qua subicitur communis nullo signo determinatus nec pronomine nec aliquo contrahente terminum communem ad signantem, ut 'homo currit' nec hec 'Sophro-

29 Sic et] Sicut *MS.*

nici filius ⟨currit⟩' si solus sit ei Socrates filius, et hujusmodi. Hec autem proposicio 'iste homo currit' non est indefinita. Proposicio autem singularis est in qua subicitur terminus discretus vel pronomen cum termino communi vel alico contrahente terminum, ut 'Sor currit' 'iste homo disputat'. Sciendum autem quod ad questionem factam per 'que' respondendum est categorica vel ypothetica, ad questionem factam per 'qualis' affirmativa vel negativa, ad questionem factam per 'quanta' respondendum est universalis vel particularis vel indefinita vel singularis. Proposicionum quedam non participant aliquo termino, ut 'homo currit asinus bibit', quedam participant altero tantum, ut 'homo disputat homo legit', quedam utroque termino. Set hoc dupliciter, aut secundum ordinem commutatum ut 'homo est animal' 'homo animal est', aut secundum eundem ordinem ut 'omnis homo est animal' 'quidam homo est animal'. Istarum quedam sunt contrarie, scilicet universalis affirmativa et universalis negativa, ut 'omnis homo currit' 'nullus homo currit'; quedam subcontrarie, ut particularis affirmativa et particularis negativa, ut 'aliquis homo currit' 'aliquis homo non currit'; quedam subalterne, ut universalis affirmativa et particularis affirmativa, universalis negativa et particularis negativa; quedam contradictorie, scilicet universalis affirmativa et particularis negativa, universalis negativa et particularis affirmativa; quorum exempla patent in figura subscripta. | f. 56 b 1.

Preterea sciendum quod triplex est materia proposicionis categorice, scilicet 'necessaria', 'remota', 'contingens'. Proposicio vero de necessaria materia est in qua predicatum convenit subjecto, subjecto existente, ita quod non possit non-esse eidem, ut 'homo est animal' 'homo est risibilis'. Proposicio de remota materia sive inpossibili ⟨est⟩ quando predicatum nunquam potest inesse subjecto, ut 'homo est asinus'. Proposicio de contingenti materia est quando predicatum potest inesse subjecto et non inesse, ut 'homo est albus' 'homo currit'. Est ergo lex contrariarum talis quod si una est vera, reliqua est falsa in omni materia, et non convertitur, quia ambe possunt esse false in contingenti materia, ut 'omnis homo currit' 'nullus homo currit'. Lex et natura subcontrariarum talis est, quod si una est falsa, reliqua erit vera semper et in omni materia, et non convertitur, quia possunt ambe esse ⟨vere⟩ in contingenti materia, ut 'aliquis homo currit' 'aliquis homo non currit'. Lex subalternarum talis est quod si universalis est vera, et sua particularis erit vera semper et in omni materia, et non convertitur; et si particularis est falsa sua universalis est falsa semper et in omni materia, et non convertitur. Lex contradictoriarum talis est quod si una est vera reliqua erit falsa et e contrario, semper et in omni materia. Sciendum quod non solum predicte proposiciones que dicebantur contrarie sunt contrarie, set universalis affirmativa et singularis negativa, ut 'omnis homo est justus' 'Sor non est justus', quia possunt simul esse false et non vere, et eciam universalis negativa et singularis affirmativa, quod patebit in hac figura.

De equipollenciis istarum proposicionum sciendum quod negacio preposita cuicumque signo equipollet suo contra-

dictorio, postposita suo contrario, preposita et postposita subalterno; et patent exempla, negacio | preposita termino f. 56 b 2. communi equipollet signo universali, negacio postposita particulari negativo, preposita et postposita universali affirmativo. Notandum quod particularis et indefinita convertuntur. Sciendum tamen quod duplex negacio, relata ad idem simpliciter et nullo modo diversum, et eodem modo relạta, semper faciunt unam affirmacionem que remanet si demantur negaciones, ut 'homo non non-currit' idem est quod 'homo currit'. Cum autem dico 'non-homo non currit' non referuntur simpliciter ad idem quin ad diversa alico modo, et eciam eodem modo non referuntur, quia una cadit super subjectum prime negans ipsum respectu verbi, alia cadit solum super verbum et nullo ⟨modo⟩ super subjectum, et ideo non facit hanc affirmacionem 'homo currit' set aliam, scilicet hanc, 'omnis homo currit'.

De singularibus sciendum quod non differt preponere negacionem et postponere termino singulari, ut cum dico 'Sor non-currit' idem est quod 'Sor non currit', et ideo quocunque modo duplicetur negacio semper faciunt unam affirmacionem. Sciendum tamen quod terminus est negativus, ut 'non homo currit', secundum quod negacio 'non' non cedit in composicionem cum termino, et hoc similiter 'homo non est justus', 'justus' ibi negatur. Quidam est terminus infinitus, scilicet quando negacio cedit in composicionem cum termino, sicut prius dictum est, ut 'non-homo est'; quidam est terminus privativus, ut 'homo est injustus'. In quolibet istorum est virtus negacionis, set in prima est pura negacio sive negacio negans, in secunda negacio infinitans, in tercia negacio privans, que privacio nominatur. Et ista differunt abinvicem, quia negacio negans sive pura semper facit proposicionem negativam, et nichil ponit nec dat aliquid intelligere, set semper refertur ad composicionem actus cum substancia finita, que est composicio verbalis; negat eciam et privat unum ab alio indifferenter quicquid illud sit. Negacio infinitans additur termino per composicionem, et non indifferenter proposicionem negativam

27 privativus] privatus *MS.*

facit, quia non refertur ad composicionem actus cum substancia, que ⟨est⟩ verbalis, composicionem dico, que concernit substanciam finitam et actuale suppositum, sicut prius dictum est. Potest tamen referri ad composicionem actus cum substancia que designatur per participium, et ad composicionem actus cum substancia verbalem, que quidem substanciam finitam concernit et non actuale suppositum, ut patet in verbo tercie persone; nichil autem ponit, sicut dictum est. Aliquis terminus infinitus dat intelligere et negat sive privat a quocunque subjecto indifferenter, sive subjectum sit susceptibile rei negate et private sive non, ut bene dicitur 'lapis non est justus' 'homo non est justus'. Requirit autem in nominibus composicionem qualitatis cum substancia, ut 'non-homo': privacio qualitatis autem respectu | talis composicionis est, ut in pluribus, sicut si dicam 'injustus', 'ineptus', et hujusmodi, non facit proposicionem negativam, et ponit aliquid sicut subjectum susceptibile rei private, et ideo non privat nisi a subjecto susceptibili, ut bene dicitur 'homo est injustus', et sic de aliis nominibus privacionis, ut bene dicitur 'homo est cecus', male dicitur 'lapis est cecus', et falso, et ita patet quod sequitur 'si est injustus est non-justus' et per consequens 'non est justus', et non convertitur.

Dictum est de categoricis, dicendum est de ypotheticis. Est autem 'ypothesis' idem quod supposicio vel condicio facta ad aliquam conclusionem. Ypothetica proposicio est illa in qua denotatur aliquid ad aliud sequi, vel secundum vocem et intellectum et primo et per se, vel secundum intellectum tantum et ex consequenti. Primo modo est proposicio condicionalis, secundo modo disjunctiva. Condicionalis est, in qua due proposiciones conjunguntur mediante hac condicione 'si', vel 'hoc quod dico', ut cum ⟨dico⟩ 'si Sor currit, Sor movetur'; disjunctiva est, in qua due proposiciones conjunguntur mediante disjunctiva conjunccione, ut 'Sor est sanus vel eger'. Fit autem condicionalis mediante 'hoc quod dico', ut [cum] dicit Boecius in libro *de Sillogismis Ypotheticis*, ait enim quod idem significat 'si' et

6 substancia] substanciam *MS.* 27 et[2]] aut *MS.* 31 ut cum] cum ut *MS.* 33 conclusione *MS.*

'cum dico', et eandem potestatem ⟨habet⟩ quantum ad consequenciam, in hiis enim connectuntur sive conjunguntur due proposiciones adinvicem, ut unum actu ad aliud sequatur. Disjunctiva autem proposicio fit per disjunccionem inter contradictoria et contraria inmediata. Contradictorie sunt proposiciones que non possunt esse simul vere nec false, ut prius dictum est; contraria sunt dupliciter; aut complexa, de quibus prius dictum, aut incomplexa. Et hoc dupliciter; aut mediate, ut inter que est medium, cujusmodi sunt 'album', 'nigrum', 'bonum' et 'malum'. Inter album et nigrum sunt 'fuscum', 'pallidum', etc.; inter bonum et malum homo qui neque est bonus neque malus, sicut dicitur in decimo *Methaphysice*, super quod dicit Commentator, verbi gracia, quoniam homo heremita qui non est pars civitatis non est bonus aut malus set est medius. Contraria inmediata sunt inter que non est medium, cujusmodi sunt 'sanum', 'egrum'. Disjunctiva vero conjunccio vere disjungit inter contraria inmediata, vel inter contradictoria, secundum quod facit proposicionem ypotheticam, ut 'Sor aut est sanus aut est eger'.

Set dubitatur qualiter disjunctiva est condicionalis, cum non habeat notam condicionis in se, set notam disjunccionis. Dicendum est quod omnis disjunctiva potest resolvi in actualem condicionalem, quia dicit Boecius in fine *de Ypotheticis Sillogismis* 'hoc sentit disjunctiva conclusio quod ea inter que disjungit simul esse non possunt, et ideo ad posicionem unius disjuncti sequitur remocio alterius, et e contrario, ut "Sor est sanus vel eger". Si non est sanus, est eger, et ideo disjunctiva secundum virtutem est condicionalis et secundum intellectum.' Set notandum est quod disjunctiva conclusio aliquando tenetur dis|junctive, ali- f. 57 a 2
quando subdisjunctive; quando tenetur disjunctive significat alterum esse, alterum non esse, quia disjungit inter ea que simul esse non possunt, sicut inter contradictoria vel contraria inmediata, in illis enim est proposicio disjunctiva vera, set in aliis falsa. Subdisjunctive dupliciter; aliquando significat utraque simul esse, et tunc tenetur copulative,

1 potestatem] poitatem *MS.*

ut in illo exemplo Terentii in *Enuco*,

'vel rex michi semper maximas gracias agebat',

pro 'et rex', aliquando autem significat utraque esse set non simul, ut 'Sor tota die legit vel disputat', significat enim quandoque legere quandoque disputare. Sciendum autem ⟨quod⟩ disjunccio aliquando conjungit terminos, aliquando oraciones et conclusiones, ut 'Sor est sanus vel Sor est eger', terminos ut 'omne animal est racionale vel irracionale'; racionale vel irracionale convertuntur cum animali, convertibile cum homine est clericus vel laycus, gracia exempli dicatur; in sincategoreumaticis magis patebit hoc. Quando autem disjungit oraciones tunc est ypothetica, quando terminos categorica, tunc est de disjuncto subjecto vel de disjuncto predicato. Similiter de condicionali, quia aut conjungit complexa ut oraciones, sic 'si homo est, animal est', et tunc est ypothetica, aut conjungit complexum incomplexo; et hoc vel in subjecto, et tunc est proposicio categorica de condicionato subjecto, ut 'falsum verum est si Antichristus est', vel in predicato, et tunc proposicio categorica est de condicionato predicato, ut 'falsum est verum si Antichristus est', hic enim conjungitur hoc totum 'si Antichristus est' ei quod est verum. Hec est autem ypothetica 'si Antichristus est falsum est verum'. Sciendum quod in ypotheticis proposicionibus due sunt partes, scilicet antecedens et consequens; in condicionalibus vero proposicionibus est illa proposicio antecedens cui nota condicionis preponitur inmediate, alia est consequens; in disjunctivis illa que preponitur in sermone precedens sive antecedens vocatur, que postponitur consequens, ut dicit Boecius. Sciendum autem quod condicionalis vera est cujus antecedens non potest esse verum sine consequente, ut 'si homo est, animal est', falsa, cujus antecedens potest esse verum sine consequente, ut 'si animal est, homo est'. Omnis condicionalis vera est negativa, omnis falsa est inpossibilis: disjunctiva est vera cujus altera pars est vera, ut 'Sor est sanus vel eger', falsa,

2 maximas gracias] magnas grates *MS.* 29 postponitur] preponitur *MS.* 36 vera] pars *MS.*

cujus utraque pars est falsa, ut 'Sor est asinus vel leo . Sciendum quod 'totum' significat idem quod perfectum, uno modo ex partibus, alio idem quod quelibet pars; hic autem sumitur secundum quod significat idem quod perfectum sive integrum ex partibus. Proposicio ypothetica dicitur affirmativa quando affirmatur tota proposicio sive conjunccio, quamvis negantur ambe partes vel altera, ut 'si Sor non movetur non currit', 'Sor non est sanus vel Sor non est eger'; negativa quando negatur tota proposicio sive conjunccio, ut 'non si Sor currit Sor movetur', 'non-Sor non-Plato currit'; et hujusmodi racio est quia sicut in categoricis dicitur oracio negativa vel affirmativa a negacione vel affirmacione conclusionis que conjungit duo, scilicet antecedens cum subsequente. Et si | dicatur quod necesse est quod (f. 57 b 1.) negacio referatur ad verbum, dicendum quod per conjuncionem ipsam in condicionali exercetur actus consequendi unius ad aliud cui refertur negacio, vel per eorum exercic⟨i⟩um includitur actus significativus consimilis qui potest apponi cui fertur negacio, ut 'non si Sor est animal, Sor est Sor', id est, non sequitur 'si Sor est animal, Sor est homo'. Similiter intelligendum est de disjunctiva. De quantitate sciendum ⟨est⟩ quod nulla proposicio ypothetica dicitur 'quanta', nec est universalis nec particularis etc., quia omnis quantitas a subjecto causatur, et in illa non est subjectum. Proposicio tamen de condicionato predicato vel subjecto est 'quanta', et eodem modo quo dictum est de proposicionibus categoricis; omnis autem proposicio de disjuncto subjecto est indefinita nisi addatur signum, quia omne totum disjunctum predicatur de duobus singularibus; proposicio de disjunctivo predicato recipit quantitatem sicut alie proposiciones categorice. Proposicionum alia una, alia conclusione una sive plures. Proposicio una est ad quam convenienter potest dari una responsio; plures sunt cui dande sunt plures responsiones; de proposicione una prius dictum est. Sciendum quod sicut est in rebus quod aliqua est una secundum formam simplicem, scilicet 'elementum', scilicet 'terra' etc., alia que est una secundum formam

22 qualitate *MS.*

compositam, ut 'animal', 'arbor', 'lapis', etc., sic est de proposicionibus, quod alia est una secundum formam simplicem, alia secundum formam compositam; primo modo est una in qua unum de uno predicatur. Set hoc dupliciter; aut secundum vocem et rem sive intellectum, et sic est hec una 'homo currit', aut secundum intellectum solum et rem. Et tunc dupliciter; aut conjunccione mediante aut sine; secundo modo ut hec, 'animal racionale mortale currit'. Primo modo sic, quando proposicio est de condicionato predicato aut subjecto, aut de disjuncto aut de copulato, quia sic potest esse tripliciter; aut mediante conjunccione condicionali, ut 'animal est si homo est', aut mediante disjunccione, ut 'omne animal aut est racionale aut irracionale', secundum quod est de disjunctivo predicato, aut mediante copulacione secundum quod copulacio copulat duo ex quibus fit unum subjectum vel predicatum, ut 'Sor et Plato trahunt navem', secundum quod denotatur actus trahendi convenire eis simul conjunctim et non divisim, ut 'corpus et anima sunt animal', 'duo et tria sunt quinque', et hujusmodi. Si sit una secundum unam formam compositam, tunc est condicionalis vel disjunctiva: si vero sit proposicio plures, aut est pluralitas actualis secundum vocem et intellectum, aut secundum intellectum tantum. Si primo modo, aut est mediante conjunccione non quacumque set copulativa, ut 'Sor currit et Plato currit', aut sine conjunccione, ut in exemplo Prisciani 'hic illius arma, hic currus fuit', ita tamen quod ibi intelligatur punctus discrete prolacionis in loco conjunccionis. Si vero sit pluralitas proposicionis solum secundum intellectum sive rem, hoc erit dupliciter; aut cum conjunccione aut sine. Si cum conjunccione, hoc erit mediante conjunccione copulativa, scilicet
f. 57 b 2. quando duo copulantur | in subjecto ex quibus non fit unum predicatum vel subjectum, ut 'Sor et Plato currunt', et e contrario, ut 'duo et tria sunt .v.'. Si sine conjunccione, aut ibi est pluralitas terminorum, ut plurium accidencium cum suo subjecto, et ita hec est plures 'homo albus musicus currit', aut si non set est una simpliciter vox, sive sit oracio sive sit

9 secundo *MS.*

diccio; et sic oracio multiplex est plures, ut illa in qua est terminus equivocus, vel diversos habens accentus, et sic de aliis, ut 'canis currit' 'deus nichil fecit invite' et hujusmodi. Posset tamen dici quod colleccio proposicionum [proposiciones plures] sive conjunccio non facit proposicionem plures, set proposiciones plures, et ideo diceret aliquis quod punctus discrete prolocucionis non sufficit ad hoc quod [nec] sit proposicio plures, non enim posset dici proposicio plures in singulari nisi haberet unitatem aliquam, set ibi est nulla, adminus per vocem denominata, set simpliciter diversitas et pluralitas, et ideo videtur quod non sit illud membrum asserendum, nec a parte proposicionum nec a parte terminorum similiter. Deinde sciendum est de hac diccione 'et' quod aliquando copulat duo in tercio, aut sub tercio; in tercio ut 'Sor et Plato currunt', et tunc tenetur copulative et proprie; sub tercio quando alica duo copulentur antequam tercium recipiant. Et hoc potest esse dupliciter; aut quia illud tercium recipiat utrumque eque principaliter, et tunc dicitur teneri unitive, ut 'corpus et anima sunt animal' 'duo et tria sunt .v.' 'vespere et mane sunt dies unus'; aut unum principaliter et secundario reliquum, et tunc dicitur proprie teneri associacione, ut 'vellem dissolvi et esse cum Christo' 'iste comedit panem et vinum', neque enim comedit ⟨panem⟩ neque vinum set solum quod est ex hiis, scilicet panem associatum vino; quando autem tenetur associacione valet idem quod 'cum'. Set notandum quod hec diccio 'cum' potest teneri proprie, et sic associacione tenetur, et sic redditur ei verbum singulare, ut 'Sor cum Platone currit', et alio modo tenetur inproprie, scilicet copulative, et sic verbum singulare ⟨non⟩ exigit, ut 'Sor cum Platone currunt'.

Deinde sciendum est an copulacio faciat proposicionem categoricam vel ypotheticam; et sciendum quod quando copulat inter terminos facit proposicionem categoricam de copulato subjecto vel predicato vel utroque, ut 'Sor et Plato currunt' '.v. sunt duo et tria' 'Sor et Plato sciunt gramaticam et musicam'; quando vero copulat proposiciones tunc non facit proposicionem categoricam nec ypotheticam

24 scilicet] set *MS.*

secundum prius dictam, cujus tamen contrarium dicitur communiter. Dicitur enim quod multe sunt species ypothetice proposicionis, scilicet condicionalis, copulativa, disjunctiva, causalis [causalis] ut 'quia Sor legit Plato perficit', et expletiva ut 'Sor currit, Plato autem disputat'. Ex hiis adduntur quedam que non sunt conclusione une set relacione, ut 'Sor est ubi Plato est', que vocatur 'localis', ut 'Sor trahit quando Plato currit', que vocatur 'temporalis', et adhuc hujusmodi eadem racione 'Sor est talis qualis est
f. 58 a 1. Plato' 'Sor est tantus quantus est Plato' | 'Sor currit tociens quociens disputat Plato'. Set quia virtus condicionis non intelligitur actualiter in copulativa, ideo copulativa non est condicionalis et ita nec ypothetica, cum ypothetica sit idem quod condicionalis, quia 'ypo⟨the⟩sis' condicio est.

Disjunctiva autem, ut dictum ⟨est⟩ prius, habet virtutem condicionalis actualem, cum possit simpliciter resolvi in condicionalem proposicionem, ideo condicionalis est et ypothetica [condicionalis communiter sumendo necessarium et condicionalis] per extensionem. Item, Boecius in libro *de Ypotheticis Sillogismis*, ubi docet cujusmodi sunt proposiciones ypothetice et sillogismi ypothetici ex ipsis facti, solum ponit condicionalem proprie dictam et disjunctivam esse ypotheticam. Et hoc patet, quia proposicio una solum ingreditur sillogismum, proposicio copulativa non est una set plures, igitur solum sillogismum non habet ingredi, neque ypotheticum neque categoricum, igitur neque erit ypothetica neque categorica proposicio: omnes autem alie proposiciones a condicionali et disjunctiva reducuntur ad copulativam, sicut patet inspicienti.

De quantitate autem copulative queritur; et dicendum quod quando copulat inter proposiciones nullius quantitatis est, quia non habet subjectum et predicatum partes sui; quando autem est de copulato predicato non diversificat quantitatem, set per predicta negociandum est, sicut illud; quando autem est de copulato subjecto posset esse dubitacio cujus quantitatis esset. Singularis videtur esse, si dicatur 'Sor et Plato currunt'; set quod sit universalis videtur: quia Sorte non currente et Platone currente, hec est falsa 'Sor et Plato

currunt', et hec similiter 'Sor et Plato non currunt'; vere simul esse non possunt, ergo sunt contrarie; set omnium contrariarum altera est universalis vel utraque. Set qua racione una est universalis et reliqua, ergo utraque est universalis, ergo universales sunt proposiciones. Et dicendum quod est universalis proposicio quamvis sumantur in subjecto termini singulares, quia illi termini non sunt subjectum, set totum copulatum ex hiis aggregatum, quod habet universaliter et secundum rem intelligitur tocius in quantitate, scilicet cujus singulares 'Sor currit' 'Plato currit'.

Set sciendum quod proposicio universalis potest dici secundum vocem et rem, vel secundum rem ipsam tantum, et actualiter intelligitur universalitas in ipsa; idem enim est secundum rem quod hoc quod est 'uterque istorum currit' Sorte et Platone demonstratis, una enim per aliam exponitur, et ideo licet secundum vocem ponatur singulare in subjecto, tamen per resolucionem ad illud quod intelligitur est ibi universale, sicut in hac 'uterque istorum currit' intelligitur nomen speciei istorum qui demonstrantur per pronomen. Vel dicendum quod per virtutem copulacionis designatur universale in quo uniuntur copulata, non per modum conceptus, set affectus. Patet igitur quod quando tenetur copulative facit proposicionem universalem, quando eciam unitive similiter, quia sicut hec est proprie universalis quia 'omnis homo currit', hec autem inproprie 'omnes apostoli sunt .xij.', sic hec est proprie universalis 'Sor et Plato currunt', quia divisionem et distribucionem inportat, inproprie 'Sor et Plato trahunt navem', quia colleccionem designat. Prima enim valet hanc 'uterque istorum', secunda 'ambo' trahunt navem, 'uterque' | autem designat de duobus per f. 58 a 2.
modum divisionis et particionis, 'ambo' per modum collacionis. Quando autem signum distribuit subjectum pro partibus divisim sumptis, tunc est proposicio universalis proprie; quando autem pro partibus collective sumptis, tunc est universalis inproprie. Et quamvis sit proposicio plures, potest habere quantitatem, quia non est ibi pluralitas omnino secundum vocem et intellectum, set secundum intellectum solum.

3 qua] quia *MS.*

De negacione et affirmacione sciendum est quod non dicitur affirmativa vel negativa ab affirmacione vel negacione unius partis vel utriusque, set quando tota copulativa negatur et ipsa copulacio, ut 'non Sor et Plato currunt', 'non Sor currit et Plato disputat', quia proposicio ideo aliquo modo habet unitatem et affirmacionem unam vel convenienciam, non tamen ab actu signato in oracione posito, set ab actu exercito per officium copulacionis, qui quidem actus est simul esse, vel ab actu signato consimili per actum exercitum designato qui intelligitur per virtutem copulacionis, non tamen exprimi necesse est, quia idem actus exercetur. Ad actum excercitum potest competenter dici quod negacio referatur tam in copulativis quam in disjunctivis quam in condicionalibus, quia licet actus exercitus non sit pars oracionis, et partes oracionis ad seinvicem tantum ordinantur et referuntur, verumptamen [quia] ille actus excercetur per partem actualem oracionis, ut per disjunccionem et copulacionem vel condicionem. Si est autem per partem oracionis significatum, ideo potest bene aliqua pars oracionis, ut negacio, referri ad talem actum, et potest copulativa negari unica negacione per relacionem negacionis ad illum actum, et est sensus proposicionis 'non Sor currit et Plato currit', hoc est, non sunt simul vere iste 'Sor currit' et 'Plato currit'; in quantum est plures Plato aliquam unitatem habet, et ideo aliquam affirmacionem unam habet, eciam negacionem ⟨unam⟩. Si tamen respiciamus pluralitatem proposicionis actualem, dicetur quod non habet negativam unam set plures, nec est affirmativa una set plures, et tunc a negacione utriusque partis sunt negative ⟨plures⟩.

Sunt proposicionum alia simplex, alia composita. Simplex est, in qua non est aliqua composicio per notam condicionis vel disjunccionis vel copulacionis vel alterius conclusionis vel relacionis. Composita est que habet talem composicionem. Unde proposicio una secundum rem et vocem est simplex, et proposicio plures secundum intellectum est, ubi non est multitudo terminorum, sicut oracio multiplex, ut 'canis currit'. Omnes alie vel sunt composite

per conjunccionem aliquam vel relacionem, aut per vocis multiplicacionem; composicio tamen que oritur ex apposicione conjunccionis vel relacionis dicitur composicio proprie.

⟨*De proposicionibus modalibus*⟩

PROPOSICIONUM jam dictarum alia modalis, alia de inesse. De inesse est illa cujus | extremitati vel extremitatibus f. 58 b 1. adjacet esse vel non-esse dispositiva disposicione potencialiter designata per proposicionem de inesse; verbi gracia, si enim dicam 'deus est' intelligo suum dictum, scilicet 'deum esse', et preter hoc intelligo ipsum esse verum, et falsum esse in ejus opposito, ergo hee disposiciones fuerunt potencialiter designate per istam proposicionem 'deus est', et per consequens ille que continentur sub illis. Sub vero autem sunt 'contingens' et 'necessarium', sub falso 'possibile' et 'inpossibile', quapropter designantur per illam proposicionem de inesse potencia magis remota quam verum et falsum. Set malum et bonum, utile et inutile, album, nigrum, et hujusmodi, nunquam intelliguntur per proposicionem de inesse, et ideo non faciunt proposicionem modalem. Sciendum tamen quod quedam determinacio cadit super alterum extremum composicionis in proposicione, et hec vel absolute, cujusmodi sunt determinaciones categorice, ut 'album' 'nigrum', que tamen disponunt subjectum et predicatum respiciendo id quod est subjectum vel predicatum, vel sunt alie determinaciones que determinant subjectum et predicatum in quantum subjectum et predicatum, id est, in comparacione et non absolute, ut subjectum in comparacione ad predicatum vel e contrario, cujusmodi sunt dicciones sincategoreumatice ut 'omnis' 'nullus' et hujusmodi, et neutra istarum determinacionum facit proposicionem modalem. Alia est determinacio que cadit super composicionem inmediate. Et hoc dupliciter; aut addit aliquid super composicionem, aut non. Si non, set solum privat, vel ponit vel confirmat, et talis determinacio non est modus, cujusmodi sunt adverbium negandi et affirmandi. Si vero aliquid addant, aut

35 ponit] ponat *MS.*

igitur aliquid a parte rei, aut a parte nostra. Si secundo modo, sic adhuc non erit modus, ut ista nomina et adverbia 'dubium' 'dubie', 'probabile' 'probabiliter', et hujusmodi. Si a parte rei, aut igitur addunt qualitatem aut quantitatem; si quantitatem, sic dicitur quod 'tantum' et 'solus' sunt modi, quod tamen non videtur omnino esse verum. Si supponamus predicta, scilicet quod determinacio ⟨sit⟩ cadens inmediate super alterum extremum, sive absolute sive in comparacione, non facit proposicionem modalem. Si autem addat aliquam qualitatem super composicionem, tunc indubitanter facit proposicionem modalem. Et hoc contingit dupliciter; aut addit veritatem simpliciter, aut falsitatem simpliciter, et sic ista verum, falsum, vere, falso, aut veritatem vel falsitatem contractam. Si vero sit veritas contracta, aut est veritas infallibilis, et hec est necessitas, aut veritas fallibilis, et hec est contingens. Et sic alii .iiij. modi, scilicet necessarium, contingens, necessario, contingenter. Si vero sit falsitas contracta, aut igitur fallibilis est, et sic possibilitas, aut infallibilis, et sic inpossibilitas. Et tunc erunt .iiij. alii modi, scilicet possibile, inpossibile,
f. 58 b 2. possibiliter et inpossibiliter. Sic | igitur in universo sunt .xij. modi, sex nominales et sex adverbiales. Adverbiales vero faciunt proposiciones modales si addantur ipsis proposicionibus, nominales si addantur dictis proposicionum. Dictum autem proposicionis potest sumi multipliciter; aut mutando nominativum in acusativum, et verbum modi finitivi in verbum modi infinitivi, ut 'Sortem currere' est dictum istius proposicionis 'Sor currit', aut preponendo toti proposicioni hanc conjunccionem 'quod', ut '⟨quod⟩ Sor currit', vel hanc diccionem 'an' et hujusmodi, sic 'an Sor currit'. Sunt ergo iste proposiciones modales 'verum est Sortem currere' 'falsum est Sortem esse asinum' 'deum esse materiam'. 'Animal esse album' est contingens, 'Antichristum non esse' est possibile, 'hominem esse asinum' est inpossibile. Similiter et de adverbiis, 'Sor currit' vero vel falso, id est necessario possibiliter vel inpossibiliter. Hec particula 'de necessitate' facit proposicionem modalem; 'verum' et 'falsum' faciunt proposicionem modalem, quia

cadunt inmediate, tum quia cadunt inmediate super composicionem et non super alterum extremum, tum quia proposiciones in quibus hee dicciones ‘ necessarium ’ ‘ contingens ’ etc. ponuntur, sicut patebit postea, sequuntur, tum quia proposiciones inmediate suas de inesse ⟨sequuntur⟩ et e contrario, ut ⟨si⟩ verum est ‘ Sortem currere ’ Sor currit; si falsum est ‘ Sortem [non] currere ’ non currit, et e contrario. Hoc autem non inpedit quin faciant proposiciones modales ⟨quod⟩ iste habeant modum enunciandi modaliter, ille autem non ; non enim sequitur si iste due consequantur se, quod sint ejusdem nature, cum ‘ risibile ’ et ‘[non-] homo ’ sequuntur sese, et cum ‘ risibile ’ sit accidens et ‘ homo ’ substancia, quamvis et inpossibile significat privacionem, verumptamen non significat per modum privacionis et negacionis sicut hec diccio ‘ non ’, et ideo addunt aliquid per modum posicionis, et possunt facere modalem proposicionem quamvis hec diccio ‘ non ’ non possit. Sciendum autem quod quedam adverbia determinant verbum gracia composicionis tantum, ut adverbia affirmandi et negandi, quia denominant composicionem et solum, dicitur autem quod proposicio ⟨sit⟩ affirmativa et negativa, res autem verbi, cum sit incomplexa et per diccionem designata, non affirmativa vel negativa, affirmacio enim et negacio sunt solius complexi, scilicet oracionis. Alia autem sunt adverbia que determinant verbum gracia rei verbi tantum, cujusmodi sunt ‘ bene ’ ‘ male ’, et omnia fere alia que non determinant composicionem set solum rem verbi, ut ‘ Sor currit bene ’ ‘ cursus Sortis est bonus ’ ‘ Sor currit velociter ’ ‘ cursus Sortis velox est ’. Et non contingit denominare composicionem per illa, quia non potest dici quod ‘ composicio est bona ’ ‘ composicio est velox ’; ista autem adverbia nec priora faciunt proposicionem modalem. Alia autem sunt adverbia que determinare possunt composicionem ⟨et⟩ eciam rem | verbi, ut ‘vero’ ‘falso’. Possum enim f. 59 a 1. dicere quod ‘ Sor disputat vere ’ quod sua disputacio est vera, et ita rem verbi determinat, potest eciam dici quod hec composicio est vera ‘ Sor disputat ’, et ita composicionem

36 hec] licet *MS.*

denominat, et sic de aliis, faciunt tamen proposicionem modalem solum eo quod sunt composicionis determinativa; quare autem sic possum dicere patebit postea. Set potest queri de qualitate et quantitate et aliis differenciis proposicionum; hec autem manifesta sunt, si videmus quid sit subjectum, quid predicatum. In istis dicit Aristoteles quod esse et non-esse sunt subjecta, modi apposiciones sunt, id est, predicata; ⟨patet⟩ per Boecium, ⟨qui⟩ per esse intelligit dictum affirmatum, per non-esse dictum negatum: tunc ut videtur totum dictum est subjectum in proposicione modali et modus erit predicatum.

Cujus contrarium tamen videtur, quia si dictum proposicionis et modus sunt extrema proposicionis modalis, tunc composicio inportata per verbum finitum erit composicio proposicionis modalis. Set hoc esse non potest, cum non modificatur illa composicio, ⟨sive⟩ exponitur per dictum sive per infinitivum, quod patet cum dicitur 'Sortem ⟨non⟩ currere est verum'; hic est vera composicio 'Sor non currit', denominat enim veram composicionem hujus verbi 'currit', et non hujus verbi 'est', quia tunc esset sensus 'hec composicio Sortem currere ⟨non⟩ est verum', quod falsum est; igitur composicio infinitivi erit composicio proposicionis modalis, et ita ejus extrema sunt subjectum et predicatum, quare accusativus erit subjectum, verbum infinitivum erit predicatum, vel acusativus participii erit predicatum, 'esse' autem erit composicio. Et item, cum dico 'homo est animal' non denominatur hec proposicio de animali, vel ⟨cum dico⟩ 'homo est albus' non denominatur hec proposicio de albo, quia universaliter a predicato non denominatur proposicio tota, nec a subjecto, nulla enim pars proposicionis essencialis, que sit subjectum vel predicatum, sufficit ad denotandum ipsam proposicionem sive composicionem, igitur nec ipsa verum et falsum etc., cum sint predicata, [non] denominant ipsam proposicionem.

Et dicetur ad hoc multipliciter; quidam dicunt quod duplex est subjectum, scilicet subjectum locucionis et subjectum attribucionis. Subjectum attribucionis est dictum, modus predicatum sibi respondens, acusativus casus

est subjectum locucionis et participium infinitivi predicatum, 'esse' copula, modus determinacio composicionis et modificans eam. Alii dicunt aliter, quod oracio modalis potest considerari ut est proposicio vel ut est enunciacio. Si consideretur ut est proposicio, sic acusativus est subjectum et verbum infinitivum predicatum; si consideretur ut est enunciacio, sic totum dictum est subjectum et modus predicatum. Dicitur enim quod omnis enunciacio est de subjecto recto, quia est ex nomine et verbo, secundum quod vult Aristoteles in libro *Peryermenias*; hoc autem est adminus loquendo secundum esse potissimum enunciacionis, hujusmodi autem est precipue oracio de inesse.

Proposicio autem potest indifferenter recipere subjectum rectum et obliquum, quia proposicio dicitur quasi pro alio posito. Est enim proposicio in quantum in sillogismo ponitur ad probandam conclusionem, sillogismus autem equaliter fit ex obliquis sicut ex rectis. Proposicio ergo de obliquo subjecto et e|nuncia⟨cio⟩ differunt penes sub- f. 59 a 2.
jectum et predicatum, sicut dictum est, set proposicio de subjecto recto non differt ab enunciacione nisi actualiter, scilicet quia enunciacio est, prout exigit sillogismum accipitur ad extramittendum quod fuit intus apud animam. Proposicio autem dicitur eadem, prout in sillogismo ponitur ad conclusionem probandam; est ergo idem dicere oracionem posse considerari ut est proposicio et enunciacio, et ut est proposicio de subjecto obliquo et recto. Item, idem est considerare oracionem penes subjectum attribucionis et in quantum proposicio est de subjecto recto, et in quantum est enunciacio considerare illam penes subjectum locucionis et prout proposicio est de subjecto obliquo idem est. Enunciacio proprie sumpta non est de subjecto obliquo. Ex hiis patet quid sit subjectum in oracione modali secundum quod est proposicio de subjecto obliquo, quia actus est subjectum et infinitivus vel participium in eo intellectum est predicatum, et sic est vere modalis; composicio talium extremorum modificetur dictis sic 'Sortem currere est possibile', 'hec proposicio vel composicio Sor currit est possibilis'.

Ad illud ergo quod obicitur de Aristotele et Boecio, dicendum quod duo sunt genera extremitatum si verba et positiva naturalia sunt actus infinitus, quia naturaliter unum respicit alterum tanquam appositum suppositum; [pre]positive extremitates sunt modus et dictum, quod secundum posicionem et ordinacionem sermonis est dictum subjectum et modus predicatum; quod patet in exemplo, hec proposicio est vera 'animal predicatur de homine', et tunc 'animal' est subjectum, unde quod est predicatum naturaliter fit subjectum positivum. Sicut et hec proposicio 'animal etc.' retorquet intellectum nostrum ad hanc proposicionem 'homo est animal', sic omnis modalis retorquet intellectum nostrum ad suam de inesse, sicut omne quod positivum est retorquetur ad id quod est naturale, ut patet in aliis. Verba igitur Aristotelis et sui expositoris retorquenda sunt ad extrema positiva, non autem ad naturalia. Acusativus igitur et infinitivus sunt extrema proposicionis modalis, a quibus dicitur proposicio et eciam modalis, quia ab eisdem dicetur proposicio et modalis.

Et addendum est quod 'dictum' alio modo habet nomen proposicionis; si enim propria passio universaliter potest predicari de subjecto, ut 'risibile' de homine, 'par' vel 'inpar' de numero, 'curvum' vel 'rectum' de linea (homo enim est risibilis, numerus par vel inpar, linea recta vel curva, et sic de omnibus aliis), oportet quod ista passio 'verum' vel 'falsum' predicetur de proposicione, cum sit ejus propria passio. Set nichil completum in genere proposicionis sub racione proposicionis acceptum recipit predicacionem eorum, quia nichil est dictum 'Sor currit est verum', ergo oportet quod aliquid incompletum in hoc genere habeat hoc nomen 'proposicio', sicut dictum est.

Dictum ergo erit proposicio, et proposicio modalis cum
f. 59 b 1. ei addatur | modus, quare extrema dicti erunt extrema proposicionis modalis, et ejus composicio determinabitur per modum et non alia; hoc enim minus absurdum est quam quod propria passio de proposito subjecto non predicetur. Sic patet quomodo posita sunt extrema oracionis modalis, considerando eam quantum ad subjectum locu-

cionis, et secundum quod est proposicio de subjecto obliquo. Set considerantibus eam penes subjectum attribucionis vel secundum quod est enunciacio sive proposicio de subjecto recto, accidit dicere vel quod enunciacio nulla sit modalis nec a modo denominetur sua composicio, vel quod hec determinacio sit ei intrinseca, id est, quod non sit forma addita supra essenciam ejus, sicut videmus in multis, ut 'unitas est una', 'bonitas est bona', nichil addit predicatum super essenciam subjecti; et sic est hic, quia hoc quod dico 'modale' nichil addit super enunciacionem. Vel aliter, quod 'modale' ibi predicetur effective et non formaliter, sicut sol dicitur calidus effective quia facit calorem, non autem formaliter, quia caliditas non informat solem, nec ipsum disponit. Sic 'modale' predicatur effective de enunciacione modali quia efficit suum subjectum modale, et res significata per hanc diccionem non informat enunciacionem nec disponit. Dicetur ergo proposicio modalis vere, quia ejus composicio denominatur a modo, et non enunciacio ita proprie et competenter; sicut patet, nisi quis dicat quod enunciacio posset esse de subjecto obliquo sicut proposicio; et si obiciatur quod partes enunciacionis sunt nomen et verbum, diceret quod hoc est verum solum in enunciacione in potissimo esse enunciacionis, cujusmodi non est modalis. Si quis tamen velit, potest aliter exponere Aristotelem, dicendo quod subjectum potest dici illud [predicati] quod predicato subicitur; et appositum potest dici predicatum quod subjecto apponitur; et sic non intendit Aristoteles quod esse et non-esse [non] sunt subjecta, modi sunt apposiciones. Alio modo dicuntur subjectum et predicatum subjectum respectu composicionis, quia subiciuntur ei, et composicio dicitur apposicio, ut 'homo' et 'animal' subiciuntur toti composicioni sive proposicioni que resultat ex eis, sive huic verbo 'est' quod eis additur cum dico 'homo est animal', et sic ad similitudinem jam dicti in illis de inesse, dicitur in modalibus totum dictum subici modo, quia sicut ibi extrema subiciuntur composicioni, sic hic tota composicio resultans ex verbo

7 addita] addata *MS.*

et predicato, scilicet ex accusativo et infinitivo, subicitur modo, modus autem apponitur determinans et denominans eam.

De quantitate igitur patet quod si respiciamus oracionem modalem penes subjectum attribucionis et secundum quod est enunciacio vel proposicio de subjecto recto, sic est quelibet singularis, quia subicitur dictum singulare; si respiciamus quoad subjectum locucionis et secundum quod est proposicio de subjecto obliquo, sic recipit quantitatem a sua de inesse. De qualitate autem sciendum quod debet dici omnino modalis affirmativa vel negativa ab affirmacione et negacione modi et composicionis verbi sustantativi sibi adjuncti, ut 'non possibile est Sortem currere' 'non contingens est Sortem currere', affirmativa autem est f. 59 b 2. 'possibile est Sortem currere' 'con | tingens est Sortem currere' 'contingit Sortem currere'. Si autem addatur negacio ad infinitivum ita quod non cadat super modum, adhuc erit affirmativa, ut 'possibile est Sortem non currere'. Quomodo autem catenate proposiciones sunt de inesse et modales patet.

De ypotheticis sciendum quod condicionalis ⟨est⟩ cum modus includit condicionem, et adjacet ei ut 'necessario si homo est animal est'. Si vero includitur a condicione et prejacet ei generacione sermonis, sic non est modalis, ut 'si Sor currit necessario movetur', omnimodo est sicut de negacione; sicut enim dicitur negativa a posicione negacionis ad totam consequenciam, et secundum quod includit condicionem, sic est de modo. Similiter de disjunctiva; si enim disjunccio includat modum non est modalis, ut 'Sor currit vel disputat contingenter'. Si enim modus includat disjunccionem, et cadat super totam disjunctivam, sic est modalis, ut 'necessario Sor est sanus, vel Sor est eger'. Similiter est de proposicione copulativa. Si enim modus adjaceat toti et includat copulacionem, modalis est, ut 'necessario deus est et homo est animal'. Et notandum quod, sicut dictum est prius de negacione in copulativis et disjunctivis et condicionalibus, quod referatur ad actum

22 necessario] negacio *MS.* 24 ei] et *MS.*

exercitum vel ad actum significatum intellectum per exercitum, sic est hic de modo adverbiali, quod non cadit super aliquod verbum positum in oracione condicionali vel disjunctiva vel copulativa, set super actum exercitum per effectum condicionis vel disjunccionis vel copulacionis. Et quamvis actus exercitus non possit esse pars oracionis, quia omnis actus qui pars est oracionis est significatus, tamen bene potest pars aliqua oracionis ad talem actum referri, cum actualiter excerceatur per aliquam partem oracionis, sicut hic per condicionem vel disjunccionem vel copulacionem.

De multitudine autem harum proposicionum secundum apposicionem et consequenciam, certificandum est hoc modo, 'cuilibet dicto affirmato vel negato attribuitur necessarium, ab ejus opposito removetur contingens et possibile et eidem attribuitur inpossibile', ut 'necesse est esse' 'non contingens est non-esse' 'non possibile est non-esse' 'inpossibile est non-esse'; item, 'necesse est non-esse' 'non contingens est esse' 'non possibile est esse' 'inpossibile est esse'. Alia est regula; 'a quocumque dicto affirmato vel negato removetur necessarium, ejus opposito datur contingens, et similiter possibile, et ab illo removetur inpossibile', ut 'non necesse est hominem esse' 'contingit hominem non-esse' 'possibile est hominem non-esse' 'non inpossibile est hominem non-esse'; item, 'non necesse est hominem non-esse' 'contingens est hominem esse' 'possibile est hominem esse' 'non inpossibile est hominem esse'. Istarum proposicionum quedam sunt contrarie, quedam contradictorie, quedam subalterne, quedam subcontrarie. Omnes proposiciones que sunt in prima figura contrariantur eis que sunt in secunda, omnes que sunt in .3^{a}. subcontrarie sunt eis que sunt in quarta. Prima autem et .3^{a}. sunt contradictorie, et secunda et .4^{a}., et prima et .4^{a}. subalterne, et secunda et .3^{a}., sicut | *album in codice.* f. 60 a 1.

⟨*De proposicionibus de vero et falso*⟩

SCIENDUM quod omnes proposiciones que sunt in eadem figura convertuntur et antecedunt et consequuntur se invicem. Sciendum quod proposiciones de vero et falso non ponuntur

cum istis in consequencia, quia non habent consequencias ad illas nec opposicionem simpliciter, cum verum et falsum non sunt superiora ad reliqua .iiij. Et notandum quod verum et falsum dupliciter sunt; est enim veritas vel falsitas incomplexa, sicut dicimus verum denarium et falsum denarium, et sic veritas est entitas rei, falsitas est non-existencia vel non-entitas. Alio modo, dicunt veritatem et falsitatem complexam, scilicet secundum quod dicitur proposicio vera vel falsa, et hec veritas est co-adequacio rerum et intellectuum, falsitas autem est dissonancia rerum et intellectuum, et utroque modo referuntur ad composicionem. Set notandum quod duplex est composicio; una est qualitatis cum substancia, et hoc habetur per nomen, quia nomen significat substanciam cum qualitate; alia est actus cum substancia. Et hec est duplex; una est cum distancia extremorum, ut in verbo; alia sine distancia, ut in participio; cum distancia dico, quia in verbo intelligitur substancia a parte ante, ut ⟨in⟩ verbis personalibus, vel a parte post, ut in inpersonalibus, ita quod non significatur per verbum, et ideo distat actus ibi a substancia, non enim unitur in significato verbi. In participio sine distancia est, quia unitur actus substancie in significato participii, significat enim tam substanciam quam actum, quia significat actum unitum substancie, et ideo non est ibi distancia.

Veritas enim complexa respondet composicioni qualitatis cum substancia, vel composicioni actus cum substancia sine distancia extremorum, et necessarium dicit aliquando necessitatem rei, de qua nichil ad presens. Dicit autem necessitatem essencialis, et hoc est duobus modis; quia necessarium quoddam per se, quoddam per accidens. Per se, quod non potest nec potuit nec poterit esse falsum, ut 'deum esse'. Est necessarium per accidens, quod non potest nec poterit, potuit tamen, ut 'te fuisse' et omne dictum de preterito verum. Item, quedam est necessitas absoluta, quedam respectiva; necessitas absoluta est que nullo adjuncto eget ad suam necessitatem, ut 'omne totum est majus sua parte'; respectiva que eget aliquo adjuncto,

6 est] et *MS.*

ut 'te sedere dum sedes' est necessarium. Et quociens dicitur necessarium tociens dicitur inpossibile, quia de quocumque dicitur necessarium in aliqua ejus significacione, de ejus opposito dicitur inpossibile, ut 'deum non esse' est inpossibile per se, quia non potest nec poterit nec potuit esse verum. 'Te non fuisse' est inpossibile per accidens, quia nec potest nec poterit esse verum, potuit tamen. 'Non omne totum est majus sua parte' est inpossibile absolutum, et 'hominem esse asinum', quia nullo adjuncto eget ad sui falsitatem; 'te non | sedere dum sedes' est inpossibile f. 60 a 2. respectivum, quia eget adjuncto ad sui falsitatem.

Possibile dicitur tot modis quot potencia; quedam potencia est transumptive dicta, quedam vere et proprie. Transumptive dicta idem est quod licencia, ut 'iste potest commedere carnes in die Jovis et non in die Veneris'; proprie sumpta, alia racionalis, alia irracionalis. Racionalis est illa que est in habentibus racionem, sicut in intelligenciis et hominibus, unde illa aut est activa, ut intellectus agens, ut in intelligenciis sicut alibi patet, aut est passiva et receptiva, sicut intellectus possibilis, ut in homine. Potencia enim irracionalis similiter est duplex; alia materie, ut potencia vestis ut incidatur et non incidatur, set prius exteritur; alia est potencia cause efficientis, ut potencia ignis ad calefaciendum. Potencia enim irracionalis, adminus passiva, valet ad opposita; potencia materie valet ad opposita, potencia cause efficientis non, set ad unum terminum est ordinata.

Potencia autem activa est principium transmutacionis in aliquid, id est, mediante qua aliquis potest agere; potencia passiva est principium transmutacionis ab alio, id est, mediante qua potest ab alio recipere passionem, et istarum fere omnium. Alia est cum actu, alia ante actum; cum actu, ut intellectus potest intelligere quando intelligit, et materia potest incidi quando inciditur, ut ignis calefacere quando calefacit; ante actum, ut intellectus potest intelligere aliquid antequam actu intelligat, sicut puer geometriam, et sic de aliis. Item, potencia alia propinqua ⟨est⟩, ut miles potest

26 unum] unam *MS.*

militare, alia remota, ut puer potest militare. Et iterum alia accidentalis, ut illa que solum indiget motore accidentali ad hoc ut exeat in actu⟨m⟩, scilicet solvente prohibens actum, ut lapis est in potencia deorsum cum est actu sursum, et gramaticus sciens gramaticam non considerans eam actu, ut dormiens, habet gramaticam in potencia, et oculus dormiens videns in potencia. Et alia potencia essencialis, que indiget motore essenciali ad hoc quod exeat in actum, scilicet generante et transmutante, ut puer est in potencia ad gramaticam, et terra est in potencia ad aquam, et semen est in potencia ad animal.

Set ut melius pateant communes accepciones possibilis, distinguendum est contingens. Contingens autem [in] uno modo comprehendit omnem proposicionem que non est inpossibilis, sive sit necessaria sive non. Alio modo est oppositum necessario, secundum quod dicimus 'ver[b]orum aliud necessarium aliud contingens', et illud contingens potest esse tripliciter; aut enim equaliter se habet ad esse et ad non-esse, et tunc vocatur contingens ad utrumlibet, sive infinitum, sive equale, ut 'te sedere', aut accidit in majori parte, et tunc vocatur contingens ut in pluribus, sive contingens natum, ut 'hominem canescere in senectute', aut accidit in minori parte, et tunc dicitur contingens ut in paucioribus, ut 'fodientes invenire thesaurum'.

Possibile autem uno modo dicitur communiter compre- f. 60 b 1. hendendo | omnem proposicionem que non est incomplexibilis, sicut patet in libro *Priorum* et *Peryermenias*, et sic convertitur cum contingente. Primo modo sunt nomina singularia nisi in rarissimo sensu. Omnes enim concedunt quod 'deum esse' est possibile, non tamen quod 'deum esse' est contingens; quod contingens est quod potest aliter se habere. Hoc tamen intelligendum est secundo modo contingentis secundum veritatem. Alio modo est possibile oppositum inpossibilis, secundum quod dicimus 'falsorum aliud possibile aliud inpossibile', et isto modo se habet ad falsitatem sicut contingens secundo modo ad veritatem. Dicitur autem possibile propter veritatem quam nondum

33 secundum] si *MS.* possibile] inpossibile *MS.*

habet et potest habere, contingens propter veritatem quam habet et potest amittere; possibile et contingens sic sumpta habent eandem supposicionem, pro diversis tamen temporibus eorum predicacionem recipientem, ut 'te esse episcopum' est possibile antequam sis episcopus, te autem existente episcopo est contingens, et sic de aliis. Possibile autem isto modo sumptum dicitur tot modis quot contingens secundo modo sumptum, ad utrumlibet, in pluribus, et ⟨in⟩ paucioribus.

Habitudo autem istarum et consequencia ad suas ⟨oppositas⟩ de inesse est hujusmodi. Omnis proposicio de vero antecedit suam de inesse, et sequitur ad suam de inesse, ut 'verum est Sortem currere, ergo Sor currit', et e contrario; omnis proposicio de falso equipollet cum opposita sui de inesse, ut 'te sedere est falsum, ergo tu non sedes', et e contrario; omnis proposicio de necessario antecedit ad suam de inesse, et non e contrario, ut 'deum esse est necessarium, ergo deus est'; omnis proposicio de inpossibili antecedit ad contradictoriam sue de inesse, et non e contrario, ut 'te sedere est inpossibile, ergo tu non sedes'; omnis proposicio de contingenti in prima significacione sequitur ad suam de inesse, et non convertitur, et similiter de [in] possibili in prima significacione, sequitur enim 'si Sor currit Sortem currere est possibile', et non convertitur, et quod 'Sortem currere est contingens'.

Hoc dico secundum veritatem, quamvis quoad usum loquendi quidam dicunt quod semper sequitur nisi in rarissimo sensu, ut 'deus est, ergo deum esse est contingens'. Si usui derogant racio et veritas, non autem antecedunt iste proposiciones ad suas de inesse, ut patet intuenti. Set hoc non est verum de secunda significacione illorum, non enim sequitur 'deus est, ergo deum esse est contingens' vel 'possibile'. Set omnis proposicio de contingenti tali antecedit suam de inesse, ut 'si Sortem currere est contingens, [cum] Sor currit', et non e contrario, quia isto modo sequitur 'si est contingens est verum', et omnis proposicio de vero antecedit ad suam de inesse, quare omnis proposicio de

12 suam[1]] suum *MS.*

contingenti tali, et ideo sequitur ‘si deum esse est contingens deus est’, tamen prima falsa est, et ex falso sequitur verum, quamvis non e contrario. Omnis proposicio de possibili, secundo modo sumpto, antecedit ad opposita sue de inesse, ut ‘Sortem currere est possibile, ergo Sor non currit’. In dictis autem consequenciis de modalibus 2. sumebantur contingens | et possibile non in secunda significacione set in prima, quare sic converteba⟨n⟩tur.

⟨*De supposicione etc.*⟩

LICET partes sint priores suo toto, tamen multe proprietates partium non cognoscuntur sine cognicione tocius, quia in ipso toto partes adquirunt novas condiciones et proprietates quas prius non habuerunt. Cum jam dictum est de partibus oracionis in se, et eciam in proposicione quoad omnes proprietates subiciendi et predicandi de ipsa proposicione secundum omnes [secundum] differencias, nunc aggredienda sunt quedam specialia circa proprietates partium que vocantur ‘supposicio’, ‘appellacio’, ‘copulacio’. Primo vero dicendum est de supposicione.

Sumitur autem ‘supposicio’ multipliciter; dicitur in uno modo peticio alicujus vel accepcio sine probacione cum indigeat probari vel possit; alio modo dicitur ‘supposicio’ sustantiva rei designacio, sicut dicimus quod sustantiva nomina supponunt rem suam, id est, sustantive designant; .3°. modo dicitur proprietas termini communis per comparacionem ad individua que ⟨sunt⟩ ejus supposita, secundum quod dicimus quod nomen commune ut ‘homo’ significat qualitatem cum substancia, sive humanitatem, et supponit individua, scilicet Sortem et Platonem et alia; quarto modo dicitur supposicio ‘proprietas termini subjecti’, sive subjecti in quantum alii supponit et subicitur in oracione. De secundo modo ad presens est intencio, ex quo patet quod supposicio non est proprietas nisi termini actualiter ordinati in oracione, et non extra. Significacio autem est condicio vocis et termini de se, et non per comparacionem

17 aggredienda] aggrediendi *MS.*

ad aliud sub quo ponatur, et ideo tam extra oracionem quam in oracione significato, supponit autem solum intra.

Supposicionum alia simplex, alia personalis. Simplex supposicio est quando terminus stat pro significato vel pro voce, que sunt simplicia, ut 'homo est dignissima creatura creaturarum', 'homo est species', 'homo est nomen', 'homo est vox'. Personalis supposicio est quando terminus supponit pro individuis et inferioribus suis, ut 'homo currit', 'homo disputat'. Et personalis alia discreta, alia communis. Discreta, quando terminus discretus subicitur, vel pronomen demonstrativum, ut 'Sor sedet' vel 'iste homo currit'; communis, quando terminus communis subicitur pro suis inferioribus. Et hec duplex; alia determinata, alia indeterminata ⟨vel⟩ confusa. Est determinata quando proposicio in qua ponitur terminus communis exigit unicum singulare ad sui veritatem, ut 'homo currit' si Sor currit, et hoc sufficit sui veritati; confusa quando terminus stat pro omnibus singularibus et exigit veritatem cujuslibet singularis. Et hec est duplex; alia est confusa et distributiva, alia confusa tantum. Confusa et distributiva sive modalis est quando signum universale affirmativum ibi adjungitur termino communi inmediate et casus et numeri, vel quando | signum f. 61 a 1. universale negativum vel negacio negans precedit terminum communem sive mediate sive inmediate, ut 'omnis homo currit, nullius asinus', tam li 'homo' quam li 'asinus' stat confuse et distributive; est ergo confusa supposicio et distributiva quando terminus supponit pro omnibus inferioribus, et potest fieri descensus ad quodlibet istorum, ut 'omnis homo currit, ergo iste homo currit et ille' etc. Supposicio confusa tantum est quando terminus communis supponit pro suis inferioribus, et non potest fieri descensus ad aliquod istorum, ut 'cujuslibet hominis asinus currit', li 'asinus' stat confuse tantum, quia non licet facere descensum sub eo. Dicitur enim communiter quod quando terminus sequitur signum universale affirmativum mediate supponit confuse tantum.

Sciendum tamen quod negacio non confundit confuse tantum de se, set solum confuse et distributive, et ideo nec

signum universale negativum nec negacio confuse tantum universale autem signum affirmativum bene potest.

Super jam dictis convenit dubitare. Terminus discretam habet supposicionem quando pro aliquo discreto et singulari supponit, set cum stat pro voce sua ⟨vel⟩ pro significato stat pro discreto et singulari, quare tunc habebit supposicionem discretam. Set omnis discreta est singularis personalis, igitur omnis simplex supposicio erit personalis; et hoc videtur, cum persona hic accipiatur pro individuo et singulari, igitur in omnibus hujusmodi est personalis supposicio.

Et potest dici quod personalis supposicio potest sumi generaliter aut specialiter. Si generaliter et communiter sumatur, comprehendit omnem supposicionem termini secundum quam supponit pro quocumque individuo vel singulari, sive sit singulare ejus sive singulare alterius, ut ejus significatum vel vox sua, quia omnium istorum nomen est et pro quolibet supponere potest, et sic comprehendit personalis supposicio simplicem sub se.

Si dicatur specialiter, comprehendit tunc solum supposicionem termini secundum quam terminus supponit pro suis individuis sive singularibus, que dicuntur persone respectu sui significati et vocis que ipsa participant,et non supponit sic pro suo significato et voce, et sic dividitur contra simplicem supposicionem que fit pro ipsa voce et significacione. Patet igitur quod non omnis supposicio termini erit personalis, et ita nec erit supposicio discreta que fit ⟨pro⟩ significato vel voce secundum quod discreta dicitur personalis, quia sic sumitur discrecio quantum ad supposita sive individua; est tamen discrecio quia pro discreto fit; sic igitur omnis proposicio erit discreta et non personalis.

Alio modo posset dici, cum hic sumatur persona pro individuo et singulari; et duplex est individuum, proprie et inproprie. Proprie est individuum quod nullo modo est commune, ut individua specierum specialissima; inproprie et quasi secundum quid, ut illud quod est commune simpliciter, respectu tamen alicujus est individuum, sicut omne universale, ut 'homo' est commune simpliciter quia formam

communem multis significat, est tamen singulare respectu speciei, sicut res significata per ‘animal’ est communis suis speciebus, tamen singularis respectu generis. Similiter res significata per ‘racionale’ est communis omnibus hominibus, | f. 61 a 2. et tamen singularis est respectu differencie, et sic de proprio et accidente. Cum ergo terminus communis supponit pro significato, supponit pro omni simpliciter, et pro singulari inproprie et secundum quid; cum autem supponat pro suis suppositis, supponit pro singulari et individuo simpliciter. Cum igitur persona sumitur hic pro individuo et singulari, patet quod persona duplex est, et similiter supposicio personalis, ut quando fit supposicio pro persona inproprie sive secundum quid, et hec vocatur personalis inproprie et quasi secundum quid hujusmodi personalis.

Secundo modo est quando terminus communis stat pro suo significato, quare non dicetur personalis simpliciter nec proprie, set simpliciter suscipiens denominacionem a forma simplici pro qua supponit, sicut personalis a persona pro qua supponit. Vel dicitur simplex quod stat pro significato simpliciter accepto, non prout supposita concernit. Patet ergo quod quando terminus supponit pro significato, ut ‘homo est species’ ‘homo est dignissima res creaturarum’, habet simplicem supposicionem, et similiter quandocumque pro significato accipitur, ut ‘homo est animal’ bene potest accipi et stare pro significato, alio modo pro supposito; verumptamen si terminus singularis supponat pro significato, non est supposicio simplex, quia illud significatum nullo modo est commune, set simpliciter est individuum, quia significatum est idem cum supposito quod tali termino respondet, hoc autem est simpliciter singulare, quare et significatum simpliciter singulare, et ita supposicio erit simpliciter personalis.

Et si dlicat aiquis quod cum dicitur ‘homo est species’ hic subicitur pro intencione, et ut est proprium nomen et singulare respectu speciei, set in hac non est sic ‘homo est animal’ vel ‘homo est dignissima creaturarum’, quia ibi non subicitur alicui respectu cujus est proprium; dicendum quod hoc non inpedit quin eodem modo et pro eodem

supponat, quia si dicam 'Sor est individuum' 'Sor est animal' in utraque supponit terminus pro eodem et eodem modo, quia res significata per Sortem est individua et est animal. Sic erit ex re, non pro intencione ista parte, unde res significata per hoc nomen 'homo' est species et est animal, et ideo semper stat pro ipsa, non pro intencione, que res est individua respectu speciei, communis tamen aliunde est, scilicet per comparacionem ad sua individua, set respectu animalis vel alterius superioris neque est individuum neque commune, tamen quod est commune inferioribus suis et individuum speciei subicitur animali et aliis superioribus, sicut 'Sor' quod est omni modo individuum subicitur animali.

Set quid dicendum est de istis 'homo est vox', 'homo est nomen', et hujusmodi? Hic non potest distingui individuum duplex proprie et inproprie, [et] quia 'homo' est vox singularis, et nomen singulare simpliciter nullo modo commune, et ideo videtur quod semper pro discreto supponat, quare semper erit supposicio discreta et personalis; quod concedendum est secundum istam sentenciam, quamvis oppositum sustineri possit secundum predicta. Si queratur de hujusmodi 'Secana currit', 'Anglia est bona terra', 'fenix
f. 61 b 1. est', 'sol est' | et hujusmodi, cujusmodi supposicionem habet terminus, dici debet, cum Secana sit proprium nomen fluvii, habebit supposicionem discretam. Set si dicatur ⟨quod⟩ pluribus convenit, quia aqua currens Parisius est Secana, aqua currens alibi est Secana, igitur est nomen ⟨commune⟩, et ideo quidam dicunt quod nomina talia sunt communia, et habent individua secundum diversos sui situs et diversa loca, et, secundum eos, habebunt hujusmodi supposicionem personalem determinatam, non discretam. Quod tamen non est verum, quia hoc nomen 'Secana' inponitur aque toti currenti ab extremitate una ad aliam, et non est nomen alicujus partis per inposicionem, et ideo aqua currens Parisius uno modo potest dici vere Secana, alio modo non.

Si loquamur de illa parte signata que currit ibi, non est Secana set quedam pars Secane, et sic de aliis; si tamen dicamus quod aqua currens Parisius et alibi est Secana,

12 est] eciam *MS.* 22–3 cujusmodi . . . terminus] *ante* fenix *MS.*

verum est; non ergo est commune pluribus per appellacionem, set uni, sicut non convenit 'Sor' pedi nec manui. Nec contingit sumere partem Secane set Secanam, sicut nec manum Sortis sine Sorte, dummodo manus sit sibi conjuncta; et sicut Sor non predicatur de partibus suis sic nec Secana de suis.

De aliis dicendum est, sicut de aliis terminis communibus, quod isti termini sunt universales, non quia predicantur de pluribus accidentibus, set quia apta nata sunt de pluribus predicari possunt pro significato, et sic habent supposicionem simplicem; set si pro voce, tunc habent discretam, si pro individuo, determinatam.

Juxta hoc sciendum est quod duplex est demonstracio; alia personalis, ut quando demonstratur, idem monstratur, ut 'iste homo', 'ille homo'; alia est demonstracio simplex, ut quando in demonstracione individui cadit intencio speciei, recte vel oblique, sicut cum dicitur 'hec herba crescit in orto meo', id est, 'herba istius speciei etc.', et fit hic demonstracio quoad intellectum, quia species res intelligibilis est.

Et si queratur quanta est, potest ⟨dici⟩ uno modo quod est indeffinita, alio modo singularis, sicut cum dicitur 'asinus Sortis currit', si consideretur quantum ad subjectum attribucionis quod est rectum, sic est indeffinita, si vero consideretur quantum ad subjectum locucionis quod est obliquum, sic est singularis.

Sciendum vero quod relativum aliquando facit relacionem simplicem, aliquando personalem. Relativum vero est ante late rei recordativum, ut 'homo currit et ille disputat', li 'ille' est relativum quia representat rem ante latam, scilicet hoc quod dico 'homo'; unde quoddam est relativum ydemptitatis, ut 'ille' '[hi]is' 'idem' et 'qui', quoddam diversitatis, ut 'alius' 'alter' 'reliquus'.

Sciendum igitur quod relativum aliquando refert suum antecedens pro eodem singulari pro quo suum antecedens stetit, et tunc habet relacionem personalem, ut 'mulier que dampnavit salvavit'. Si faciat relacionem personalem, tunc

5 partibus] pluribus *MS.*

li 'que' refert hoc quod dico 'mulier' pro 'Eva', quia pro illa stetit antecedens prius, et sic est oracio falsa. Simplex relacio est quando relativum refert suum antecedens pro f. 61 b 2. eadem specie, sub hoc sensu 'mulier que damp|navit salvavit', hoc est, 'mulier dampnavit et mulier salvavit'.

Similiter de relacione diversitatis, ut hic 'H scribitur inter alias litteras'. Si enim relativum diversitatis positum referat pro diversis in numero, sic est falsa, quia tunc denotatur quod H differat ab aliis solo numero et non specie, et sic sequeretur quod H esset littera. Si vero referat pro diversis genere et specie, et non tantum in numero, ut est sub hoc sensu 'H scribitur inter litteras que sunt alie ab H', primo modo habet personalem supposicionem, secundo modo simplicem, ut dicitur communiter. Similiter posset distingui ista 'Sor sedet inter alios asinos', et hujusmodi.

Habitis difficultatibus incidentibus circa differenciam supposicionis simplicis et personalis, videndum est de personalibus supposicionibus inter se. Cum enim 'Sor' et quodlibet nomen individui sit commune per appellacionem, igitur et sua supposicio erit communis multis, quare cum supposicio talis termini sit discreta, discreta erit communis. Item, cum determinatum et discretum idem sint, vel magis conveniant quam determinatum et commune, cum sint quasi opposita determinata, supposicio magis erit discreta quam communis. Item, cum terminus communis sine signo magis faciat supposicionem indeffinitam ⟨quam⟩ determinatam, quia idem est indeffinitum et indeterminatum, quare et sua supposicio erit indeterminata; set supposicio indeterminata et confusa idem sunt, quare non habebit supposicionem determinatam. Item, cum sit supposicio personalis, que determinata dicitur quia stat pro persona determinata, igitur pro individuo determinato; nichil tale est nisi singulare significatum et unicum, quare pro unico singulari significato stabit; set stare pro unico singulari [et] significato est supponere ⟨supposicione⟩ discreta, quare determinata supposicio erit discreta.

Et dicendum est ad illa quod nomen individuum est

proprium et sub una intencione sive significacione non est commune multis, set uni soli convenit, et ideo cum fit mencio de sua supposicione accipitur prout unum significat et non plura, et ideo cum illud sit discretum et singulare habebit discretam supposicionem. Cum autem dicitur quod conveniat pluribus per appellacionem, hoc intelligendum est equivoce et sub diversis singularibus, et ideo non sequitur quod sit commune, quia convenire pluribus prout facit nomen commune est convenire pluribus univoce et sub una significacione. De equivoca supposicione postea patebit.

Ad aliud,⟨dicendum⟩quod ad determinatam supposicionem due condiciones exiguntur, scilicet quod terminus supponens sit communis, et quod stet pro aliquibus sub disjunccione unius ad aliud, et ita quod ad sui veritatem exigat solum unicam singularem veram, sua igitur determinacio consistit in hoc quod unicum singulare sibi sufficiat, quamvis habeat plura, non tamen stat pro illo determinato vel pro illo significato set pro hoc vel pro illo, et ideo communis dicitur. Habet ergo communitatem determinata supposicio a parte suppositi, et a parte rei pro qua fit supposicio, scilicet quia potest stare pro hoc vel pro illo significato, et ideo communis dicitur; discrecionem autem non habet secundum quod discreta supposicio dicitur, quia ibi sumitur | discrecio, et f. 62 a 1.
quoad supposiciones et quoad illud pro quo ⟨fit⟩ supposicio, quorum utrumque est simpliciter determinatum et discretum. Et per hoc patet responsio ad ultimum, quia dicitur determinata quia supponit pro individuis sub disjunccione, ita quod discrecio unius singularis sufficit ad veritatem suam, et non quia supponit precise et discrete sive absolute pro uno significato et discreto.

Ad aliud, ⟨dicendum⟩ quod bene potest terminus facere proposicionem indeffinitam et indeterminatam quamvis supponat determinate, quia equivocatur hec determinacio hinc et inde, dicitur enim indeterminacio vel indeffinicio proposicionis, quia subjectum potest indifferenter recipere quantamcumque determinacionem supra se, vel signum particulare vel universale vel pronomen demonstrativum, non autem ob hanc causam dicitur terminus supponere determinate, set propter

predictam, quare non est necesse terminum in indeffinita proposicione stare indeterminate.

De confusa supposicione dubitatur. Dictum est quod terminus inmediate adjunctus confunditur confuse et distributive, quare si dicatur 'qualislibet homo currit', li 'homo' confunditur confuse et distributive, quare sequitur 'qualislibet homo currit, igitur Virgilius', quod falsum est. Posito quod .iiij. sint homines, et quilibet trium habeat unam qualitatem et currat, et unus habeat omnem ⟨qualitatem⟩ et non currat. Et dicendum quod inmediate non adjungitur secundum intellectum oracionis, quia hoc quod dico 'qualislibet' inportat de suo intellectu distribucionem et nomen distribucionis sive subjectum, idem enim dictum quod 'cujuslibet qualitatis homo currit', non ergo distribuit hunc terminum 'hominem' pro suis appellativis, set qualitates ejus distribuit; et ideo intelligendum est quod si terminus addatur signo inmediate et in ydemptitate casus et numeri, ita quod sit subjectum et materia distribucionis, confunditur confuse et distributive; et tunc excluduntur omnes cavillaciones que possunt fieri. Si enim dicatur 'uterque istorum currit', patet per jam dictum quod '[uterque] istorum' non debet confundi, cum non sit materia et subjectum distribucionis, nec additur ibi idemptitate casus et numeri signo, set intelligitur ibi subjectum, scilicet nomen commune illis que denominantur per pronomen demonstrativum.

De supposicione relativi sciendum sicut dicitur communiter quod si referat[ur] antecedens cum sui distribucione tunc stat confuse et distributive, si referat sine distribucione tunc stat determinate.

Ex jam dictis videtur quod supposicio sit solum ipsius subjecti, cum solum subjectum reddit suppositum verbo, quod est concedendum, proprie loquendo. Sicut enim supposicio est subjecti et suppositi proprietas, sic apposicio predicati et appositi; set quia loquendum ut plures quamvis senciendum ut pauci, ad vocabula consueta accedamus extendentes nomen supposicionis ad proprietatem predicati. Predicatum enim aut sumitur cum signo aut sine signo; si cum signo universali stat confuse et distributive; si sine

signo, aut est terminus discretus et tunc habet supposicionem discretam, sive stet pro voce sive pro significacione sive supposito, quia quodlibet eorum est simpliciter discretum et singulare; aut terminus communis, et tunc aut stat pro forma significata et tunc habet simplicem supposicionem, aut | pro aliquo supposito et tunc habet determinatam, f. 62 a 2. aut pro ipsa voce et tunc habet discretam, sicut prius dictum est.

Dicitur tamen communiter quod cum universale signum ponitur a parte subjecti stat terminus confuse tantum a parte predicati, ut 'omnis homo est animal'; et quando duo signa ponuntur in oracione, unum a parte subjecti, reliquum a parte predicati, dicitur quod primum inmobilitat secundum, ut 'omnis homo est omnis homo'; quod tamen falsum puto, quorum certificacio disputacioni relinquatur.

⟨*De appellacione*⟩

DICTUM est de supposicione, dicendum est de appellacione; et dicitur quod appellacio est termini predicabilis sine tempore significato. Quod est falsum: quia appellacio dicitur per comparacionem ad appellata que respicit. Cum igitur subjectus terminus equaliter respiciat appellata, sic terminus predicatus erit appellacio subjecti sicut predicati. Cum igitur omnis appellacio sit respectu significacionum, omnis appellacio erit personalis. Sicut autem supposicio personalis dividitur sic appellacio potest dividi; alia discreta, alia communis etc., et competunt eadem exempla tam a parte subjecti quam a parte predicati.

Duplex tamen est sentencia de appellacionibus, quia quidam dicunt quod terminus appellat de se appellata presencia, preterita, et futura, et est communis entibus et non-entibus. Alii dicunt quod terminus est solum nomen presencium et nichil est commune enti et non-enti, sive preterito, presenti, et futuro, secundum quod dicit Aristoteles in primo *Methaphysice*.

Quia vero sentencia prima est communis, ideo primo discernamus eam. Terminus non restrictus ad non-presentes

21 sic] sicut *MS*.

supponens verbo de presenti non habenti vim ampliandi in proposicione affirmativa et materia⟨li⟩ supponit tantum pro presentibus, ut 'homo est Cesar'; non restrictus dico ad non-presentes, quia si restringeretur non supponit pro presentibus tantum, ut 'homo qui fuit est' vel 'qui erit est'.

Terminus non restrictus ad presentes vel futuros supponens verbo de preterito potest supponere indifferenter pro preteritis et presentibus, ut 'homo fuit'; restringeretur autem ad presentes vel ad futuros, si dice⟨re⟩tur 'homo qui est' vel 'qui erit fuit'.

Terminus non restrictus ad presencia vel preterita supponens verbo de futuro stat pro presentibus et futuris, ut 'homo erit'.

Terminus non restrictus ad presencia nec preterita nec futura supponens verbo habenti vim ampliandi stat pro eis que sunt et que non sunt, ut si ampliet ad futura stat pro presentibus et futuris, si ad preterita stat pro presentibus et preteritis. Exemplum primi, 'hominem contingit esse' 'homo potest esse', exemplum secundi, 'homo solet esse'.

Et dicunt in ista opposicione quod terminus supponens verbo de futuro et habenti vim ampliandi stat pro presentibus et non-existentibus, quia in verbis talibus intelligitur presens, et ideo possunt coartare terminum ad presentes, de sui autem natura propria, scilicet racione pretericionis et futuricionis vel ampliacionis, possunt stare termini pro non-entibus.

Item, dicunt quod regula prima est intelligenda de termino habenti sufficienciam appellatorum, et non de aliis, cujusmodi sunt fenix, sol, | mundus. Si enim dicam 'omnis fenix est' 'omnis sol est' 'omnis mundus est', stat pro presentibus preteritis et futuris, set, cum sufficiencia appellativorum sive insufficiencia nichil operetur ad supposicionem termini, dicendum quod, sive habeat terminus sufficienciam sive non, supponit pro presenti cum adjungitur verbo de presenti, set non restringitur ad non presentes, unde hec est incongrua 'omnis fenix est' 'omnis sol est' et hujusmodi, quia signum exigit tria supposita, terminus autem

f. 62 b 1.

23 ad presentes] *iter. MS.*

non habet nisi unicum, nec repugnat signum subjecto de natura communi adjuncti quod est ut comprimeretur genere casu et numero, set propter naturam specialem talis adjectivi que ⟨est⟩ natura individui habentis relacionem ad singulum ab amplioribus quam a duobus, quia hoc signum 'omnis' exigit tria appellata, et in tali sustantivo non est nisi unum, unde neque est vera, neque falsa, neque proposicio, neque habet contradictoriam.

A parte vero predicati stat terminus secundum exigenciam verbi, ut, si verbum sit presentis temporis. terminus stat pro presentibus, ⟨ut⟩ 'Sor est homo'; si futuri, stat pro futuris, ut 'Sor erit homo'; si preteriti, stat pro preteritis, ut 'Sor fuit homo'. Si sit verbum amplians, stat pro eo ad quod ampliet, ut cum ampliat ad preterita, stat pro preteritis, si ad futura, stat pro futuris.

Cum autem dicit Aristoteles in primo *Methaphysice* quod nichil est commune nec una disposicio communis ei quod fuit et ei quod erit et ⟨ei⟩ quod non habet potenciam essendi, id est presenti, videtur quod terminus communis non erit communis appellativis presentibus preteritis et futuris, et si sit communis aliquo modo, solum erit communis sicut 'homo' est communis homini mortuo et homini vivo, preteritum enim mortuum est, et ita homo preteritus erit homo secundum quid, et non simpliciter. Eadem racione et futurus homo erit secundum quid; quare communitas illa erit alicujus secundum quod est commune alicui simpliciter, et alii secundum quid, sicut album albo simpliciter et albo secundum pedem.

Propter ⟨ea secundum⟩ quid erit commune enti et non-enti dummodo se habeant per modum posicionis, hoc enim verum est quod aliquid habens se per modum privacionis potest esse commune enti et non-enti, ut 'non-homo'; quare et 'homo' cum sit ejus oppositum et se habens per modum posicionis solum erit commune entibus. Item, in omni nomine intelligitur ens, sicut patet, sive significet substanciam sive accidens, quia istorum ens est, igitur 'homo' erit idem quod 'homo ens', quare cum 'homo ens'

1 unicum] unicam *MS.* 5 sigulum *MS.* 30 posicionis] positis *MS.*

non sit commune enti et non-enti, nec similiter 'homo'. Et si dicatur quod ibi intelligitur ens nomen, non ens participium, et ens nomen potest esse commune enti et non-enti—contra: ens nomen est proprium subjectum 'esse' significati per hoc verbum 'est' a quo egreditur, et non ens participium, cum participium intelligatur semper in verbo specificans composicionem sive ipsum esse, igitur cum esse non sit operacio nec actus nisi entis actu, oportet quod ens nomen significaret actu solum.

Item, per naturam ampliacionis videtur hoc idem, cum
f. 62 b 2. omnes supponant | ampliacionem supposicionis ipsius termini. Set si sit communis presenti preterito et futuro, non potest sua supposicio aliquo modo ampliari, igitur non erit sic commune, quare solum erit nomen presencium, quod est concedendum.

Dicendum est igitur quod terminus est solum nomen presencium vel existencium, nomen dico significacionis, unde notandum quod sicut in gramatica est aliqua diccio nomen significacione et adverbium construccione vel aliqua alia pars, et similiter aliqua diccio est participium significacione et alia pars ut nomen construccione, similiter de aliis partibus oracionis, sic hic aliqua diccio est nomen significacionis et nomen construccionis; prout autem diccio consideratur ut est nomen significacionis, sic est solum nomen presencium et existencium, prout autem est nomen construccionis et nomen constitucionis, potest esse nomen non-existencium et supponere pro non-existentibus, scilicet cum construitur cum aliquo quod habet naturam non-existencie, scilicet petericionis vel futuricionis. Quare terminus de se solum concernit presencia, et supponit pro illis de sui materia; per naturam autem verbi de preterito et futuro, vel habenti materiali eorum ut verba ampliandi, poterunt stare pro preteritis et futuris.

Ex hiis patet quod verbum de presenti nichil operatur ad supposicionem termini a parte subjecti, cum non possit facere terminum stare nisi pro presentibus, et terminus de sui natura hoc habet quod sic stet. Set quia non habet de se ut stet pro preteritis et futuris, ideo verbum de

37 preteritis] presentibus *MS.*

preterito et futuro vel habens vim ampliandi poterit facere ipsum stare pro aliis a presenti.

Ex hiis patet quod predicatum nullo modo contrahit subjectum nec restringit, set solum ampliat ejus supposicionem, vel racione significacionis sue ut 'solet', 'ponit', 'contrait' et hujusmodi, vel racione consignificacionis, scilicet temporis, ut verbum de preterito et futuro, et determinate inest ampliacio talibus predicatis, sicut calidum igni, quare ejus oppositum non potest sibi inesse, quod est restriccio. Non autem potest predicatum contrahere subjectum suum, nec ad supposita nec ad modum supponendi, quia inmediata est ordinacio contrahentis ad contractum, et cedunt in unum secundum supposicionem et rem, set non est sic de predicato et subjecto, in quantum talia.

Set contra hoc est quod communiter dicitur 'talia sunt subjecta qualia permiserunt predicata'. Si exponatur hoc quod dico 'talia' per contraccionem mendacium est simpliciter illud verbum, quo tamen modo exponatur non est curandum. Si autem dicatur quod Boecius illud verbum dicit, dicendum quod falsum est. Boecius enim dicit in libro *de Trinitate* quod 'talia sunt predicamenta qualia permiserunt subjecta', quod asserit Metellus sicut recitatur a Valeriano sub hiis verbis 'logicum est, talia sunt predica[men]ta qualia permiserunt subjecta'. Verumptamen non est contraccio predicati per ipsum subjectum, sicut patet, quare ex illo non debet concludi contraccio.

Quia vero multi false intelligunt illam proposicionem, ideo consideranda est intencio Boecii: ipse dicit quod si dicatur 'deus est justus' non predicatur justicia que est accidens, | set magis substancia, non tamen substancia que f. 63 a 1 in predicamento substancie continetur, set supra omne predicamentum. Si dicam 'homo est justus' predicatur justicia que est qualitas et accidens, et sic de aliis universaliter. Sic ergo videtur quod multiplicitas et equivocacio predicati determinantur per subjectum, quare si dicatur 'marina bellua est canis' determinaretur equivocacio ejus quod est 'canis' ut solum staret pro 'marina bellua', quod est falsum, potest enim stare sive vere sive false pro

quolibet suorum significatorum, et ideo sequeretur quod non esset ibi aliqua distinccio vel multiplicitas, quod est contrariarum.

Et ideo dicendum quod non determinatur equivocacio termini predicati propter subjectum quod recipiat solum alterum significatum ejus. Set ad hoc quod proposicio habeat veritatem, necesse est quod predicatum sumatur pro tali significato quod conveniat vere, et sic intendit Boecius Ad hoc quod dicatur vere 'deus est justus', non potest hoc predicatum 'justus' còpulare accidens, set substanciam. Sic ergo intelligendum est quod talia sunt predicata qualia permiserunt subjecta, id est quod predicatum stet pro tali re et significato quod conveniat et insit subjecto ad hoc quod proposicio sit vera; set quia intellectus noster est conjunctus fantasie et decepcioni, ideo equaliter concipimus apud intellectum falsa sicut vera, et exprimimus per vocem. Quare vox sicut et oracio equaliter potest significare aliquando falsa sicut verum, et ideo non se habet determinate ad verum sensum exprimendum, set ad falsum equaliter; quare hec 'deus est justus' uno modo est vera secundum quod copulat subjectum, alio modo est falsa secundum quod copulat accidens, et ita de omnibus aliis.

Ubi autem non est equivocacio in predicato ibi terminus stat pro significato suo, sive sit genus sive sit species, ut 'homo est animal', li 'animal' predicatur pro significato generali quod convenit omnibus speciebus et individuis suis, et non predicatur ibi pro animali racionali; et cum dico 'asinus est animal' non pro animali irracionali set pro significato generali. Et si dicat 'talia sunt predicata qualia permiserunt subjecta', ergo hoc predicatum 'animal' stat pro animali racionali sive pro homine, cum dico 'homo est animal', et sic de aliis; dicendum quod hoc predicatum 'animal' si consideretur in sua generalitate et pro suo significato absolute a qualibet differencia est tale quale permiserit subjectum, quia essencia generis predicatur de qualibet specie vere, sicut patet per Porphirium, Boecium, et Aristotelem. Genus enim predicatur de pluribus differentibus specie etc.,

2 ibi] ita *MS.* 7 predicatum] negacio *MS.* 34 qualibet] qualibus *MS.*

et species de individuis, et ideo non necesse est quod genus predicatum de aliqua specie stet pro ipsa specie, vel pro seipso sumpto cum differencia speciei. Utrumque subjectum permittit, si quis inquirat.

Hiis suppositis, est dubitacio super jam dicta quod nomen significat sine tempore, igitur hujusmodi termini 'homo' 'Sor', cum sint nomina, non determinant sibi tempus aliquod, nec appellata magis presencia quam preterita vel futura. Cujus solucio est quod nomen non habet tempus pro significato, nec a parte consignificati sibi determinat appellata presencia secundum quod absolute procedit, set racione sue significacionis talia sibi assumunt; inponitur enim nomen rei presenti et appellato presenti. Oportet enim quod sit presens et ens actu cui nomen inponatur. Set hoc dupliciter; aut ens actu | et presens in rerum f. 63 a natura, ut 'homo' 'asinus', aut secundum animam, ut 'chimera' et hujusmodi ficta apud intellectum et cognicionem. Sicut enim 'homo' determinat sibi ex sua significacione homines, sic et homines presentes et existentes.

Item, si esset terminus solum communis presentibus, et hoc de se et sui natura, tunc nullo ipsum transmutante solum supponeret pro illis, quare si dicerem 'homo non currit' staret terminus solum pro existentibus, quia negacio illa sequitur terminum et nichil transmutat in termino. Unde si predicta sint vera idem est quod 'homo ens non currit', quod est contra multos dicentes quod terminus in negativa stat pro ente et non-ente, quod confirmant per hoc quod dicit Aristoteles in libro *Priorum* quod particularis negativa verificatur pro sensu universalis negative et pro sensu particularis, ut 'aliquis homo non currit' potest esse vera, aut quia 'nullus homo currit' aut quia 'aliquis homo currit et aliquis homo non', quare similiter hic, 'aliquis homo non est' potest esse vera, aut quia 'nullus homo est' aut quia 'aliquis homo est et aliquis non', quare particularis negativa poterit verificari pro non-ente. Et eadem racione de infinita negativa, quia convertuntur, quare terminus erit communis enti et non-enti sine ampliacione acceptus.

30 pro] per *MS.*

Item, [ut] vult Aristoteles in libro *Peryermenias* quod ad proposicionem de predicato privato vel infinito sequitur proposicio de predicato negato, ut 'homo est non-justus ergo non est justus', et non convertitur, quia negacio nichil ponit, quare poterit pro non-ente verificari.

Item, dicit Aristoteles *in eodem* quod proposiciones indefinite possunt esse simul vere, ut 'homo est pulcher' 'homo non est pulcher', et ponit aliud exemplum, 'hoc aliquid est' 'hoc aliquid non est'. Istam enim negativam probat sic: 'quod fit non est, aliquid fit, ergo aliquid non est', quare illam, 'aliquid non est'. Et habet Aristoteles pro vera, igitur subjectum stat [negacio] pro non-ente, quare in negativa proposicione stabit terminus pro ente et non-ente; quod est omnino contra predicta.

Et dicendum ad illa quod terminus in proposicione negativa, dico particulari et indefinita, stat pro ente, sicut in affirmativa, quia negacio nichil transmutat in termino, cum sequatur et non precedat. Dubitacio tamen est de universali negativa, et puto tamen quod stat similiter in illa terminus pro presenti, quia negacio idem negat quod affirmat affirmacio, et solum illud; ita aut⟨em⟩ erit negacio una duarum affirmacionum, quod est contra Aristotelem; et eciam erit negacio cui non prejaceat affirmacio, sicut patet inquirenti, quod est inpossibile.

Ad primam racionem, dicendum est quod illa verificacio particularis pro sensu universalis est, cum omnibus predicatis aliis ab 'esse', et non cum hoc predicato 'esse'. Vel dicendum quod Aristoteles vult quod particularis verificetur pro sensu universalis. Si universalis veritatem habere potest in illo sensu, ita intelligendum est sicut posito quod 'omnis homo sedeat' hec est vera 'unus homo currit', et ita sua particularis vera. Si vero posset vere poni quod 'omnis homo ens non esset', hec esset vera 'nullus homo est', et sua particularis vera 'aliquis homo non est'. Set iste sensus universalis non est verus, et ideo non est concludendum ex hoc quod particularis illa 'aliquis homo non est' sit | vera, nec quod subjectum stet pro non-ente.

37 stat *MS.*

Ad aliud, dicendum est quod Aristoteles intendit solum ibi quod ad negacionem alicujus predicati non sequitur infinitacio et privacio ejusdem, infinitacio vero sequitur ad nichil aliud nisi quia proposicio de predicato infinito est affirmativa, et ideo affirmatur esse de subjecto. In negativa autem, sive in proposicione de predicato negato, negatur esse de subjecto, et ad negacionem alicujus non sequitur affirmacio ejusdem. Privacio autem omnino sequitur, tum propter predictam causam, tum quia formam negat a quocumque subjecto; set privacio solum privat veram formam a subjecto susceptibili alicujus forme, et ideo non sequitur 'non est justum ergo est injustum'.

Patet ergo quod non sequitur ex predicato negato predicatum privatum vel infinitum, quia predicatum negatum est commune enti et non-enti, set alia solum enti. Hoc dico de predicato infinito non de se, cum posset esse commune enti et non-enti, set propter esse affirmatum cui apponitur. Non esse justum' potest enunciari de vivo et mortuo; possum enim dicere 'Sor non est justus', ponatur quod sit injustus, et possum dicere quod 'Sor mortuus non est justus', set non possum vere dicere quod Sor mortuus est injustus vel non-justus, immo solum de ente predicantur, sic 'Sor est non-justus' 'homo est injustus'; bene dico 'de ente', quia 'Sor' et 'Sor ens' convertuntur, et sic 'homo est injustus', et sic de omnibus aliis.

Set tunc obiceret aliquis quod Aristoteles ponit exempla in illa consequencia hujusmodi 'homo non est justus' 'homo est non-justus' 'homo est injustus', quare in hiis terminis non sequetur talis illa, et ita necesse quod terminus in negativa stat pro non-ente, quia non pro ente; bene sequeretur a tali negativa ad affirmativas. Et dico ad ⟨hoc⟩ quod Aristoteles non dicit manifeste illam consequenciam esse nec adhuc exempla ponit directe, set magistri assumunt ex littera sua illam consequenciam, et ponatur quod illam verbo ad verbum affirmaverit, dicendum cum ipso auctore nostro, qui ait, 'exempla ponimus ⟨non⟩ quia vera sunt, set ut sentiat qui addiscit', et ideo non est curandum semper de

3 vero] non *MS*.

exemplis suis, sunt enim magis ad evidenciam quam ad veritatem.

Item, si adhuc non sileat cavillatoris pertinacia, dicendum quod in talibus exemplis, scilicet solum consequencia gracia termini et non simpliciter posito, quod terminus sit solum nomen presencium, quia si sumatur terminus qui est communis enti et non-enti, ut 'non-homo', et hujusmodi, qui sit nomen non-entis tantum, ut 'Cesar mortuus', 'Antichristus futurus', non sequitur talis consequencia, et non sequitur 'non-homo non est justus ergo non-homo est non-justus', nec 'Cesar mortuus non est justus ergo Cesar mortuus est non-justus'; quia ergo quicquid sequitur simpliciter de necessitate et semper sequitur, et non gracia termini, [et] ideo dicendum est quod in istis consequenciis 'homo non est justus ergo homo est non-justus' etc., consequencia non tenet simpliciter, cum terminus stet pro ente solum.

. 63 b 2. Ad | aliud, ⟨dicendum⟩ quod non intendit illas proposiciones indefinitas esse veras 'aliquid est' 'aliquid non est', set istas 'aliquid fit' 'aliquid non fit', unde vult quod hujusmodi possunt simul esse vere 'homo fit albus' 'homo non fit albus', 'aer fit ignis' 'aer non fit ignis', et terminus in istis negativis stat pro ente, sicut patet.

Aut dicendum quod non intendit istas proposiciones esse subcontrarias 'aliquid est' 'aliquid non est', set istas 'fit aliquid' 'non fit aliquid', ita quod iste terminus 'aliquid' a parte predicati contrariatur, et propter brevitatem littere (quia semper breviloquus est) suplenda sunt subjecta ad illas proposiciones quocumque modo velimus, sic vel sic, 'animal fit aliquid' 'animal non fit aliquid', ut 'animal fit homo' 'animal non fit homo', ita quod stat superius pro inferiore, scilicet hoc quod dico 'aliquid' pro 'homine' aut pro aliquo alio, sic[ut] enim in multis locis facit, ut patet discurrendo ejus logicam; et sic nullum inconveniens intendit, cum [sequitur] iste sint vere 'animal fit homo' 'animal non fit homo', termino solum stante; aut intendit istas proposiciones 'aliquid fit' 'aliquid non fit', et iste veritatem

3 sileat] soleat *MS.* 10 est non-] non est *MS.* 12 est] est non *MS.* 33 ejus] et *MS.*

simul possunt habere pro entibus, sicut prius dictum est. Set non necesse est exponere hunc terminum ‘aliquid’ pro aliquo inferiori, set erunt iste vere ‘aliquid fit’ ‘aliquid non fit’, quia embrio cum fit aliquid fit homo, et asinus non fit homo, et ita contingit ut videtur sustinere satis probabiliter terminum solum esse communem enti, qui quidem entibus tantum inponebatur, et eciam non erit communis non-entibus nisi ⟨ubi⟩ fit nova inposicio, et tunc erit talis terminus equivocans ad entes et ad non-entes, et incidet fallacia equivocacionis ubicumque ponatur.

Solet tamen instari jam dictis per hujusmodi exempla, ‘Cesar laudatur, Cesare non existente’, ‘Pascha est floridum tempus, pascha non existente’, et ‘omnis mulier timet in partu’ ‘omnis homo timet in mari’ et hujusmodi, licet nulla mulier pariat et nullus homo sit in mari. Set dicunt quidam quod composiciones istorum ⟨sunt⟩ supra tempus, quoniam verba stant ibi habitualiter et non actualiter, et de talibus non sunt predicte regule intelligende.

Alii autem dicunt quod presens duplex est, scilicet confusum et determinatum. Presens confusum presentis non tenet usum, quia non respicit aliquod tempus certum set confunditur ad omne tempus, sicut patet in exemplis predictis; presens determinatum est quod aliquod tempus et ‘nunc’ respicit.

Puto tamen quod hoc verbum ‘est’, proprie sumptum et simpliciter sine determinacione acceptum, semper copulat esse actuale et determinatum, et ideo ex solo usu admittuntur iste oraciones, et ideo ad modum loquendi communem et vulgarem magis sunt ista retorquenda quam ad veritatem, et ideo stat terminus solum pro presenti in hiis sicut in aliis, quare false sunt omnes si derogantes usui et consuetudini veritatem attendimus.

Preter jam dictam divisionem supposicionum et appellacionum, datur alia divisio supposicionis et appellacionis, scilicet supposicionum et appellacionum | alia gemina, alia 64 a 1
antonomastica, alia methonomastica, et sic de aliis figuris locucionis et construccionis. Gemina, ut ‘piper nunc venditur hic et Rome’. Antonomastica quando terminus stat pro

aliquo individuo cui maxime convenit nomen simpliciter vel respectu predicati simpliciter, ut cum dicimus ' philosophus' hoc dictum intelligitur de Aristotele quoad modernos, quia nunc temporis reputatur pro maximo philosopho, quamvis quoad veteres philosopho pro minori habebatur, unde Tullius in libro *de Natura Deorum* ' Plato deus philosophorum ', et August(in)us ' Plato omnium philosophorum prelatus ' : respectu predicati, ' apostolus predicavit ' intelligitur de Paulo qui excellenter predicavit. Methonomastica est quando continens stat pro contento, ut ' bibe ciphum ', et sic de aliis. De antonomastica et methonomastica non est dubium, quia antonomastica semper est personalis et determinata, methonomastica similiter proprie et per se sumpta, per accidens tamen potest esse simplex, sicut patebit de gemina, de qua est dubitacio utrum terminus habeat simplicem supposicionem vel personalem. Non personalem, quia cum terminus semel ponitur non stat nisi pro unico individuo sub disjunccione, sic[ut] tamen est de omni determinata supposicione ; set unum et idem suppositum non est ' hic et Rome ', quare proposicio erit falsa, quare non habet personalem supposicionem ; nec simplicem, quia ' vendere ' est accidens et operacio individui, quare non convenit speciei.

Et dicendum est quod si fiat copulacio inter proposiciones, tunc debet fieri individuum de hoc quod dico ' piper ' bis sumpto, et tunc habebit duplicem personalem determinatam sub hoc sensu ' piper venditur hic et piper venditur Rome ', et tunc non est querendum de supposicione ejus quod est ' piper ' semel positi, set bis, scilicet, vel fiat copulacio inter terminos et sit proposicio de copulato predicato, tunc potest habere simplicem vel personalem ; si personalem sic falsa, si duplicem sic vera.

Ad aliud quod obicitur dicendum est, sicut dicit Porphirius, accidencia insunt primo et per se individuis, per posterius speciebus et generibus, et sicut insunt sic possunt de eis enunciari, et ideo non procedit objeccio.

33 Porphirius] Phorus *MS.*

⟨*De copulacione*⟩

De copulacione breviter transeundum est cum non sit difficultas in hac. Omnia enim nomina adjectiva et omnia verba et adverbia significancia aliquam rem predicabilem copulant, hoc est, adjacenter significant; est enim copulacio rei significate per unam diccionem ad aliam adjeccio vel adjacens inclinacio. Sic non est de sustantivis nominibus, nec aliis partibus oracionis aliis a predictis. De copulacione autem sciendum est quod copulacio aut est simplex aut personalis; terminus adjectivus vel particularis potest copulare simpliciter vel personaliter, sicut patet manifeste secundum omnes differencias supposicionis determinatas, simpliciter ut 'album disgregat', discrete ut 'hoc album currit', determinate ut 'album currens disputat', confuse et distributive ut 'omne animal est coloratum', confuse ut 'omne habens bonum filium diligit illum'. Set hoc verbum copulat simpliciter et forte personaliter, sicut dictum est de predicato, non confuse tantum nec confuse et distributive; | f. 64 a 2. adverbia copulant aliquando personaliter, ut patet in adverbiis componentibus et personalibus, nunc incertim; [ad] adverbia autem hujusmodi copulant, temporalia, localia, inpersonalia, qualitatis et quantitatis.

⟨*De conversione sillogismorum*⟩

Quoniam dictum est universaliter de enunciacione et partibus ejus secundum omnes sui differencias, dicendum nunc est de argumentacione, in qua perficitur logici consideracio. Videndum igitur est quid argumentacio et quot sunt ejus species. Argumentacio est argumenti per oracionem explicacio. Argumentum est racio rei dubie faciens fidem; illa autem vis inferendi et probandi conclusionem que est in mente dicitur argumentum quasi 'arguens mentem', expressio autem illius per vocem dicitur argumentacio. Argumentacionum .iiij. sunt species, sillogismus, enthymema, in[tro]duccio, exemplum.

De sillogismo prius dicendum est, set prius oportet partes ejus cognoscere. Partes sillogismi sunt terminus et proposicio. Quamvis communiter loquendo vocetur quilibet

3 adjectiva] abjectiva *MS.* 20 inertim *MS.* 33 emptimema *MS.*

diccio 'terminus' et quelibet proposicio 'enunciacio', proposicio tamen ⟨et terminus et enunciacio⟩ proprie senciendo differunt secundum quid; terminus dicitur secundum quod in sillogismo ponitur, diccio extra, sive nomen sive verbum; proposicio autem in sillogismo ordinatur, enunciacio extra; sumamus tamen unum pro alio communiter, ut in precedentibus multociens. Est autem terminus in quem resolvitur proposicio. Proposicio est oracio affirmativa vel negativa. Sillogismus est oracio in qua, quibusdam positis, necesse est aliud evenire [qui] per ea que posita sunt. Oracio sumitur hic pro congerie diccionum ad unum finem tendencium, scilicet ad faciendum fidem vel aliquid aliud, secundum quod apud Tullium accipitur in *Rethoricis*, quia rethorica [non] dicitur omnino, id est, congeries oracionum ad finem unum tendencium, scilicet ad persuasionem. Est igitur 'oracio' hic idem quod argumentacio, quasi 'oris racio', et non sumitur sicut in libro *Peryermenias*, neque secundum quod prius habitum est. Per hanc particulam 'quibusdam' intendit quod proposiciones due debent poni in sillogismo, plures enim proposicio⟨nes⟩ aggreditur sillogism⟨us⟩. Per hoc quod dicit 'positis' notat ordinacionem proposicionum in sillogismo et figura; 'necesse est aliud evenire', scilicet conclusionem, 'per ea que posita sunt', scilicet per premissas proposiciones.

Sillogismorum alius perfectus, alius inperfectus; sillogismus perfectus est qui nullo indiget ad sui necessitatis evidenciam nisi hiis que sunt sumpta; sillogismus inperfectus est qui indiget aliquo aut aliquibus.

Omnis autem sillogismus decurrit super dici de omni vel dici de nullo; dici de omni est quando nichil est sumere de subjecto de quo non dicatur predicatum, ut 'omnis homo est animal'; dici de nullo est quando nichil est sumere sub subjecto cui convenit predicatum, ut 'nullus homo est asinus'.

Post hoc sciendum est quod triplex est conversio proposicionum sillogisticarum, de quibus negativis est tractatus propter evidenciam inperfectorum sillogismorum. Conversio

20 sillogismus] sillogismum *MS.* 33 nullus] nullius *MS.*

quedam est in terminis, quedam per oppositas qualitates; per oppositas qualitates universalis affirmativa convertitur in suam contrariam vel subcontrariam, ut 'contingit omnem hominem currere', ergo 'contingit nullum hominem currere', et e contrario | 'contingit aliquem hominem currere', ergo 'contingit aliquem hominem non currere'. Conversio in terminis est transmutacio subjecti in predicatum et e contrario, et hujusmodi quedam est simplex, quedam per accidens, quedam per contraposicionem; set hec ultima traditur ultimo, non ab Aristotele. f. 64 b 1.

Est autem conversio simplex quando de subjecto fit predicatum et e contrario, manente eadem qualitate et quantitate, et convertuntur per hanc universalis negativa et particularis affirmativa. Universalis negativa sic, 'nullus homo est lapis ergo nullus lapis est homo'; particularis affirmativa sic, 'quidam homo est animal ergo quoddam animal est homo'.

Conversio per accidens est quando de subjecto fit predicatum et e contrario, manente eadem qualitate set mutata quantitate, et convertuntur sic universalis negativa et universalis affirmativa, sic 'omnis homo est animal ergo quoddam animal est homo' 'nullus homo est asinus ergo quidam asinus non est homo'. Dicitur autem ab Aristotele conversio simplex, conversio in terminis et in toto, conversio per accidens, conversio in parte.

Conversio per contraposicionem est quando de subjecto finito fit predicatum infinitum et de predicato finito fit predicatum infinitum, manente eadem qualitate et quantitate, et convertuntur sic universalis affirmativa et particularis negativa, ut 'omnis homo est animal ergo omne non-animal est non-homo' 'quidam homo non est asinus ergo quidam non-asinus non est non-homo'. Et dantur quidam versus [versus] de istis conversionibus:

Simpliciter feci convertitur, eva per acci,
Asto per contra, sic fit conversio tota

⟨ubi⟩ E. signat universalem negativam, I. particularem affirmativam, A. universalem affirmativam, O. particularem negativam. Multe autem instancie videntur esse contra

istas conversiones, ut 'nullus senex erit puer' 'nulla virgo fuit corrupta' 'nulla domus est in lapide' 'nullus furnus trahitur ad panem'; si enim convertantur, erunt conversiones false, ut dicitur, quare vocant hujusmodi impedimenta conversionum, sue ⟨im⟩pericie solacium querentes; set quod nullum sit impedimentum patet.

Supponamus quod in proposicione convertenda sit participium verbi predicatum cum eo quod sequitur, ipsum ⟨enim⟩ verbum predicatum esse non potest cum non possit subici, omne enim predicatum in proposicionibus convertendis transmutari potest in subjectum et e contrario; convertatur ergo sic prima, 'nullus senex erit puer ergo nullus futurus puer est senex'; secunda sic, 'nulla preterita corrupta est virgo'; .3^{a}. sic, 'nullum ens in lapide est domus'; .4^{m}. sic, 'nullum tractum a furno est panis ergo nullum tractum a pani est furnus'. Set tunc est dubitacio de proposicionibus de preterito active vocis, et de presenti passive, cum non habent participia, quare non convertuntur, quia tunc verbum necessario predicabitur, et illud in subjectum transmutari non potest, ut 'nullus homo amavit' 'nullus liber legit⟨ur⟩' 'nullus questionista fit sophista'. Et dicendum est quod deficiunt participia talium verborum in lingua latina, ut dicit Priscianus, quoniam non signant per voces simplices, sumenda sunt eorum participia per circumlocucionem, ut
f. 64 b 2. ibi idem docet, | scilicet apponendo nomen infinitum substancie ad idem verbum, ut participium hujus verbi 'amavit' est hoc totum 'qui amavit', et hujus verbi 'amatur', 'qui amatur', hujusmodi verbi 'fit', 'qui fit', et illud totum est predicatum in talibus proposicionibus convertendis. Si enim queratur quid sit predicatum in talibus, dici debet quod illud, in quantum scilicet sunt proposiciones convertende, et illud debet transmutari in subjectum sic, 'nullus homo amavit ergo nullus qui amavit est homo', 'nullus liber legitur ergo nullus qui legitur est liber', 'nullus questionista fit sophista ergo nullus qui fit sophista est questionista'. Debent enim hujusmodi resolvi 'nullus homo est qui amavit', et sic de aliis.

16 pani] furno pani *MS.*

Aliter tamen posset dici, quod participium presentis temporis vocis active confunditur ad ⟨significandum⟩ participium preteriti temporis et presentis, et participium preteriti passive vocis confunditur ad significandum participium presentis et preteriti, et tunc possunt sic converti 'nullus homo amavit ergo nullus amans fuit homo', 'nullus liber legitur ergo nullum lectum est liber', 'nullus questionista fit sophista ergo nullus factus sophista est questionista', ita quod li 'factus' sit presentis temporis; quare illud valde violentum est et non est ita conveniens sicut et aliud, et ideo prior modus eligendus est.

Adhuc eciam est dubitacio de hujusmodi, 'nullus civis est femina'; non videtur quod convertatur aliter quam sic, 'nulla ens femina est civis'. Similiter, 'omnis homo est omnis homo' non videtur converti, quia hoc totum 'omnis homo' est predicatum, et illud subjectum fieri non potest, quia signum pars subjecti esse non potest, quare non convertitur.

Item, in proposicionibus exclusivis et exceptivis est dubitacio, ut si dicam 'tantum omnis homo currit' non potest converti nisi sic 'ergo tantum quoddam currens est homo', quod falsum est; et sic de omnibus aliis. Similiter, 'omnis homo preter Sortem currit' debet sic converti 'ergo quoddam currens preter Sortem est homo'; set hic non potest esse, quia non fit excepcio a signo particulari set universali.

Et dicendum est ad primum, quod hec proposicio 'nullus civis etc.' de virtute sermonis eadem est cum ista 'nullus civis masculus vel vir est femina', et sub tali sensu bene convertitur sic 'ergo nulla femina est civis masculus vel vir'. Ad aliud, dicendum quod hec 'omnis etc.' debet sic converti 'ergo quoddam ens omnis est homo', et bene potest signum esse pars determinacionis subjecti, quamvis non pars principalis subjecti. Ad .3^{m}., dicendum quod hec proposicio 'tantum omnis homo currit etc.' debet converti in suam prejacentem sic 'ergo quoddam currens est homo', quia subjectum et predicatum sunt prejacentis, proposicio enim exclusiva est una simpliciter, et determinat sibi extrema sue prejacentis tantum, quia exclusio nichil addit nisi

quamdam precisionem circa subjectum et predicatum, et ideo si convertatur debet converti sicut sua prejacens, cum conversio simpliciter attendatur in mutacione extremorum, unius scilicet in aliud.

Conversio enim sic diffinitur. 'Conversio est transmutacio subjecti in predicatum', et ideo cum subjectum et predicatum exclusive sint sue prejacentis, conversio exclusive solum fiet mutando predicatum prejacentis in subjectum ejus, et f. 65 a 1. e contrario, mutata | quantitate vel ⟨im⟩mutata secundum quod conversionis species exigunt; et similiter dicendum est de exclusiva particulari, ut 'tantum quidam homo currit, ergo quoddam currens est homo'.

De exceptivis sciendum est, quod affirmativum convertitur in particularem prejacentis, ut 'omnis homo preter Sortem currit ergo quoddam currens est homo'; negativum in universalem exceptivam sic, 'nullus homo preter Sortem currit ergo nullum currens preter Sortem est homo'.

Set tunc est dubitacio de indefinitis singularibus, utrum convertuntur; si convertuntur, quomodo? Dicendum quod Aristoteles nichil tangit de indeffinita et singulari, cujus racionem videtur Algazel assignare, dicens quod 'singularis affirmativa et singularis negativa, indeffinita affirmativa et indeffinita negativa sunt tales, quibus non utimur multum in scienci⟨i⟩s.' De singulari enim, ut de Petro, non agitur in scienciis demonstrativis, 'indefinite vero accipiuntur in sensu particulari, et quoniam sine dubio de parte significat universalitas, in illis dubia est, quia ad utrumque se habent, ideo non sunt certe, set indefinite, et ideo excluduntur a demonstrativis. Remanent igitur in .iiij., scilicet universalis affirmativa et affirmativa particularis, et negativa particularis et universalis.' Hec sunt verba Algazelis.

Ex hiis videtur quod indeffinita et singularis non complete sunt sub sciencia et arte; cadunt indeffinita propter sui infinitatem, singularis propter sui sensibilitatem, quare nec earum conversio sub arte proprie cadit. Si tamen habeant aliquam racionem conversionis, reducetur ad naturam particularis, quia singulare est particulare, set significatum.

25 indefinite] de infinite *MS.* 28 indefinite] de infinite *MS.*

Indefinita similiter cum particulari secundum rem convertitur, et ideo convertuntur simpliciter extendendo nomen conversionis ad eas.

Dicit Aristoteles quod particularis negativa non convertitur, et eciam Algazel. Hoc intelligendum est de propria conversione, extendendo tamen nomen conversionis, convertitur per contraposicionem, sicut dicit Boecius.

De conversione proposicionum de modo, sciendum ⟨est⟩ quod proposiciones de necessario convertuntur sicut proposiciones de inesse, quia proposicio universalis affirmativa de necessario convertitur per accidens, ut 'omnis homo de necessitate est animal ergo aliquod animal de necessitate est homo', et particularis affirmativa convertitur simpliciter, ut 'aliquis homo de necessitate est substancia ergo aliqua substancia de necessitate est homo'.

Universalis autem negativa convertitur simpliciter et per accidens, ut 'nullus homo de necessitate est asinus ergo nullus asinus de necessitate est homo', vel 'aliquis asinus de necessitate non est homo'. Particularis negativa non convertitur secundum Aristotelem, sicut nec in illis de inesse, nisi sumatur conversio per contraposicionem, ut 'de necessitate aliquis homo non est asinus ergo aliquis ⟨non-⟩asinus de necessitate non est ⟨non-⟩homo'. Hoc autem modo convertuntur omnes proposiciones de necessario preterquam hujusmodi, quarum predicatum omnino inest [primo, nec secundo modo dicendum est per se] ipsi subjecto.

Primus modus dicendi per se est quando predicatum cadit in diffinicione subjecti; secundus modus dicendi per se est quando subjectum cadit in diffinicione | predicati, ut f. 65 a 2. 'homo est risibilis'; in aliis non tenet consequencia, ut 'omne gramaticum vel musicum de necessitate est homo ergo aliquis homo de necessitate est gramaticus ⟨vel musicus⟩'. Et hujusmodi racio est quia conversio inpeditur propter diversum modum predicandi et subiciendi illa nomina adjectiva 'gramaticum' 'musicum', quia quando predicantur stant pro forma significata, quando subiciuntur stant pro supposito, et ideo una est vera, reliqua est falsa.

11 omnis] nullus *MS.*

Vel cum dicat Aristoteles quod iste de necessario convertuntur sicut ille de inesse, intelligendum est in illis que sunt de necessario per se et non per accidens, cujusmodi sunt illa. Aut dici potest quod si convertantur eodem modo quo stant subjectum et predicatum, tunc bene potest converti, subjectum enim stat pro subjecto et per accidens vera est et non per se, sub hoc sensu 'omne gramaticum de necessitate est homo', hoc est 'omne quod est gramaticum', sive 'omne illud cui inest gramatica', et vera est convertens et conversa.

De proposicionibus de contingenti similiter sciendum est quod contingens sit tripliciter; scilicet necessarium, possibile, et non-necessarium. Proposicio⟨nes⟩ de contingenti necessario et possibili convertuntur sicut ille de inesse et necessario, ita, scilicet, quod universalis affirmativa convertitur per accidens, et particularis affirmativa simpliciter, et universalis negativa simpliciter et per accidens. Particularis negativa non convertitur secundum Aristotelem, nisi conversione per contraposicionem; ut 'contingit omnem hominem esse animal ergo contingit aliquod animal esse hominem', 'contingit aliquem hominem esse animal ergo contingit aliquod animal esse hominem', et 'contingit nullum equum esse hominem ergo contingit nullum hominem esse equum', sive sumatur contingens pro necessario, sive pro possibili; particularis vero negativa per contraposicionem convertitur, sicut in illis de inesse, ut 'contingit aliquod animal non esse hominem ergo contingit aliquem non-hominem non esse non-animal', immo esse animal, vel leonem.

De proposicionibus de contingenti non-necessario, sciendum quod cum duplex sit contingens non-necessarium, scilicet infinitum, sive ad utrumlibet, et contingens natum, proposicio affirmativa de contingenti infinito convertitur sicut ille de inesse, scilicet quod universalis affirmativa convertitur per accidens in eadem accepcione contingentis, et proposicio particularis affirmativa convertitur simpliciter in eadem accepcione contingentis, ut 'contingit omnem hominem esse album ergo contingit aliquod album esse hominem', 'contingit aliquem hominem esse nigrum ergo

contingit aliquod nigrum esse hominem'. Set affirmative de contingenti nato convertuntur in terminis, set non eadem accepcione contingentis, immo convertuntur in contingens pro possibili, ut 'contingit omnem hominem canescere in senectute ergo contingit aliquod canescens in senectute esse hominem'. Conclusio verificatur pro contingenti pro possibili vel pro ⟨non⟩ necessario non ad utrumlibet, set nullo modo pro contingenti nato; similiter particularis affirmativa.

Set proposicio universalis negativa, sive sit de contingenti ad | utrumlibet sive nato, non convertitur in eadem f. 65 b r. accepcione contingentis, set convertitur ⟨in⟩ contingens commune, sive pro possibili, ut 'contingit nullum hominem esse album ergo contingit nullum album esse hominem', [quare] '⟨contingit⟩ nullum hominem nigrescere in senectute ergo contingit nullum nigrescentem in senectute esse hominem'. Conclusio semper est de contingenti pro possibili et non in eadem accepcione contingentis, quod patet, cum tunc universalis affirmativa converteretur simpliciter.

Si enim 'contingit omne B esse A', 'contingit nullum A esse B', quia proposiciones de contingenti non de necessario convertuntur per oppositas qualitates; set si 'contingit nullum B esse A', et convertatur in eadem accepcione contingentis, sequitur 'contingit nullum A esse B', et si 'contingit nullum A esse B', 'contingit omne A esse B'; ergo a primo, si contingit omne B esse A contingit omne A esse B, quod est inpossibile. Hoc autem sequitur quod hoc [quod] dicebatur quod universalis negativa converteretur in terminis in eadem accepcione contingentis, cum sumatur proposicio de contingenti non de necessario, quare hoc est inpossibile.

Set particularis negativa bene convertitur in terminis, cum sumitur contingens non-necessarium, quia ipsa convertibilis est per oppositas qualitates cum particulari affirmativa, que bene convertitur in terminis; et ideo bene sequitur 'contingit aliquem hominem non esse album ergo contingit aliquod album non esse hominem', in eadem accepcione contingentis, et ideo dicit Aristoteles quod particularis convertitur, universalis non convertitur.

23 A] B *MS.*

⟨*De figuris sillogismi*⟩

SILLOGISMUS aut est ostensivus aut per inpossibile. Sillogismus autem per inpossibile est sumere oppositum conclusionis probande, quod vocatur 'ypotesis', et assumere cum illa aliam proposicionem manifeste veram, et ex hiis duabus concludere inpossibile, quo interempto necesse est interimere ypotesim, que est oppositum conclusionis, et sic concludetur opposita conclusio; ut sit conclusio probanda quod 'Sor sit animal', et detur ab adversario oppositum istius 'Sor non est animal', arguatur tunc sic, 'Sor non est animal, Sor est homo, ergo aliquis homo non est animal', quod est inpossibile, ergo illud est inpossibile ex quo sequitur; set hoc fuit hec ypotesis 'Sor non est animal', quare hec est inpossibilis, ergo ejus oppositum est necessarium, 'Sor est animal'.

Sillogismus ostensivus est qui fit ex tribus terminis et duabus proposicionibus directe vel indirecte concludentibus, scilicet unus eorum vocatur major extremitas, alter minor, .3us. medius terminus est qui bis sumitur ante conclusionem; medius terminus potest diversificari. Si subiciatur in prima proposicione et predicetur in secunda, vocatur prima figura, si predicetur in utraque vocatur secunda, si subiciatur in utraque vocatur .3^{a}., unde versus

Sub pre prima, bis pre secunda, tercia bis sub

Major extremitas ponitur semper in prima proposicione que vocatur major ab ea; minor extremitas ponitur semper in secunda proposicione que vocatur ⟨minor⟩ ab ea et aliis de causis, set non curo. Major extremitas in prima figura semper est predicatum majoris proposicionis, minor ex-
2. tremitas subjectum | minoris; in secunda figura major est subjectum majoris, minor subjectum minoris; in .3^{a}., major predicatum majoris, minor predicatum minoris. Directe concludere est predicare majorem extremitatem de minori in conclusione, et sic concluditur in .3^{a}. et in secunda, et in .4^{a}. primi modus prime figure. Indirecte concludere est predicare minorem extremitatem de majori, et sic concludetur in quinque modis ultimis prime figure.

26 minor] major *MS.* 35 primi] primus *MS.*

Sciendum autem, quod ex solum negativis proposicionibus nichil sequitur, ex solum particularibus nichil sequitur. Item, si altera premissarum sit negativa conclusio erit negativa, si altera erit particularis conclusio erit particularis. In prima figura potest concludi universalis affirmativa, particularis negativa, quia tam major quam minor possunt esse universalis, particularis, affirmativa, negativa. In secunda figura major semper est universalis et conclusio negativa; in .3^{a}. figura minor semper affirmativa et conclusio particularis.

Prima figura habet .9. modos; .4. primi concludunt directe, .5. ultimi concludunt indirecte. Primus modus constat ex duabus universalibus affirmativis concludentibus universalem affirmativam, ut 'omne animal est substancia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substancia'. Secundus modus constat ex universali negativa precedente et universali affirmativa subsequente, concludentibus universalem negativam, sic 'nullus lapis est asinus, omnis margareta est lapis, ergo nulla margareta est asinus'. .3us. modus constat ex universali affirmativa precedente et particulari affirmativa subsequente, concludentibus particularem affirmativam, ut 'omnis homo est animal, quidam gramaticus est homo, ergo quidam gramaticus est animal'. .4us. modus est ex universali negativa precedente et particulari affirmativa subsequente, concludentibus particularem negativam, sic 'nullus homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis'. Quintus modus constat ex duabus universalibus affirmativis concludentibus particularem affirmativam, sic 'omne album est coloratum, omne disgregativum visus est album, ergo quoddam coloratum est disgregativum visus'. Sextus modus constat ex universali negativa precedente et universali affirmativa subsequente, concludentibus universalem negativam, ut 'nullum rudibile est homo, omnis asinus est rudibilis, ergo nullus homo est asinus'. Septimus modus constat ex universali affirmativa precedente et particulari affirmativa subsequente, concludentibus particularem affirmativam, sic 'omnis albedo est

9 minor] major *MS.* 30–31 disgregativum visus est coloratum *MS.*

color, quidam habitus est albedo, ergo quidam color est habitus'. .8us. modus constat ex universali affirmativa precedente et universali negativa subsequente, concludentibus particularem negativam, ut 'omnis naturalis potencia est qualitas, nulla passio est naturalis potencia, ergo quedam qualitas non est passio'. .9us. modus constat ex particulari affirmativa precedente et universali negativa subsequente, concludentibus particularem negativam, sic 'quedam figura est qualitas, nulla passibilis qualitas est figura, ergo quedam qualitas non est passibilis qualitas'.

f. 66 a 1. Secunda figura continet. 4. modos. Primus | modus constat ex universali negativa precedente et universali affirmativa subsequente, concludentibus universalem negativam, 'nulla naturalis potencia est relacio, omnis equiparancia est relacio, ergo nulla equiparancia est naturalis potencia'. Secundus modus constat ex universali affirmativa precedente et universali negativa subsequente, concludentibus universalem negativam, sic 'omnis tunicacio est habitus, nullum quando est habitus, ergo nullum ⟨quando⟩ est tunicacio'. .3us. modus constat ex universali negativa precedente et particulari affirmativa subsequente, concludentibus particularem negativam, sic ['omnis homo est substancia, quedam qualitas non est substancia'], 'nullus equus est homo, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est equus'. .4us. modus constat ex universali affirmativa precedente et particulari negativa subsequente, concludentibus particularem negativam, sic 'omnis homo est substancia, quedam qualitas non est substancia, ergo quedam qualitas non est homo', in hac figura semper concludentibus directe.

Similiter in .3a., que fit quando medius terminus subicitur in utraque proposicione, et continet .vi. modos. In hac vero figura semper est minor affirmativa et conclusio particularis. Primus modus constat ex duabus affirmativis concludentibus particularem affirmativam, sic 'omnis homo est animal, omnis homo est substancia, ergo quedam substancia est animal'. Secundus modus constat ex universali

6 passio non est qualitas *MS.* 14 potencia est naturalis *MS.*

negativa precedente et universali affirmativa subsequente, concludentibus particularem negativam, sic ‘ nullus lapis est homo, omnis lapis est substancia, ergo quedam substancia non est homo ’. .3us. modus constat ex particulari affirmativa precedente et universali affirmativa subsequente, concludentibus particularem affirmativam, sic ‘ quedam margareta est substancia, omnis margareta est lapis, ergo quidam lapis est substancia ’. .4us. modus constat ex universali affirmativa precedente et particulari affirmativa subsequente, concludentibus particularem affirmativam, sic ‘ omnis asinus est animal, quidam asinus est rudibilis, ergo quoddam rudibile est animal ’. .v^{us}. modus constat ex particulari negativa precedente et universali affirmativa subsequente, concludentibus particularem negativam, sic ‘ quidam lapis non est animal, omnis lapis est substancia, ergo quedam substancia non est animal ’. .6us. modus constat ex universali negativa precedente et particulari affirmativa subsequente, concludentibus particularem negativam, sic ‘ nullus leo est lapis, quidam leo est rugiens, ergo quoddam rugiens non est lapis ’.

Barbara, celarent, darii, ferio, baralipton
Celantes, dabitis, fapesmo, frisesomorum
Cesare, campestres, festino, baroco, darapti
Felapton, disamis, datisi, bocardo, ferison

De reduccione sciendum, quod omnes modi .3°. figure et secunde et .v. modi prime concludentes indirecte reducuntur ad .4. primos modos prime figure. Notandum autem quod quilibet modus qui incipit per B. debet reduci per Barbara, quilibet incipiens per C. reducitur in Celarent, et quilibet per D. in Darii, et quilibet per F. in Ferio. Item, sciendum quod S. ubicumque ponatur significat vocalem precedentem converti simpliciter sive proposicionem que notatur per illam, et ubicumque ponatur P. significat quod proposicio que intelligitur per vocalem precedentem converti habet per accidens, | et ubicumque ponatur M. significat transposi- f. 66 a 2.
cionem premissarum, ubi ponitur C. significat reduccionem per inpossibile: et quia .iiij. modi primi prime figure sunt

11 asinus] animal *MS.*

perfecti, ideo reducuntur omnes alii in ipsos, quia omne inperfectum reducitur ad perfectum.

Quintus igitur ⟨modus⟩ prime figure reducitur in primum modum per conversionem conclusionis per accidens; set hoc videtur esse contra conversionem, quia dictum est prius quod particularis affirmativa solum convertitur simpliciter; et dicendum quod quamvis particularis de sui natura non possit converti in universalem, nec prout per se et absolute consideretur, verumptamen bene potest per comparacionem ipsius et respectum ad premissas proposiciones universales, que possunt ⟨trahi⟩ in conclusionem universalem et particularem. .6us. modus reducitur per conversionem conclusionis simpliciter. Septimus modus similiter, per conversionem conclusionis simpliciter. .8us. modus per conversionem majoris per accidens et minoris simpliciter, et per transposicionem minoris in majorem, et e contrario. .9us. modus per conversionem majoris simpliciter et minoris simpliciter, et per transposicionem majoris et minoris.

Primus modus secunde reducitur in secundum modum prime figure per conversionem majoris simpliciter. Secundus modus in secundum prime per conversionem minoris simpliciter, et conclusionis simpliciter, et per transposicionem majoris in minorem, et e contrario. .3us. modus reducitur in .4um. prime per conversionem majoris simpliciter. .4us. modus reducitur in primum prime per sillogismum ad 'ad inpossibile', qui debet constare ex contradictoria conclusionis data tanquam per ypotesim, ex qua cum majore debet inferri contradiccio minoris, que est inpossibilis, qua interempta interimetur illa ex qua sequebatur. Set hec fuit contradiccio conclusionis proposite, quia altera premissarum est necessaria, quare illa erit inpossibilis, quare inconvenienter negabatur conclusio sequi ex premissis quia [cujuscumque singularis] oppositum conclusionis cum altera premissarum inferat oppositum alterius premisse. Illa argumentacio est bona.

Primus modus .3^{e}. figure reducitur in .3^{m}. ⟨et 2us. in 4^{m}.⟩ prime figure per conversionem minoris per accidens. .3us. modus reducitur in .3^{m}. per conversionem majoris simpli-

citer, et per transposicionem majoris in minorem, et conversionem conclusionis simpliciter. .4us. modus reducitur in .3^{m}. per conversionem minoris simpliciter. Quintus modus reducitur in primum prime figure per sillogismum 'ad inpossibile', qui debet constare ex contradictoria conclusionis cum minore ad inferendum contradictoriam majoris, et opposito majoris posito loco conclusionis. .6us. modus reducitur in .4^{m}. prime per conversionem minoris simpliciter.

Enthymema est inperfectus sillogismus, arguit enim ex una proposicione actu posita et alia subintellecta sic, 'omnis homo currit, ergo Sor currit', et dicitur ab 'en' quod est 'in' et 'mime' quod est 'mens', quasi in mente retinens unam proposicionem. Enthymema vero continetur sub sillogismo. Induccio est a singularibus ad universale progressio, ut 'iste homo currit, ille currit', et sic de singularibus, 'ergo omnis homo currit'. In hac duo sunt consideranda, quod non fiat enthymema in aliquo, et quod fiat per proprias singulares, unde | si sic arguatur 'Sor est Sor', 'Plato est f. 66 b 1.
Plato', et sic de singulis, ergo 'omnis homo est omnis homo', non est inducció, quia singulares assumpte non sunt singulares actu, cum singulares universalis proposicionis debeant communicare in predicato universali sic, 'iste homo est omnis etc.'. Exemplum est quando probatur unum particulare per aliud, ut 'in scolis est doctor non sorte set arte, igitur in navi elegendus est gubernator non sorte set arte'.

⟨*De syllogismis demonstrativis : de causa*⟩

DICTUM est de forma sillogismi in generali, dicendum est in speciali. Ista autem forma potest applicari materie necessarie, et sic fit demonstrativus sillogismus; potest autem applicari materie probabili, et hoc dupliciter—aut probabili in superficie tantum, et sic est sophisticus, vel in superficie profunda, et sic dialecticus, secundum quod dicitur 'humidum est quod humiditatem habet in superficie et profundo, et humidum quod habet in superficie tantum'. Preter eos autem est .4us. modus sillogisandi falsigraphicus, qui oppo-

1 conversionem] conversionis *MS.* 9, 13 Enthymema] Emptimema *MS.* hic et alibi.

nitur demonstrativo, sicut sophisticus dialectico, quia dyalecticus est ex probabilibus, sophisticus ex aparenter probabilibus; demonstrativus ⟨est⟩ ex veris et necessariis, et ex principiis alicujus sciencie, set falsigraphicus ex oppositis principiorum et inpossibilibus, et ex principiis male intellectis et falso coaptatis.

Demonstrativus autem sillogismus alius est, quia alius est propter quid; demonstracio autem 'propter quid' est illa qua ostenditur effectus per causas, et iste sillogismus sic diffinitur ab Aristotele 'demonstracio est sillogismus faciens scire, scire autem opinamur unumquodque cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est, et quoniam illius causa est, et quoniam non est contingere aliter se habere'. Hoc modo scire solum habetur per demonstrativum sillogismum 'propter quid', quia demonstracio est talis 'ex veris et primis et inmediatis et prioribus et notioribus et causis conclusionis'. Veras proposiciones oportet esse hujusmodi demonstracione que sunt necessarie. Prime autem proposiciones sunt, secundum quod dicit Algazel in sua *Logica*, 'quas per se necesse est intellectui naturaliter credere', ut hec, duo sunt plus quam unum, et omne totum est majus sua parte, et quecumque sunt equalia eidem inter se sunt equalia. Vere proposiciones sumuntur pro necessariis, quia nulle alie cadunt in demonstrativis.

Inmediata autem est proposicio qua non est aliqua prior in suo genere per quam possit demonstrari, inter cujus subjectum et predicatum nullum est medium per quod possit predicatum de subjecto demonstrari. Hujusmodi proposicio est prima. Priora et notiora sunt dupliciter; quoad nos et quoad naturam. Priora et notiora nobis sunt proxima sensui, ut magis particularia et singularia, quia omnis agnicio nostra ortum habet a sensu; priora vere et simpliciter sunt que magis sunt remota a sensu, ut magis universalia: ex prioribus a natura et simpliciter sit hujusmodi demonstracio. Oportet autem quod proposiciones ille sint cause conclusionis.

11 causam] causas *MS*. 14 demonstrativum] demonstracionem *MS*. 20 intellectum *MS*. 21–2 totum est] *om*. *MS*. 22 eadem *MS*.

Sciendum quod triplex est causa ; causa inferendi tantum conclusionem, et causa inferendi et probandi, causa inferendi, probandi, et essendi. | In omni sillogismo sunt premisse sive f. 66 b 2. medium causa inferendi conclusionem, set in sillogismo simpliciter qui fit in materia generali, ut 'omne A est B, omne C est A, ergo omne C est B', ibi sunt premisse causa inferendi conclusionem tantum. In sillogismo dyalectico sunt premisse causa inferendi et probandi; in demonstrativo, causa inferendi, probandi, et essendi. In aliis autem, ut in sillogismo sophistico, et peccante in materia, et in falsigraphico, nec sunt premisse causa essendi nec probandi, set causa inferendi tantum ; licet ex falsis sequatur falsum, tamen non probatur falsum per falsum, quod quidem apparet verum et probabile; set peccante propter solam fatuitatem respondentis ut in falsigraphico, aut propter aliquam fallaciam, ut in sillogismo sophistico peccante in materia. In sillogismo peccante in forma non sunt premisse aliquo modo causa conclusionis, set tantum apparent esse cause.

Sciendum quod causa essendi quadruplex est, scilicet materialis, formalis, finalis, et efficiens. Omnis res causata habet istas .iiij. causas aliquo modo, ut causa formalis hominis est anima, causa materialis est corpus, causa efficiens deus est, beatitudo eterna est causa finalis, et sic de aliis. Premisse autem in demonstracione includunt hujusmodi causam conclusionis, quia medium necessario se habet sub racione alicujus istarum respectu conclusionis. Unde sciendum quod conclusio in demonstracione fit ex propria passione et subjecto illius ; propria autem passio predicatur semper de subjecto in conclusione, ut 'triangulus habet tres angulos equales duobus rectis', hec est quedam conclusio demonstracionis.

Passio autem potest diffiniri per causam formalem, vel materialem, vel finalem, vel efficientem, et sic illa diffinicio debet fieri medium ad probandam istam passionem. Verumptamen non debet sola diffinicio passionis sumi in medio, set principia subjecti, sive diffinicio subjecti debet cum diffinicione passionis assumi, quia completa diffinicio passionis non est per sua principia, set addi debent principia

subjecti, quia dicit Aristoteles in septimo *Methaphysice* quod diffinicio passionis debet fieri per additamentum, scilicet principiorum subjecti ad sui diffinicionem constitutam ex suis principiis propriis.

Est enim quedam diffinicio que est tantum ipsius passionis, ut que constituitur ex genere et sua differencia sive suis principiis; hec non est medium in demonstracione. Quedam constituitur ex illa diffinicione et diffinicione subjecti, et hec vocatur 'propter quid'. Hec autem est medium in demonstracione, ut diffinicio ejus quod est 'habere tres' est 'esse figuram planam tribus rectis lineis contentam, habentem angulum extrinsecum equalem duobus angulis intrinsecis sibi oppositis'. 'Figura plana tribus rectis lineis contenta' est diffinicio subjecti, 'habens angulum etc.' est diffinicio passionis, dicens solum 'quid' et non 'propter quid'. Fiat ergo demonstracio sic, 'omnis figura plana tribus rectis lineis contenta, habens angulum extrinsecum equivalentem duobus [rectis] angulis intrinsecis sibi oppositis,' habet tres angulos equales duobus rectis; omnis triangulus
f. 67 a 1. est hujusmodi, ergo omnis triangulus | habet tres angulos equales duobus rectis'. Similiter de aliis causis possent exempla poni, set sufficiant ad presens.

Notandum tamen quod quelibet passio non habet demonstrari per .4. causas, quia passiones mathematice tantum demonstrantur per causam formalem, conjunctam tamen cum materia in qua est, que quidem est subjectum aut principia subjecti, sicut patuit in .4°. jam dicto. Diffinicio enim formalis passionis conjuncta fuit diffinicioni subjecti in medio, que quidem diffinicio subjecti significat materiam in qua est passio, set non ex qua.

Unde nec accipitur in mathematicis materia ex qua, neque causa efficiens neque causa finalis ad demonstrandum conclusionem, quia ibi non sunt hec, nec considerat mathematicus materiam ex qua est passio, que est vera materia. Subjectum enim ⟨et⟩ ejus principia non sunt vera materia, set solum proporcionaliter dicta. In mathematicis enim fit abstraccio rerum a materia, et ideo materiam non considerat

34 ex] in *MS.*

mathematicus ; non enim considerat lineam prout est in ere, vel auro, vel ligno, vel aliqua alia hujusmodi materia, set abstrahit eam ab qualibet materia, et considerat eam non prout est in materia aliqua, et propter hoc non est materia de ejus consideracione. Eadem racione, nec causa efficiens, quia mathematicus abstrahit res suas a motu similiter et transmutacione, et ideo, cum efficiens sit principium motus et mutacionis, non considerat de efficiente. Item, quia in rebus mathematicis non est bonum nec finis, ut dicit Aristoteles in 3° *Methaphysice*, [et] ideo ⟨non⟩ considerat mathematicus de causa finali ; et propter hoc non demonstrantur passiones mathematice per causam materialem, nec efficientem, nec finalem, set tantum per causam formalem.

Passiones autem naturales possunt demonstrari per omnes causas ; per materiam quia omnia naturalia sunt conjuncta materie, sicut dicit Aristoteles in primo *Methaphysice* ; et formam habent in illa materia, ideo per causam formalem potest ibi esse demonstracio. Et quia forma educitur de potencia materie per efficientem, ideo in naturalibus potest esse demonstracio per causam efficientem. Et quia omnia naturalia ordinata sunt propter finem bonum, ideo potest fieri demonstracio in eis per causam finalem.

Notandum tamen quod alie condiciones sunt proposicionum demonstrativarum a predictis, oportet enim quod sint de omni, et per se, et secundum quod ipsum est. De omni dico, non quod est in quodam sic in quodam non, neque aliquando sic aliquando non, set in omni et semper, quasi dicatur quod ad hoc quod proposicio sit de omni in demonstrativis, oportet quod in illa sit universalitas subjectorum et universalitas temporum, ut [omnis] 'omnis homo est animal', et addit de omni in demonstrativis universalitatem temporis semper dici de omni simpliciter, de quo prius tactum est.

Proposicio autem dicitur 'per se' .iiij. modis ; primus modus est quando tota diffinicio predicatur de diffinito vel aliqua pars diffinicionis, ut 'tonitrus est extinccio ignis in nube'. Secundus modus est quando propria passio predicatur de subjecto, vel de diffinicione sua, ut 'triangulus

habet tres angulos equales duobus rectis', 'figura plana [duabus] rectis lineis contenta habet et cetera', 'numerus est par vel inpar', 'linea est recta vel curva'. .3us. modus dicendi 'per se' non est modus inherendi set essendi, f. 67 a 2. secundum quod dicimus quod aliquid | est per se aliud per accidens, ut substancia est per se et maxime prima substancia, accidencia sunt per accidens, ut per aliud quam per primam substanciam. Hoc enim dicit Aristoteles in .v^{to}. *Methaphysice* quod .3us. modus dicendi per se est sicut illius quod habet locum et situm per se, cujusmodi est individuum substancie, et *in alia translacione* super capitulum de 'per se' in libro *Posteriorum* dicitur quod essenciale .3°. modo est, sicut substancia prima et singularis dicitur per se, unde ponitur inter modos dicendi per se, ut numerus modorum compleatur, et eciam ut significetur quod subjectum in demonstracione habeat illum modum respectu passionis demonstrande, aliter enim non operaretur ad naturam demonstracionis. Quartus modus est quando in subjecto est causa predicati, de qua demonstrari non potest predicatum, unde secundum nomen differt a secundo modo, quia ibi in subjecto est causa predicati de qua potest demonstrari, ut 'interfectus interiit'. Nec necesse est exprimere causam, ut dicitur a multis, quod debet dici sic 'interfectus interiit propter interfeccionem', quia inplicitum et expressum differenciam essencialem non faciunt alicubi. Si enim quereretur ab eis an hec proposicio 'interfectus interiit' esset per se vera, necesse habent hoc concedere. Set tamen non est ibi modus primus nec secundus nec .3us., quare quartus. Et hoc vult Aristoteles satis in .v. *Methaphysice* quod hic est quartus modus 'homo est homo' sine expressione cause, unde quecumque predicatur de se est quartus, in subjecto enim est causa de qua predicatum demonstrari non potest. Set sciendum quod quartus modus dicendi per se cadit in conclusione et non in premissis. .3us. non cadit in conclusione et demonstracione demonstrantes aliquam proposicionem neque conclusionem; set primus modus potest cadere [potest cadere] in conclusione quando materialis

33 quartus] .5. *MS.*

diffinicio demonstratur, sicut docet Aristoteles in secundo *Posteriorum*, semper vero cadit in minori proposicione demonstracionis potissime et in prima figura quantum ad principia et diffinicionem subjecti que accipiuntur in medio. Quantum vero ad principia passionis et ejus diffinicionem que similiter in medio sumitur, si sit diffinicio passionis formalis, tunc est quartus modus, quia de subjecto demonstrari non potest; si sit diffinicio materialis, forte secundus modus est, quia demonstrari de subjecto potest per diffinicionem formalem. In prima proposicione semper cadit quartus modus quocumque modo consideretur, quia in subjecto est causa predicati de qua demonstrari non potest et causa premisse quare conclusio⟨nes⟩ sunt de omni.

Proposicio dicitur 'secundum quod ipsum est' quando subjectum secundum se totum est causa predicati et precisa et quod ei insit primo predicatum, ut proposicio 'triangulus habet tres etc.', triangulus enim totaliter est causa illius passionis, non autem ysocheles vel aliqua alia species trianguli, quia ysocheles est triangulus equilaterus; secundum quod est triangulus est causa istius passionis, non secundum quod est equilaterus, et ideo secundum partem sui est causa, non secundum totum. Propter hoc non inest ei hec passio primo, nec secundum quod ipsum est. Similiter, 'homo est risibile', hoc est secundum quod ipsum est, quia homo est precisa causa hujus passionis, non autem Sor est, ergo hec condicio 'secundum quod ipsum' est reduplicacio, quia homo, secundum quod homo vel in quantum homo, est risibile, Sor autem non in quantum Sor est risibile, set in quantum homo.

Ex hiis autem tribus condicionibus 'de omni', 'per se', | f. 67 b 1.
'secundum quod ipsum est', resultat ipsa condicio proposicionum demonstrativarum que vocatur 'universale', et est predicatum universale subjecto, prout universale sumitur in demonstrativis, quando ei inest universaliter pro omnibus suis suppositis et in omni tempore, et quando per se ei inest, et quando inest subjecto secundum quod subjectum est.

Juxta hoc sciendum est quod proposicio dicitur per accidens vera. Set hoc contingit dupliciter: dicitur autem

per accidens vera quandocumque predicatum est accidens per accidens, ut 'homo est albus', vel accidens inseparabile quod tantum inseparabile est, ut 'corvus est niger'. Dicitur eciam per accidens vera quando oppositum predicari inherentis per se subjecto removetur ab ipso subjecto, ut 'homo non est asinus'; hec enim est per accidens vera respectu hujus, 'homo est homo'; similiter ut 'homo non est lapis', quia si est animal non est lapis. Isti modi dicendi 'per accidens' dicuntur contra 'per se'.

Alius modus dicendi 'per accidens' est quando proposicio est 'per se' vera, tamen predicatum non inest ⟨primo⟩ subjecto, set per posterius et per consequens, scilicet quia in tali subjecto intelligitur, cui tale predicatum inest primo, ut 'ysocheles habet tres etc.'—in ysochele intelligitur triangulus cui inest tale predicatum primo, et ideo ysocheli per accidens inest istud; 'per accidens' est contra 'secundum quod ipsum est', non contra 'per se', quia hec proposicio 'ysocheles habet tres angulos etc.' est per se vera; et hec similiter 'Sor est animal', quia 'animal' inest Sorti primo modo dicendi per se, et secundum quod dicit Aristoteles in .v. *Methaphysice*, quod hic est primus modus dicendi per se 'Chilus est vivus', et ponitur ibi 'vivum' pro 'animal'.

Dicit enim ibidem quod predicatum cadit in diffinicione subjecti; set tamen hoc videtur esse falsum, cum Chilus sit individuum, et individuum non habet diffinicionem. Dicendum quod individuum non habet diffinicionem primo, habet tamen ex consequenti, scilicet diffinicionem speciei, et ideo diffinicio speciei et omnes partes ejus, licet non primo insunt individuis, tamen per se et primo modo dicendi per se. Set iste modus non cadit in demonstracione adminus potissima, nec similiter quando pars diffinicionis predicatur de diffinito, ut si diceretur '⟨tri⟩angulus est figura', oportet enim quod tota diffinicio predicetur vel subiciatur ad hoc quod fiat proposicio demonstracionis potissime.

Juxta ⟨hoc⟩ sciendum est quod proposicio dicitur esse secundum se vera, et per se vera, per accidens vera, et secundum accidens vera, et ideo sunt hec eadem; quid sit per se verum et quid per accidens verum patet jam. Set

proposicio dicitur esse per se vera quando id quod natum est predicari predicatur, et id quod natum est subici subicitur; et hoc est quia superius predicatur de inferiori et proprium vel accidens de subjecto, ut 'homo est animal' 'homo est risibile' 'homo est album'.

Proposicio dicitur secundum accidens vera quando id quod natum est predicari subicitur, et quando id quod natum est subici predicatur, sicut quando inferius predicatur de superiori, ut 'animal est homo', vel subjectum de proprio vel accidente, ut 'risibile est homo' 'album est signum'. Ita vult Aristoteles in libro *Posteriorum*, et huic consonat quod dicit Boecius in *commento secundo super Porphirium*, quod predicacio duplex est: quedam est obliqua, quedam recta; recta quando est secundum se, obliqua quando est secundum accidens. Set tamen eadem sit via a Tebis ad Athenas et e contrario.

Ita videtur quod idem modus dicendi per se sit cum dicitur 'homo est animal' et 'animal est homo', 'homo est risibile' et 'risibile est homo'; si liceat dicere aliquem modum per se ubi non est secundum se, reducetur proposicio ubi predicatur inferius de superiori ad primum modum et ubi subjectum de accidente et ⟨proprio⟩ ad secundum. Set hoc erit communiter et non proprie sumendo modos per se. Sciendum autem, sicut dicit Aristoteles in libro *Posteriorum*, quod quecumque per se insunt de necessitate insunt, id est, quod proposicio est necessaria ubi subjecto per se | f. 67 b 2. inest predicatum; et ideo videtur quod hec proposicio 'homo est animal' sit vera, nullo homine existente, quia ⟨si⟩ insit per se erit necessaria.

Ad hec dico quod necessitas proposicionis non extenditur ultra existenciam subjecti, unde quamdiu hec est necessaria et vera 'homo est', et hec 'homo est animal', et non ultra. Set tunc videtur quod omnis necessitas sit respectiva, quia per jam dicta 'homo est animal solum dum est', quod est contra predicta cum dicebatur necessitas quedam absoluta. Et dicendum quod necessitas alicujus proposicionis non dicitur respectiva quia respiciat esse subjecti, set quia respicit tempus determinatum in quo predicatum conveniat

subjecto, quod quidem predicatum non semper inest subjecto, quod patet ⟨quia⟩ hec est necessaria necessitate respectiva ' Sor currit dum currit ', non hec ' Sor currit dum est '.

Proposicio autem contingens quedam enunciat de subjecto accidens inseparabile, et hujusmodi proposicio habet suam veritatem secundum extensionem esse sui subjecti, quia ' corvus est niger ' dum est, non tamen est necessaria, quia hoc accidens poterit intelligi abesse, albo subjecto manente. Sic autem non est de proposicione necessaria, predicatum enim a subjecto abesse non potest, subjecto existente. Quedam proposicio contingens enuncia⟨t⟩ de accidente separabili, et istius veritas non extenditur secundum extensionem esse sui subjecti, ut ' homo est album ', quia bene potest esse falsa, homine existente. Ex hiis patet cujusmodi proposiciones sunt per se et per accidens. Sciendum quod quicquid inest per se superiori, per se inest inferiori, unde sicut cum dico ' homo est animal ' est primus modus, sic cum dico ' Sor est animal et Sor est risibilis ' est vera secundo modo.

Deinde sciendum est quod demonstracionum alia est universalis, alia particularis; de universali dictum est prius, quia ostendit passionem de subjecto universali et primo. Demonstracio particularis est quia ostendit passionem de subjecto non primo set de subjecto inferiori et particulari, ut demonstracio universalis ostendit hanc passionem ' habere .3.' de triangulo, demonstracio particularis ostendit eandem de ysochele vel de gradato.

De demonstracione est sciendum quod dupliciter fit; aut ostendit causam per effectum, aut effectum per causam remotam et non propinquam; causam per effectum, ut ⟨si⟩ sit probandum quod ' triangulus est figura plana etc.' per hoc quod ' habet .3. angulos equales duobus rectis ', vel si quis ostendat quod terra interponitur inter lunam et solem per hoc quod luna eclipsetur, vel interponitur ⟨luna⟩ inter nos et solem, et per hoc sol eclipsatur, ⟨vel⟩ si quis ostendat quod planete prope sint quia non scintillant; in omnibus enim istis ostenditur causa per effectum: eciam si arguatur e contrario est demonstracio ' propter quid '.

Demonstracio autem per causam remotam est, ut si dicatur 'paries non respirat quia non est animal'; 'non esse animal' est causa remota quare non respiret, et possunt hujusmodi reformari in sillogismum sic, 'omne respirans est animal, nullus paries est animal, ergo nullus paries est respirans'. Similiter de aliis.

De sillogismo falsigraphico sciendum est quod arguit ex propriis terminis et principiis alicujus sciencie, set male intellectis et falso coaptatis, et ex principiorum oppositis, ut quidam volens quadrare circulum, id est ostendere circulum esse quadrato equalem, et e contrario, quadravit per lineas sic, 'omnes linee ducte ab eodem puncto ad idem punctum sunt equales, linea arcualis et cordalis sunt hujusmodi, quare sunt equales, igitur quelibet porcio circuli equalis est tribus lateribus quadrati, quare totum est equale toti'. Iste sillogismus est falsigraphicus, coaptant male illam majorem proposicionem; geometer | enim vel de- f. 68 a 1
monstrator intelligit istam in lineis rectis, et ipse coaptat eam recte et oblique, ut faciat proposicionem inpossibilem, scilicet majorem in terminis propriis geometrie.

⟨*De loco: de sillogismo dyalectico*⟩

DICTUM est de sillogismo ⟨demonstrativo⟩ et falsigraphico, dicendum est de sillogismo dyalectico et sophistico; primo autem de dyalectico sillogismo, quia cognicio obliqui dependet ex recto. Dyalecticus autem sillogismus est ex probabilibus proposicionibus, quia non querit necessaria set verisimilia. Si enim arguat aliquando ex necessariis, hoc non est in quantum necessaria set in quantum probabilia et verisimilia. Probabile autem est quod videtur omnibus, et de quo nec vulgus nec sapiens opinatur contrarium; probabile pluribus est de quo sapientes opinantur contrarium. Sic intelligendum est de reliquo, ut plures vocantur qui vertuntur intellectu communi et vulgari, sapientes qui vertuntur intellectu privato et certo; unde vocantur pauci, secundum quod dicit Aristoteles, 'loquendum est ut plures, sentiendum ut pauci', scilicet ut sapientes.

19 aut faciunt *MS.* 29 et] est *MS.*

Set quia sillogismus dyalecticus requirit habitudinem localem, ideo intendendum est locis, quia vis talis sillogismi dependet a loco. Locus autem duplex est, scilicet 'maxima' et 'differencia maxime'. Maxima proposicio est per se nota, cujus sunt prime proposiciones et inmediate, ut 'de quocumque dicitur diffinicio et diffinitum', et 'de quocumque dicitur species et genus', 'quicquid convenit toti in qualitatibus convenit et cuilibet ejus parti', et hujusmodi, sicut scietur postea; differencie maximarum sunt termini positi in maximis, quibus differunt maxime, ut diffinicio et diffinitum, species et genus, totum et pars, et hujusmodi. Locus autem maxima est sedes argumenti; sicut enim sedes circuit locatum et stabilit et confirmat eum, sic maxima proposicio circuit argumentum et confirmat ipsum; locus differencia maxime est id a quo conveniens trahitur argumentum, quia denominatur argumentum vel a diffinicione vel a discripsione, vel a toto vel a parte sciatur.

Locorum ⟨alius⟩ intrinsecus, alius extrinsecus, alius medius. Ad istud intelligendum, notandum quod omnis argumentacio debet aliquam proposicionem terminare. Questio autem est dubitabilis proposicio, ut 'utrum Sor currit vel non'; omnis autem questio habet duos terminos, scilicet predicatum et subjectum, oportet ergo invenire medium inter illos duos termino⟨s⟩ positos in questione, ad componendum vel dividendum illos terminos. Illud autem medium invenimus in aliquo loco, scilicet qui est 'differencia maxime'; quod si fuerit iste locus multum adherens alteri terminorum positorum in questione, ita quod dicat totam naturam ejus vel partem, tunc vocatur locus intrinsecus, quia est de intrinseca natura termini positi in questione. Si autem nichil adhereat nature terminorum positorum in questione, set omnino sit alienum nec omnino consonum et intraneum, vocatur locus medius, quorum exempla deinceps patebunt.

Locus autem intrinsecus dividitur in locum a substancia, et a concomitantibus substanciam. Locus a substancia est medium dicens totam naturam alterius extremitatis conclusionis probande, et hujusmodi sunt .6. modi, a diffinicione,

16 discripsicione *MS.* 34 extrinsecus *MS.*

a diffinito, a descripcione, a descripto, a nominis interpretacione, et a nomine interpretato ; quid sit diffinicio | et quid f. 68 a 2 descripsio, et quomodo fiant, prius dictum est. Nominis interpretacio est diffinicio ponens altera nomina, sive exposicio unius diccionis per alias, ut 'philosophia est amor sapiencie', 'philosophus est amator sapiencie', a 'philos' quod est 'amor' et 'sophos' quod est 'sapiencia'. Per quemlibet istorum locorum arguitur quadruplici maxima, primo affirmando, sic, 'animal racionale mortale currit, ergo homo currit'. Si queratur unde locus, dicendum a diffinicione, quia si reducatur in sillogismum, medius terminus est diffinicio hominis, et sic patet quod a differencia maxime trahitur hujusmodi argumentacio. Si vero queratur Maxima per quam confirmatur argumentacio, assumenda est hec, 'quicquid de diffinicione et de diffinito'. Secundo negando, sic, 'nullum animal racionale mortale currit, ergo nullus homo currit'; locus a diffinicione; Maxima, 'quicquid removetur a diffinicione et a diffinito'. .3°. modo fit affirmando adhuc, 'Sor est substancia animata sensibilis, ergo Sor est'; locus a diffinicione; Maxima, 'de quocumque predicatur diffinicio et diffinitum'. Quarto modo negando, 'lapis non est substancia animata sensibilis, ergo lapis non est animal'; locus a diffinicione; Maxima, 'a quocumque removetur diffinicio et diffinitum'. Si autem constituatur diffinitum pro medio, et diffinicio ponatur in questione vel conclusione, erit locus a diffinito; [Maxima, 'quicquid predicatur de diffinito'] et sunt eedem maxime solis terminis transmutatis, ut 'homo currit, ergo animal racionale mortale currit'; locus a diffinito ; Maxima, 'quicquid predicatur de diffinito et de diffinicione', et sic de aliis exemplis et Maximis.

Locus a descripcione similiter fit .4. modis, ut 'animal mansuetum natura currit, ergo homo currit'; locus a descripcione ; Maxima, 'quicquid predicatur de descripcione et de descripto'. Similiter et negando, ut 'id quod potest subjacere accidentibus non est relacio, ergo substancia non est relacio'; Maxima, 'quicquid removetur a descripcione et a descripto'. Similiter affirmando a parte predicati, 'albedo est secundum quales dicimur, ergo albedo est qualitas';

Maxima, 'de quocumque predicatur descripcio et descriptum'. Negando sic, 'nigredo non est motus secundum quod comparatur ad agnicionem, ergo nigredo non est accio'; Maxima, 'a quocumque removetur descripcio et descriptum'. Si vero arguatur e contrario, erit locus a descripto, et eedem maxime ordine terminorum transmutato.

Locus a nominis interpretacione fit similiter .4. modis; primo sic, 'am[at]or sapiencie est bonus, ergo philosophia est bona'; locus a nominis interpretacione; Maxima, 'quicquid predicatur de nominis interpretacione et de nomine interpretato'. Similiter patent alie, et maxime per predicta. Exemplum est 'homo est animal factum ab humo', 'philosophus ⟨est⟩ amator sapiencie'. Et sciendum quod si interpretacio dicatur omnis diffinicio dicens quid sit nomen, tunc erit iste locus constructivus et destructivus, sicut in exemplis predictis; si autem comprehendamus sub illo omnem ethimologiam, id est, omnem exposicionem nominis, non
f. 68 b 1. est necessarius talis | locus set solum probabilis, quia Petrus H. dicit quod quedam exposicio est in plus quam expositum, quedam in minus, ut 'ledens pedem' est in plus quam lapis, et 'comprehensio litterarum' in minus quam sillaba, et e contrario fit locus a nomine interpretato.

Locus a concomitantibus substanciam est medium dicens partem nature alterius extremitatis conclusionis probande, et dividitur in .7.; alius est locus a toto, alius a partibus, alius a causa, alius a generacione, alius a corrupcione, alius ab usibus, alius a communiter accidentibus.

Loci a toto sunt .6. quia 'totum' .6. modis dicitur; aliud est totum universale, ut genus respectu speciei, species respectu individui, cui respondet pars, ut individuum respectu speciei, et species respectu generis, et quelibet particularis diffinita respectu sue superioris differencie, et proprium particulare respectu proprii et superioris, et accidens et inferius respectu superioris. Tenet autem argumentacio ab hujusmodi toto ad partem suam solum negando, ut 'lapis non est animal, ergo non est homo', 'Sor non est racionale, ergo non hoc racionale', 'non est risibile, ergo non hoc risibile', 'non album, ergo non est

hoc album'. Et si queratur unde locus, dicendum a toto universali; Maxima, 'a quocumque removetur totum universale et quelibet ejus pars'. Et eodem modo a parte subjecti potest fieri, negando 'nullum animal currit, ergo nullus homo currit', 'nullum risibile currit, ergo hoc risibile non currit', et sic de aliis; Maxima, 'quicquid removetur a toto universali et a qualibet sui parte'. Set sciendum quod oportet quod cum negacione universali semper procedatur ab hujusmodi toto ad partem, ita quod negacio semper preponatur toti, quia si preponatur toti et fiat negacio particularis non valet, nec 'animal non currit, ergo homo non [homo non] currit', nec valet 'homo non currit, ergo Sor non currit'.

Locus a parte subjectiva est quando pars ordinatur pro medio; set talis locus constructivus est, ut 'Sor currit, ergo homo'; Maxima, 'quicquid predicatur de parte subjectiva, et de suo toto'. A parte predicati similiter, 'Sor est homo, ergo Sor est animal'; Maxima, 'de quocumque predicatur pars subjectiva, et suum totum'. Sciendum autem quod isti loci nomine communi appellantur locus a toto universali, et locus a parte subjectiva. Quando tamen genus ordinatur pro medio dicitur locus a genere, et solum locus a toto est, quando autem ordinatur species pro medio, dicitur locus a specie; dicitur tamen communiter quod solum est affirmando, et ideo solum locus a parte. De aliis nichil tangitur in speciali quando ordinatur species pro medio, sive in affirmativa sive in negativa, sive sit locus a toto sive locus a parte. Similiter de differencia et accidente non dicitur [ubi] quod ibi ⟨sit⟩ locus a toto universali vel a parte subjectiva. Si tamen usus permitteret, posset dici locus a specie quandocumque species ordinatur pro medio, sive affirmando, sive negando, et locus a proprio quando proprium ordinatur pro medio, locus a differencia quando differencia ordinatur pro medio, et similiter locus ab accidente, sicut dicitur locus a genere quando | genus ordinatur pro medio. Et sic patent f. 68 b 2.
duo loci, scilicet a toto universali et a parte subjectiva.

Aliud est totum integrale quod ex pluribus partibus integratur, ut 'domus' 'Sor' et hujusmodi, cujus partes sunt

integrales, ut 'paries' 'tectum' 'fundamentum' et hujusmodi, 'manus' 'pes' et hujusmodi; et arguitur a toto ad partem, solum affirmando, sic 'domus est, ergo paries est'; Maxima, 'si totum integrale est, et sua pars est'. A parte ad totum arguitur negando, sic 'si paries non est, domus non est'; ⟨Maxima,⟩ 'si pars integralis non est, ergo totum non est'. Hic diligenter considerandum est, quod non tenet argumentacio hujusmodi a toto integrali ad partem vel e contrario, nisi cum comparantur totum et pars ad seinvicem respectu esse, quia non sequitur 'Sor currit, ergo caput ejus vel cor ejus', nec e contrario negando.

In quibusdam tamen videtur gracia termini, et affirmando et negando a toto ad partem et e contrario, scilicet quando pars sufficit ad demonstracionem tocius. Hoc est dupliciter; aliquando enim reperitur aliquod accidens in aliqua parte tocius determinata, et solum in illa, ut crispitudo in capite, simitas in naso, et tunc tenet argumentum gracia termini sicut dictum est, ut 'Sor est crispus, ergo ejus caput est crispum', 'Sor non est simus, ergo ejus ⟨nasus⟩ non est simus'—et e contrario tam affirmando quam negando. Aliquando eciam tenet hec illacio quando in nulla parte determinata habet proprietas esse magis quam in alia, scilicet quando in maxima parte inest aliqua proprietas que per consequens denominat totum, licet non sit in omni parte, ut bene sequitur 'Ethiops est niger ⟨preter⟩ dentes, ergo residuum preter dentes est nigrum', et negando. Similiter et e contrario tam in negando quam affirmando in hujusmodi solum tenet talis consequencia gracia terminorum sumptorum, quia si sumantur alii termini non tenebit, sicut prius patuit. Item, sciendum quod iste locus non tenet nisi sumantur partes principales que sunt simpliciter de esse tocius, quibus positis ponitur totum, quibus remotis vel quarum aliqua destructa destruitur res, cujusmodi sunt partes tocius predicte, ut partes Sortis sunt cor, epar, stomachus, caput, pulmo, et hujusmodi principalia; non enim tenet de minus principalibus sine quibus potest totum manere, cujusmodi sunt pes, manus, etc.

1 et hujusmodi] *ante* fundamentum *MS.*

Aliud totum est in quantitate, scilicet terminus communis sumptus cum signo universali, ut 'omnis homo' 'omne animal', cui respondet pars in quantitate, scilicet sua singularia, ut 'iste homo' 'ille homo', et terminus sine signo et cum signo particulari. Et similiter se habent in racione partis in quantitate, et tenet argumentum a toto in quantitate solum affirmando, ut 'omnis homo currit, ergo Sor currit'; Maxima, 'quicquid convenit toti in quantitate et sue parti'. E contrario est locus a parte in quantitate negando, ut 'Sor non currit, ergo omnis homo non currit', [non homo] 'non aliquis homo currit, ergo non omnis homo currit'; Maxima, 'quicquid removetur a parte et a toto'. Si qua difficultas sit circa hunc locum a | toto patebit in f. 69 a 1. fallaciis.

Sequitur de toto in loco. Est autem totum in loco 'ubique', pars est 'alicubi', 'hic', et hujusmodi, et tenet argumentum affirmando sic, 'deus est ubique, ergo est hic'; Maxima, 'cui convenit totum in loco et sua pars'. E contrario negando est locus a parte, 'Sor non est hic, ergo non est ubique'. Eodem modo arguendum per locum a toto in tempore; est autem totum in tempore 'semper', cujus pars est 'aliquando' 'nunc' 'tunc', et fit hujusmodi argumentum 'deus est semper, ergo est nunc'; Maxima, 'cui convenit totum in tempore et pars'. Et e contrario negando locus a parte, 'Sor non est nunc, ergo non semper'; Maxima, 'a quo removetur pars et totum'. Sequitur de loco a toto in modo; est autem totum in modo aliquid dictum simpliciter sine determinacione, ut 'legit' 'currit', pars in modo est 'bene currit' 'bene legit' 'male disputat', et arguitur juxta hunc locum sicut juxta locum a toto universali negando, ut 'Sor non currit, ergo non currit bene'; Maxima, 'a quocumque removetur totum in modo et sua pars'. E contrario locus a parte affirmando, 'Sor currit bene, ergo currit'; Maxima, 'cui convenit pars in modo et totum'.

Sequitur de loco a causa: causa est .4. modis, sicut predictum est, scilicet materialis, formalis, finalis, et efficiens. Materialis est ex qua fit res, formalis a qua res est et a qua

9 parti] parte *MS.*

nomen habet, efficiens est quod movet et operatur ad hoc quod res sit, finalis est bonum quod movet efficientem ut preparet materiam ad inducendum formam; verbi gracia, materia statue est lapis vel lignum vel aliquod aliud ex quo fiat, forma vero est figura et protraccio et composicio parcium et membrorum, efficiens est artifex, finis memoria. A causa materiali sumitur argumentum juxta hanc Maximam, 'si causa materialis, idem et materiatum', ut 'non habet ferrum, ergo non habet arma ferrea', et hujusmodi. Set non valet argumentum istud generaliter nisi sumatur materia permanens que non recipit aliquam transmutacionem in sui substancia cum sit in composito, set quod maneat sub eadem natura et proprietatibus extra compositum et intra, sicut modo dictum est. Ferrum enim permanet in proprietate ferri sive in composicione armorum sive non, et lapis similiter antequam fiat statua et post, semper enim est lapis, et ideo in talibus tenet locus a causa materiali. Set si transmutatur materia et non manet in sua natura, tunc non valet, ut non sequitur 'isti non habent farinam et aquam, ergo non habent panem', quia farina et aqua sunt materia panis transiens et non permanens. Et propter hoc non sequitur 'non habent lac, ergo non habent caseum'. A causa formali sumitur argumentum sic, 'si figura non est, statua non est', 'si anima non est, animal non est'; Maxima, 'si causa formalis non est et formatum non est'. Alio modo dicit Boecius Maximam et exemplum juxta causam formalem, sic 'Dedalus non habet pennas, ergo non potest volare'; Maxima, 'tantum potest unumquodque quantum et sua forma naturalis permittit'. Ab efficiente sumitur argumentum secundum eundem sic, 'si congregacio homi-
f. 69 a 2. num est naturalis, et justicia est naturalis'; Maxima, | 'cujus causa efficiens est naturalis, ipsum est naturale'. A causa finali arguitur sic juxta hanc Maximam, 'cujus finis bonus est, et ipsum totum bonum est', ut 'si beatitudo est bona et justicia bona'.

Set notandum est quod hujusmodi locis concludendum est proprietates cause de causato secundum quod expedit,

24 Maxima] nunquam *MS.*

et non est universaliter, unde non sequitur, si beatitudo est su⟨mm⟩um bonum, quod virtus est sumpmum bonum. A generacione sic fit argumentum, 'generacio istius est bona, ergo iste est bonus'; Maxima, 'cujus generacio est bona ipsum est bonum'. Ab usibus sumitur argumentum juxta eandem maximam sic, 'usus istius equi est bonus, ergo iste equus est bonus'; Maxima, 'cujus usus bonus ipsum totum bonum est'. A corrupcione sic fit argumentum, 'corrupcio latronis est bona, ergo latro est malus'; Maxima, 'cujus corrupcio bona, ipsum est malum'; 'corrupcio ⟨istius⟩ est mala, ergo ipse est bonus'; Maxima, 'cujus corrupcio est mala, ipsum est bonum'.

Ultimus locus a concomitantibus substanciam est locus a communiter accidentibus, et arguitur juxta hanc Maximam, 'communiter accidencia sese solent concomitari', ut 'si mater est, diligit', 'si comptus, ergo adulter', 'si errabundus de nocte, ergo fur', et hujusmodi, que probabilia sunt et non necessaria, quoniam hujusmodi accidencia non possunt aut non solent relinquere se invicem.

Loci extrinseci sunt .vii., a rei judicio, sive ab auctoritate, a simili, a majori, a minori, a proporcione, ab oppositis, a transmutacione. Ab auctoritate juxta hanc Maximam, 'quod omnibus vel pluribus vel sapientibus videtur, ei non oportet contradicere', ut 'quoniam omnes vel plures dicunt celum esse rotundum, constat ergo celum esse rotundum'. Sub hoc loco sunt quecumque per testimonium probantur (id est per auctoritatem alicujus persone quam vel natura vel tempus facit auctentice), virtus ingenii, opes, etas, fortuna, ars, usus, et necessitas. A simili arguitur juxta hanc Maximam, 'de similibus simile est judicium', ut 'si similiter inest gramatica homini et albedo nivi, set albedo non est proprium nivis, ergo nec gramatica hominis'. A majori juxta hanc Maximam, 'si id quod magis videtur inesse non inest, ergo nec id quod minus videtur inesse inerit', ut 'si magis videtur quod Sor posset magis vincere Platonem quam Cicheronem, set non potest Platonem, ergo nec Cicheronem'. A minori juxta hanc Maximam, 'si ⟨id⟩ quod minus videtur inesse est et ⟨id⟩

20 6 *MS.* 28 etas] estas *MS.* 31 set] si *MS.*

quod magis', ut 'si minus videtur quod vocalis amittat vim littere quam consonans, set vocalis potest, ergo et consonans'. Per locum a proporcione juxta hanc Maximam, 'quod in unoquoque convenit vel in suo proporcionabili evenire necesse est', ut 'sicut se habent duo ad .4., sic se habent tria ad .6., set duo sunt medietas ad .4., ergo .3^{a}. medietas ad .6.'; nam locus a proporcione fit per habere, locus a simili
f. 69 b 1. fit per inesse. Et isti .4. loci possunt | aliter multiplicari, nam comparacio majorum aut minorum aut equalium aliquando est unius ad duo, aliquando duorum ad duo, et est semper idem modus construendi et destruendi, nam locus a simili est constructivus et destructivus, locus a proporcione similiter, set locus a minori semper constructivus.

Locus ab oppositis dividitur in .4., quoniam .4. sunt species opposicionis, contraria, contradictoria, privativa, relativa; et arguitur juxta omnia ista preterquam contradictoria secundum diversas maximas. Primo modo sic: a contrariis inmediatis, sic 'Sor [non] est sanus, ergo non eger', 'Plato est virtuosus, ergo non est viciosus'. Maxima, 'posito vel destructo uno contrariorum inmediatorum, necesse est destrui vel poni reliquum'. A contrariis mediatis, ut 'Sor est albus, ergo non est niger'. Maxima, 'posito uno contrarie oppositorum mediatorum, necesse est destrui reliquum', et convenit hic arguere negando, sicut in contrariis inmediatis. Si quis tamen dicat quod nec similiter est in illis, quia negacio nichil ponit, patet quomodo per predictam respondendum est. A privative oppositis sic, 'Sor est videns, ergo non est cecus', 'Plato non est surdus, ergo est audiens'. Maxima, 'posito vel destructo uno oppositorum privative, destruitur vel ponitur reliquum'. Set argumentum negativum et Maxima [prout] intelligenda sunt semel per comparacionem oppositorum talium ad subjectum susceptibile eorum et non aliter, quia non valet 'lapis non est surdus, ergo est audiens'. A relative oppositis, 'si pater est, ergo filius est', 'si dominus non est, servus non est'. Maxima, 'posito vel destructo uno relative oppositorum, necesse est poni vel destrui reliquum', quia relativa se ponunt et destructa se destruunt. Posset eciam, quamvis non sit in usu, argui hoc

modo a contradictoriis, ut ‘Sor currit, ergo non non-currit’, et e contrario ‘Sor non non-currit, ergo currit’, et sunt eedem Maxime que prius, scilicet ‘posito vel destructo ⟨uno⟩ oppositorum contradictorie, necesse est destrui vel poni reliquum’. Set non est ita conveniens arguere sic a contradictoriis sicut ab aliis, et ideo alio modo sic arguitur ‘homo est animal, ergo non-animal est non-homo’. Maxima, ‘si oppositum de opposito, et propositum de proposito’. A contrariis sic, ‘si virtutis est laudari, et vicii est vituperari’. A privative oppositis sic, ‘si visus est sensus, et cecitas est insensibilitas’. A relativis sic, ‘si duplum est multiplex, et subduplum est submultiplex’: et est eadem Maxima in omnibus generalis que dicta est, ‘si oppositum etc.’; quodlibet tamen habet Maximam specialem, in oppositis enim contradictorie est hec Maxima, ‘si finitum sub finito et infinitum superioris sub infinito inferioris’. In contrariis, ‘contrariis contraria conveniunt’. In privative oppositis hec, ‘si habitus est in habitu, et privacio in privacione’. In relative oppositis hec, ‘relativa relativis conveniunt’.

Set sciendum quod | hec Maxima generalis [est], ‘si oppo- f. 69 b a. situm de opposito etc.’, intelligenda est diversimode in contradictoriis et aliis; in contradictoriis intelligenda est e contrario et non in ipso, in aliis in seipso, nisi quod in contrariis [quod] aliquando tenet consequencia in contrario, set raro. Ad quod notandum quod duplex est consequencia, una in contrario, altera in ipso.

Consequencia in ipso est quando opposito subjecti convenit oppositum predicati, sicut predicatum convenit subjecto, ut ‘sicut justicia est utilis, injusticia est inutilis’; consequencia e contrario est quando oppositum subjecti convenit opposito predicati sicut predicatum convenit subjecto, ut ‘si homo est animal, non-animal est non-homo’. In contradictoriis ergo tantum fit consequencia in contrario, in relative oppositis et privative tantum in ipso. In contrariis autem ut in pluribus fit in ipso, in paucioribus e contrario, sicut dicit Aristoteles, cujus exemplum ponitur tale ‘si euechia est sanitas, egritudo est cathalepsius’.

Per locum a transmutacione arguitur quando ab obscuro

vocabulo transfertur argumentum ad notius sic, juxta hanc Maximam, 'synonomis eadem convenit'; ut si quis dubitet 'an philosophus invidet' quia nescit quid significat 'philosophus', probetur ei per notius nomen, sic 'sapiens non invidet, ergo philosophus non invidet', et ita de aliis.

Medii loci sunt .3., a casibus, a conjugatis, a divisione. Casus est inflexio nominis in adverbium, ut a 'justus' 'juste', ut aliquis fortiter arguitur, ergo [sic] juxta has Maximas, 'si principale de principali, et casus de casu', et e contrario, 'si non principale de [non] principali, nec casus de casu', nec e contrario, ut 'si justicia est bona, et quod juste fit bene fit'.

Conjugata dicuntur si a nomine sustantivo mobilia nomina sumantur, nam inflexio nominis in nomen est conjugacio. Fit argumentum juxta hanc Maximam, 'si principale de principali, et sumptum de sumpto', et e contrario, tam destruendo quam construendo, ut 'justicia est bona, ⟨ergo⟩ justus est bonus', 'si albedo est color, albus est coloratus'.

A divisione sumitur juxta hanc Maximam, 'cujuslibet disjuncte, una parte destructa remanet altera', et e contrario 'si una remanet, et altera destruitur', ut [si] 'Sor est sanus vel eger, set non est sanus, ergo eger', vel 'si est eger, ergo non est sanus'. Et hec divisio locorum data a Themist⟨i⟩o ad presens tibi sufficiat; divisionem vero Tullij tangere non curamus, et ad locos sophisticos transitum faciamus: a speciebus disputacionis capitulum novum instituamus.

⟨*De sillogismo sophistico*⟩

DICTUM est de dyalectico, dicendum est de sophistico. Ille sillogismus sophisticus apparet esse sillogismus dyalecticus et non est, sicut in rebus litargirea et stangnea apparent esse argentea, et oricalceum et felle taurino tincta videntur esse aurea, cum non sint. Quidam autem magis appetunt istum sillogismum quam alium, set hujusmodi sunt apparentes et non existentes, cujusmodi sunt sophiste qui magis volunt videri et non esse, quam esse et non videri. Quia vero sophisticus sillogismus magis proprie ad alterum est, quam

aliquis alius sillogismus, et disputacio semper est ad alterum, ideo magis convenit ei actus | disputandi quam f. 70 a r. aliis sillogismis. Propter hoc sciendum est quod quadruplex est disputacio; doctrinalis, dyalectica, temptativa, et sophistica.

Doctrinalis est que ex propriis principiis cujuslibet discipline, et non ex hiis que videntur respondenti, sillogisat; demonstrator enim non curat de responsione disputantis secum, sive enim concedat sive neget ea que proponuntur ab ipso nichilominus procedit, quia non potest inpediri sua illacio, cum sit ex primis et veris etc. Dyalectica disputacio est illa que sillogisat ex probabilibus et habet potestatem sillogisandi ad utramque partem contradiccionis. Temptativa disputacio est ex hiis que videntur respondenti, que necessarium est eum scire qui simulat habere scienciam; hujusmodi sunt communia in unaquaque sciencia, et hec sunt que scientem nichil prohibet nescire artem, nescientem autem necesse est ignorare. Sophistica sive litigiosa disputacio est que procedit ex hiis que videntur probabilia, non sunt autem.

Set posset aliquis mirari, cum omnis disputacio fiat mediante aliquo sillogismo, igitur cuilibet disputacioni respondebit sillogismus, quare temptative disputacioni respondet temptativus sillogismus, sicut disputacioni sophistice sophisticus, et sic de aliis. Et dicendum quod temptativum hoc quod est ad aliud est, scilicet, ad sumendum experimentum ignorancie alterius, ideo cum disputacio sit unius proprie in comparacione ad aliud, sillogismus non, quia per se potest aliquis sillogisare set non proprie disputare nec temptare, set necessario disputacio et temptacio ad aliud sunt, ideo temptativum est differencia disputacionis, non autem sillogismi.

Et ideo non est temptativus sillogismus, quamvis oppositum dicatur a multis, set aliquando utitur ⟨temptator⟩ sillogismo dyalectico pro suo instrumento, quando scilicet temptat aliquem in sua sciencia speciali, procedendo ex communibus proposicionibus circa propriam conclusionem, sicut fuit racio Brissonis de quadratura circuli; hec scilicet,

'in quocumque est reperire majus et minus in eodem est reperire ⟨e⟩quale, set convenit reperire quadratum majus in circulo et minus, ergo convenit reperire quadratum circulo equale'. Ista conclusio est geometrica, set premisse sunt dyalectice, et illacio dyalectica; iste tamen sillogismus est sophisticus, non simpliciter set secundum quid, quia apparet facere scienciam de conclusione cum non faciat, set solum fidem. Set quia non apparet propter aliquam causam decipiendi in se sive propter aliquam fallaciam, set solum propter fatuitatem respondentis quia non novit scienciam suam, ideo potest esse dyalecticus sillogismus, licet sit sophisticus secundum quid. Non potest ⟨temptator⟩ temptare circa propriam conclusionem alicujus sciencie specialis per communia et probabilia, nisi per ea que sunt simpliciter probabilia, ex quibus procedit dyalecticus, ⟨vel⟩ per apparenter probabilia, ex quibus procedit sophisticus, quia illa non apparent probabilia propter solam fatuitatem respondentis, set propter causam apparencie et decipiendi que in ipsis ⟨inest⟩, scilicet propter ali⟨qu⟩am fallaciam que in premissis est involuta.

Cum autem temptator debeat sumere experimentum
f. 70 a 2. ignorancie respondentis, non manifestatur | ignorancia ejus quamvis nesciat judicare de fallaciis, cum non pertineat ad ipsum specialem philosophum ut ad geometrem et arismeticum manifestare de illis, set ad solum dyalecticum— hoc dico per se loquendo et proprie. Set cum aliquo modo contingat per illa temptare, hoc non erit in quantum habent fallaciam, set in quantum sunt communia et non necessaria nec propria respectu conclusionis proprie et specialis in tali sciencia. Unde si respondens ea sumat pro propriis premissis respectu talis conclusionis, est ignorans suam scienciam.

Aliquando utitur temptator sillogismo falsigrafico cum procedit ex propriis in aliqua sciencia circa propriam conclusionem illius, cum illa principia non sint causa conclusionis, sicut si quis diceret se scire ⟨per⟩ geometriam probare circulum equalem quadrato, posset temptator assumere opposita principiorum vel principia male intellecta ad

probandum aliquam conclusionem in geometria, ut quadraturam circuli vel aliam, sicut fit probacio quadrature circuli per lineas, de qua prius tactum est; hoc est enim temptativa et falsificata.

Aliquando procedit temptator ex communibus circa communia, et tunc temptat dyalecticum, quia communia sunt de consideracione dyalectici, et tunc aut sunt communia que sunt inprobabilia simpliciter, que solum apparent probabilia propter fatuitatem respondentis et non propter ali⟨qu⟩am fallaciam, et tunc instrumentum ejus non est sillogismus dialecticus; erit sophisticus iste, de quo tangitur in octavo *Topicorum* et in libro *Priorum*, scilicet ille qui est ex falsis sive inprobabilibus, qui est solum obliquus et deficiens respectu dyalectici, nichil posicionis et habitus habens in se quoad apparenciam vel existenciam, set solam privacionem dyalectici sillogismi; ut si quis diceret 'omnis asinus est mulus, Burnellus est asinus, ergo Burnellus est mulus'. Aut sumit temptator ⟨in⟩probabilia simpliciter, apparencia tamen probabilia non solum propter fatuitatem respondentis, set propter aliquam fallaciam implicitam in premissis, et tunc est sillogismus sophisticus tam peccans in materia quam in forma instrumentum ipsius temptatoris.

Visis hiis, accipienda est disputacio sophistica omittendo omnes alias. Disputacionis autem talis .v. sunt mete, quia preter hoc quod intendit sophista sibi adquirere gloriam et apparentem sapienciam, intendit victoriam in respondente, quam ⟨vult⟩ adquirere ducendo eum ad aliquod inconveniens secundum quod vocatur meta, et sunt redargucio, falsum, inopinabile, solocismus, nugacio. Redargucio est idem concedere et negare vi argumentacionis. Ad falsum deducitur quando opponens facit respondentem concedere aliquod manifeste falsum vel negare aliquod manifeste verum, quia idem est. Ad inopinabile deducitur quando concedit conclusionem que est contra communem opinionem, vel plurium vel sapientum. Ad solocismum deducitur quando concedit conclusionem incongruam. Ad nugacionem deducitur quando concedere cogitur idem inutiliter repetitum ex eadem parte oracionis.

Cum igitur sophistica argumentacio ducat ad alias metas, . 70 b 1. sciendum | quod specialia sunt principia sophistica, sive speciales loci sophistici ducentes ad quamlibet istarum metarum, set sufficit ad presens de locis ducentibus ad redargucionem, quia illi sunt potissimi in arte sophistica quos maxime appetit sophista; et sunt communiores aliis, quia non solum ducunt ad redargucionem set ad falsum et inopinabile. Nunc apper⟨i⟩endum est quid sit locus sophisticus, quid fallacia, et quomodo differant, quid sophisticus sillogismus, quid paralogicus, quid peralencus, et quid elencus, quia non est redargucio vera sine elenco vero, nec redargucio apparens sine elencho apparenti. Locus sophisticus est vocis vel rei proprietas involuta in argumentacione et inplicata prebens occasionem decipiendi. Fallacia est decepcio proveniens ex natura rei vel vocis, unde locus sophisticus est causa fallacie. Sillogismus sophisticus est oracio habens in se aliquem locum decipiendi involutum, et hoc idem est paralogicus. Elenchus est sillogismus cum contradiccione conclusionis; peralenchus est argumentacio habens defectum in natura sillogismi, vel contradiccione, vel in utroque, sicut postea videbitur.

Contradiccio enim est et de eodem, ⟨non⟩ nominis tantum set rei et nominis, non synonomi set ejusdem, ex hiis que data sunt de necessitate, non connumerato quod erat in principio, ad idem secundum idem, similiter et in eodem tempore. Oportet enim [quod] quando concluditur vera contradiccio unius quod ponebatur a respondente quod ibi si⟨n⟩t idem subjectum et idem predicatum posita a respondente et conclusa ab opponente secundum rem et secundum vocem, quia non est contradiccio 'Sor currit, Plato non currit', 'Chicero currit, Chicero non disputat'. Similiter nec hic 'Marcus currit, Tullius non currit'; hic intenditur per aliud totum; contradiccio opposicio est unius et ejusdem et de eodem etc.

Preter hoc oportet quod conclusio accidat de necessitate ex premissis, scilicet per virtutem sillogisticam que infert de necessitate, ut dicto a respondente quod animal currat, ⟨si⟩ arguat opponens sic, 'nullus homo currit, ergo nullum

animal currit', non sequitur conclusio de necessitate ex premissa, et hoc est quod dicit 'ex hiis que data sunt de necessitate'; et oportet preter hoc quod conclusio sua non fuerit idem cum aliqua premissarum neque secundum rem neque secundum vocem, quia sillogismus semper concludit aliud et non idem, et hoc est quod dicit 'non connumerato quod erat in principio', ut si dicat 'Marcus currit, ergo Tullius currit', petit principium.

Oportet eciam quod 'ad idem' fiat contradiccio, quia non est contradiccio si dicam 'A est duplum ad B, et A non est duplum ad C', quia non comparatur ad idem quoad formam dialectici. Item, oportet quod 'secundum idem' fiat contradiccio, unde hic non est contradiccio 'A est duplum ad B secundum longitudinem, et non est duplum ad B secundum latitudinem'. Et oportet quod simili modo fiat contradiccio, ⟨unde hic non est contradiccio⟩ 'Sor commedit cum Platone, et non commedit cum Chicerone', 'Sor est sanus vigilando, et non est sanus dormiendo'. Oportet eciam quod in eodem tempore sit una vera et alia falsa, unde ⟨non⟩ contradicunt 'Sor currit in A, et non currit in B'. Oportet ergo [quod] ad hoc quod | vera sit contradiccio, quod omnes f. 70 b 2 iste condiciones salventur; si ergo deficiat aliqua istarum est paralenchus et non verus elenchus.

Deinde sciendum est quod duplex est sillogismus sophisticus; quidam peccat in materia sillogismi dyalectici et vocatur sillogismus sophisticus peccans in materia; quidam vero deficit a forma sillogismi dyalectici et vocatur peccans in forma. Dicendum est ergo primo de peccante propter formam, et sciendum quod primo et per se peccat contra sillogismum dyalecticum, et per accidens contra sillogismum simpliciter, quia forma sillogismi dyalectici est necessitas inferendi conclusionem ex premissis informata locali habitudine, scilicet habitudine differenciarum maximarum.

Forma sillogismi simpliciter est triplex; modus, figura, et complexio, que est necessitas inferendi. Sillogismus igitur sophisticus peccans in forma primo et per se habet defectum quoad formam dyalectici dictam, et per consequens

9 contradictoria *MS.*

quoad formam sillogismi simpliciter, dico .3ª., que est necessitas inferendi, quia hec est forma perfectiva sillogismi simpliciter; non enim necesse est quod in aliis deficiat, scilicet in modo et in figura, et maxime in modo, quia forte omnis paralogismus poterit reduci ad disposicionem sillogismi secundum modum, non tamen omnis poterit habere racionem figure, sicut scietur postea in paralogismis equivocacionis et aliis, quia cum figura sit recta disposicio trium terminorum tantum, quandoque autem sunt .4. termini in paralogismo et tunc deficit racio figure. Ex hiis patet quod paralogismus peccans in forma neque est sillogismus dyalecticus neque simpliciter, et ita non erit aliquis sillogismus.

Dividitur autem locus sophisticus in .xiij. locos sophisticos sive fallacias. Aliquis fit secundum equivocacionem; aliquis secundum amphibologiam; aliquis secundum composicionem et divisionem; aliquis secundum accentum; aliquis secundum figuram diccionis; et iste fallacie vocantur in diccione, quia principium decipiendi in eis est a parte vocis. Aliquis autem fit secundum ⟨accidens⟩; aliquis secundum quid et simpliciter; aliquis secundum ignoranciam elenchi; aliquis secundum peticionem principii; aliquis secundum consequens; aliquis secundum ⟨non⟩ causam ut causam; aliquis secundum plures interrogaciones ut unam; hee fallacie sunt extra diccionem, quia sumunt principium decipiendi a parte ⟨rei⟩, et non a parte vocis.

⟨*De fallacia equivocacionis*⟩

DE equivocacione primo dicendum est. Equivocacio est diversorum sub una voce designacio, hec autem possunt esse significata, aliquando alia sicut postea patebit. Posset obici: cum significacio sit perfeccio diccionis, et unius una est perfeccio, ergo unius diccionis una erit tantum significacio, quare non erit equivocacio penes significata. Ad quod dicendum quod duplex est perfeccio diccionis, substancialis et accidentalis, ut patet. Perfeccio enim substancialis homi-

1 sillogismi] dyalectici *MS.*

nis est anima, perfeccio accidentalis sunt virtus et sciencia. Similiter in oracionibus et diccionibus; perfeccio enim substancialis diccionis est modus pronunciandi sive ipsa pronuncia⟨cio⟩, perfeccio autem accidentalis est figuracio sive consignificacio. Sicut ergo in rebus perfeccio substancialis est una tantum, accidentales autem sunt multe, sic et in vocibus; ideo modus pronunciandi unius diccionis est unus tantum, accidentales autem possunt esse plures. Fallacia secundum equivocacionem | est decepcio proveniens ex f. 71 a 1. idemptitate secundum materiam et formam cum aptitudine ad significandum. In qualibet fallacia consideranda sunt duo, scilicet causa apparencie et causa non-existencie eciam. Est causa apparencie in hac fallacia ydemptitas diccionis secundum materiam et formam cum aptitudine ad significandum, materia est ipsa vox, forma prolacio; causa non-existencie est diversitas significati.

Triplex vero est modus istius fallacie; primus quando diccio principaliter et equaliter se habet ad plura, vel in significando vel in consignificando vel in officia excludendo vel in supponendo vel in referendo. Exemplum primi est '⟨omnis⟩ canis currit, celeste sydus est canis, ergo celeste sydus currit'. Dicendum est quod conclusio non sequitur propter fallaciam equivocacionis in premissis, quia prima multiplex est secundum equivocacionem, eo quod potest significare latrabile, et sic est vera, vel celeste sidus, et sic est falsa. Minor autem similiter duplex est, set e contrario modo vera et falsa. Similiter, exemplum primi modi 'quicquid est de Monte Martyrum est terra vel lapis, iste homo est de Monte Martyrum, ergo est terra vel lapis'; dicendum quod non sequitur conclusio propter equivocacionem, quia major multiplex est, ex eo quod hec preposicio 'de' potest denotare circumstanciam cause materialis, et sic major vera et minor falsa, vel circumstanciam localem sive cause formalis vel efficientis, et sic est major falsa et minor vera: locus enim in eo quod salvat et continet locatum habet racionem cause formalis, in eo enim quod est principium motus ipsius locati ad ipsum per virtutem attrahendi que est in ipso actu et completa, que quidem est incompleta in

ipso locato sive mobili ad ipsum, habet racionem cause efficientis, sicut adamas respectu ferri.

Exemplum secundi 'quicumque sunt episcopi sunt sacerdotes, isti asini sunt episcopi, ergo isti asini sunt sacerdotes'; conclusio non sequitur, quia 'episcopi' in prima proposicione secundum quod vera est est nominativi casus, in secunda genitivi. Exemplum tercii potest esse si dicam 'nichil est verum nisi in hoc instanti', ex eo quod li 'nisi' potest excercere excepcionem vel consecucionem; primo modo vera, secundo modo falsa.

De negacione similiter, quod potest excercere infinitacionem vel puram negacionem, ut si dicam 'non-homo currit', et sic de aliis diccionibus officialibus. Exemplum quarti est ut 'homo est species'; multiplex est, ex eo quod li 'homo' potest habere simplicem supposicionem vel personalem; primo modo vera, secundo falsa. Exemplum ultimi est 'mulier que dampnavit salvavit'. Si habeat relacionem simplicem sic est vera, si personalem sic est falsa.

Secundus modus est quando aliqua diccio significat unum proprie et per se et aliud transumptive et minus proprie, ut 'quicquid currit habet pedes, Secana currit, ergo Secana habet pedes'; 'currere' significat proprie motum velocem pedum et transfertur ad significandum idem quod 'manare'. Et similiter hic 'omne ens substat accidentibus, albedo est ens, ergo substat accidentibus'; 'ens' proprie significat substanciam, inproprie accidens.

.3us. modus est quando aliqua diccio significat per se unum, conjuncta alii plura significat, ut 'quicunque est albus habet
f. 71 a 2. album colorem, iste est albus monachus, | ergo habet album colorem', demonstrato homine nigro; 'album' enim per se id ⟨est⟩ quod est albedine coloratum, adjunctum ei quod est 'monachus' potest significare albedinem in colore vel albedinem in habitu. Similiter, 'album fuit disputaturum' multiplex est, ex eo quod potest appellare presentes vel preteritos; similiter omnis oracio que est de preterito vel futuro vel habenti vim ampliandi ubi subicitur terminus non restrictus ad presentes; et est equivocacio non ex

significacione nec ex aliquo predictorum modorum, set ex appellacione. Appellacio autem equivocata est encium et non-encium; terminus enim de sui natura est solum nomen presencium, sicut prius dictum est, per naturam autem verbi adjuncti fit nomen non-existencium.

Et si fiat talis paralogismus 'quicumque surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat'; potest dici quod hic est ęquivocacio in primo modo, quia principaliter et equaliter significat hoc participium 'sedens' presens tempus et non-preteritum—sicut dicit Priscianus in primo *Construccionum*. Vel forte hic melius erit secundus modus, quia proprie consignificat presens et minus proprie preteritum, [et] quod deficit ⟨quia⟩ non habemus participium preteriti temporis active vocis apud nos. Potest tamen hic esse .3us. modus, secundum quod li 'sedens' nomen est, quia participium in nomen potest transmutari. Set tunc erit ibi equivocacio pro diversa appellacione sicut prius, quia cum li 'sedens' nomen est, solum appellat presentes, sicut alia nomina; per naturam autem adjuncti potest appellare non-entes.

Sciendum quod secundus modus et .3us. possunt multiplicari sicut primus penes significata officialia et hujusmodi, unde est .3us. modus 'omnes àpostoli sunt duodecim', ex eo quod li 'omnes' potest exercere colleccionem vel distribucionem; si colleccionem vera, si distribucionem falsa. Set hec diccio 'omnis' de sui natura tantum est distributivum, per naturam talis predicati sibi adjuncti tenetur collective.

⟨*De fallacia amphibologie*⟩

SEQUITUR de amphibologia; et est amphibologia plurium sentenciarum per unam oracionem designacio, et dicitur ab 'amphi' quod est 'dubium' et 'bole' 'sermo', quasi 'dubius sermo'. Fallacia amphibologie est decepcio proveniens ex idemptitate oracionis secundum materiam et formam. Causa apparencie in hac fallacia est ydemptitas oracionis secundum materiam et formam, id est secundum vocem et modum pronunciandi cum aptitudine ad significandum; causa non-existencie est diversitas significati. Sunt .3.

31 bole] logos *MS.*

modi secundum amphibologiam; primus est quando aliqua oracio principaliter plura significat, ut 'quoscumque vellem me accipere, vellem ut acciperent me, pugnantes vellem me accipere, ergo vellem ut acciperent me'. Dicendum est quod multiplex est minor, eo quod li 'me' potest construi cum hoc verbo 'accipere' a parte ante et 'pugnantes' a parte post, et sic est vera, vel e contrario, et sic est falsa. Similiter 'quod quis videt hoc videt, columpnam videt quis, ergo columpna videt'. Major multiplex est, ex eo quod f. 71 b 1. li 'hoc' potest construi a parte ante et sic | est falsa, vel a parte post et sic est vera.

Secundus modus est quando aliqua oracio principaliter et proprie significat unum et transumptive et ⟨in⟩proprie significat aliud, ut 'quicumque arat aliquod facit commodum, iste arat litus (demonstrato homine laborante in vanum), ergo aliquod commodum agit'; minor multiplex est, eo quod potest significare proprie vel inproprie. Similiter 'lavare lapidem' significat proprie infundere aquam super laterem, inproprie id⟨em⟩ quod 'perdere operam'; similiter 'verberant aera', 'lupus est in fabula' significant cum alio proprie et inproprie.

.3us. modus est quando oracio significat unum de se, conjuncta alii plura significat, ut hec oracio 'scit seculum ⟨aliquid⟩' unum significat, quia oportet quod li 'seculum' construatur a parte ante, cum non sit ibi aliquod suppositum, et ideo a parte post construi non potest; si vero aliquod ei addatur '[vel] animal', significat plura, scilicet vel quod li 'animal' construatur a parte post et sic falsa, vel a parte ante et sic vera.

⟨*De fallacia composicionis*⟩

SEQUITUR de fallacia composicionis; et est composicio disjungendorum conjunccio, id est eorum que sunt digna dividi. Secundum aliquos fallacia composicionis est decepcio proveniens ex idemptitate oracionis secundum materiam, prout est in sensu divisionis in aptitudine ad sensum composicionis. Causa autem apparencie in hac fallacia est

5 minor] major *MS.*

ydemptitas vocis secundum materiam, prout est vera in sensu divisionis in aptitudine ad sensum composicionis, quia enim videmus quod vera est in sensu divisionis et eadem est oracio secundum materiam in sensu composicionis, ideo putamus quod sit vera in sensu composicionis, et propter hoc decipimur secundum predictos, unde semper est in sensu composicionis falsa. Et sunt duo modi secundum hunc locum; primus, quando aliquid componitur cum uno et cum dividitur non componitur cum alio, ut 'possibile est sedentem ambulare'. Multiplex est, ex eo quod li 'sedentem' potest dividi de li 'ambulare' et sic vera, vel componi cum eo et sic falsa est. Similiter 'non scribentem possibile est scribere', et universaliter, omnis oracio que est ex modo nominali dicitur esse secundum quod est de re et dicto, sensus composicionis semper est secundum quod illa est enunciacio de dicto divisa. De dicto dicitur esse quando totum dictum subicitur, de re quando actus subicitur.

Secundus modus est quando aliqua diccio componitur cum uno et cum dividitur potest cum alio componi, ut 'quicumque scit litteras nunc didicit illas, iste scit litteras (demonstrato aliquo homine qui .x. annis elapsis didicit), ergo nunc didicit illas'. Major multiplex est, ex eo quod hec determinacio 'nunc' potest determinare hoc quod dico 'didicit', sive componi cum illo, et sic est falsa, vel dividi ab eo et componi cum hoc quod dico 'scit', et sic est vera. Similiter 'quo vidisti hunc percussum hic percussus est, oculo vidisti hunc percussum, ergo oculo percussus est'. Major multiplex est, ex eo quod li 'quo' potest componi cum eo quod est 'vidisti', et sic falsa est, vel potest dividi ab eo et componi cum eo quod est 'percussum', et sic vera; similiter minor potest distingui eodem modo de hoc quod dico 'oculo'. Similiter 'quod unum solum potest ferre plura potest ferre'; multiplex est ex eo quod li 'solum' potest componi cum eo quod est 'unum', et sic est | falsa, f. 71 b 2.
vel dividi ab eo et componi cum hoc participio 'ens' intellecto ibi, et sic est vera sub hoc sensu 'quod unum solum ens potest ferre, plura possunt ferre', et sic li 'solum' est

categorisma, primo modo sincategorisma, et secundum aliquos hoc est exemplum tertii modi.

Unde dicunt quod .3[us]. modus est quando determinacio componitur cum uno, et cum dividitur componitur cum alio subintellecto. Set quia eadem est oracio secundum materiam composita et divisa, non mutata secundum substanciam neque secundum ordinem parcium, ideo necesse est quod eedem littere, sillabe, dicciones sint in oracione composita et divisa, et ideo, cum hoc participium 'ens' non sit pars oracionis composite secundum intellectum, nec secundum vocem, non erit pars oracionis divise, quare erit hec oracio multiplex 'quod unum solum potest ferre plura potest ferre' ex eo quod li 'solum' potest componi cum hoc quod est 'unum' et sic falsa, vel dividi ab eo et sic vera, sine composicione cum aliquo intellecto.

⟨De fallacia divisionis⟩

SEQUITUR de fallacia divisionis ; et est fallacia divisionis decepcio proveniens ex conjungendorum divisione, voce vel intellectu facta, sicut fallacia composicionis est decepcio proveniens ex disjungendorum conjunccione, voce vel intellectu facta. Causa autem apparencie est ydemptitas oracionis secundum materiam, prout vera est in sensu composicionis cum aptitudine ad sensum divisionis, quia enim videmus oracionem esse veram in sensu composicionis, putamus eam esse veram in sensu divisionis, et e contrario, et ideo decipimur. Causa non-existencie est in utraque fallacia diversitas prolacionis cum diversitate significati. Fallacia ergo divisionis est decepcio proveniens ex causa apparencie jam dicta. Cum autem dicitur hic quod divisio est conjungendorum distinccio, intelligendum est sic 'conjungendorum', id est, eorum que nata sunt conjungi.

Primus est modus quando aliquid dividitur ab uno et non componitur cum alio, ut 'quecumque sunt duo et tria sunt paria et inparia, .v. sunt duo et .3[a]., ergo .v. sunt paria et inparia'. Minor est multiplex, ex eo quod li 'duo' potest dividi de li .3[a]., et sic est falsa, sub hoc sensu '.v. sunt duo

et .v. sunt .3^{a}.', vel potest componi cum eo et sic est vera. Major est e contrario modo vera et falsa, et ideo est fallacia composicionis in majori, fallacia divisionis in minori, quia generaliter in isto sensu quo est falsa, est falsa secundum predictos. Cadit vero iste modus in omnibus oracionibus ubi potest fieri copulacio inter terminos vel inter proposiciones. Similiter disjunccio, ut 'omnis proposicio vel ejus contradictoria est vera'; similiter ubi proposicio potest esse condicionalis, vel de condicionato predicato vel subjecto, ut 'falsum est verum si Antichristus est'.

Secundus modus est quando aliqua determinacio dividitur falso ab uno et componitur cum alio posito in oracione, ut 'deus desinit nunc esse'. Multiplex est ex eo quod li hoc quod dico 'nunc' potest dividi ab eo quod est 'esse' et componi cum eo quod est 'desinit', et sic falsa, vel componi cum eodem, et sic vera. Similiter possunt poni aliqua exempla, 'quadraginta virorum centum reliquit dives Achilles'; si dividatur hoc quod dico | 'centum' de li f. 72 a 1.
'virorum', sic fallacia est, si componatur vera est. Similiter 'ego posui te servum entem liberum'; si dirigatur sermo ad 'servum' et dividatur hoc participium 'entem' ab eo quod est 'servum', falsa est, cum oracio componatur, sic est vera.

In hoc tamen paralogismo dicitur esse .$3.^{us}$ modus divisionis, quia cum dividitur determinacio ab aliquo actu posito in oracione componitur intellecto, set hoc forte non facit composicionem de qua hic loquimur, et propter hoc est ibi primus modus Et diligenter notandum est quod aut est unica determinacio et unicum determinatum, et tunc dicitur oracio composita ex continua prolacione ipsorum adinvicem, divisa ex discontinua prolacione, ut in primo modo, aut est una determinacio et plura determinabilia. Et tunc considerandum est utrum illa duo determinata ponantur actualiter in oracione, quia si sic, tunc considerandum est ulterius utrum ponatur inter illa determinativa vel non; si ponatur inter illa, aut igitur convenit determinacio in aliqua natura speciali cum determinabili altero aut non. Si sic, tunc ex

2 major] minor *MS.* 20 ego] entem *MS.*

composicione determinacionis cum illo determinabili dicitur oracio composita, et a divisione illius ab illo divisa, ut 'vere', 'falso', et hujusmodi, et omnia adverbia affirmandi et negandi magis conveniunt cum indicativo modo in natura quam cum aliis modis, quia 'vere' designat affirmacionem aliquo modo, et 'falso' negacionem. Illa vero que habent naturam affirmacionis et negacionis magis conveniunt cum indicativo quam cum alio modo, ut patet per Priscianum in libro *Construccionum*.

Et per hoc patet quomodo est oracio ista composita et divisa 'tu non potes vere negare Cerion esse asinum'; est enim composita secundum quod hoc adverbium 'vere' componitur cum hoc quod dico 'potes', divisa secundum quod dividitur ab eo et componitur cum eo quod est 'negare'. Si vero non conveniat cum aliquo determinabilium, tunc considerandum est ad naturam determinabilis vel determinacionis. Si secundo modo, aut igitur illa determinacio est pura determinacio aut determinacio adjectiva. Si si⟨t⟩ pura adjeccio tunc magis nata ⟨est⟩ componi cum determinabili precedenti quam cum subsequente, quia determinacio in quantum tale posterius est et dependet a determinabili, ut si dicam 'vidisti baculo hunc percussum' composita est secundum quod li 'baculo' componitur cum eo quod est 'vidisti'.

Si vero est determinacio ⟨que⟩ sit habens naturam adjectivi, tunc considerandum est ad naturam determinabilis, utrum utrumque determinabile sit substantivum, aut alterum sustantivum et alterum adjectivum, aut utrumque adjectivum. Si vero primo modo, tunc potest esse dupliciter; aut igitur unum determinabile magis est finitum et independens et per se stans qua⟨m⟩ aliud aut non; si sic, tunc dicitur oracio esse composita a composicione determinacionis cum eo quod est hujusmodi, quia determinacio est dependens et inclinans ad aliud, exigens aliud finiens suam dependenciam. Cujusmodi est infinitus modus respectu aliorum modorum, quia signat rem verbi per modum stantis et fixi, quamvis inclinacio ejus
2 a 2. que est modus sit infinita, | ut 'deus desinit nunc esse'.

14 eo[1]] ea *MS*. 20–21 in quantum] ingratum *MS*.

Si vero unum non sit magis finitum vel fixum ab alio, tunc dicitur oracio composita semper a continuacione ipsius determinacionis cum sustantivo sequente, quia, ut vult Priscianus, adjectiva aptius preponuntur sustantivis quam postponuntur, et hoc universaliter de nominibus adjectivis, et eciam de adverbiis, que sunt adjectiva verborum, quamvis possunt preponi et postponi, exceptis illis que determinata sicut hunc, ut hoc quod dico 'non', que semper preponi habent verbo et nuncquam subsequi. Et hoc potest confirmari, quia accidencia maxime operantur ad cognicionem subjecti, ut dicit Aristoteles. Cognicio autem et manifestacio cujuslibet magis in principio est quam in fine, et magis in superficie quam in occulto, et ideo debent adjectiva preponi. Exemplum istius est, ut 'quicquid vivit semper est'; oracio composita est secundum quod componitur adverbium cum ultimo verbo. Similiter, 'quicumque scit litteras nunc didicit illas'.

Si vero alterum sit adjectivum, alterum sustantivum, sive adjectivum purum sive sustantivum sit, semper dicitur oracio composita a composicione ipsius ⟨determinacionis⟩ cum sustantivo, quia magis natum est sustantivum terminare dependenciam adjectivi quam adjectivum, ut 'video hominem bonum musicum' composita est secundum quod 'bonum' continue profertur cum eo quod est 'hominem'. Si vero utrumque sit adjectivum, et tunc aut est unum sustantivum, et tunc a composicione determinacionis cum ipso dicitur composita, aut utrumque est adjectivum purum, et tunc dicitur composita a composicione ipsius cum ultimo adjectivo, quia majorem racionem habet cum sequatur adjectivum.

Si vero determinacio non interponatur, ⟨aut preponitur⟩ aut postponitur illis; si preponitur, aut igitur convenit cum ipso altero in natura magis quam cum alio, et tunc dicitur composita secundum quod determinacio illud determinat, nisi racio forcior inpediat, ut si dicatur 'non ad istum currere sequitur omnem hominem currere', composita est oracio secundum quod li 'non' determinat hoc verbum 'sequitur', quod est indicativi modi, cujus racio prius tacta

27 tunc] cum *MS.*

est, divisa secundum quod determinat hoc verbum 'currere'; nisi forte plures cause derogent uni, quia ipsum infinitum magis est fixum et independens quam indicativum, et eciam inmediacius ordinatur negacioni, cujus certificacio disputacioni relinquatur; aut indifferenter se habet ad utrumque.

Et tunc consideranda est ad ipsa determinabilia quod eorum habet majorem racionem determinabilis; racio autem determinabilis est ut sit stans et fixum et independens ut dependenciam et inclinacionem determinacionis possit determinare, et si determinet determinacio tale determinabile erit oracio composita; hujusmodi autem est universaliter totum respectu partis, sustantivum respectu adjectivi, verbum infinitum respectu aliorum.

Si vero determinabilia equaliter se habent, scilicet quod unum non est magis natum determinare inclinacionem determinacionis quam aliud de sui natura, tunc considerandum est ad distanciam et propinquitatem, et ponendum est f. 72 b 1. oracionem esse compositam | secundum quod determinacio componitur cum determinabili a quo minus distat, quia cum dependencia ipsius debeat determinari, quasi cicius determinatur per illud quod est propinquius, quoniam ad hoc appetit ejus inclinacio, ut 'oculo vel baculo vidisti hunc percussum', est enim oracio composita secundum quod li 'oculo vel baculo' componitur cum li 'vidisti'. Exempla secundi sunt ubi fit negacio circa totum dictum vel partem dicti, ut ubi negacio potest negare totam copulam vel partem, vel totam disjunctivam vel partem, aut totam condicionalem vel partem, et in similibus.

Si vero postponatur determinacio, eodem modo dicendum est, sicut cum preponitur. Si enim determinacio magis conveniat cum altero in aliqua natura speciali, tunc est composita secundum quod determinacio determinat illud, ut si dicam 'volo ut facias librum vere' composita est oracio secundum quod li 'vere' componitur cum li 'volo', divisa secundum quod dividitur ab eo et componitur cum li 'facias'. Si autem conventus magis conveniat determinato

19 oracionem] oracio in *MS*. 26 negacio] exempla *MS*.

quam cum altero, considerandum ⟨est⟩ utrum alterum sit magis fixum et ⟨in⟩dependens, et tunc dicitur oracio composita secundum quod componitur determinacio cum eo, ut 'percuscio videntem oculo' composita est secundum quod determinacio componitur cum hoc quod dico 'videntem', quia participium magis est fixum et independens quam verbum; et si determinato 'oculo' conveniat magis cum participio quam cum verbo, cum sit proprium instrumentum videndi et non percussiendi, tunc duplex est causa quare dicetur oracio composita ex continua prolacione determinacionis cum participio. Et quando relacio refert totum vel partem, ut 'omne aliud quam animal quod et Sor sunt duo', differt a Sorte. Similiter et quando relativum refert antecedens cum distribucione vel sine, et in aliis similiter.

Si enim determinacio neque conveniat magis cum uno quam cum alio, nec alterum determinabile sit magis fixum et instans quam aliud, tunc considerandum est ad propinquitatem et distanciam, sicut prius, ⟨et⟩ dicitur oracio composita ex continua prolacione determinacionis cum eo a quo minus distat, sicut industria considerantis habet inquirere.

Si vero comparetur determinacio ad duo determinabilia, quorum alterum ponatur actualiter in sermone, alterum vero non, set intelligitur, poterit probabiliter dici quod oracio dicitur composita a composicione determinacionis cum eo quod [com]ponitur in sermone actualiter, quia illud quod est simpliciter in actu habet veriorem racionem determinabilis quam id quod est in potencia aliquo modo—illud dico si iste .3.us modus debeat assignari.

Secundum antiquos dicitur quod composicio est aliquorum disjungendorum conjunccio, id est, eorum que postea dividentur, non eorum que digna sunt dividi, juxta quam fit paralogismus quociens proceditur a vera composicione ad falsam divisionem, ut '.v. sunt duo et tria, ergo .v. sunt duo et .v. sunt tria'; prima vera est in sensu composicionis, falsa in sensu divisionis, et concluditur divisio falsa. Et est fallacia composicionis hic, 'animal est corpus et anima, ergo animal est corpus et animal est | anima'. Fallacia f. 72 b 2.

autem divisionis est quando proceditur a vera divisione ad falsam composicionem, unde divisio hic est componendorum disjunccio que postea componentur, non que nata sunt componi, ut hic 'quicquid scis nunc didicisti, litteras has scis, ergo has litteras nunc didicisti'; ex vera divisione infertur falsa composicio. Similiter, 'quo vidisti hunc percussum hoc percussus est, oculo vidisti hunc percussum, ergo oculo etc.', et sic de aliis. Quod si forte reprehendi videatur eo quod paralogismi composicionis secundum Aristotelem in divisione ponantur, et e contrario, respondemus quod oracionem esse compositam vel divisam est duobus ⟨modis⟩, aut a composicione conclusionis, et sic sumitur apud Aristotelem, aut a composicione que est in premissis, et sic sumitur hic, et hoc magis proprie. Nemo enim debet dubitare quin fallacia composicionis decurrat super hanc maximam, 'si conjunctim ergo divisim', divisio super hanc maximam, 'si divisim ergo conjunctim'; ergo ⟨in⟩ fallacia composicionis conceditur composicio et probatur divisio, et in fallacia divisionis e contrario.

Sciendum autem quod composicio et divisio sunt nomina fallaciarum, ut jam dictum est, et preter hoc sunt nomina passionum oracionis, quia cum est fallacia composicionis in oracione, tunc est ibi divisio que est [oracionis] passio oracionis et non fallacia; et cum est fallacia divisionis in oracione, tunc est ibi composicio que est passio oracionis et non fallacia, et [non] dicuntur esse passiones quia oracio patitur divisionem vel composicionem in suis partibus adinvicem conjunctis vel divisis abinvicem.

⟨*De fallacia secundum accentum*⟩

SEQUITUR de fallacia secundum accentum, et est accentus hic indistinccio diccionum diversa significancium, vel diccionis et oracionis que cadunt sub eadem voce. Fallacia accentus est decepcio proveniens ex tali indistinccione. ⟨Causa⟩ apparencie in hac est ydemptitas vocis secundum materiam tantum cum aptitudine ad diversas pronunciaciones sive accentus. Causa non-existencie est diversitas

23 tunc] cum *MS.*

significatorum cum diversitate prolacionum. Sunt autem duo modi secundum [secundum] hunc locum, quia aliquando est indistinccio diccionum significancium diversa, aliquando diccionis et oracionis; secundum hoc sunt duo modi. Primus est quando aliqua diccio potest regi gravi accentu vel acuto; secundus quando aliqua vox potest regi unico accentu vel pluribus. Juxta primum modum fiunt paralogismi sic, 'justos viros oportet pendēre, justos viros non oportet pendĕre, ergo oportet eos pati et non pati'; dicendum quod non sequitur, quia hec diccio 'pendere' in prima proposicione regitur gravi accentu, in secunda acuto, et illud significat in prima et ⟨istud⟩ in secunda, et propter hoc non sequitur conclusio. Juxta secundum modum fit 'Sor est cum Platone in mundo, ergo Plato non est mundus'; prima multiplex est, ex eo quod potest 'in mundo' regi unico accentu vel pluribus; si unico sic bene sequitur conclusio, si pluribus non sequitur. Similiter, 'deus nichil fecit invite, fructus et folia sunt in vite, ergo deus non fecit fructus et folia'; dicendum est quod hec vox 'in vite' potest regi unico accentu, et sic major | vera, et non sequitur conclusio, vel f. 73 a 1
duobus accentibus, et sic falsa, et sequitur conclusio.

⟨*De fallacia figure diccionis*⟩

SEQUITUR de fallacia figure diccionis, et est figura hic similitudo vocis, vel duarum vocum vel unius ad seipsam. Causa apparencie est similitudo hujus⟨modi⟩: causa nonexistencie est diversitas eorum que sunt similia. Fallacia figure diccionis est decepcio proveniens ex similitudine: fiunt vero hujusmodi paralogismi secundum hunc locum, 'margareta est feminini generis, ergo Catelina', 'secare est facere, ergo exulare'. Similiter, 'quidquid heri vidisti, hodie vides, heri vidisti album, ergo hodie album'. Hic est fallacia ⟨figure⟩ diccionis ex eo quod commutatur 'quid' in 'quale'; 'quid⟨quid⟩' enim distribuit pro eis que dicunt 'quid', 'album' non dicit 'quid' set 'quale'. Similiter commutatur 'quid' in 'quantum', ut 'quicquid etc., set heri vidisti bicubitum, ergo etc.': et 'iste dat unum solum denarium et non habet, ergo dat quod non habet'; hic commutatur reciprocacio, vel

'quale' in 'quid' ut dicunt, quod 'dare unum solum denarium' hoc est dare 'quid', set 'dare ut non habe⟨a⟩t' ⟨dicit 'quale'⟩. Similiter omnia .x. predicamenta possunt commutari adinvicem, ut 'qualecumque heri vidisti etc., set heri vidisti homines, ergo etc.'; hic commutatur 'qualitas' in 'quid', sive in substanciam. Item, 'quantumcumque heri vidisti, hodie etc., set heri vidisti leonem, ergo hodie etc.'; quantitas in substanciam commutatur, 'quantumcumque' enim distribuit pro eis que dicunt quantitatem sive 'quantum', 'leo' vero dicit 'quid'. Similiter potest species unius predicamenti converti in alteram speciem ejusdem, ut hic 'quandocumque commedisti fuisti natus, bis commedisti, ergo etc.'; hic commutatur continua quantitas in discretam; e contrario ut hic 'quotcumque digitos habuisti in puericia nunc habes, set breves habuisti in puericia, ergo breves habes'. Notandum est quod in nullo istorum paralogismorum est figura diccionis tanquam in subjecto primo, set debet resolvi ad primum sic 'dare equum est ⟨dare⟩ "quid", ergo dare unum solum est dare "quid", igitur qui dat unum solum dat quod non habet'. Similiter de aliis, ut in primo exemplo sic debet reduci, 'album' et 'pomum' aut aliquid tale similiter terminantur, set 'pomum' est dicens 'quid', ergo [vel] potest sumi sub eo quod est 'quicquid', ergo 'album', et sic de aliis.

Primus modus istius fallacie assignatur secundum quod commutatur genus masculinum in alia vel e contrario, et similiter penes alia accidencia; secundus modus ⟨est⟩ quo commutatur unum predicamentum in aliud, vel species unius in aliam; .3.us autem modus assignatur secundum quod commutatur 'quale quid' in 'hoc aliquid'. Set si reducatur alia fallacia ad subjectum primum, patet quod non est diversitas paralogismorum secundum speciem, set secundum materiam tantum et numerum; eodem modo assignantur et formantur, et ideo non differunt nisi sint plura individua unius speciei. Sciendum autem quod omne nomen singulare signat 'hoc aliquid', omne autem nomen commune signat 'quale quid'. Unde fit paralogismus sic, 'Sor est homo, Plato est homo, ergo Sor est Plato'; dicendum quod li

26 quo] qua *MS.*

'homo' in prima proposicione designat 'quale quid', in conclusione removetur, et ponatur loco ejus hoc quod dico 'Plato', quod signat 'hoc aliquid'. E contrario ut hic 'Sor est alius a Platone, Plato est homo, ergo Sor est alius | ab f. 73 a 2 homine'.

Fit autem fallacia figure diccionis ex vari[n]ata supposicione termini sic, 'cujuslibet hominis asinus currit, ergo asinus cujuslibet hominis currit'. Et universaliter a supposicione confusa tantum ad determinatam sicut modo dictum est, et ab eadem supposicione usque ad supposicionem confusam et distributivam, et usque ad discretam. Exemplum primi est 'omnis homo est animal, ergo omne animal est homo'; exemplum secundi est 'omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal'. Quamvis autem ista exempla de supposicione confusa tantum sint probanda, sicut prius significatum est, gracia tamen usus loquendi communis liceat ea proponere; in omnibus hiis fit processus a 'quali quo' ad 'hoc aliquid', ut dicitur, quia terminus communis cum supponat confuse tantum designat 'quale quid' semper, cum vero determinate vel discrete vel confuse et distributive 'hoc aliquid'; si vero procedatur ab aliqua istarum ad confusam, processus ⟨fit⟩ ab 'hoc aliquo' ad 'quale quid'.

Similiter fit figura diccionis quando procedatur a pluribus determinatis ad unam determinatam, ut 'aliquis homo est Sor, aliquis homo est Plato, et sic de aliis, ergo aliquis homo est omnis homo'; et est processus a 'quali quo' ad 'hoc aliquid', quia multe determinate in primis equivalent uni confuse tantum, et ideo est quasi processus a confusa tantum ad determinatam. Sciendum autem quod in omnibus hiis est fallacia figure diccionis, non tanquam in subjecto primo set tanquam per reduccionem ad subjectum primum, ut patet in uno pro omnibus cum dicitur 'omnis homo est animal, ergo animal est omnis homo'; debet sic reduci, 'animal' in una et in alia similiter dicitur, set in prima supponit ⟨confuse⟩ tantum, ergo in secunda. Similiter in primo exemplo, 'Plato' et 'homo' similiter dicuntur, quia

18 quali] qualibet *MS.* 27 'quolibet quo' *MS.*

sicut hec vox 'Plato' constat ex litteris et sillabis sensibilibus, sic hec vox 'homo', et ideo videtur quod similiter dicuntur, et eciam quia habent similem terminacionem, et propter hoc proceditur ulterius quod sicut unum significat 'hocaliquid', sic reliquum.

Ista indigent majori inquisicione; quia ergo omnes paralogismi reducuntur sic ad subjectum primum in quo est radicabiliter decepcio, patet quod significacio paralogismorum omnium est eadem, ut sumatur in prima proposicione ipsa similis figuracio vocis que movet ad decepcionem, et ideo non contingit proprie distinguere paralogismos hujus figure per modos; et sic patet in omnibus quomodo reperitur similitudo inter ⟨voces⟩ que est causa apparencie. Quando autem genus et consignificatum commutatur in aliud, est similitudo inter duo diversa, et similiter quando commutatur unum genus predicamenti in aliud, vel species unius in aliam; set quando mutatur 'quale quid' in 'hoc aliquid' per mutacionem supposicionis, tunc dicitur communiter quod est similitudo ejusdem vocis ad se; set quia similitudo est relacio, et relacio exigit extrema diversa, oportet quod ibi sit diversitas extremorum relacionis. Et hoc est verum, quia vox supponens in diversis oracionibus diversimode multiplicatur secundum numerum, et non est eadem vox secundum numerum, quia cum semel profertur vel scribitur, inpossibile est eandem rem numero iterum scribi vel proferri. Et hoc est quod dicit Aristoteles, 'quod dictum est non potest amplius sumi', et Oracius

1. 'evolat emissum semel | inrevocabile verbum'.

Et per hoc patet quod similitudo in hac fallacia est semper inter diversas dicciones adminus secundum numerum. Set cum terminus supponit in duabus oracionibus diversis diversimode, similitudo illa non est nisi ydemptitas diccionis secundum materiam et formam que movet ad decipiendum et est causa apparencie. Hoc autem idem est quod causa apparencie in fallacia equivocacionis, quare hic idem est causa apparencie, et ibi, quod est falsum manifeste. Et dicendum est ⟨quod⟩ in fallacia equivocacionis ydemptitas vocis totaliter secundum materiam et formam attenditur

primo et per se pro causa apparencie, set hoc accidit in figura diccionis, et non requiritur per se, quia similis figuracio simpliciter vocis, sive sit in principio sive totaliter sit ydemptitas, est causa apparencie in figura diccionis, non considerata forma vocis que est prolocucio, sicut in fallacia equivocacionis. Alie cause poterunt assignari secundum alios.

Sciendum autem quod omnis terminus communis quocumque modo supponit significat 'quale quid', set non significat 'quale quid' sive non se habet per modum ejus quod est 'quale quid' quantum ad supposicionem, quia confusa et distributiva et determinata, licet sint termini significantes 'quale quid', cum iste terminus supponit 'hoc aliquid' et singulare, quia stant pro singularibus termini sic supponentes [et non] et non pro significato, quod est 'quale quid'. Similiter discreta supposicio fit pro 'hoc aliquo'. Preter hoc tamen stant et supponunt pro aliquo sub distribucione et divisione, et non sub confusione et communitate; confusio autem et communitas sunt proprie condiciones ejus quod est 'quale quid', et proprie repugnant ei quod est 'hoc aliquid', quia non tale est commune et perfusum; eciam ideo quantum ad modum supponendi non dicunt 'quale quid' set 'hoc aliquid'. Supposicio confusa tantum quamvis fiat pro singularibus et pro 'hoc aliquo', fit tamen sub quadam confusione et communitate sive distribucione et divisione, quia ad nullum licet descendere divisim nec pro aliquo diviso poterit reddi lacio vera a tali supposicione; in supposicione confusa et distributiva licet descendere divisim ad quodlibet, in aliis locucio redditur vera divisim pro uno et hoc sufficit. Et ideo magis attribuitur racio ejus quod est 'quale quid' termino suppositi confuse tantum quam confuse et distributive vel determinate vel discrete. Quando ergo proceditur ab illa ad illas vel e contrario, proceditur a 'quali quo' ad 'hoc aliquid' vel e contrario, quia supposicio confusa tantum quantum ad significatum termini et modum supponendi habet racionem, quod est 'quale quid'.

Preter hoc eciam sciendum quod terminus supponens simpliciter omnino habet proprietatem ejus quod est 'quale

quid' et supponit pro 'quali quo' quia pro suo significato, ut 'homo est species', et ideo si procedatur ab illo ad confusam et distributivam vel determinatam vel discretam, est figura diccionis, ut 'homo est species ergo omnis homo est species' vel 'iste homo est species' vel 'homo est species secundum quod habet personalem supposicionem', quia multiplex est, secundum quod predictum est.

Item, sciendum quod non fit figura diccionis semper ex commutacione supposicionis, set quando terminus supponit diversimode, et stat pro diverso in una supposicione et alia, sicut cum dicitur 'cujuslibet hominis asinus currit, f. 73 b 2. ergo asinus etc.' | Sciendum quod similitudo in hac fallacia dicitur aliquando in termino, aliquando in oracione, et confunditur, hic dico ad terminum et ad oracionem, cum dicitur fallacia figure diccionis, sicut patebit in sequentibus.

Si obiciat aliquis quod in hoc argumento 'omnis homo est risibile, ergo omne risibile est homo', et in similibus, non videtur quod fallacia sit figure diccionis, cum tamen sit mutacio supposicionis confuse tantum in confusam et distributivam, et e contrario; potest dici, si placet, ⟨quod⟩ mutacio supposicionis non facit figuram diccionis, cum ea mutetur illud pro quo fit supposicio, ut modo dictum ⟨est⟩, et sic non est in hiis; aut forte melius, licet non sit hic actualis decepcio propter terminos, nichilominus remanet aptitudo decepiendi in tali habitudine arguendi, unde mutatis terminis fiet fallacia, quamvis tenet gracia termini, sicut in secunda figura ex affirmativis tenet argumentacio in terminis convertibilibus, licet non simpliciter, cum ibi ⟨sit⟩ fallacia consequentis.

⟨*De fallacia accidentis*⟩

SEQUITUR de fallacia accidentis, et est illa decepcio proveniens ex apparente ydemptitate medii ad extremitates, unde causa apparencie est apparens ydemptitas, causa non-existencie est diversitas ejusdem secundum quod unitur

16 sequentibus] sonantibus *MS.*

illis. Sciendum quod ydemptitas medii est secundum substanciam, set diversitas est multiplicitas secundum racionem; fit autem generaliter illa fallacia ex eo quod aliquid assignatur subjecto et accidenti similiter, cum dissimiliter insit, id est, cum tantum uni eorum insit et non alteri. Sunt vero tria consideranda in hac fallacia, scilicet assignatum, accidens, res subjecta.

Assignatum semper est major extremitas, res subjecta minor extremitas, accidens medius terminus. Semper hoc dico, si reducatur paralogismus accidentis ad disposicionem prime figure, sic enim debet fieri ut magis pateat defectus; cum enim accidens in hac fallacia sit predicatum extraneum, ut potest haberi ab Aristotele, magis erit medium quam aliud, quia in illa fallacia medium diversimode et extranee comparatur ad extrema, quia secundum quod unitur uni extremo est extraneum alteri; secundum istam fallaciam possunt esse hujusmodi paralogismi, ut 'homo est species, Sor est homo, ergo Sor est species'; similiter 'animal est genus, homo est animal, ergo homo est genus'. Dicendum quod non sequitur, quia in prima proposicione assignatur aliquid inesse accidenti, in conclusione rei subjecte, quod tamen non est verum, quia variatur medium; in prima enim proposicione sumitur li 'homo' prout est individuum, in secunda non sic set prout est vere universale et commune, et similiter li 'animal'; vel in prima sumitur pro ipsius intencionibus, in secunda pro ipsis rebus, unde in quantum medium unitur majori extremitati est accidentale et extraneum minori. Similiter fiunt paralogismi sic 'omne es est naturale, statua est es, ergo etc.'; dicendum sicut prius, quia hic assignatur etc.; et non sequitur, quia [in] medium in quantum stat cum majori est extraneum et accidentale minori. Item 'omnis aqua est naturale, aqua est balneum, ergo ⟨balneum⟩ est naturale'; similiter 'Coruscus cognoscitur a te, veniens est Coruscus, ergo etc.'; similiter 'canis est [tuus] pater, iste canis est tuus, ergo etc.'; 'bonum est bonus clericus, iste est bonus, ergo est bonus clericus'. In omnibus assignatur aliquid inesse accidenti | et postea rei f. 74 a 1.

34 canis] tuum *MS.*

subjecte. Similiter cum dissimiliter insit, et in omnibus diversimode medium unitur extremis, et secundum quod subicitur majori non predicatur de minori. Similiter in hujusmodi quando medium variatur penes supposita, ut 'animal est album, homo est ⟨animal, ergo homo est⟩ album'; in prima assignatur aliquid inesse accidenti, in conclusione rei subjecte, et variatur medium, quia 'animal' in prima proposicione potest stare pro alio ab homine, in minori autem non. Similiter 'rubeum est mel, fel est rubeum, ergo ⟨mel est fel⟩'.

⟨*De fallacia consequentis*⟩

In hoc modo jam ultimo dicto est semper fallacia consequentis, unde gracia hujus videamus de consequente sive fallacia consequentis, et eciam consequens est pars accidentis, nam melius patebit unum juxta aliud. Causa apparencie in hac fallacia est apparens conversio antecedentis et consequentis secundum consequenciam, decipimur enim eo quod credimus consequenciam bonam converti cum non convertatur. Causa non-existencie est conversio defficiens. Et est tantum unus modus secundum istam fallaciam secundum quod fit processus semper a posicione consequentis ad posicionem antecedentis. Sciendum autem quod omne superius in linea predicabili est consequens ad inferiora que dicuntur antecedencia, unde hic est fallacia consequentis 'substancia est, ergo corpus est', et sic deinceps; 'quantitas est, ergo continua quantitas', et sic deinceps; 'qualitas ⟨est⟩, ergo habitus est', et sic deinceps. Et ita de aliis, 'est comptus, ergo est adulter', 'est errabundus de nocte, ergo est latro', 'terra est madida, ergo pluit'; et in omnibus est fallacia consequentis. Si autem procedatur e contrario negando, ut 'Sor non est corpus, ergo non est ⟨substancia⟩', et ita in aliis, est idem modus, scilicet a posicione consequentis, quia sicut substancia est consequens ad corpus, sic non-corpus est consequens ad non-substanciam. Tamen dicitur quod ibi est processus a destruccione antecedentis, et hoc non est aliud, quia idem est destruere antecedens ad substanciam

15 nam] non *MS.*

et ponere consequens ad non-substanciam. Si autem aliquis dicat quod si hic est fallacia consequentis 'est comptus, ergo etc.', tunc sequitur e contrario 'est adulter, ergo est comptus', quod videtur falsum, dicendum quod sequitur e contrario et est consequencia probabilis, licet non sit necessaria, quoniam autem talis sufficit dialetico.

⟨*De fallacia secundum quid et simpliciter*⟩

SEQUITUR de fallacia secundum quid et simpliciter, et est dici secundum quid cum determinacione, simpliciter dici sine determinacione dici. Et est causa apparencie apparens ydemptitas ejus quod est 'quid' ad simpliciter. Causa non-existencie est diversitas ejusdem. Proceditur autem secundum hunc locum ab aliquo sumpto quo ad illud sumptum simpliciter, vel e contrario. Secundum primum modum sunt hujusmodi paralogismi, et primo secundum accidentalem determinacionem, ut 'Sor est bonus chitharedus, ergo est bonus'. Secundo cum determinacione detrahente, ut 'cadaver est homo mortuus, ergo homo est cadaver', alia 'chimera est ⟨ens⟩ inopinabile, ergo chimera est'. .3.° secundum partem universalem, 'Sor non est animal racionale, ergo non est animal'. Hic tamen est fallacia consequentis, set alia de causa. Quarto secundum partem integralem, ut 'Ethiops est albus secundum dentes, ergo est albus'. Quinto secundum determinacionem | pertinentem f. 74 a 2
ad locum, ut '⟨bonum⟩ est mactare patrem in Trivannis, ergo bonum est mactare patrem'. Sexto secundum determinacionem in tempore, 'bonum est comedere frigida et humida ⟨in estate⟩, ergo bonum est illa comedere', 'bonum est jejunare in quadragesima, ergo bonum est jejunare'. Septimo secundum determinacionem in modo, ut 'iste homo est castus naturaliter, ergo est castus', 'ovum est potencialiter animal, ergo est animal'. .8°. modo fit per determinacionem pertinentem ad respectum, ut 'iste est formosissimus Grecorum, ergo est formosissimus'; similiter 'hoc est bonum egro, ergo est bonum', 'iste est sapiens inter illos, ergo est

19 inopinabile] in opinione *MS*. 31 evum *MS*.

sapiens', 'iste est dicior illo argento, ergo est dicior illo'. E contrario proceditur a simpliciter ad quid totidem modis, set aliquando affirmando, aliquando negando, ut patent exempla.

⟨*De fallacia ignorancie elenchi*⟩

SEQUITUR de fallacia secundum ignoranciam elenchi, et sciendum quod, sicut patet per predicta, elenchus est sillogismus cum contradiccione conclusionis, ut si respondens dicat quod Sor non est album, et opponens faciat talem sillogismum, 'omnis homo est album, Sor est homo, ergo Sor est album', hic est sillogismus cum contradiccione conclusionis, prius data a respondente, et elenchus, et ideo ad naturam elenchi exigitur natura sillogismi, et natura contradiccionis. Sillogismus est oracio etc., contradiccio est opposicio unius et ejusdem, non nominis tantum, non sinonimi set ejusdem, et ex hiis que data sunt de necessitate, non connumerato quod erat in principio, secundum idem et ad idem, similiter et in eodem tempore. Sciendum ergo quod ignorancia elenchi sive diminucio elenchi potest attendi universaliter per defectum et sillogismi et contradiccionis, et tunc est fallacia generalis, ad quam reducentur omnes alie fallacie. Alio modo potest attendi per defectum contradiccionis et particularum positarum in diffinicione ipsius, et sic est specialis fallacia et una de .xiij. Fiunt enim paralogismi secundum hunc locum sic, 'A est duplum ad B secundum longitudinem, et non est ad B secundum latitudinem, ergo est duplum et non duplum'. Non sequitur conclusio, quia omittitur hec particula 'secundum idem'. Similiter hic, 'A est duplum ad B, et non est duplum ad C, ergo est duplum et non duplum'; non sequitur, quia ignoratur hec particula 'ad idem'. Similiter, 'Sor sedet in A tempore ct non sedet in B tempore, ergo sedet et non sedet'; hic ignoratur hec particula 'in eodem tempore'. Similiter, 'Sor fert lapidem cum Cicherone et non fert lapidem cum Platone, ergo fert lapidem et non fert lapidem'; hic ignoratur hec particula 'similiter'. Item, 'Sor currit et

2 a] ad *MS.* 26 B²] A. *MS.* 29 C] A. *MS.*

Plato non currit, ergo qui currit non currit'; hic ignoratur particula 'de eodem': et sic de aliis particulis, sicut patet per predicta.

⟨*De fallacia peticionis principii*⟩

SEQUITUR de fallacia secundum peticionem principii, et est causa apparencie secundum aliquos apparens major noticia premisse quam conclusionis. Causa non-existencie est equalis noticia premisse ad conclusionem, vel minor secundum alios. Fit ista fallacia tot modis quot convenit petere id quod est in principio. | Primus modus ⟨quando⟩ f. 74 b 1 idem in nomine et re probat seipsum, vel re tantum et non nomine. Exemplum primi est 'Sor currit, ergo Sor currit'; exemplum secundi est 'Marcus currit, ergo Tullius currit'. Secundus modus quando idem universale petitur in singulari, ut 'Sor est animal, Plato est animal, et sic de singulis, ergo omnis homo est animal'. .3.[us] modus est e contrario, ut 'omnis homo currit, ergo Sor currit'; et in hiis dicitur esse peticio principii quia nocius est predicatum substanciale, ut 'animal', [individuis] inesse speciei quam individuis; e contrario de predicato accidentali. Quartus modus quando petitur convertibile in suo convertibili, ut 'Sor est equalis Platoni, ergo Plato est equalis Sorti'. Quintus modus quando conjunctum petitur in divisis, ut 'medicina est sani, medicina est egri, ergo medicina est sani et egri'. Alii autem dicunt modestius quod causa apparencie in hac fallacia est apparens diversitas premisse ad conclusionem simul cum apparenti noticia minori. Causa non-existencie ⟨est⟩ ydemptitas simpliciter cum noticia equali vel minori. Set secundum alios non erit fallacia nisi quando petitur principium secundum veritatem; quarum sentenciarum veritas disputacione ventiletur.

⟨*De fallacia secundum non-causam ut causam*⟩

SEQUITUR de fallacia secundum non-causam ut causam. Causa est una proposicio per se necessaria ad conclusionem,

ut in entimemate et exemplo, vel co-operans ad conclusionem cum alia, ut in sillogismo, vel cum aliis, ut in induccione. Non-causa patet per oppositum, quia non-causa est proposicio que non co-operatur ad conclusionem, neque per se neque cum alia. Ponere ergo non-causam ut causam est interimere sophistice aliquam proposicionem non-causam ⟨cum⟩ aliis necessariis ad illacionem conclusionis, sine qua nichilominus conclusio. Causa apparencie est apparens necessitas alicujus proposicionis ad conclusionem, causa non-existencie est defectus talis necessitatis. Fallacia secundum non-causam ut causam est decepcio proveniens ex interempcione alicujus proposicionis non-cause cum aliis que sunt cause conclusionis; et est unicus modus paralogisandi secundum hunc locum. Ponatur quod aliquis dixerit quod anima et vita sint idem, et opponens velit sumere hoc pro ypothesi, ex ista arguens, erit paralogismus secundum hunc locum sic, 'anima et vita sunt eadem, omne contrarium corrupcioni est generacio, vita est contrarium corrupcioni, ergo est generacio'; set hoc est inpossibile, ergo illud ex quo sequitur; set sum⟨eb⟩atur illud, 'anima et vita sunt eadem', ergo est inpossibile. Dicendum quod empthymema non valet, quod conficitur ex negacione ⟨cause⟩ conclusionis et negacione proposicionis non-cause, quia argumentacio[nis] a qua empthymema suam sumit necessitatem non est pars istius, set non-causa conclusionis.

⟨*De fallacia secundum interrogaciones*⟩

SEQUITUR de fallacia secundum plures interrogaciones ut unam [facere], et est causa apparencie apparens unitas proposicionis cum non sit, causa non-existencie est pluralitas. Fallacia secundum plures interrogaciones ut unam est decepcio proveniens ex apparenti unitate. Per hunc locum ⟨fiunt⟩ hujusmodi paralogismi, 'habes ecclesiam, visne ecclesiam'; f. 74 b 2. et si dicat 'non', arguitur sic, 'ergo non vis ecclesiam', | si dicat 'eciam', 'ergo habes ecclesiam'. Similiter, 'es tu

9 necessitas] causa *MS.*

demens, vis tu esse episcopus'; si dicat 'sic', inferatur 'ergo tu es demens', si dicat 'non', 'ergo ⟨non⟩ vis esse episcopus'. Similiter, 'putasne, hic et hic est homo'; si dicat 'sic', 'ergo qui percussit hunc et hunc percussit hominem et non homines', si dicat 'non', inferatur 'ergo nec hic est homo nec ille'. Similiter, demonstratis duobus quorum alterum est bonum et alterum est malum, et queratur 'sunt ista bona vel non-bona'; si bona, 'ergo malum est bonum', si non-bona, 'ergo bonum est malum'. Et solvendum est in omnibus hujusmodi per duas responsiones et non per unam. Cum enim querit 'sunt ista bona', dicendum quod quoddam istorum est bonum et quoddam malum; similiter ad primum, 'habes ecclesiam, visne ecclesiam', dicendum 'non habeo, volo ecclesiam', et sic de aliis.

⟨*De sillogismo peccante in materia*⟩

Cum jam dictum est de sillogismo peccante in forma secundum completam divisionem suam secundum numerum .xiij. fallaciarum, et habita solucione ad ipsum, nunc dicendum est de peccante in materia. Sciendum ergo quod cum diccio et proposicio sint materialia ad sillogismum, non dicitur peccatum esse in materia, quia sit aliquod peccatum in diccione quoad sillabas vel litteras que sunt materialia, set dicitur fieri peccatum in proposicione, quia proposicio per se est pars materialis sillogismi, diccio autem per accidens et ex consequenti tantum. Sciendum tamen quod non dicitur fieri peccatum in substancia proposicionis set in qualitate proposicionis tantum. Non dicitur sillogismus habere peccatum in materia, quia in proposicione peccetur [cum modo] omittendo dicciones et terminos qui sunt de substancia proposicionis, set quia aliqua qualitas debita non observatur. Quidam dicunt quod illa qualitas est veritas, unde affirmant per Aristotelem, qui vult in secundo *Elenchorum* ubi determinat de solucione recta quod solucio per interempcionem debetur peccanti in materia; set hec solucio non datur nisi ad proposicionem falsam, quare

29 terminos] termini *MS.*

videtur quod peccans in materia peccet eo quod habeat proposicionem falsam, et ita erit hec qualitas in qua peccatur veritas.

Quod tamen hoc non sit verum, ostenditur per hoc quod sillogismus peccans in materia [est] est ex apparenter probabilibus, ut vult Aristoteles in principio *Topicorum*, hoc est ex inprobabilibus que apparent esse probabilia. Cum igitur inprobabile cadat in ejus diffinicione et non falsum, sua qualitas erit inprobabilitas et non falsitas, et ita si peccabit in aliqua qualitate proposicionis, peccabit in probabilitate et non in veritate. Hoc idem patet per hoc quod sillogismus sophisticus peccans in materia dicitur peccare in materia dialectici sillogismi, sicut sillogismus peccans in forma dicitur peccare in forma sillogismi dialectici, quia sillogismus sophisticus est obliquus dialectici, et non alterius. Quare cum materia dialectici sit proposicio probabilis et non vera, peccans in materia dialectici peccabit quia non sumit suam proposicionem probabilem ; quod est concedendum.

Ad illud in oppositum, dicendum quod solucio per interempcionem et per se loquendo et secundum rei veritatem respicit inprobabilitatem, per accidens autem falsitatem; quia enim illud quod est ⟨in⟩probabile simpliciter est falsum f. 75 a 1. simpliciter, et quod est inprobabile alicui est falsum | alicui, ideo in objecturos dicentes sillogismum peccantem in materia solvi per interempcionem, dicendum est quod aliqua proposicionum sit falsa, cum tamen aliquando sit vera licet inprobabilis, et ideo non est dicendum peccatum in materia esse quia proposicio sit falsa, set quia inprobabilis.

Verumptamen sciendum est quod non quodlibet inprobabile facit sillogismum sophisticum peccantem in materia de quo hic loquimur, set illud quod apparet probabile per aliquam fallaciam involutam. Si enim dicerem 'omnis homo est asinus, Sor est homo, ergo Sor est asinus', non esset sillogismus sophisticus peccans in materia, licet aliquis concederet conclusionem propter premissas, ignorans quid significaretur per hunc terminum 'asinus'. Sillogismus dico

25 objecturus dicendi *MS.* 26 dicendum est] dicendo *MS.*

sophisticus simpliciter, licet esset sillogismus sophisticus secundum quid, quia non deciperet propter causam apparencie in ipso existentem, set propter solam fatuitatem respondentis. Hujusmodi enim sillogismus est tantum obliquus respectu dialectici, et ideo solum dependet ejus cognicio a cognicione sillogismi dialectici, secundum quod dicit Aristoteles in libro *de Anima*, quod rectus est judex sui et obliqui, quasi diceret ⟨quod⟩ per scienciam recti scitur obliquus, quia eadem est sciencia oppositorum; et ideo talis sillogismus qui est ex inprobabilibus que non apparent propter aliquam fallaciam, set propter fatuitatem respondentis, cognoscitur ex sciencia tradita in libro *Topicorum*. Set sillogismus sophisticus simpliciter, qui habet apparenciam propter aliquam fallaciam, eciam in ipso involutam, non potest cognosci per scienciam *Topicorum* quantum ad principia et causas sue apparencie, et ideo est necessarius tractatus de eo omnino separatus a libro *Topicorum*, scilicet liber *Elenchorum*. Set notandum quod licet iste sillogismus sophisticus, qui sumit inprobabile apparens probabile propter fatuitatem respondentis, non dicatur peccans in materia communiter loquendo, quia iste non dividitur contra peccantem in forma, cum non sit sillogismus sophisticus ⟨simpliciter⟩ set secundum quid, cum non sophisticet neque decipiat propter aliquid quod est in ipso, nec de sua natura; verumptamen secundum rei veritatem peccat in materia dialectici cum sumat proposicionem inprobabilem, non tamen nominatur communiter peccans in materia, propter differenciam illius qui vere peccat cum de sua natura appareat non peccare, et eciam quia non inducit de se peccatum nec errorem in animum audientis; set alius qui est simpliciter sophisticus inducit, ideo ille qui est simpliciter sophisticus magis meretur nomen peccantis ab effectu suo. Sciendum tamen quod licet materia et forma exigantur ad existenciam compositi, et ideo maneat compositum sub illis, tamen sillogismus peccans in materia est verus sillogismus, quamvis peccans in forma non. Set notandum quod peccans in materia non est iste sillogismus in cujus materia peccat, sicut nec peccans in forma est ille in cujus ⟨forma⟩ peccat.

cujusmodi est sillogismus dialecticus. Potest tamen peccans in materia esse sillogismus simpliciter, licet non sit sillogismus dialecticus, quia in ejus materia non peccat; materia enim est due proposiciones recte disposite in modo et figura respectu composicionis ex tribus terminis confecte, majore scilicet et minore et medio et cujusmodi nec in forma ejus peccat, cum habeat necessitatem inferendi, que est forma f. 75 a 2. perfecta sillogismi simpliciter; set peccans | in forma, licet peccet primo et per se contra sillogismum dialecticum, per consequens tamen peccat contra sillogismum simpliciter, quia neutrius formam habet sicut predictum est, cum tamen appareat habere, et [non] peccans in forma non est sillogismus omnino, licet peccans in materia sit sillogismus.

Hiis habitis, sciendum quod peccans in materia multiplicatur fere sicut peccans in forma, scilicet per locos sophisticos, hoc enim vult Aristoteles in libro *Elenchorum* in .vij°. capitulo, 'quoniam autem habemus etc.', fere enim omnis locus sophisticus qui facit argumentacionem videri bonam cum non sit potest facere proposicionem videri veram et probabilem cum non sit; et dico 'fere' propter 'peticionem principii' et 'non-causam ut causam', hee enim possunt facere argumentacionem videri veram cum non sit, set nunquam proposicionem videri veram aut probabilem cum non sit.

Quod autem non fiat peccans ⟨in materia⟩ secundum omnes fallacias patet per Aristotelem in memorato capitulo, cum dicit 'quare erunt sillogismi falsi per hec omnia aut secundum quedam'; 'quedam' dicit propter locos dictos, cujus certificacio disputacioni relinquatur. Possunt autem formari paralogismi peccantes secundum fallacias in materia hoc modo juxta equivocacionem, 'omne appellatum hoc nomine canis est canis, utrumque istorum est appellatum hoc nomine canis (demonstratis marino et latrabili), ergo utrumque est canis'. Est autem prima simpliciter falsa et inprobabilis, set apparet esse vera et probabilis propter causam apparencie in equivocacione, quia enim vox hujus nominis 'canis' est

10–11 quia neutrius] que neutricis *MS.* 17 .1°. *MS.* 25 Quod] cum *MS.* 34 falsa] fallacia *MS.*

una et eadem secundum quod comparatur ad sua appellata, ideo putatur quod significacio ejus sit una, quod quidem est falsum; nulla enim significacio una convenit illis, et ideo, sive stet ille terminus pro latrabili sive ⟨pro⟩ marino sive pro celesti sidere, omnino falsa est, et inprobabilis simpliciter. Similiter juxta figuram diccionis potest sumi exemplum, 'omne nomen desinens in a, ut hoc nomen musa, est feminini generis, set hoc nomen Catelina est [enim est] tale, ergo est feminini generis'. In prima proposicione est fallacia secundum figuram diccionis, propter causam apparencie in figura diccionis que est similis feminine terminacio; videtur quod major sit vera et probabilis cum non sit. Et querantur exempla juxta alias fallacias per quas contingit sillogismum peccantem in materia fieri. Cum igitur modus componendi tales paralogismos sit hujusmodi, sciendum est quod modus solvendi est unus tantum, scilicet per interempcionem; respondendum est enim ad proposicionem aliquam que falsa est sive inprobabilis, cum enim est falsa simpliciter vel omnibus est falsa simpliciter, vel ad minus respondenti, et ideo potest respondens dicere secundum quod sibi videtur, scilicet quod sit falsa, primo tamen | et per se interimenda est propter inprobabilitatem, f. 75 b 1 secundario propter falsitatem que sit ibi, aut que videatur esse, quia aliquando est inprobabilis aliqua proposicio que non est falsa, quamvis videatur respondenti quod sit falsa.

EXPLICIUNT SUMULE MAGISTRI ROGERI BACCUN.

19 omnibus] respondenti *MS.*

NOTES AND CONJECTURAL EMENDATIONS

K. = Keil, *Grammatici Latini*, Leipzig, 1855, &c., quoted by vol., page, and line. T. = Thurot in *Notices et Extraits*, xxii, 1868. V.B. = Vincent of Beauvais, *Speculum Doctrinale*, lib. ii (ed Douai, 1624). P. Hisp. = Petrus Hispanus in *Summulae logicales* (Arg. 1584). W.S. = William of Shirewood, quoted from MS. 16617 of the Bibl. Nationale, Paris. *P.L.* = Migne, *Patrologia Latina*. *Topica* quoted from *Logica Aristotelis*, Lyons apud Sc. de Gabiano (1530).

SUMMA GRAMATICA

1. 10. **Priscianus**: 'ipse' sine alio pronomine possunt primae et secundae personae verbis adjungi, ut 'ipse facio ipse facis', *Instit.* xvii. 204; K. iii. 207.

2. 7. **Priscianus**: ante verbum quoque necessario ponitur nomen, quia agere et pati substantiae est proprium, in qua est positio nominum, xvii. 14; K. iii. 116. 25.

22. **Priscianus**: *ut supra*, 2. 7.

3. 3. **Priscianus**: cf. xvii. 17.

13. **Priscianus**: ergo tertiae sunt nomina personae, *I.* xvii. 16; K. iii. 118. 1.

32. **Priscianus**: xvii. 18, 19.

6. 20. **Boetius**: cf. *de Interpretatione ed. sec.* (*P.L.* 64. 575).

7. 15. **Priscianus**: *ut supra*, 3. 3.

10. 28. **Aristoteles**: *de Anima*, ii, t. 24 f.

30. **similiter**: *Phys.* iii, t. 18.

11. 7. **dicitur**: *Phys* v, t. 35.

13. 15. **Donatus**: *Ars Grammatica*, iii. 1; K. iv. 394. 24.

14. 18. **Donatus**: *Ars Grammatica*, iii. 1; K. iv. 394. 10.

27. **Aristoteles**: *Phys.* vii, t. 18. The reference to *Met.* v seems an error.

15. 14. **pars . . .**: *Aen.* i. 212; Prisc. xvii. 156, 188; Donatus iii. 1; T. 235.

17. **cecidit . . .**: *Aen.* iii. 2; Prisc. xvii. 163; Donatus iii. 1.

17. 16. **Aristoteles**: *Elench.* i, c. 13 (f. 331 b, l. 39, ed. 1554).

23. **Aristoteles**: *Elench.* i, c. 3 (f. 322. 8, 22, ed. 1554).

30. **synchasim**: synchisis, *v.* Donatus, *Ars Grammatica*, iii. 6; K. iv. 401. 18.

19. 1. **Priscianus**: *ut supra*, 3. 32.

20. 29. **Priscianus**: xvii. 3; K iii. 108. 20.

21. 1. **Priscianus**: xvii. 156; Donatus; K. iv. 393, v. 15. 14.

25. 28. **urbem . . .**: *Aen.* i. 573; Prisc. xvii. 160; T. 363.

27. 20. **pars est . . .**: *Aen.* v. 108, pugnare *MS. lege* certare. 'est' *lege* et

33. 11. **turba ruunt**: Ovid, *Heroides* xii. 143; T. 220, 237.

33. 23. **sermonem . . .**: John xiv. 24.

35. 4. **ars imitatur . . .**: *Phys.* ii. 22.

37. 26. **Priscianus**: xvii. 160.

41. 16. **Priscianus**: ii. 4.

42. 7. **Oracius**: *Ars Poetica* 333.

43. 22. **Priscianus**: xvii. 31; T. 356.

44. 12. Aristoteles : *Topica* vii, c. 8 ; *Met.* vii. 54.
45. 6. Commentator : *Met.* vii, comm. 54.
52. 11. apros animal . . . : Juvenal, *Sat.* i. 141 ; T. 257.
55. 4. alter in alterius : Ovid, *Her.* iii. 11.
8. aquile volaverunt . . . : source not found. Prisc. xvii. 28 ; T. 267 ; V.B. 264.
56. 18. Priscianus: xvii. 95.
61. 12. Priscianus : cf. xi. 9.
64. 17. Imphytus : *Aen.* ii. 434 ; Prisc. xvii. 165.
67. 32. Priscianus : xiv. 2.
71. 27. zeumate : Bacon takes this as the equivalent of syllepsis.
29. hic illius . . . : *Aen.* i. 16 ; Donatus iii. 5 ; K. iv. 397. 23.
73. 21. conformari . . . : insert here ⟨ei qua redditur⟩.
74. 4. Matheum . . . : source not found. T. 302.
12. Priscianus : xviii. 55 ; K. iii. 231. 10.
75. 5. itur . . . : *Aen.* vi. 179.
curritur . . . : Juv. (*Sat.* vii.) 82 ; Prisc. xvii. 90.
21. Priscianus : *v.* xviii. 24 ; K. iii. 218. 29.
29. Priscianus : *v.* viii. 7 ; K. ii. 373. 16.
82. 30. Aristoteles : cf. *Met.* xii. t. 28.
85. 17. Commentator : *Met.* xii, comm. 28.
86. 18. Priscianus : cf. xviii. 63.
Donatus : in comm. Probi et Sergii.
89. 12. Priscianus : viii. 44, but *v.* 76. 19.
94. 6. sillogizantem . . . : *v.* T. 307–9.
98. 1. dicitur : Prisc. xvii.
100. 3. adverbium : *lege* adjectivum.
20. proch si . . . : Lucan. *Phars.* iii. 73.
102. 24. virga tua . . . : Ps. xxii. 4.
129. 10. moris erat . . . : source not found.
145. 1. amatus . . . : *v.* T. 337.
15. Priscianus : xvii.
151. 24. Physica : *ut supra*, 10. 30.
26. Aristoteles : *ut supra*, 10. 28.
153. 3. Donatus : *Ars Grammatica*, ii. 13.
155. 1. Donatus : *Ars Grammatica*, iii. 2 ; K. iv. 394. 15.
159. 28. video : cf. 122. 20.
160. 19. in convertendo . . . : Ps. cxxv. 1 ; T. 268.
161. 15. Augustinus : cf. *Enarratio in Psalmum cxxv* ; *P.L.* 36. 1663
24. Donatus : *Ars Grammatica*, iii. 6 ; K. iv. 402. 11.
164. 13. Quid nisi . . . : Ovid, *Rem. Amor.* 591.
169. 31. Priscianus : xviii.
171. 12. Me miseram . . . ; Ovid, *Met.* ix. 475.
178. 29. Ego meorum . . . : Ter. *Phormio* iv. 1. 21 ; Prisc. xii. 11 xvii. 165.
184. 13. sancti : e.g. St. Gregory the Great.
186. 13. Prisciani : xiii. 33.
18. Prisciani : xvii.
187. 29. Priscianus : xvii. 75, 79 ; K. iii. 150. 27. 152. 26.
188. 2. Cesar . . . : *Aen.* vi. 789–90, ejus *sic MS. lege* Iuli ; Prisc. xvii. 97.

188. 4. nam Polydorus . . . : *Aen.* iii. 45.
189. 5. ultimo sermone : Matt. xxviii. 1 ; T. 286.
8. diluculo : Luke xxiv. 1.
24. Preneste sub ipsa : *Aen.* viii. 561 ; Prisc. xvii. 188, vii. 56.
33. Augustinus : *de Consensu Evangelistarum*, iii, c. 24 ; *P.L.* 34. 1198.

SUMULE DIALECTICES

195. 14. viii : Counting two ‘ partes artis ’, *v.* l. 35.
28. nulla : *in marg.*
196. 20. Aristoteles : quapropter quod in principium modicum id fine fit multum magnum, *de Celo et Mundo* i. 33.
23. Boecius : *Disciplina Scolarium*, *P.L.* 64. 1226 A.
31. singularis : particularis *erased MS.*
197. 12. Universalia . . . : Tract II P. Hisp. corresponding to this section begins.
17. alie : *lege forsan* ave.
25. burnello . . . : names of asses in the beast stories.
30. Boecius : The mnemonic verse was :
forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus,
haec septem propria continet omnis homo.
198. 1. dicitur : *Met.* iii, t. 17.
2. dicitur : cf. *Met.* x, t. 24, 25 ; v, t. 36.
28. subalterna : subalternum *MS.*
34. corpus : *post* generalissimum, *insert* corpus, omitted *MS.*
199. 6. animal : An elision in *MS. lege* r. d. a., ipsum additum animali constituit animal racionale mortale, mortale . . . .
10. figura : *v.* fasc. 2, p. 89.
14. est : *sic MS. lege* esse.
19. non tamen soli : P. Hisp. says ‘ set non semper ’.
200. 33. non prout : *lege* prout non.
202. 14. Boecius : *P.L.* 64. 177 D.
36. Boecius : *P.L.* 64. 146 D.
203. 30. Dicto . . . : Tract III P. Hisp. *de definitione* begins.
204. 2. Aristoteles : *Topica* iii. 1 apparently through Boecius ; *P.L.* 64. 934 D.
8. Aristoteles : *Predic.* tr. 1, c. 1.
11, 27. verum : *sic MS. lege* vivum with P. Hisp.
205. 27. Boecius : *P.L.* 64. 168 A.
206. 30. Boecius : *ut supra.*
207. 28. Aristoteles : *Predic.* c. 5.
208. 8. in libro : *Soph. Elench.* c. 34.
28. unicam : *forsan* unitam.
36. significacionem : significaciones *MS.*
209. 5. Porfirius : a general statement, cf. caps. 16, 17.
29. Aristoteles : *ut supra*, 207. 28.
210. 5. Aristoteles : *ut supra*
211. 1. Sextus . . . : i.e. ‘ in causa efficiente ’, P. Hisp.
2. alius : i.e. Septimus.

211. 3. Octavus . . . : contentum in continente *Phys.* iv, t. 23; Boecius gives nine modes.

8. quando . . . : *Predic.* c. 3.

23. aliam . . . : *Predic.* c. 3.

212. 12. posicionem : *sic MS. lege* possessionem.

21. Aristoteles : *Soph. Elench.*

213. 10. Aristoteles : *Topica* i, c. vii.

32. Aristoteles : *Topica* i, c. vii.

36. verbum . . . : *ut supra*, l. 10.

214. 23. Aristoteles : *Predic.* c. 5.

215. 3. Porfirii : cap. vii.

14. Bernardi Silvestris :

Ad sensum perfecta cherub propriusque magisque
  Cernit in arcanis consiliisque Dei.
Quam secus ardescit seraphin, sed civibus illis
  Et Deus est ardor et sacer ardor amor.
Pura throni legio quibus insidet ille profundus
  Spiritus et sensus mensque profunda noys.
Officio detorta suo cognomina servat
  Jure potestatis turba jubere potens.
Spiritibus quibus ipsa facit dominatio nomen
  Subditur ordo sua conditione minor.
Sed quamvis minor a superis, in subdita princeps
  Agmina disponit et sua jussa facit.
Virtutes sacer ordo facit miracula rerum
  Cum propriae causas utilitatis habent,
Coelestis pars militiae numerosus ad astra
  Angelus obsequitur sub Michaele suo.
Angelus inferior gradus est ordine priores
  In hierarchias concidit ordo novem.

de mundi universitate (ed. C. S. Baruch & J. Wrobel, Innsbrück, 1876), p. 15 ; I. iii. 3–20.

15. flores divinorum : i.e. Pars 1, tract 5, Algazelis, *Metaphysica* (ed. J. T. Mickle, Toronto, 1933). Algazel posits intelligences of the various spheres.

26. forme substanciales is struck through in *MS.*

32. Aristoteles : *Predic.* c. vi.

216. 4. per Boecium : *de Trinitate*, c. 4 ; *P.L.* 64. 1252.

18. Averoys : *de Celo et Mundo* 1, comm. x.

222. 10. Superparticularis : Superparticularis is the ratio between a whole and its part to a whole, e.g. $1\frac{1}{2}:1$, $1\frac{1}{3}:1$, $1\frac{1}{4}:1$, or $3:2$, $4:3$, $5:4$; superpartiens of a whole and several parts to a whole, e.g. $1\frac{2}{3}:1$, $1\frac{3}{4}:1$, $1\frac{4}{5}:1$, or $5:3$, $7:4$, $9:5$; multiplex superparticularis is the ratio of several wholes and a part to a whole, e.g. $2\frac{1}{2}:1$, $2\frac{1}{3}:1$, $2\frac{1}{4}:1$, or $5:2$, $7:3$, $9:4$; multiplex superpartiens of several wholes and more than one part to a whole, e.g. $2\frac{2}{3}:1$, $2\frac{3}{4}:1$. $2\frac{4}{5}:1$, or $8:3$, $11:4$, $14:5$; *v.* Boethius, *Arithmetica*, i. 22 sqq. (*P.L.* 63. 1100). J. Le Fèvre, *Epitome* in Jordanus, *Arithmetica*, Paris, 1514.

225. 23. alio : 'et ejus dimidium' understood.

227. 5. Boecius: *in Categorias Aristotelis*, iii (*P.L.* 64. 241).
38. sanativitas: sanativus P. Hisp.
228. 1. vel: *lege* [vel].
229. 18. sequitur . . . : Bacon's treatment of this predicament differs totally from that of P. Hisp.
230. 18. et : *lege forsan* que.
34. sive signa : *lege* individua, cf. 232. 17.
232. 1. Aristotele : *Predic.* c. 15.
5. Algazel : not identified in *Met.* i.
21. Cum dictum . . . : This corresponds with Tract I of P. Hisp. and the beginning of W.S. (f. 1).
26. Aristoteles : *Peryermenias.*
29. proprie : W. S. reads proprium ; P. Hisp. proprie.
233. 12. Boecius : in *De Interpretatione, editio secunda* (*P.L.* 64. 420).
234. 16. finita recta : These qualifications added to Aristotle's definitions are found in P. Hisp., but are probably earlier.
25. Boecius : *de Interp.* (*P.L.* 64. 424 D).
236. 7. Boecius : *de Categoricis Sillogismis* (*P.L.* 64. 795 D).
12. Boecius : *ut supra* (*P.L.* 64. 796 A).
18. xxxiij : omitting 'ipsum nomen rei'. The numbers add to 34.
237. 27. significat : P. Hisp. adds 'separata'.
238. 35. verbi : verborum obliquorum P. Hisp.
239. 12. Boecius : *de Cat. Sill.* (*P.L.* 64. 796 D–797 A).
18. Boecius : *ut supra* (*P.L.* 64. 796 D).
24. Boecius : *ut supra* (*P.L.* 64. 796 D).
25. calligata : *lege* colligata.
240. 15. Boecius : *de Cat. Sill.* (*P.L.* 64. 797 A).
25. ut illa . . . : There seems to be a lacuna before this clause.
31. fac . . . : 'Petre fac ignem' P. Hisp.
35. Boecium : *ut supra* (*P.L.* 64. 797 C).
241. 21. altero : *lege* aliquo, so P. Hisp.
29. principale : add 'nullus homo currit'.
243. 13. homo . . . legit : homo currit homo non currit, so P. Hisp.
21. negativa : add 'ejusdem subjecti et ejusdem predicati'.
26. figura :

I.	(*a*) omnis homo est justus *contrarie*	nullus homo justus (*b*)
	(*c*) quidam homo est justus	quidam homo non est justus (*d*)
II.	uterque istorum currit	neuter istorum currit
	alter istorum currit	alter istorum non currit
III.	semper deus est	nunquam deus est
	aliquando deus est	aliquando deus non est
IV.	ubique deus est	nusquam deus est
	alicubi deus est	alicubi deus non est

a and *c*, *b* and *d* in each figure are subalternate
a and *d*, *b* and *c* ,, ,, ,, are contradictory
a and *b*, *c* and *d* ,, ,, ,, are contrary.

244. 29. figura :

omnis homo est justus *contrarie* nullus homo est justus
Sor est justus *subcontrarie* Sor non est justus
a and *c*, *b* and *d* are subalternate.

246. 35. **Boecius**: *de Sillogismis Ypotheticis* (*P.L.* 64. 832).
247. 14. **Commentator**: *Met.* x, comm. 16.
24. **Boecius**: *de Sill. Ypoth.* (*P.L.* 64 875).
248. 1. **Terentii**: vel rex semper maximas mihi gratias agebat, *Eun.* iii. 1. 7; *v.* Prisc. xvi. 7 K. iii. 98), xvii. 11 (K. iii. 115).
250. 26. **Prisciani**: *Aen.* 1. 16, but the reference is to Donatus, v. 71. 29.
252. 19. **Boecius**: *de Sill. Ypoth.* (*P.L.* 64. 833).
255. 15. **Sub vero . . .**: The six modal conditions are possibilis, inpossibilis, contingens, necessarius, verum, falsum, according to P. Hisp.
259. 10. Aristoteles: *Peryerm.* c.v.
259. 21. **exigit**: *lege* extra.
260. 2, 3. si . . . **quia**: *lege* scilicet naturales et positive. Naturales sunt accusativus et infinitivus, quia . . . .
262. 21. **⟨est⟩**: *lege* ⟨modalis est⟩.
263. 13. **modo**: The four rules of P. Hisp. and Shirewood are reduced to two by Bacon.

quarta figura (purpurea)

non possibile est non-esse	non contingens est non-esse
inpossibile est non-esse	necesse est esse

tercia figura (iliace)

non possibile est esse	non contingens est esse
inpossibile est esse	necesse est non-esse

secunda figura (edentali)

possibile est non-esse	contingens est non-esse
non inpossibile est non-esse	non necesse est esse

prima figura (amabimus)

possibile est esse	contingens est esse
non-inpossibile est esse	non necesse est non-esse.

A mnemonic verse is Amabimus, Edentali, Iliace, Purpurea, in which the vowel *a* shows nulla negatio debet poni, *e* negatio debet poni ad verbum, *i* ad modum, V ad verbum et ad modum. Unde E dictum negat, I que modum, nihil A, sed V totum.

268. 19. **de supposicione**: Tract VII of P. Hisp (VI of *MS.*). It is the first book of the parva logicalia of P. Hisp. *de supposicionibus* begins Shirewood f. 14.
269. 3. **alia simplex . . .**: This classification differs altogether from that of P. Hisp. discreta or communis. communis is naturalis or accidentalis, this is simplex or personalis, personalis is determinata or confusa, confusa is confusa et distributiva or confusa tantum.
270. 30. **quia**: *forsan* que.
271. 33. **si . . .**: *lege* si dicat aliquis.
272. 13. **set quid . . .**: P. Hisp. distinguishes personalis confusa into confusa necessitate rei and confusa necessitate signi vel nodi.
273. 27. **Sciendum . . .**: The discussion of 'relatio' which begins here is the subject of Tract VIII of P. Hisp., and should begin a new chapter in our *MS.* There is probably a lacuna here. It is the second book of the parva logicalia of the medieval schools.
28. **Relativum**: Relatio est quodammodo ante late rei recordatio ut 'Sortes currit qui movet'; Priscian in maj. vol.; P. Hisp.; T.

274. 19. P. Hisp. divides personalis suppositio into restricta and implicita.
277. 7. **appellacione**: This is the subject of Tract X of P. Hisp. He defines: appellatio est acceptio termini pro re existente.
35. **terminus**: terminus significans non-esse non appellat P. Hisp.
278. 2. **supponit . . .**: suppositio et significatio sunt tam pro re existente quam pro re non existente P. Hisp.
279. 16. **Aristoteles**: *Met.* i, c. vi.
281. 4. **ampliat**: ampliet *MS.*
20. **Boecius**: Hec igitur talia sunt, qualia subjecta permiserunt. *de Trinitate*, c. 4; *P.L.* 64. 1252 A.
23. **a Valeriano**: The story of Metellus is taken from the *Dissuasio Valerii ad Ruffinum philosophum ne uxorem ducat*, written by Walter Map, and included in his *de Nugis Curialium* dist. iv, cap. iii. 152. 12–18 (ed. James). It is printed in *P.L.* 30. 254. Metellus finally says: Immo virum oportet uxoris esse, logicum enim est, talia erunt predicata qualia subjecta permiserint. Sic facecia verba Metelli divertit ab oneribus dorsum ejus.
284. 1. **Aristoteles**: *Peryermenias* ii, lect. 4.
5. **Aristoteles**: *ut supra*, l. 1.
9. **aliquid . . .**: Aristotle's example is 'album'.
285. 20. **quia . . .**: *lege forsan* quia si pro ente, sene . . .
35. **auctore nostro**: Aristotle.
287. 15. **pariat**: pariit *MS.*
289. 24. **Quoniam**: This section corresponds with Tract IV of P. Hisp.
290. 9. **positis**: P. Hisp. continues 'et concessis'.
10. **evenire**: W.S. continues 'ab hiis et propter hoc' (f. 6 b); accidere P. Hisp.
17. **Peryermenias**: *i.e.* in cap. 4.
37. **Conversio**: W S. f. 7 a.
294. 21. **Algazel**: Secundum hoc igitur fiunt propositiones octo cum his quatuor que sequuntur: Singularis affirmativa et singularis negativa, indefinita affirmativa et indefinita negativa, his autem quatuor non multum utimur in scientiis. Indefinite vero accipiuntur in sensu particularium quoniam sine dubio de parte significat. Universalitas autem in illis dubia est: et quia ad utrumque se habent, et non sunt arte, idcirco excluduntur a demonstrativis: remanent igitur definite iiij (decem in print) scilicet affirmativa universalis et affirmativa particularis, negativa universalis et negativa particularis. *Logica Algazelis* (Venice, Liechenstein, 1506), f. 6 a 1.
295. 5. **Algazel**: negativa autem particularis non convertitur: si enim vera fuerit 'quidam homo non est scriptor': non sequitur 'quidam scriptor non est homo'. f. 6 b 2, *op. cit.*
297. 36. **Aristoteles**: *Peryermenias*, c. 7.
299. 15. **precedente**: Bacon uses precedens et subsequens instead of the major and minor of P Hisp. and W.S.
39. **coloratum . . .**: disgregativum visus est coloratum *MS.*
300. 13. **negativam**: affirmativam *MS.*
301. 20. **campestres . . .**: cambestres *MS.* Friscsomorum *MS.*
303. 32. **dicitur**: cf. *de Generatione*, 2, c. 15.
304. 10. **Aristotele**: cf. *Post. An.* i, c. 2.

304. 19. Algazel: Primi sunt quas per se necesse est naturaliter intellectui credere: ut hec 'duo sunt plusquam unum' et 'omne totum est maius sua parte' et 'quecunque equalia eidem et inter se'. f. 11 a 1, *op. cit.*

306. 1. Aristoteles: *Met.* vii, t. 17.

307. 10. Aristoteles: *Met.* iii, t. 3.

16. Aristoteles: *Met.* i.

308. 8. Aristoteles: *Met.* v.

11. alia translacione: *Post. An.* i, c. 33, Ar.-Lat. version (Lyons, 1534).

29. Aristoteles: *Met.* v, t. 14.

309. 1. Aristoteles: *Post. An.* ii.

310. 5. Chilus: Callias.

311. 11. Aristoteles: *Post. An.* iv.

313. 16. coaptant: *lege* ⟨quia⟩ coaptat.

314. 2. locis: This subject is treated in Tract V P. Hisp., and W.S. 8 b.

11. Locus . . .: cf. Boethius in *Topica* ii.

37. 6 modi: 3 P. Hisp. and W.S. f. 9, omitting diffinito descripto, nominis descripcione.

315. 32. mansuetum natura . . .: (*g*) risibile bipes currit P. Hisp.

316. 4. et: *iter. MS.*

19. Petrus H.: This is not found in the text of P. Hisp. who only says: ledens pedem est interpretatio hujus nominis lapis, que non convertitur cum interpretato suo.

25. 7: 8 so P. Hisp. who adds effectu after causa.

318. 6. Maxima: so W.S. f. 10.

319. 1. Aliud totum . . .: universale sumptum universaliter P. Hisp.

321. 22. a transmutacione: transumptive P. Hisp.; W.S.

30. simile: idem P. Hisp.

322. 1. magis: vittetur in esse inerit *add.* P. Hisp.

20. destrui . . .: poni vel destrui *MS.*

323. 34. ponit . . .: e contrario autem, consequentia ut euechiam quidem sanitas sequitur: cachechia autem egritudo, non sed egritudinem cachechia. Lyons 4° edition, *Topica* ii, cap. iii, locus 27, a Gr.-Lat. version perhaps by James of Venice, attributed by the printer to Jacques Le Fèvre d'Etaples. Cf. Haskins, *Studies in Medieval Science*, p 227, &c.; Webb, *Policraticus*, xxv; *Metalogicus*, 140.

35. transmutacione: *ut supra*, 321. 22.

324. 18. ⟨ergo⟩: so P. Hisp.

29. Dictum . . .: This corresponds to Tract VI of P. Hisp.

325. 4. doctrinalis: demonstrativus P. Hisp.

11. veris etc.: ex primis veris et immediatis P. Hisp.

17. prohibet: *lege* probant.

327. 38. oracionis: i.e. a major or minor premiss.

330. 21. et: The printed editions of P. Hisp. give 'ad'; the *MSS.* are right.

331. 21. omnis: so P. Hisp. and W.S. Bacon omits to refer to the 'piscem marinum' quoted by the others.

332. 3. Exemplum . . .: This is given by P. Hisp. as an example of amphibologia.

22. Secana: P. Hisp. uses 'aqua' instead of 'Secana'.

333. 30. bole: so P. Hisp.

334. 14. **quiounque** . . . : Shirewood says : Quicunque arat litus movet arenam : iste arat litus (demonstrato alico frustra laborante), ergo ste movet arenam (f. 18 b) ; P. Hisp.: Quandocunque littus aratur terra aratro scinditur set quando docetur indocilis littus aratur : ergo quando docetur indocilis terra aratro scinditur.

18. **laterem** : *lege* lapidem.

23. **aliquid**: so P. Hisp. : quicquid scit aliquid habet ⟨scientiam⟩: seculum scit aliquid, ergo seculum habet scientiam. W.S. : quicquid seculum scit, seculum habet scientiam de illo : set hic scit seculum (demonstrato alico cognoscente seculum), ergo seculum habet scienciam de illo. Hec oratio 'quicquid scit seculum' et hec 'hic scit seculum' amphibologia est primo modo, 'hic autem scit seculum' amphibologia est tertio modo ; de se enim non significat plura set conjunctum cum alio. Et non differunt modi existencie quia non differunt per causas apparentes set solum non existencie.

32. **que** . . . : que magis nolunt componi W.S. (18 b).

335. 27. **quo** . . . : quo vidisti hunc percussum hoc percussus est, set oculo vidisti hunc percussum, ergo oculo hic percussus est. P. Hisp.

34. **ferre** : P. Hisp. adds : sed quod non plura potest ferre potest unam ferre, ergo quod non potest plura ferre potest plura ferre.

337. 20. **ego** : *sic* V.B.

340. 30. **conventus** : *lege* cum neutro.

determinato : *lege* determinacio.

341. 32. **v. sunt** : cf. 336. 35.

343. 14. **deus** . . . : The example of P. Hisp. is: Quicquid fecit deus invite fecit deus coacte : set deus fecit vinum in vite, ergo fecit vinum coacte.

36. **et non habet** . . . : et lege e.n.h. solum denarium.

344. 14. **quotcumque** : quantoscumque P. Hisp.

346. 25. **Oracius** : Hor. *Ep.* i. 18. 71.

349. 4. **assignatam** : attributum P. Hisp.

34. **canis** . . . : iste canis est pater et est tuus, ergo iste canis est pater tuus. P. Hisp.

351. 7. **et simpliciter** : The prints of P. Hisp. give ad simpliciter, but the B.M. manuscript and W.S. agree in 'et'.

23. **mactare** . . . : ubi quidem bonum mactare patrem, ut in Tribalis. *Topica* ii, c. iv, locus 42 (Lyons, 1530).

24. **in Tribalis** : intervallis *MS.* ; Trivanis P. Hisp.

353. 24. **medicina** . . . : disciplina W.S.

354. 17. **eadem** . . . : *lege* mors et vita sunt contraria, omne . . . .

18. **generacio** . . . *lege* mors est corrupcio, ergo vita . . . .

355. 3. **homo** . . . : (demonstrans Brunellum et hominem) P. Hisp.

16. **Cum** . . . : P. Hisp. finishes his Tract VI with the reduction of all fallacies to ignorancia elenchi.

32. **Aristotelem** : *Elench.* ii, c. iii.

356. 6. **Aristoteles** : *Topica* i, c. i.

358. 16. **Aristoteles** : *Elench.* i, c. vii.

26. **Aristoteles** : *ut supra*, l. 16.

27-8. **hec** . . . **quedam** : aut omnia aut aliqua (Junta ed. 1552) ; aut omnia aut quedam (Lyons, 1530)

AUTHORITIES QUOTED

PRINTED IN
GREAT BRITAIN
AT THE
UNIVERSITY PRESS
OXFORD
BY
JOHN JOHNSON
PRINTER
TO THE
UNIVERSITY